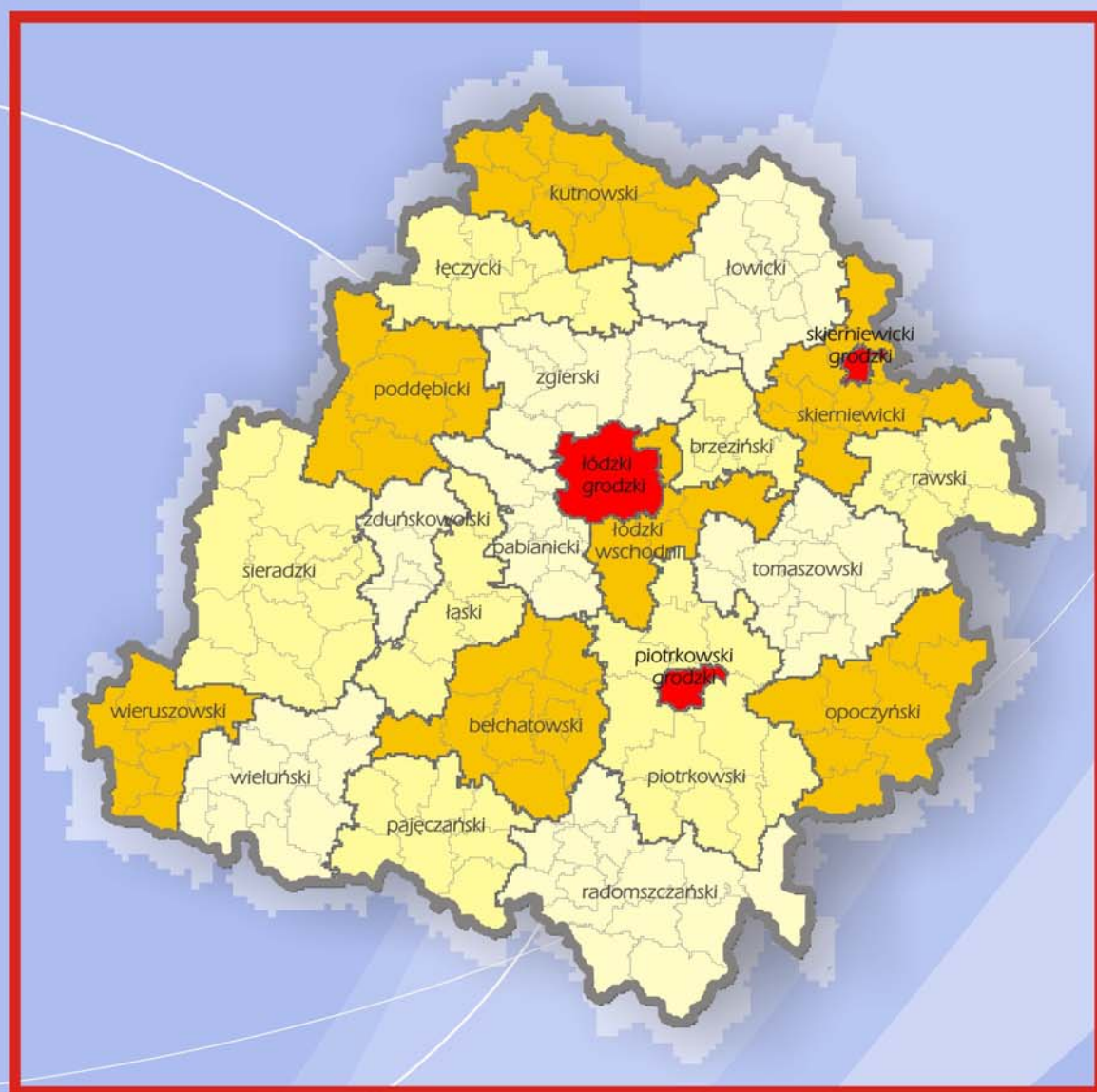

ZARZĄD WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO AKTUALIZACJA PROJEKT

Biuro
Planowania Przestrzennego
Województwa Łódzkiego
w Łodzi
ul. Sienkiewicza 3, 90-113 Łódź
tel./fax 042 630 57 69 do 72

Opracowanie wykonano
w
BIURZE PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO W ŁODZI

przy współpracy
DEPARTAMENTU POLITYKI REGIONALNEJ
URZĘDU MARSZAŁKOWSKIEGO W ŁODZI

Dyrektor Departamentu
Marcin Podgórski
Naczelnik Wydziału Planowania Przestrzennego
Witold Sikorski

GENERALNY PROJEKTANT PLANU

EWA PATURALSKA-NOWAK

uprawnienie do projektowania
w planowaniu przestrzennym nr 1358/94
członek Okręgowej Izby Urbanistów
z siedzibą w Warszawie nr WA-153

GŁÓWNI PROJEKTANCI

Agnieszka Jaszczyńska
Marianna Nalewajczyk
Jan Zeman

PROJEKTANCI

Maciej Bąk
Maria Budzyńska-Michalska
Patrycja Czarnecka
Alina Ditberner
Michał Grzelak
Jolanta Kowalska
Lidia Lamcha
Renata Leśniak-Kordzińska
Jacek May
Marta Pabich
Sławomir Podkoński
Agnieszka Pora
Aleksandra Strzelczyk
Jakub Szałowski
Anna Szymańska
Małgorzata Wrąbel-Budner
Barbara Zalega

OPRACOWANIE GRAFICZNE

Małgorzata Chrobak
Lucyna Cichocka
Adam Garncarek
Małgorzata Jura
Krystyna Kozłowska
Jolanta Maj
Krzysztof Paczkowski
Danuta Rycerz
Magdalena Siwik

SPIS TREŚCI:

I.	WPROWADZENIE - UWARUNKOWANIA PRAWNE I ASPEKTY PROGRAMOWE	1
1.	PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA W SYSTEMIE PLANOWANIA	1
2.	POTRZEBA NOWYCH ROZWIĄZAŃ	2
3.	METODA OPRACOWANIA PLANU	3
4.	PRZEBIEG PRAC NAD PLANEM	5
II.	UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE - WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH	7
1.	REGION ŁÓDZKI W PRZESTRZENI EUROPEJSKIEJ	7
2.	WNIOSKI DLA WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO WYNIKAJĄCE Z POLITYKI PRZESTRZENNEJ PAŃSTWA	10
3.	DOKUMENTY STRATEGICZNE I OPERACYJNE ORAZ PROGRAMY ROZWOJOWE WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO	20
III.	UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE - POTENCJAŁ I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU PRZESTRZENNEGO - WNIOSKI	23
1.	SYSTEM OSADNICZY	24
A.	ASPEKTY SPOŁECZNE	24
•	<i>Demografia</i>	24
•	<i>Mieszkalnictwo</i>	26
•	<i>Infrastruktura społeczna</i>	28
–	<i>Ochrona zdrowia i opieka społeczna</i>	28
–	<i>Kultura</i>	28
–	<i>Edukacja i szkolnictwo wyższe</i>	30
B.	ASPEKTY GOSPODARCZE	31
•	<i>Struktura gospodarcza województwa</i>	31
•	<i>Rolnictwo</i>	34
•	<i>Innowacyjna gospodarka</i>	36
•	<i>Rynek pracy</i>	37
C.	SIEĆ OSADNICZA	39
•	<i>Osadnictwo miejskie</i>	40
•	<i>Osadnictwo wiejskie</i>	47
2..	POWIĄZANIA INFRASTRUKTURALNE	49
A.	SYSTEM TRANSPORTOWY	49
•	<i>Układ drogowy</i>	49
•	<i>Układ kolejowy</i>	50
•	<i>Lotnictwo</i>	52
•	<i>Transport zbiorowy</i>	52
•	<i>Logistyka</i>	53
B.	INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	55
•	<i>Elektroenergetyka</i>	55
•	<i>Gazownictwo</i>	55
•	<i>Gospodarka paliwowa</i>	56
•	<i>Telekomunikacja</i>	56
•	<i>Odnawialne źródła energii</i>	57
–	<i>Energia geotermalna</i>	57
–	<i>Energia wiatru</i>	57
–	<i>Energia wody</i>	57
–	<i>Energia biomasy i biogazu</i>	57

–	<i>Energia słońca</i>	57
•	<i>Gospodarka wodno-ściekowa</i>	58
•	<i>Gospodarka odpadami</i>	58
3.	POWIĄZANIA ŚRODOWISKOWE KULTUROWE	61
A.	OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE	61
B.	DZIEDZICTWO KULTUROWE	62
C.	TURYSTYKA I REKREACJA	66
4.	ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	69
•	<i>Surowce mineralne</i>	69
•	<i>Wody powierzchniowe</i>	70
•	<i>Wody podziemne</i>	70
•	<i>Powietrze</i>	72
•	<i>Gleby</i>	73
•	<i>Leśnictwo</i>	73
•	<i>Zagrożenia</i>	74
–	<i>Klimat akustyczny</i>	74
–	<i>Promieniowanie elektromagnetyczne</i>	74
–	<i>Zagrożenie awariami</i>	74
5.	OBRONNOŚĆ I BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	75
•	<i>Tereny zamknięte i przedsiębiorstwa o szczególnym znaczeniu gospodarczo-obronnym</i>	75
6.	PODSUMOWANIE	77
IV.	WIZJA ROZWOJU - SKOK CYWILIZACYJNY CZY STAGNACJA ROZWOJU	82
1.	WIZJA ROZWOJU PRZESTRZENNEGO	83
V.	CELE I KIERUNKI POLITYKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA	92
1.	SYSTEM OSADNICZY	94
2.	POWIĄZANIA INFRASTRUKTURALNE	113
3.	POWIĄZANIA ŚRODOWISKOWE I KULTUROWE	126
4.	ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	138
5.	OBRONNOŚĆ I BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	148
6.	OBSZARY PROBLEMOWE	152
VI.	WSPÓŁPRACA MIĘDZYREGIONALNA - STRATEGICZNE KIERUNKI DZIAŁAŃ	158
VII.	MINIMALIZACJA POTENCJALNYCH KOLIZJI PRZESTRZENNYCH	166
VIII.	REALIZACJA PLANU - PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA JAKO PRZESTRZENNY WYMIAR PLANOWANIA OPERACYJNEGO	169
1.	ZASADY REALIZACJI PLANU	169
2.	MONITORING PLANU	170
3.	ZADANIA WYNIKAJĄCE Z PROGRAMÓW RZĄDOWYCH SŁUŻĄCYCH REALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU KRAJOWYM	172
4.	INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM UWZGLĘDNIONE W DOKUMENTACH PRZYJĘTYCH PRZEZ SEJM RP, RADĘ MINISTRÓW, WŁAŚCIWEGO MINISTRA LUB SEJMIK WOJEWÓDZTWA	172

5.	INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM WYNIKAJĄCE Z PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA BĘDĄCE W KOMPETENCJI SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA	184
IX.	REKOMENDACJE	188
1.	REKOMENDACJE DO KONCEPCJI PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU	188
2.	REKOMENDACJE I WNIOSKI DO POLITYKI PRZESTRZENNEJ WOJEWÓDZTW SĄSIEDNICH	192
3.	REKOMENDACJE DO PROGRAMÓW WYNIKAJĄCYCH Z PRZEPISÓW ORĘBNYCH ORAZ PROGRAMÓW ROZWOJU WOJEWÓDZTWA	200
4.	REKOMENDACJA DO ZARZĄDCÓW DRÓG I OPERATORÓW SIECI	205
5.	REKOMENDACJE DO POLITYKI PRZESTRZENNEJ SAMORZĄDÓW LOKALNYCH	211
X.	SŁOWNIK	216
XI.	BIBLIOGRAFIA	227

W

PROWADZENIE UWARUNKOWANIA PRAWNE I ASPEKTY PROGRAMOWE

1. PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA W SYSTEMIE PLANOWANIA

Aktualizacja „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego” jest opracowywana w oparciu o przepisy ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 roku. W świetle zapisów w/w ustawy plan zagospodarowania przestrzennego województwa nie jest aktem prawa miejscowego, jednak będąc wyrazem polityki przestrzennej samorządu województwa, spełnia bardzo istotną rolę w gospodarowaniu przestrzenią. Jest dokumentem długookresowym (perspektywa najbliższych 20 lat), ściśle powiązany ze strategią rozwoju województwa oraz określającym cele i kierunki rozwoju przestrzennego regionu.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa:

- Nie jest aktem prawa miejscowego.
- Jest elementem regionalnego planowania strategicznego, w którym następuje konkretyzacja przestrzenna celów sformułowanych w strategii rozwoju województwa. *Wobec faktu, że obecnie obowiązująca strategia rozwoju województwa podlega aktualizacji i musi być spójna z planem zagospodarowania przestrzennego województwa (zgodnie z art. 3 ustawy z dnia 7 listopada 2008 roku o zmianie niektórych ustaw w związku z wdrażaniem funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności (Dz. U. Nr 216 z 2008 r. poz. 1370) przyjmuje się, że założenia rozwoju do „Planu...” będą również założeniami do strategii rozwoju województwa w wymiarze przestrzennym. Jednocześnie zakłada się, że z przyjętych w aktualizacji „Planu...” kierunków działań, strategia rozwoju województwa wskaże działania priorytetowe dla kolejnych okresów programowania.*
- Jest elementem systemu planowania przestrzennego, pełniącym rolę koordynacyjną między planowaniem krajowym a planowaniem miejscowym.
- Formułuje cele i kierunki polityki przestrzennej, dając podstawę do formułowania tej polityki w programach operacyjnych i programach rozwoju.
- Jest aktem kierownictwa wewnętrznego wiążąc organy i jednostki organizacyjne samorządu województwa oraz inne organy, które go uzgodniły.

„Plan....” poza szeroką sferą informacyjno– poznawczą, pozwalającą wszystkim wspólnotom samorządowym wzbogacić wiedzę o regionie, umiejscawia wartości przestrzeni w grze rynkowej, zakreślając pole dla inicjatyw i przedsiębiorczości.

Ustalenia planu odnoszą się do obszaru województwa w jego granicach administracyjnych, uwzględniając zarówno istniejące powiązania wewnątrzregionalne, jak i powiązania zewnętrzne w wymiarze międzyregionalnym, krajowym i europejskim.

2. POTRZEBA NOWYCH ROZWIĄZAŃ

Prace planistyczne nad planem mają charakter ciągły a aktualność jego zapisów podlega okresowej ocenie przeprowadzanej przez Zarząd Województwa co najmniej raz w czasie kadencji Sejmiku. „Okresowa ocena „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego” przeprowadzona w 2005 roku wykazała potrzebę jego aktualizacji m. in. ze względu na szereg zmian przestrzennych i legislacyjnych na szczeblu krajowym i wojewódzkim mających istotny wpływ na kształt polityki przestrzennej regionu.

Najważniejsze uwarunkowania wpływające na konieczność aktualizacji „Planu...” to:

- w zakresie systemu osadniczego :
 - nowe przewidywane impulsy rozwojowe oraz ustalenia zawarte w projekcie „Koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju” wpływające na weryfikację ustaleń dotyczących układu funkcjonalnego miast,
 - zmianę podejścia do problematyki wyznaczania i kształtowania obszarów metropolitalnych na poziomie krajowym.
- w zakresie potencjału społeczno — gospodarczego :
 - przewidywane zmiany sytuacji demograficznej i mieszkaniowej, zwłaszcza w kontekście nowej prognozy demograficznej GUS oraz danych z NSP 2002,
 - zmiany kierunków rozwoju gospodarki i zmiany zachodzące na rynku pracy,
 - konieczność weryfikacji ustaleń dotyczących infrastruktury społecznej znaczenia ponadregionalnego i regionalnego.
- w zakresie środowiska przyrodniczego :
 - znaczne zmiany w proponowanym systemie obszarów chronionych,
 - konieczność weryfikacji założeń realizacyjnych zbiorników małej retencji oraz zwiększenia lesistości województwa,
 - weryfikacja zasięgów potencjalnych terenów zagrożenia powodziowego,
 - nowe dane dotyczące udokumentowanych złóż kopalin.
- w zakresie rolnictwa :
 - nowe dane dotyczące struktury agrarnej gospodarstw, kierunków produkcji rolnej oraz zatrudnienia w rolnictwie na podstawie PSR 2002.
- w zakresie środowiska kulturowego i turystyki :
 - zmiany dotyczące obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru oraz ustalenia w zakresie ochrony i rewaloryzacji najcenniejszych układów przestrzennych,

- identyfikacja dóbr kultury współczesnej,
- nowe założenia dotycząca rozwoju turystyki.
- w zakresie gospodarki odpadami :
 - weryfikacja ustaleń dotyczących gospodarki odpadami.
- w zakresie systemu transportowego :
 - weryfikacja strategicznego systemu transportowego
 - weryfikacja ustaleń dotyczących portów lotniczych,
 - korekta niektórych elementów drogowych w układzie regionalnym,
- w zakresie infrastruktury technicznej :
 - nowe uwarunkowania związane z rozwojem Kopalni i Elektrowni Bełchatów.

Poza tym, pojawiło się szereg nowych aktów prawnych warunkujących zakres opracowań planistycznych. Jednym z najważniejszych jest ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 roku m. in. poszerzająca tematykę podejmowaną w planie województwa o tereny zamknięte i dobra kultury współczesnej. Innych kryteriów wyboru wymagają również obszary problemowe a odrębnych prac plan zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego.

Także na szczeblu wojewódzkim zaistniały nowe dokumenty wpływające w istotny sposób na kształt polityki przestrzennej regionu: Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego na lata 2007 – 2020 oraz RPO Województwa Łódzkiego na lata 2007 – 2013.

Wszystkie powyższe uwarunkowania przestrzenne i okoliczności społeczno - gospodarcze sprawiają, że konieczne jest nowe spojrzenie na region łódzki. Oddziaływanie powszechnej globalizacji, otwarcie na rynki europejskie i światowe, szybkie rozprzestrzenianie się nowych technologii i standardów powodują, że nastąpiła niezwykła dynamizacja zmian. Aby sprostać dzisiejszym wyzwaniom cywilizacyjnym, zwłaszcza w kontekście wzrastającej konkurencyjności regionów, należy wzmocnić walory województwa łódzkiego, określić jego rzeczywiste predyspozycje rozwojowe i bieguny dynamicznych przekształceń a także zidentyfikować istniejące i przyszłe zagrożenia wymagające działań naprawczych.

3. METODA OPRAWOWANIA PLANU

Prace nad projektem aktualizacji „Planu...” podzielono na dwie podstawowe fazy:

- **fazę przedprojektową,**
- **fazę projektową.**

Każda z nich została podzielona na etapy prac, które stanowiły kolejne przybliżenia do opracowania projektu końcowego.

W ramach fazy przedprojektowej wyodrębniono dwa etapy prac:

- **Etap I. Prace analityczne** — przeprowadzono wiele branżowych analiz studialnych z zakresu transportu i infrastruktury, środowiska przyrodniczego, dziedzictwa kulturowego i turystyki, jak również szereg analiz przybliżających zagadnienia gospodarcze i społeczne a także szczegółowe analizy dotyczące delimitacji oraz powiązań funkcjonalno-przestrzennych kształtującego się

obszaru metropolitalnego. Przeanalizowano również wszystkie dokumenty planistyczne samorządów lokalnych.

- **Etap II. Ekofizjografia** - charakteryzująca poszczególne elementy przyrodnicze na obszarze województwa oraz ich wzajemne powiązania; opracowanie stanowi kompendium wiedzy o środowisku przyrodniczym regionu i zostało wykonane na potrzeby aktualizacji „Planu...” w marcu 2008 roku.

Wykonane analizy i studia oraz opracowanie ekofizjograficzne stanowiły podstawę dla opracowania uwarunkowań rozwoju i były materiałami wejściowymi do planu.

W fazie projektowej prace wykonywano w trzech etapach:

- **Etap I. Uwarunkowania** - na podstawie wykonanych szczegółowych analiz i studiów oraz ustaleń ekofizjografii opracowano dział uwarunkowań z wyodrębnieniem:
 - uwarunkowań zewnętrznych, odnoszących się do roli i miejsca województwa w Europie i kraju oraz obrazujących uwarunkowania wynikające ze strategii rozwoju województwa i innych dokumentów regionalnych,
 - uwarunkowań wewnętrznych, w których uwzględniono i przeanalizowano aspekty społeczne, gospodarcze, infrastrukturalne, ekologiczne, kulturowe, turystyczne i osadnicze,
 - uwarunkowań rozwoju funkcji metropolitalnych, zawierających m. in. ocenę potencjału społeczno-gospodarczego miast kształtującego się obszaru metropolitalnego oraz obrazujących metropolię łódzką na tle wybranych metropolii w kraju.

Podsumowaniem tego etapu prac była analiza SWOT, na podstawie której sformułowano wnioski końcowe, gdzie zidentyfikowano szereg zagadnień, które będą miały bezpośredni wpływ na dalszy rozwój społeczno-gospodarczy i przestrzenny regionu.

- **Etap II. Założenia rozwoju**, w których sformułowano główne cele i kierunki rozwoju województwa.
- **Etap III. Projekt planu — w ostatnim etapie nastąpiło** rozwinięcie założeń rozwoju. W projekcie sformułowano również zasady realizacji planu oraz rekomendacje, czyli wnioski i wskazania do trzech poziomów: krajowego, regionalnego i lokalnego.

Przyjęto, że „Plan...” , realizowany będzie przez:

- zadania wynikające z programów rządowych służących realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym,
- inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym uwzględnione w dokumentach przyjętych przez Sejm RP, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa,

- inwestycje celu publicznego i zadania o znaczeniu ponadlokalnym wynikające z planu zagospodarowania przestrzennego województwa będące w kompetencji samorządu województwa.

W tym zakresie ustalenia planu są wiążące dla gmin przy sporządzaniu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Druga grupa interwencji planistycznej to rekomendacje, kierowane do poziomu lokalnego, regionalnego i krajowego, które określają pożądane kierunki rozwoju, dla realizacji celów zapisanych w „Planie...”.

Jednocześnie przyjęte w „Planie...” cele i kierunki działań są wiążące dla samorządu województwa w zakresie kształtowania polityki przestrzennej regionu i stanowią wytyczne do aktualizowanych dokumentów strategicznych i operacyjnych województwa.

4. PRZEBIEG PRAC NAD PLANEM

- Uchwała Nr XIV/346/07 z dnia 30.10.2007 r. Sejmiku Województwa Łódzkiego w sprawie aktualizacji „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa Łódzkiego” uchwalonego Uchwałą Nr XLV/524/2002 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 9 lipca 2002 r.
- Obwieszczenie Marszałka Województwa o przystąpieniu do sporządzania aktualizacji „Planu ...”, określające miejsce i termin składania wniosków; Dziennik Gazeta Wyborcza z dnia 27.11.2007 r., Dziennik Gazeta Prawna z dnia 26.11.2007r.
- Zawiadomienie i obwieszczenie Marszałka Województwa skierowane do urzędów gmin, starostw powiatowych, urzędu marszałkowskiego i urzędu wojewódzkiego oraz urzędów gmin, powiatów i województw ościennych o przystąpieniu do sporządzania aktualizacji „Planu ...” - listopad 2007 r.
- Zawiadomienie Marszałka Województwa skierowane do instytucji i organów właściwych do uzgadniania i opiniowania projektu planu zagospodarowania przestrzennego województwa o przystąpieniu do sporządzania aktualizacji „Planu....” - listopad 2007 r.
- Rozpatrzenie uwag i wniosków do projektu aktualizacji „Planu...” i udostępnienie wstępnej analizy wniosków w BIP - sierpień 2008r.
- Opracowanie Założeń Rozwoju Województwa przyjętych na posiedzeniu Zarządu Województwa Łódzkiego dnia 22.04.2009 r. i udostępnienie założeń w BIP - maj 2009r.
- Obwieszczenie Marszałka Województwa o przystąpieniu do sporządzania aktualizacji „Planu...” w trybie ustawy z dnia 3.10.2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko — Gazeta Wyborcza z dnia 30.05.2009 r.
- Opracowanie projektu aktualizacji „Planu...” i przekazanie Departamentom Urzędu Marszałkowskiego do opiniowania 27.07.2009 r.

- Opracowanie prognozy oddziaływania na środowisko - listopad 2009 r.
- Zaopiniowanie projektu aktualizacji „Planu...” przez Wojewódzką Komisję Urbanistyczno-Architektoniczną - listopad 2009 r.
- Przyjęcie projektu planu przez Zarząd Województwa Łódzkiego - listopad 2009 r.
- Udostępnienie projektu aktualizacji „Planu...” w BIP - listopad 2009 r.
- Skierowanie projektu aktualizacji „Planu...” do opiniowania i uzgadniania przez instytucje i organy właściwe do opiniowania i uzgadniania projektu planu zagospodarowania przestrzennego województwa - listopad 2009 r.

UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

1. REGION ŁÓDZKI W PRZESTRZENI EUROPEJSKIEJ

W świetle pełnego członkostwa Polski w Unii Europejskiej i transformacji społeczno – gospodarczej pojęcie regionu nabiera nowego znaczenia a trafne zdefiniowanie i określenie polityki regionalnej staje się jednym z najważniejszych wyzwań i warunkiem dalszego rozwoju. Obecnie szczególnie istotny jest znacznie szerszy kontekst funkcjonowania poszczególnych regionów europejskich - większe możliwości wymiany doświadczeń i podejmowania wspólnych działań przy jednoczesnym wzroście konkurencyjności.

Do najważniejszych dokumentów wyznaczających strategiczne kierunki rozwoju przestrzennego na szczeblu europejskim należą m. in. :

- **Strategia Lizbońska,**
- **Europejska Perspektywa Rozwoju Przestrzennego,**
- **Agenda Terytorialna dla Unii Europejskiej,**
- **Karta Lipska,**
- **Program INTERREG IV.**

W dokumentach tych podkreśla się przede wszystkim konieczność:

- wzmocnienia spójności państw UE a także podnoszenia ich atrakcyjności poprzez m. in. poprawę dostępności, zapewnienie odpowiedniej jakości usług oraz zachowanie potencjału środowiskowego,
- rozwoju policentrycznego i równoważenia systemu osadniczego poprzez tworzenie sieci współpracy regionów miejskich i miast oraz wzmocnienie związków między terenami miejskimi i wiejskimi,
- kształtowania i ochrony środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego w celu zachowania zróżnicowania regionów i wzmocnienia ich tożsamości a także traktowanie ich jako istotnych czynników rozwojowych,
- wzmocnienia i rozbudowy sieci transeuropejskich oraz promocję zintegrowanych koncepcji transportu,
- rozwoju gospodarki opartej na wiedzy i tworzenie regionalnych klasterów konkurencyjności i innowacji.

Dwa obszary działań mają szczególne znaczenie dla kształtowania przestrzeni — są to transport i środowisko przyrodnicze.

Do najistotniejszych dokumentów określających kierunki działań w zakresie transportu należy m. in. :

- **Traktat o Unii Europejskiej (TUE)**, którego artykuł 154 stanowi podstawę prawną funkcjonowania **Transeuropejskiej Sieci Transportowej TEN—T**

Sieci te mają przyczynić się do sprawnego działania i rozwoju rynku wewnętrznego oraz zapewnić spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną. Projekty tej sieci zostały określone w wytycznych wspólnotowych na temat rozwoju transeuropejskiej sieci transportowej (Decyzja Nr 1692/96) z późniejszymi zmianami. Przez terytorium Polski przebiegają 4 projekty priorytetowe:

- oś kolejowa Gdańsk – Warszaw a– Brno/Bratysława – Wiedeń,
- autostrada Gdańsk – Brno/Bratysława – Wiedeń,
- oś kolejowa „Rail Baltica” Warszawa – Kowno – Ryga – Tallin – Helsinki
- autostrada morska na Morzu Bałtyckim.

Województwa łódzkiego dotyczą dwa pierwsze projekty. Wytyczne odnoszące się do sieci podlegają przeglądom, co 5 lat w celu dostosowania do zmian zachodzących w rozwoju gospodarczym i technologicznym w sektorze transportu. Najbliższa weryfikacja sieci TEN –T będzie miała miejsce w 2010 roku.

- **Biała Księga Transportu – Europejska Polityka Transportowa w horyzoncie do 2010 roku**

Jest to Dyrektywa Europejska zawierająca wytyczne dla wszystkich rodzajów transportu, przyjmujące zasadę koncentracji liniowej powiązań infrastrukturalnych. Głównym zaleceniem jest przesunięcie równowagi pomiędzy rodzajami transportu, między innymi poprzez rewitalizację kolei oraz poprawę jakości w sektorze drogowym.

Dla środowiska przyrodniczego cele strategiczne w wymiarze globalnym wyznaczają m. in.:

- **Program Działań Wspólnoty Europejskiej w Dziedzinie Środowiska,**
- **Strategia Zrównoważonego Rozwoju dla UE,**
- **Strategia w dziedzinie ochrony gleb,**
- Konwencje międzynarodowe i Dyrektywy Unijne z zakresu ochrony środowiska, m. in. :
 - **Konwencja o różnorodności biologicznej,**
 - **Europejska Konwencja Krajobrazowa,**
 - **Konwencja o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska,**
 - **Dyrektywa o ochronie dzikich ptaków,** zgodnie z którą na terenie Polski wyznaczono obszary specjalnej ochrony ptaków, w tym na terenie województwa łódzkiego cztery obszary NATURA 2000 o łącznej powierzchni 38,2 tys. ha, co stanowi 2,06% powierzchni województwa :
 - Pradolina Warszawsko – Berlińska *PLB 100001* o pow. 21 968,9 ha,

- Dolina Pilicy PLB 140003 o pow. 2 345,5 ha,
- Dolina Środkowej Warty PLB 300002 o pow. 4 271,6 ha,
- Zbiornik Jezioro PLB 100002 o pow. 9 570,4 ha.
- **Dyrektywa o ochronie siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory.**

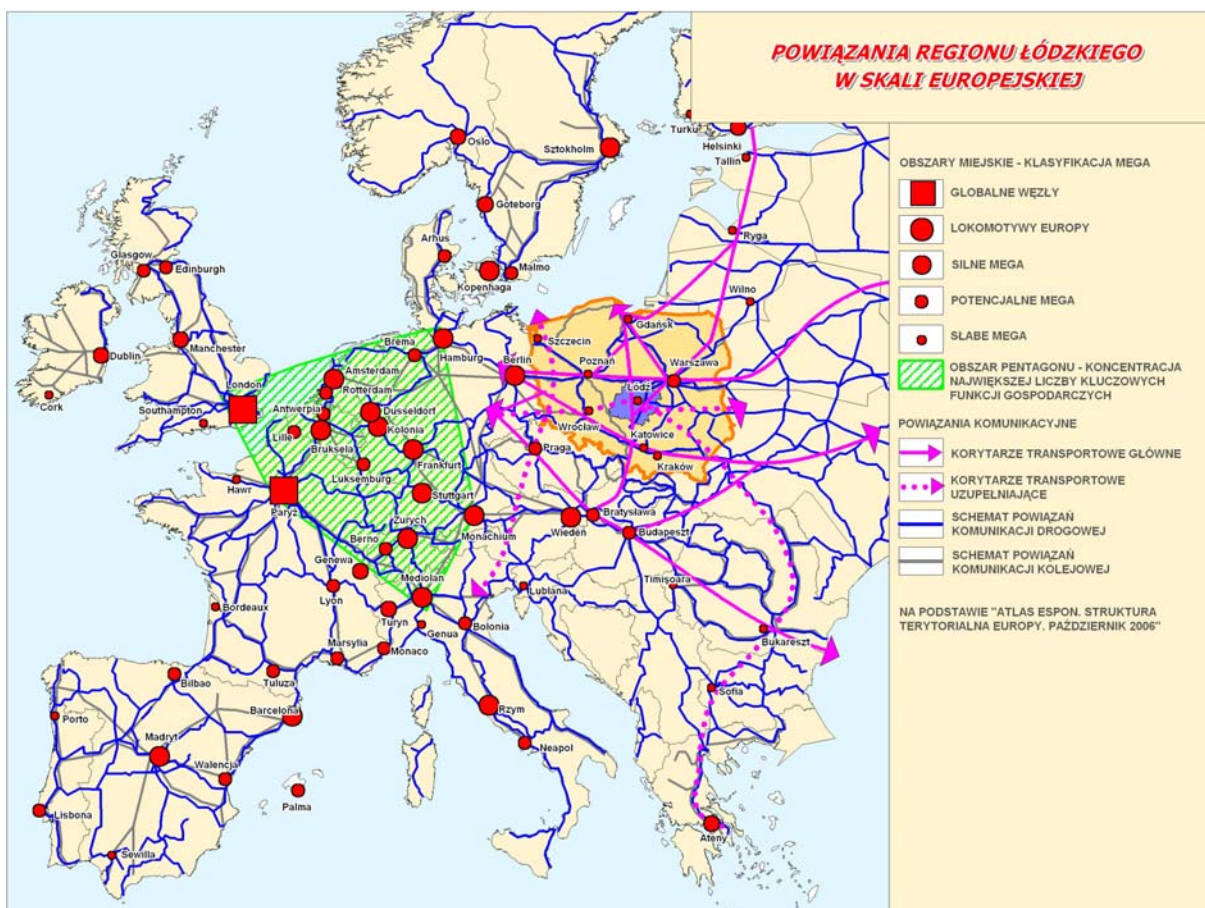
Na obszarze województwa przewiduje się utworzenie 35 obszarów o łącznej powierzchni ok. 55 tys. ha.

Powyższe działania formułowane na poziomie europejskim wpłyną na zwiększenie atrakcyjności lokalizacyjnej przestrzeni województwa, wzmocnią jego pozycję na tle regionów konkurujących i wpłyną na znaczne poszerzenie możliwości współpracy międzyregionalnej a w konsekwencji na wzrost potencjału społeczno-gospodarczego regionu.

W wymiarze europejskim, strategiczne powiązania województwa tworzą istniejące i projektowane szlaki transportowe na kierunkach:

- północnym, w oparciu o autostradę A-1, łącząc region ze Skandynawią,
- północno-wschodnim, poprzez realizację autostrady A-2, otwierając drogę do krajów nadbałtyckich i Rosji,
- południowym, poprzez autostradę A-1, łącząc województwo z krajami Europy Południowej,
- południowo-zachodnim, w oparciu o drogę ekspresową S-8, docelowo otwierając połączenia z Niemcami i Francją,
- zachodnim, poprzez autostradę A-2, łącząc województwo z krajami Europy Zachodniej.

W dalszym ciągu brak dogodnego połączenia regionu na kierunku południowo-wschodnim, z Ukrainą i Bałkanami.

2. WNIOSKI DLA WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO WYNIKAJĄCE Z POLITYKI PRZESTRZENNEJ PAŃSTWA

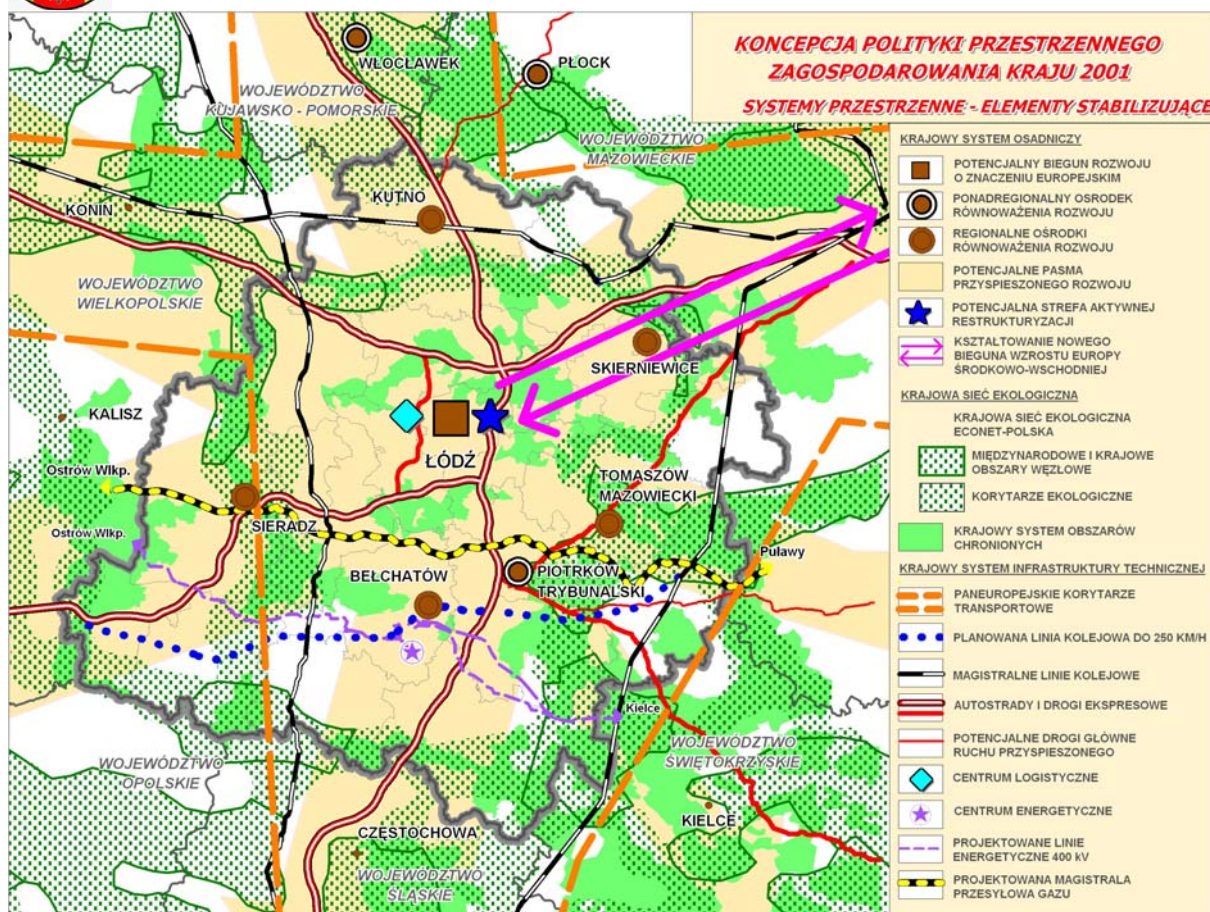
Coraz silniej uwidacznia się bezpośrednia konkurencja między polskimi regionami. Niestety, na przestrzeni ostatnich lat region łódzki nie w pełni wykorzystywał swoje możliwości rozwojowe i znacznie zwiększył dystans dzielący go od wiodących regionów w kraju. W dalszym ciągu odczuwalna jest siła oddziaływania Warszawy, która przyciąga do siebie przede wszystkim kapitał i dobrze wykształconych fachowców.

Do najważniejszych dokumentów strategicznych na szczeblu krajowym obrazujących problemy i kierunki rozwoju polskiej przestrzeni, gospodarki i społeczeństwa należą m. in.:

- **Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju z 2001 roku**, określająca zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie kilkunastu lat. Na obszarze województwa łódzkiego za najważniejsze czynniki stabilizujące poszczególne systemy przestrzenne uznano:
 - elementy tworzące krajowy system osadniczy, w tym:
 - sieć ośrodków osadniczych:
 - Łódź jako potencjalny biegun rozwoju społeczno-gospodarczego o znaczeniu europejskim,
 - Piotrków Trybunalski jako ponadregionalny ośrodek równoważenia rozwoju,
 - Skierniewice, Tomaszów Mazowiecki, Bełchatów, Kutno i Sieradz jako regionalne ośrodki równoważenia rozwoju,
 - pasma przyspieszonego rozwoju kształtowane w oparciu o autostrady A-1 i A-2 oraz drogi ekspresowe o znaczeniu europejskim i ogólnokrajowym,
 - kształtowanie nowego bieguna wzrostu Europy Środkowo-Wschodniej w oparciu o potencjały Łodzi i Warszawy
 - elementy tworzące krajową sieć ekologiczną, w tym:
 - Europejską sieć obszarów chronionych NATURA 2000,
 - Krajową sieć ekologiczną ECONET-Polska, na którą składają się:
 - obszary węzłowe międzynarodowe i krajowe, którymi są parki krajobrazowe (z wyjątkiem PK Międzyrzecza Warty i Widawki oraz PK Wzniesień Łódzkich),
 - korytarze ekologiczne o randze krajowej obejmujące doliny rzek: Pilicy, Warty, Rawki, Bzury, Neru, Prosny oraz Słudwii-Przysowy,
 - System Obszarów Chronionych obejmujący park narodowy, parki krajobrazowe, rezerваты przyrody oraz obszary chronionego krajobrazu,
 - elementy tworzące krajowy system infrastruktury technicznej, w tym:
 - dwa paneuropejskie korytarze transportowe: II-Berlin-Warszawa-Mińsk_Moskwa oraz VI-Gdańsk-Katowice-Žilina,

- krajowe sieci transportowe obejmujące kolej, transport drogowy, transport lotniczy, transport pasażerski i logistykę transportową, w tym:
 - planowaną linię kolejową do 250 km/h,
 - linie kolejowe biegnące wzdłuż europejskich korytarzy transportowych przekształcane w linie ekspresowe: E-20 Berlin–Kunowice-Poznań-Warszawa-Terespol_Mińsk-Moskwa, Centralna Magistrala Kolejowa i linia Śląsk-Porty oraz linie kolejowe o znaczeniu państwowym wymagające modernizacji,
 - projektowane autostrady A-1, A-2 i A-8, drogi ekspresowe S-8, S-74 i S-14,
 - potencjalne drogi główne ruchu przyspieszonego,
 - ważne drogi krajowe, zwłaszcza w obrębie korytarzy transportowych, wymagające kompleksowych modernizacji i unowocześnienia,
 - rozwój lotniczych połączeń regionalnych,
 - preferencje dla transportu zbiorowego w dużych miastach, ze wskazaniem na szynowe środki transportu w aglomeracjach,
 - projektowane centrum logistyczne w Łodzi,
- projektowaną światłowodową infrastrukturę telekomunikacyjną, która swym zasięgiem powinna objąć wszystkie miasta i siedziby gmin,
- elementy tworzące krajowy system paliwowo-energetyczny, w tym:
 - centrum energetyczne Bełchatów,
 - projektowane linie energetyczne 400 kV relacji Broszęcín-Ostrów Wielkopolski, Bełchatów-Broszęcín oraz Rogowiec-Kielce,
 - projektowaną gazową magistralę tranzytową wysokiego ciśnienia relacji Puławy-Piotrków Trybunalski-Sieradz_Ostrów Wielkopolski,
- elementy tworzące system gospodarki wodnej, w tym:
 - odbudowę i rozwój małej retencji w połączeniu z prawidłową melioracją użytków zielonych,
 - ochronę terenów bagiennych i torfowisk,
 - racjonalizację zużycia wody przez przemysł i gospodarkę komunalną,
- elementy wpływające na wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich, w tym:
 - zmniejszenie powierzchni rolniczej, spadek liczby gospodarstw, zwiększenie średniej wielkości gospodarstw oraz zwiększenie udziału lasów w strukturze użytkowania gruntów,
 - rozwój gospodarki turystycznej w strefach o najwyższych walorach rekreacyjnych,
 - rozwój infrastruktury społecznej i technicznej
 - ekologiczne uwarunkowania rozwoju i nadrzędność polityki ekologicznej w całym systemie zagospodarowania przestrzennego.

Obowiązująca „Koncepcja polityki...” została przyjęta przez Sejm RP w dniu 17 listopada 2000 roku. Od tego czasu zaistniało szereg nowych czynników wpływających na kształt polityki przestrzennej kraju. Polska stała się pełnoprawnym członkiem Unii Europejskiej, Rada Ministrów przyjęła szereg strategicznych dokumentów, które w sposób znaczący wpływają na kształtowanie polskiej przestrzeni. Zaistniały nowe okoliczności gospodarcze, znacznie wzrosła dynamika zachodzących zmian, pojawiły się nowe potrzeby i nowe sektory rynku. Część zapisów „Koncepcji polityki...” straciła swoją aktualność i wymaga weryfikacji zarówno pod kątem uwzględnienia nowych uwarunkowań, jak dostosowania do nowych przepisów prawnych, zwłaszcza w kontekście toczącej się obecnie debaty na temat systemu planowania przestrzennego w Polsce. Wobec nowych uwarunkowań i wyzwań XXI wieku, 9 października 2006 roku Rada Ministrów podjęła postanowienie o rozpoczęciu prac nad „Koncepcją przestrzennego zagospodarowania kraju”. Od tego czasu zostało opracowanych m. in. szereg ekspertyz naukowych dotyczących najważniejszych zagadnień społecznych, gospodarczych i przestrzennych. Opracowany „Ekspercki Projekt Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2033”, nie jest jednak projektem dokumentu rządowego. Województwo łódzkie na kolejnych etapach konsultacji zgłosiło szereg wniosków. Przewiduje się, że trwające obecnie prace nad dokumentem rządowym zostaną zakończone w listopadzie 2009 roku.

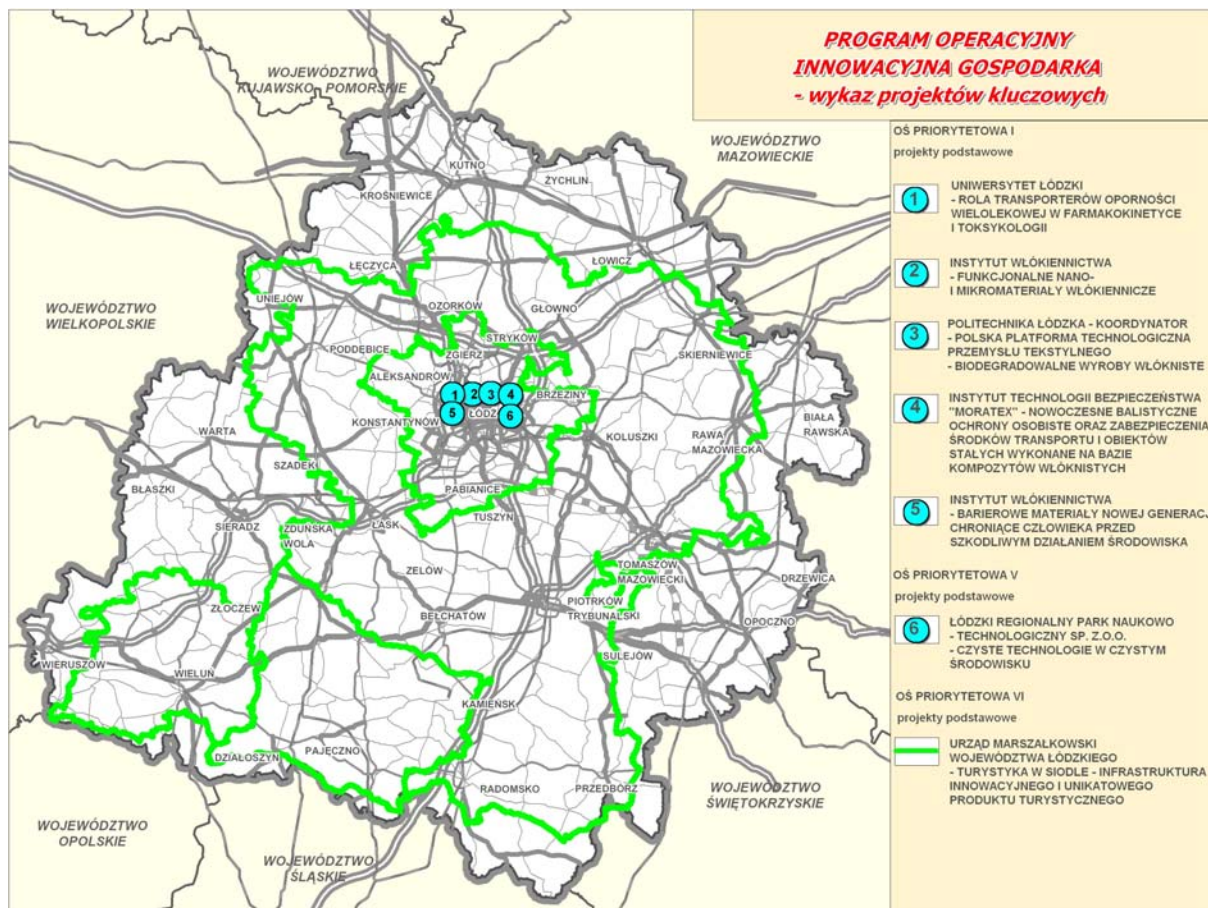
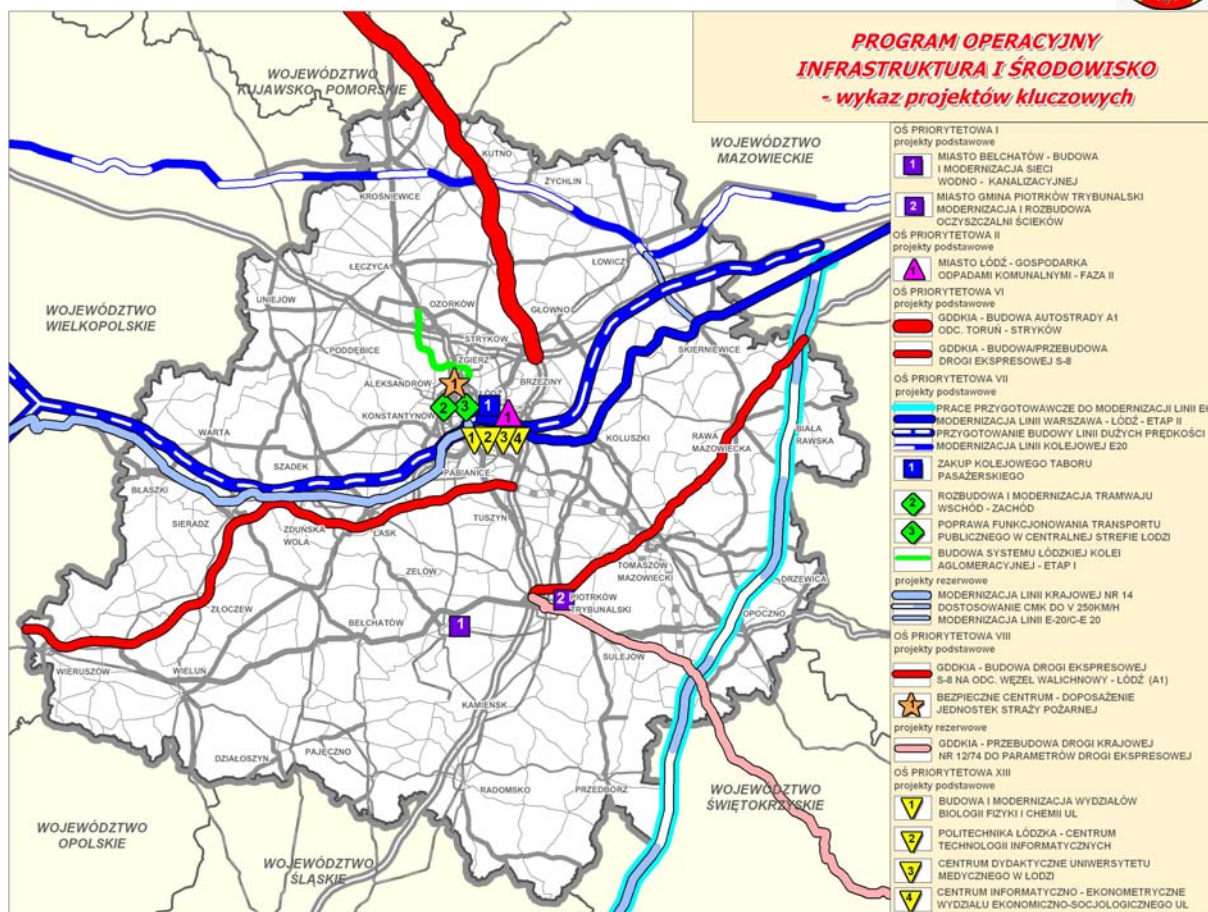
- **Polska Przestrzeń — Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego kraju**, który jako główne ośrodki rozwoju wskazuje metropolie i otaczające je obszary metropolitalne a jako zadanie priorytetowe uznaje rozwój transportu i infrastruktury telekomunikacyjnej, wpływający na poprawę dostępności i będący istotnym czynnikiem wzmacniania atrakcyjności inwestycyjnej ośrodków a także rozwoju policentrycznego systemu osadniczego. Za istotny element generujący przemiany gospodarcze i społeczne uznano także potencjał przyrodniczy. Natomiast za alarmujące i zagrażające jakości polskiej przestrzeni uznano zjawisko rozlewania się obszarów zurbanizowanych.
- **Strategia Rozwoju Kraju 2007—2015**. Główne priorytety przyjęte w dokumencie to :
 - wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki,
 - poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej,
 - wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości,
 - budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa,
 - rozwój obszarów wiejskich,
 - rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej.Województwo łódzkie wspierane będzie w działaniach zmierzających do :
 - poprawy jego dostępności transportowej (drogowej, kolejowej a także lotniczej – w tym z centralnym lotniskiem dla Polski) szczególnie w relacjach z Warszawą oraz innymi metropoliami,
 - rozwoju Centralnego Węzła Komunikacyjnego (skrzyżowanie autostrad A-1, A-2, dróg ekspresowych S-8, S -14, S-74),
 - wzmocnienia funkcji metropolitalnych Łodzi,
 - rewitalizacji materialnej substancji przemysłowej i historycznej Łodzi oraz innych miast posiadających zabytkowe układy architektoniczno – urbanistyczne,
 - rozwoju regionalnego potencjału akademickiego i naukowo – badawczego,
 - wzmocnienia sieci instytucji wspierających przedsiębiorczość, w tym na obszarach wiejskich.
- **Polska 2025. Długookresowa Strategia Trwałego i Zrównoważonego Rozwoju**, która zakłada m. in. powstanie społeczeństwa innowacyjnego, wzrost konkurencyjności polskiej gospodarki, zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego kraju oraz powstanie duopolu Warszawa — Łódź.
- **Polska. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007—2013 wzrost gospodarczy i zatrudnienie. Narodowa Strategia Spójności**, w której jako cele horyzontalne wyznaczono m. in. :
 - budowę i modernizację infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski i jej regionów m. in. poprzez powiązanie głównych ośrodków gospodarczych kraju siecią autostrad i dróg ekspresowych oraz nowoczesnymi sieciami kolejowymi,

- wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji poprzez lepsze wykorzystanie potencjału endogenicznego największych ośrodków miejskich oraz przeciwdziałanie marginalizacji i peryferyzacji obszarów problemowych,
 - wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich.
- **Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka**, którego celem jest tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej Polski w ramach UE i wewnątrz kraju. Dla województwa łódzkiego przewidziano w programie 7 projektów.
 - **Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko**, którego głównym celem jest podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej kraju i poszczególnych regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej. W programie, z terenu województwa łódzkiego znalazło się 26 projektów.
 - **Program Rozwoju Obszarów Wiejskich**, w którym wyznaczono cele priorytetowe :
 - poprawa konkurencyjności rolnictwa i leśnictwa przez wspieranie restrukturyzacji, rozwoju i innowacji,
 - poprawa stanu środowiska naturalnego i terenów wiejskich przez wspieranie gospodarowania gruntami,
 - poprawa jakości życia na obszarach wiejskich oraz popieranie różnicowania działalności gospodarczej.

Generalnie należy stwierdzić, że część zapisów w poszczególnych dokumentach na szczeblu krajowym, zwłaszcza w zakresie systemu osadniczego, nie jest ze sobą zgodna. Dla województwa łódzkiego, z uwagi na jego centralne położenie w kraju, jest to szczególnie ważne. Kształtowanie relacji i powiązań z województwami sąsiednimi oraz rola regionu łódzkiego w krajowej sieci osadniczej powinny być jednoznacznie określone. Miejsce Łodzi jako metropolii wraz z kształtującym się obszarem metropolitalnym w krajowym systemie osadniczym nie powinno budzić wątpliwości. Jednocześnie zapisy dotyczące m. in. rozwoju gospodarki opartej na wiedzy oraz wykorzystywania endogenicznego potencjału regionu mogą stanowić podstawę dla kierunków dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego.

Szczególne znaczenie dla dalszego rozwoju i kształtowania powiązań zewnętrznych i wewnętrznych województwa będzie miała realizacja planowanych inwestycji transportowych. Najważniejszym dokumentem szczebla krajowego obejmującym tę problematykę w całości jest **Polityka transportowa państwa na lata 2006—2025**, która za cel podstawowy przyjmuje poprawę jakości systemu transportowego i jego rozbudowę zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.

W zapisach szczegółowych wskazuje m. in. następujące działania:

- usprawnienie powiązań kolejowych między głównymi miastami Polski, w tym linii przebiegających promieniście do Warszawy i dostosowanie ich do prędkości 160 - 200 km/h
- przeanalizowanie celowości i opłacalności dostosowania CMK do prędkości 250 km/h
- budowa wybranych odcinków autostrad i dróg ekspresowych z weryfikacją obecnego programu inwestycyjnego i koncentracją na odcinkach najbardziej istotnych dla systemu transportowego i najbardziej efektywnych ekonomicznie
- wzmocnienie konstrukcji nawierzchni dróg, głównie w korytarzach sieci transeuropejskiej oraz na najbardziej obciążonych ruchem ciężarowym
- realizacja programu budowy obejść miejscowości
- poprawa warunków przejazdu dla ruchu tranzytowego w obszarach metropolitalnych i dużych miastach
- modernizacja i rozbudowa infrastruktury polskich portów lotniczych wyprzedzająca wzrost popytu
- poprawa regionalnej i lokalnej dostępności portów lotniczych, ze szczególnym uwzględnieniem aglomeracji
- włączenie sieci lotnisk w sieć krajową i unijną transportu intermodalnego
- stworzenie korzystnych warunków technicznych, prawnych, organizacyjnych i ekonomiczno – finansowych dla rozwoju transportu intermodalnego, przy wsparciu finansowym państwa
- promowanie rozwiązań z zakresu integracji przestrzennej i funkcjonalnej podsystemów transportowych w miastach, w tym zachęcanie do tworzenia systemów intermodalnych (węzły przesiadkowe, systemy „parkuj i jedź” – P+R, itp.)

Zaznaczono, że szczególnie trudnym i ważnym problemem, w kontekście przyszłości portu lotniczego na Okęciu, jest decyzja dotycząca przyszłego lotniska centralnego dla Polski, która będzie uzależniona od wyników pogłębionej analizy społecznej, ekonomicznej i środowiskowej.

Kolejnym istotnym dokumentem całościowym dotyczącym transportu kolejowego jest **Strategia dla transportu kolejowego do roku 2013**, która rozszerza zapisy „Polityki transportowej państwa...” o konieczność stworzenia alternatywy dla przewozów drogowych i lotniczych w postaci budowy nowoczesnego systemu kolei dużych prędkości ($V > 300$ km/h). Szczegółowe ustalenia w zakresie rozwoju systemu kolejowego w Polsce znajdują się w **Master Planie Transportu Kolejowego w Polsce do 2030 roku oraz w Programie budowy i uruchomienia przewozów Kolejami Dużych Prędkości w Polsce**.

Najważniejsze działania w zakresie rozwoju lotnictwa i infrastruktury lotniskowej określa **Program rozwoju sieci lotnisk i lotniczych urządzeń naziemnych**. Są to m. in. :

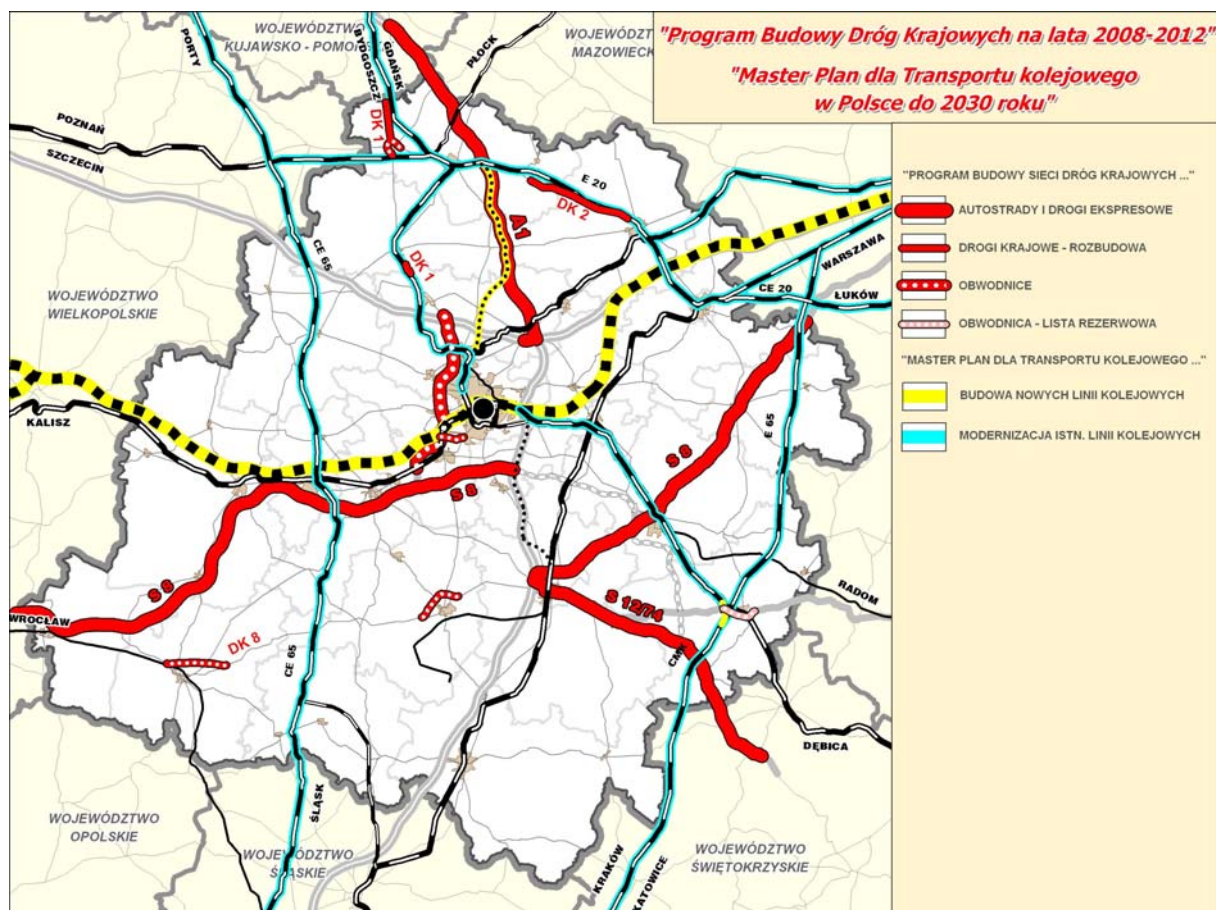
- nowe Lotnisko Centralne dla Polski- kontynuowane będą prace związane z przygotowaniem do budowy nowego lotniska centralnego, które na bazie siatki połączeń flagowego przewoźnika pełnić będzie rolę portu węzłowego. Prace o charakterze studialno-analitycznym zostaną zakończone w 2009 r.,

- włączenie do sieci TEN-T portów lotniczych spełniających warunki Decyzji Nr 1692/96/WE,
- działania w zakresie tworzenia systemu lotnisk regionalnych i lokalnych,
- rozwój i modernizacja infrastruktury portów regionalnych.

W zakresie rozwoju sieci drogowej podstawowe zadania określa **Program budowy dróg krajowych na lata 2008—2012**. Są to :

- stworzenie sieci autostrad (w tym odcinki budowane w systemie Partnerstwa Publiczno-Prywatnego),
- stworzenie sieci dróg ekspresowych,
- wzmacnianie nośności dróg krajowych do 115 kN/os ,
- budowa obwodnic drogowych w miejscowościach dotkniętych wysoką uciążliwością ruchu tranzytowego z zachowaniem dbałości o ochronę tych obejść przed nową zabudowa,
- przebudowa odcinków dróg krajowych pod kątem poprawy bezpieczeństwa ruchu, w tym uruchomienie programu „uspokojenia ruchu” na przejściach dróg przez małe miejscowości oraz na jednopoziomowych skrzyżowaniach z koleją (przejazdy),
- poprawa warunków przejazdu dla ruchu tranzytowego i obsługi ruchu w obszarach metropolitalnych i dużych miastach ,
- poprawa stanu utrzymania dróg krajowych.

Inwestycje przewidywane do realizacji w powyższych programach i dokumentach na obszarze województwa generalnie są spójne. Najważniejszym problemem dla kształtowania rozwoju regionu łódzkiego jest brak decyzji co do lokalizacji nowego portu lotniczego dla Polski. Istotne z punktu widzenia drogowych powiązań zewnętrznych oraz kształtowania spójności regionu jest inny przebieg drogi ekspresowej S-74, który nie zapewnia optymalnych powiązań wewnętrznych.

Istotnym dokumentem na szczeblu krajowym jest także **Polityka energetyczna Polski do 2030 roku**, której celem jest poprawa bezpieczeństwa energetycznego, wzrost konkurencyjności gospodarki i jej efektywności energetycznej, rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz ochrona środowiska przed negatywnymi skutkami działalności energetycznej. Zapisy szczegółowe zawiera **Program dla elektroenergetyki**. Są to m. in. :

- budowa bloku 833 MW w Elektrowni Bełchatów
- ograniczenia emisji gazów i pyłów, w szczególności gazów CO₂, SO₂ oraz NO_x,
- rozwój wytwarzania energii elektrycznej w skojarzeniu z ciepłem, pozwalającego na uzyskanie energii elektrycznej przy znacznych oszczędnościach energii w paliwie pierwotnym
- zmiana przestarzałego systemu sieci 220 kV na rzecz linii elektroenergetycznych 400 kV
- rozwój regionalnych i lokalnych rynków energii oraz energetyki rozproszonej
- wytwarzanie energii w źródłach odnawialnych
- wytwarzanie energii elektrycznej w elektrowniach atomowych.

Z punktu widzenia zagadnień ochrony i kształtowania środowiska do najważniejszych dokumentów o randze krajowej należy **Polityka ekologiczna państwa w latach 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016**, która do najważniejszych wyzwań w zakresie środowiska, zgodnie z priorytetami Unii Europejskiej, zalicza:

- działania na rzecz zapewnienia realizacji zasady zrównoważonego rozwoju,
- przystosowanie do zmian klimatu,
- ochronę różnorodności biologicznej.

Natomiast w zakresie ochrony zasobów naturalnych zakłada:

- ochronę przyrody, w tym kontynuację tworzenia krajowej sieci obszarów chronionych, powstanie form i obiektów ochrony przyrody, ochronę korytarzy ekologicznych,
- ochronę i zrównoważony rozwój lasów, w tym zwiększanie zasobów leśnych,
- racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi w tym zapewnienie wystarczającej ilości odpowiedniej jakości wody dla potrzeb społeczeństwa, rolnictwa, przemysłu, przy jednoczesnej ochronie ludności i jej mienia przed skutkami powodzi,
- ochronę powierzchni ziemi, w tym ochrona przed erozją, stosowanie dobrych praktyk rolnych, rekultywacja terenów zdegradowanych i zdewastowanych,

- racjonalne gospodarowanie bogactwami mineralnymi, w tym lepsze rozpoznanie zasobów wód termalnych, a także możliwości sekwestracji dwutlenku węgla pod ziemią.

W zakresie poprawy jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego wskazuje na konieczność:

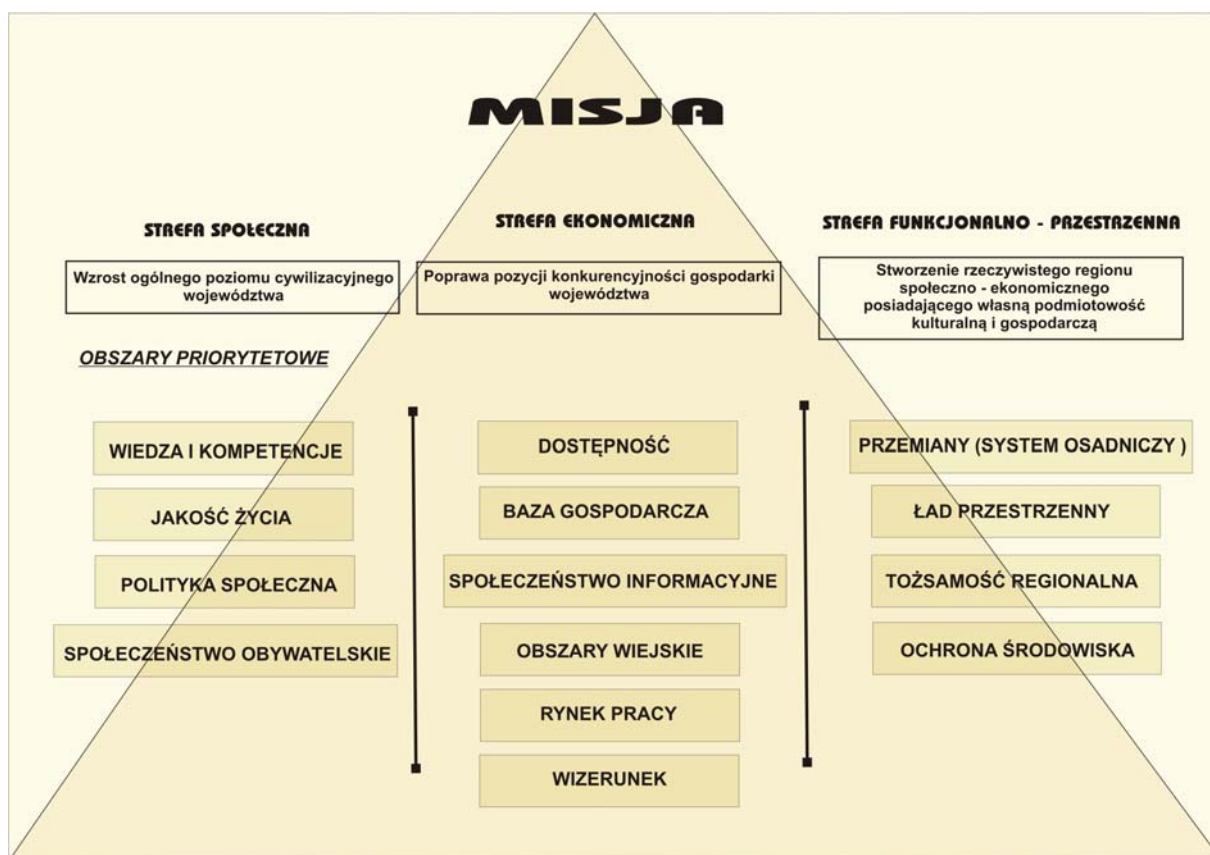
- ochrony powietrza przed zanieczyszczeniami, w tym ograniczenie emisji pyłów i gazów, dwutlenku węgla, opracowanie i wdrożenie programów naprawczych, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii,
- racjonalizacji gospodarki odpadami, w tym stworzenie skutecznego systemu zbierania i recyklingu odpadów, zamknięcie składowisk nie spełniających standardów UE i ich rekultywację, likwidację mogiłników,
- ochrony przed hałasem i promieniowaniem elektromagnetycznym, w tym sporządzenie planów ochrony przed hałasem w oparciu o mapy akustyczne, rozwój systemu monitoringu hałasu i pól elektromagnetycznych,
- stworzenia systemu nadzoru nad substancjami chemicznymi a także nad źródłami i odpadami promieniotwórczymi.

Bardzo istotne znaczenie w kontekście dalszego rozwoju regionu mają zagadnienia demograficzne. Opracowana przez GUS w marcu 2004 roku **Prognoza ludności na lata 2003-2030** nie przedstawia sytuacji demograficznej kraju w pozytywnym świetle. Zakłada się m. in., że liczba ludności ogółem zmniejszy się do 2020 roku o milion osób, a w następnej dekadzie o kolejne półtora miliona, przy czym ubytek ludności dotknie przede wszystkim miasta, po 2020 roku nastąpi znaczny spadek liczby urodzeń, liczba ludności w wieku produkcyjnym będzie systematycznie maleć przy jednoczesnym wzroście liczby ludności w wieku poprodukcyjnym (się będzie proces starzenia się społeczeństwa). Poza tym nastąpi wzrost migracji zagranicznych a w procesie migracji wewnętrznych przeważać będą przemieszczenia z miast na wieś. Problemy te nie ominą województwa łódzkiego.

3. DOKUMENTY STRATEGICZNE I OPERACYJNE ORAZ PROGRAMY ROZWOJOWE WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

- **Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego na lata 2007—2020** została uchwalona przez Sejmik Województwa Łódzkiego Uchwałą Nr LI / 865 / 2006 z dnia 31 stycznia 2006 roku. Określa ona politykę władz samorządowych oraz jest koncepcją świadomego i systemowego sterowania długookresowym rozwojem regionu. Wyznacza także misję regionu jako :

*„podniesienie atrakcyjności województwa łódzkiego
w strukturze regionalnej Polski i Europy jako regionu sprzyjającego zamieszkaniu
i gospodarce przy dążeniu do budowy wewnętrznej spójności
i zachowaniu różnorodności jego miejsc”.*

Strategia formułuje trzy sfery strategiczne :

- sferę społeczną, w której poruszane są kwestie związane z podniesieniem poziomu wykształcenia mieszkańców i poziomu jakości życia, zmniejszeniem zjawisk wykluczenia społecznego oraz wzrostem poziomu aktywności społecznej,
- sferę ekonomiczną, w której głównymi celami są zwiększanie dostępności gospodarczej regionu, budowa społeczeństwa informacyjnego, trwały i zrównoważony rozwój obszarów wiejskich, wzrost mobilności zawodowej mieszkańców oraz tworzenie atrakcyjnego wizerunku regionu,

- sferę funkcjonalno - przestrzenną, odnoszącą się do zagadnień związanych z przemianami w sieci osadniczej i wzrostem roli miast, uporządkowaniem gospodarki przestrzennej, poprawą jakości środowiska oraz wzmacnianiem poczucia tożsamości regionalnej.

Strategia zakłada m. in. :

- wykorzystanie strategicznego położenia województwa w centrum kraju poprzez realizację Centralnego Węzła Komunikacyjnego wokół Łodzi, w ramach którego planuje się budowę autostrad A-1, A-2, dróg ekspresowych S-8, S-14, S-74 (Łódź – Kielce), szybkiej kolei (Warszawa – Łódź – Wrocław), transkontynentalnego lotniska centralnego dla Polski oraz rozwój portów lotniczych Łódź i cargo Łask;
- zwiększenie dostępności wewnętrznej i zewnętrznej regionu poprzez rozwój i poprawę efektywności ekonomicznej i organizacyjnej infrastruktury transportowej i komunikacyjnej;
- kształtowanie i rozwój obszaru metropolitalnego Łodzi oraz wzmacnianie jego powiązań funkcjonalnych z regionalnymi i ponadlokalnymi ośrodkami osadniczymi oraz Warszawskim Obszarem Metropolitalnym.

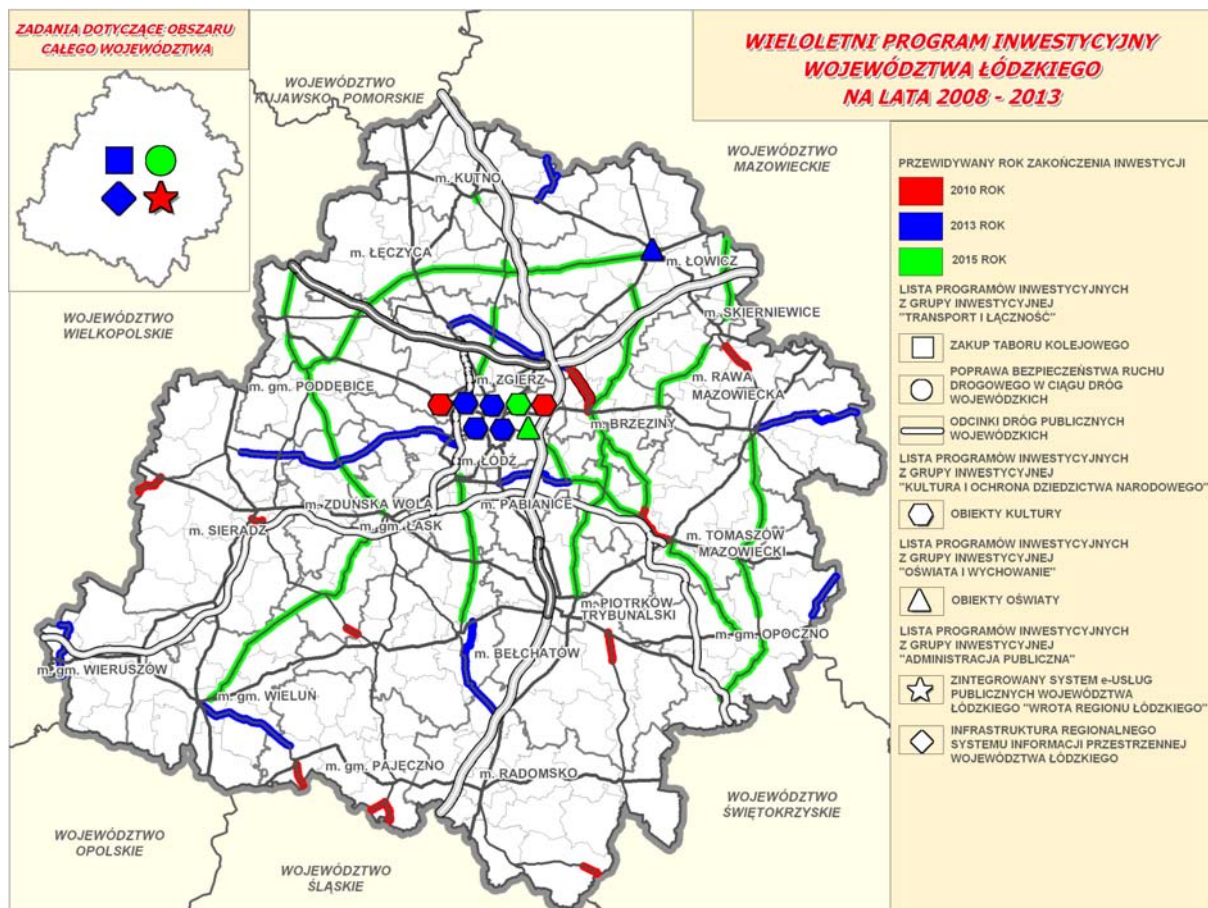
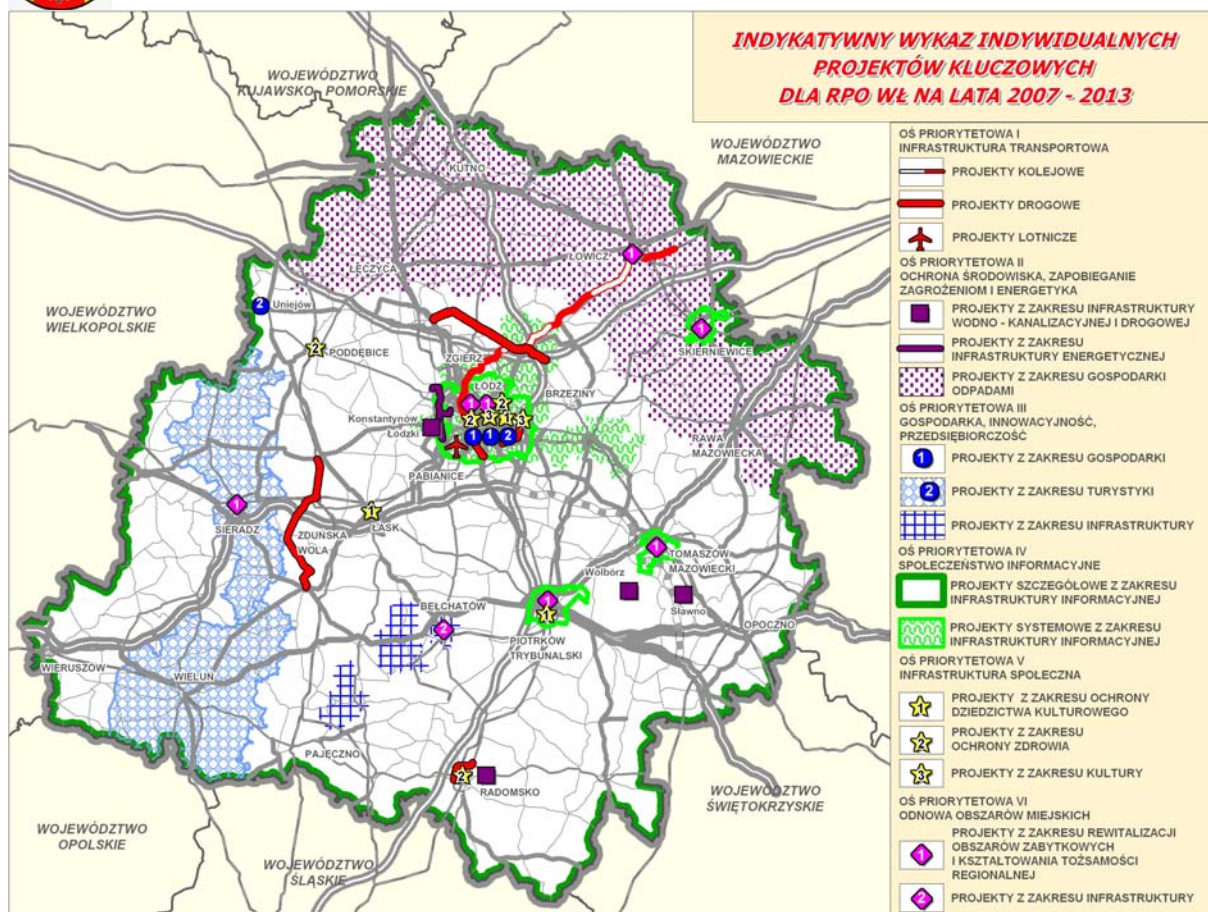
Z uwagi na nowe uwarunkowania społeczno-gospodarcze zaistniałe na przestrzeni ostatnich lat oraz uwarunkowania prawne zapisy „Strategii...” m. in. dotyczące sieci osadniczej wymagają weryfikacji i aktualizacji.

Dokumentem o charakterze operacyjnym ważnym dla przyszłości regionu i kreującym jego przestrzeń należy :

- **Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2007—2013** przyjęty przez Zarząd Województwa Łódzkiego w listopadzie 2007 r. oraz przez Komisję Europejską w październiku 2007 r. Program zakłada, że realizowane zadania przyczynią się do integracji regionu z europejską i globalną przestrzenią społeczno-gospodarczą, przekształcą województwo w środkowoeuropejskie nowoczesne i przyjazne centrum rozwoju oraz podniosą spójność wewnętrzną województwa.

Natomiast do najistotniejszych programów rozwojowych województwa zaliczono:

- **Wieloletni Program Inwestycyjny Województwa Łódzkiego na lata 2008—2013**, przyjęty Uchwałą Sejmiku Województwa Łódzkiego w grudniu 2007 r. z późniejszymi zmianami, mający na celu m. in. stworzenie sprawnego i efektywnego oraz bezpiecznego systemu transportu wewnątrz województwa zgodnego z normami unijnymi. W programie zapisano także inwestycje związane z kulturą i ochroną dziedzictwa narodowego, oświatą i wychowaniem oraz administracją publiczną.

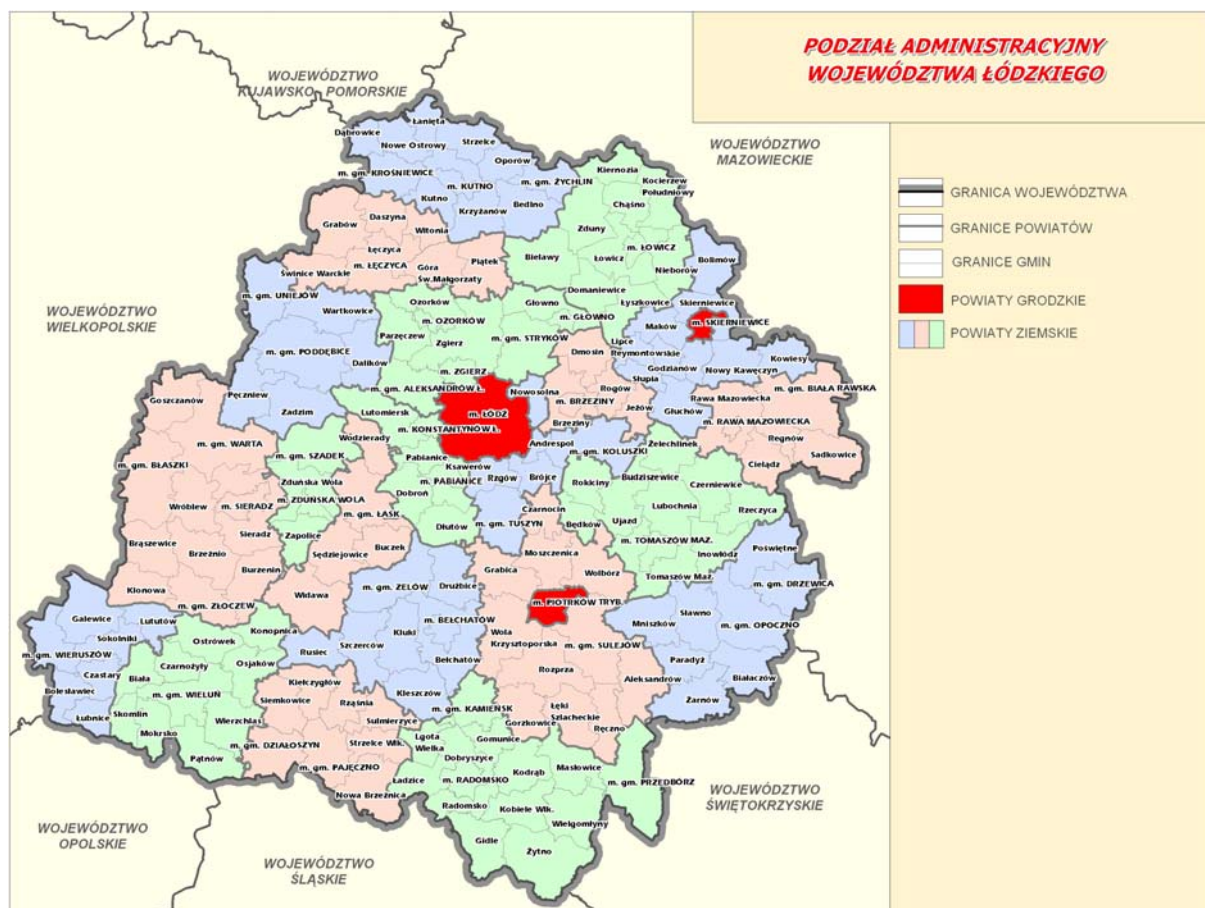

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE POTENCJAŁ I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU PRZESTRZENNEGO — WNIOSKI

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy oraz wieloaspektowych analiz uwarunkowań rozwoju województwa zidentyfikowano szereg zagadnień, które, zarówno w najbliższej przyszłości jak i w dalszej perspektywie, będą miały bezpośredni wpływ na dalszy rozwój społeczno – gospodarczy i przestrzenny obszaru, będą decydowały o jego wizerunku na arenie krajowej i międzynarodowej oraz stanowiły o jego konkurencyjności w wymiarze globalnym.

Województwo łódzkie położone jest w centrum Polski, na pograniczu Niżu Środkowoeuropejskiego i Wyżyn Polskich, w geometrycznych osiach kraju krzyżujących się w rejonie miejscowości Piątek, w powiecie łęczyckim. Zajmuje powierzchnię 18219 km² i jest zamieszkałe przez 2556 tys. mieszkańców (stan na dzień 31.12.2007 r.).

Średnia gęstość zaludnienia w regionie wynosi 140 osób / km². Podstawową strukturę administracyjną województwa tworzą :

- 24 powiaty, w tym 3 powiaty grodzkie skupiające 34,5% ludności oraz 21 powiatów ziemskich,
- 177 gmin, w tym 18 miejskich, 25 miejsko - gminnych oraz 134 wiejskich.

1. SYSTEM OSADNICZY

A. Aspekty społeczne

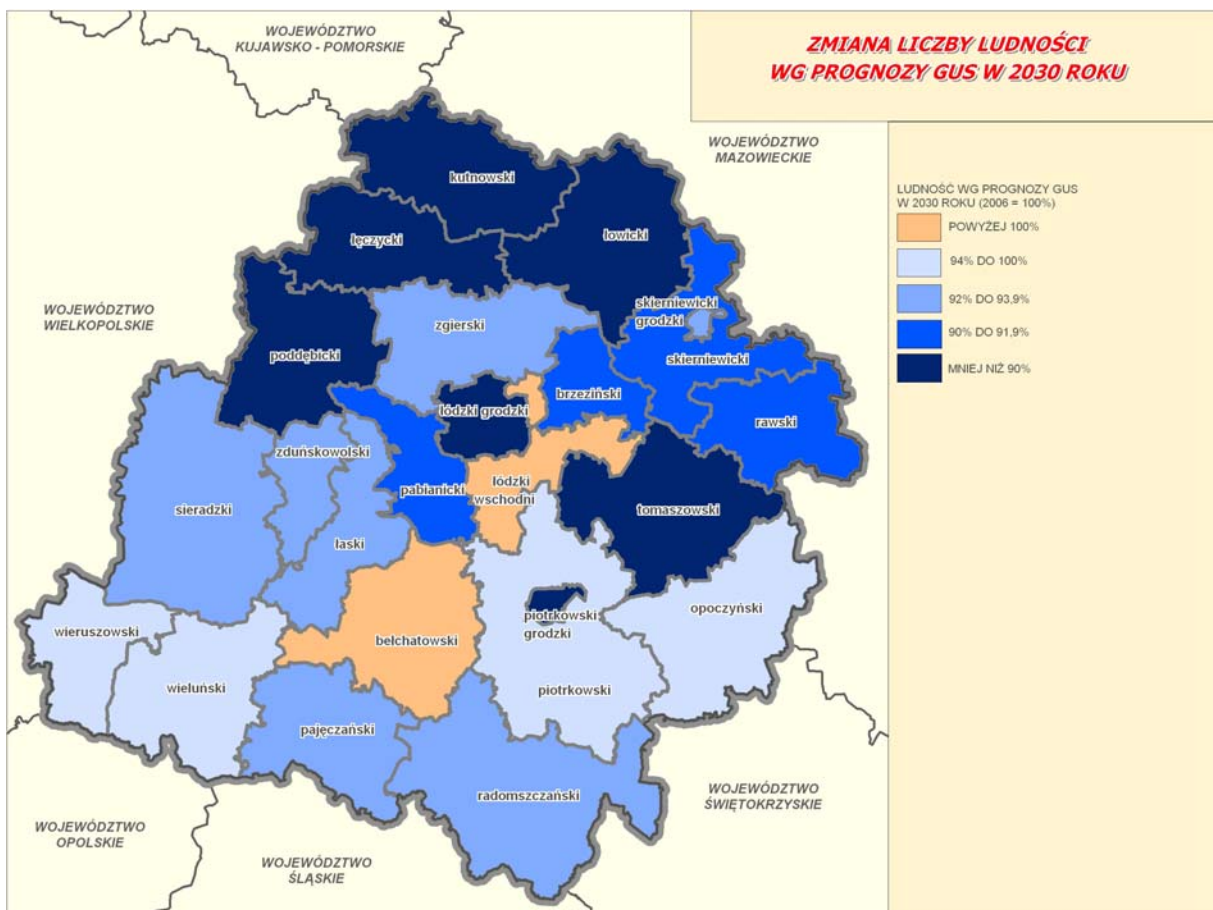
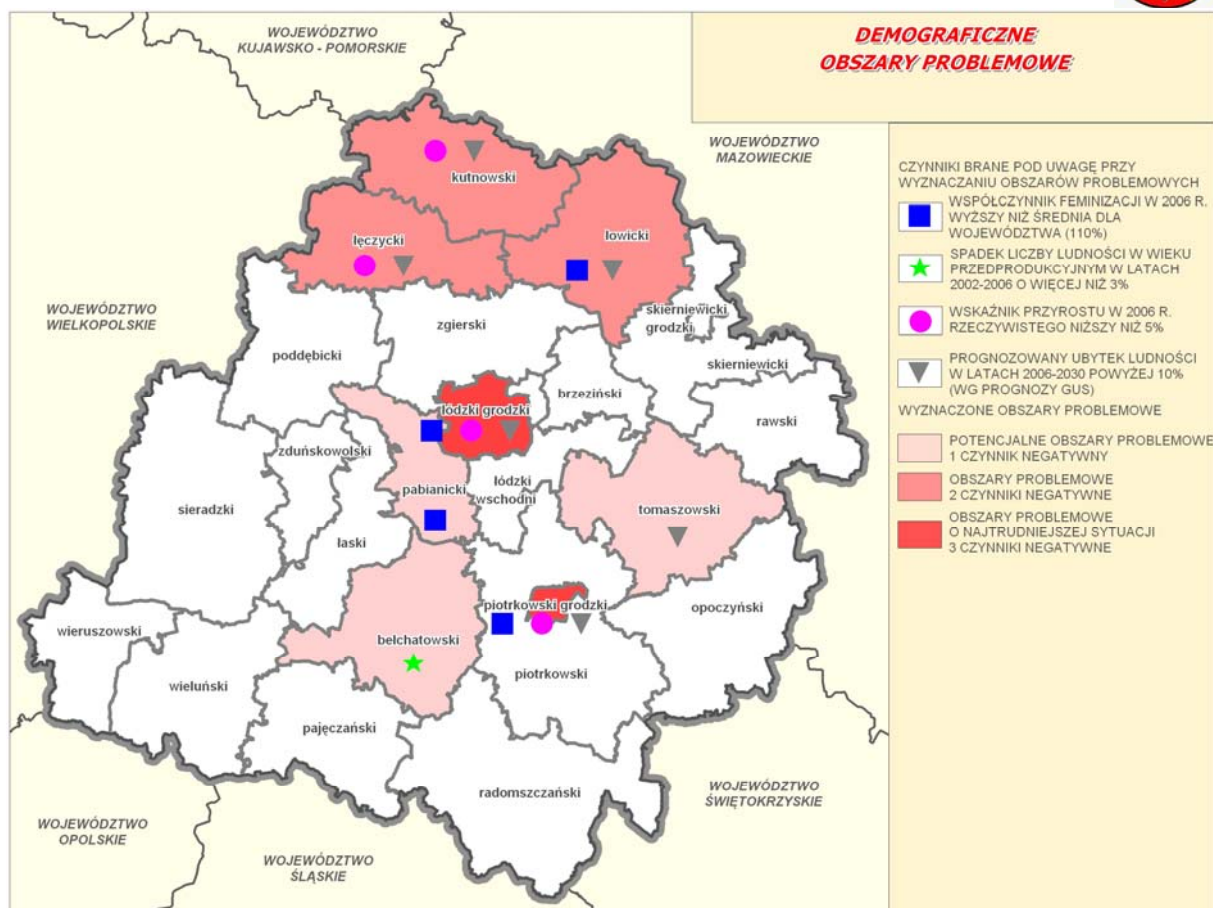
• Demografia

Według GUS liczba ludności województwa na koniec 2006 roku wynosiła 2 566 198 osób (z czego 914 381 osób zamieszkiwało na wsi), co daje łódzkiemu 6 miejsce w kraju. Od 2002 roku liczba ludności spadła o 41 182 osoby, a tempo spadku jest większe niż średnio dla kraju. Cechą charakterystyczną regionu jest silnie zaburzona struktura płci. W 2002 roku liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn wynosiła 109,6, by do 2006 roku podnieść się do wartości 110,0. Silniejsza dysproporcja struktury płci występuje w miastach niż na obszarach wiejskich.

Odsetek ludności zamieszkującej w miastach wynosił w 2006 roku 64,4% i był wyższy niż średnia dla Polski (61,0%), natomiast gęstość zaludnienia 140,9 osób/km² (5 miejsce w kraju) również była wyższa niż średnia krajowa (121,9 osób/km²). Pod względem przyrostu naturalnego województwo zajmuje ostatnie miejsce w kraju (wartość - 3,1‰ przy średniej krajowej 0,1‰), a pod względem migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały 6 miejsce (wartość -1,1‰ przy średniej krajowej -0,9‰). Województwo charakteryzuje się ponadto najniższym udziałem ludności poniżej 25 lat (29,2% w stosunku do średniej krajowej wynoszącej 31,7%) oraz najwyższym udziałem ludności powyżej 65 lat (15,0% w stosunku do średniej krajowej wynoszącej 13,4%).

Sytuacja demograficzna regionu jest bardzo trudna. Nie ma powiatu, który nie borykałby się z tym problemem. **Pod tym względem całe województwo zasługuje na miano obszaru problemowego.** Najtrudniejsza sytuacja występuje w dwóch największych miastach na prawach powiatu : Łodzi i Piotrkowie Trybunalskim, w których koncentruje się największa ilość negatywnych trendów i procesów demograficznych m. in. wysoki współczynnik feminizacji, bardzo niski wskaźnik przyrostu rzeczywistego, depopulacja, silna emigracja. Podobną sytuacją demograficzną charakteryzują się powiaty: łęczycki, kutnowski i łowicki.

Istniejące, niekorzystne tendencje zmian w sferze demograficznej potwierdzają kierunki przewidywane w sporządzonej przez GUS „Prognozie demograficznej na lata 2003 - 2030” a dostępne dane z przygotowywanej nowej prognozy demograficznej na lata 2008-2035 wskazują, że zostaną one utrzymane a nawet pogłębione. Szacowany spadek liczby ludności jest silniejszy niż poprzednio zakładano. Odwróceniu uległ prognozowany trend dalszego urbanizowania się województwa, przewidywano bowiem zmniejszanie się udziału ludności wiejskiej z 35,1% w 1999 r. do 32% w 2030 r., tymczasem nowa prognoza przewiduje wzrost udziału ludności wiejskiej do 36,7% w 2015 r. i 38,3% w 2030 r. Obecnie przewidywany jest także ubytek ludności w wieku produkcyjnym (w latach 2016-2030) większy o 17 tys. mieszkańców.

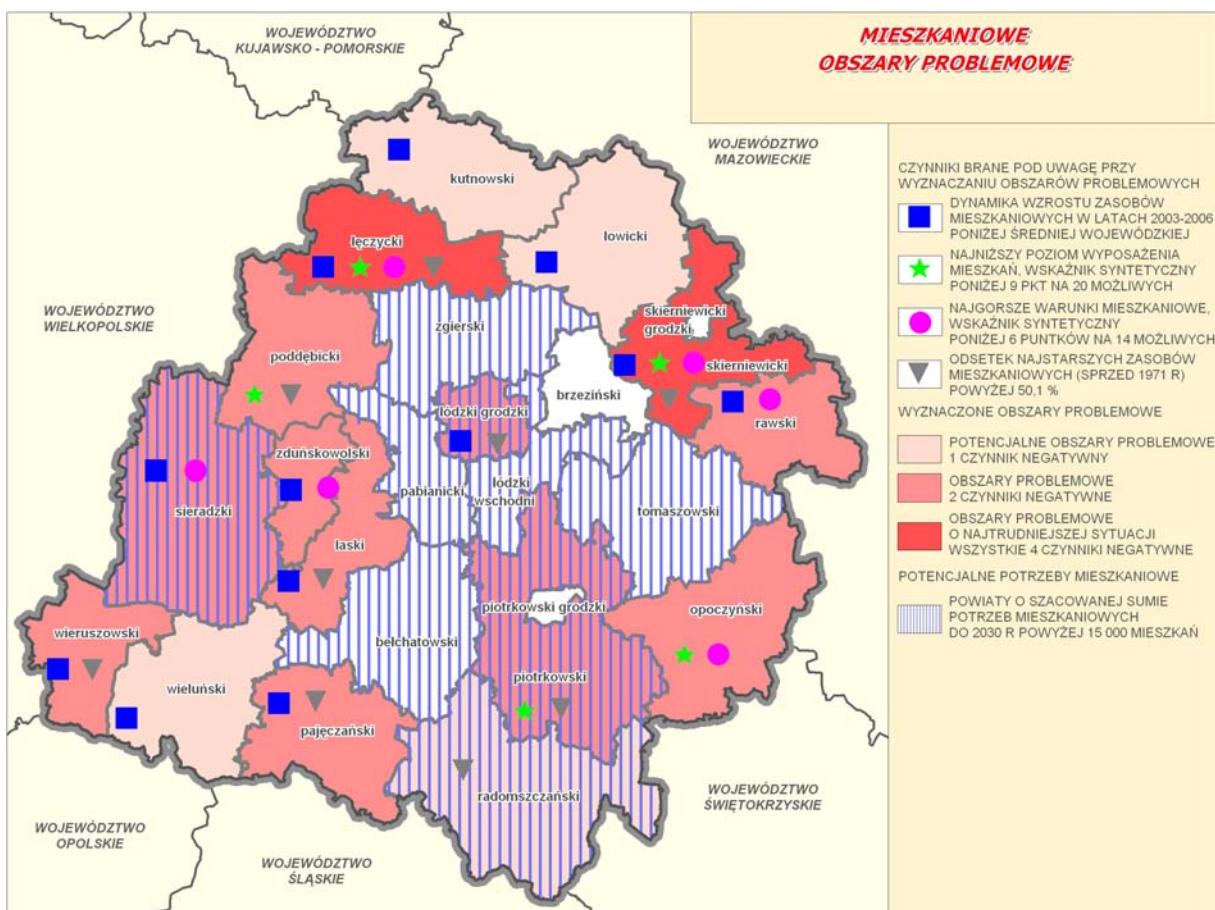
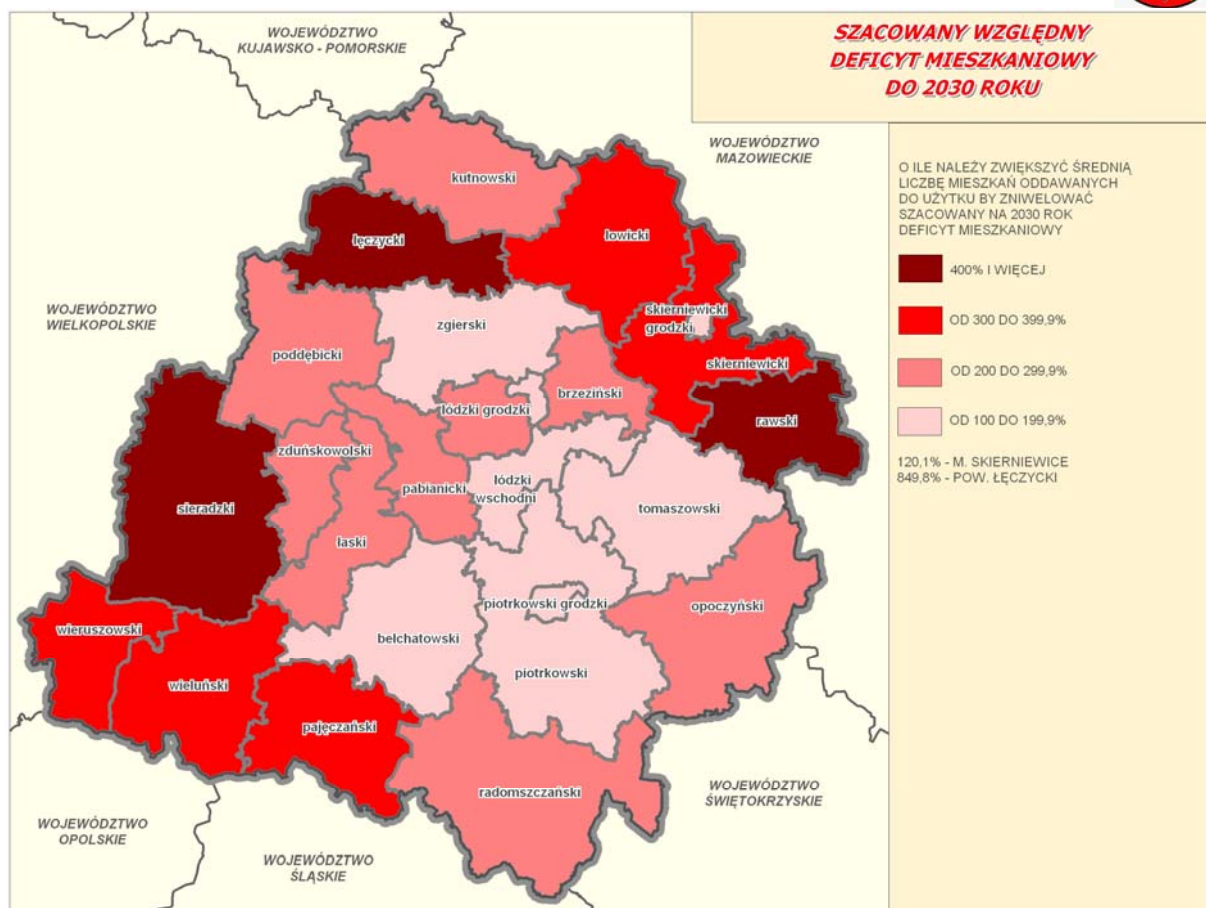
- **Mieszkalnictwo**

Na zasoby mieszkaniowe województwa w 2006 roku składało się 951 089 mieszkań (stanowiących 7,39% zasobów krajowych) o łącznej powierzchni użytkowej ponad 62 milionów m² i mających w sumie 666 094 izby. Rozkład zasobów w województwie jest bardzo nierównomierny i odpowiada gęstości zaludnienia. Powiaty zlokalizowane wokół Łodzi skupiają ponad połowę wszystkich zasobów. W latach 2003 - 2006 we wszystkich powiatach zanotowano wzrost liczby mieszkań. Zasoby mieszkaniowe najdynamiczniej powiększały się w powiatach: łódzkim wschodnim (do 102,65% wartości z 2003 roku), bełchatowskim (do 102,38%), Skierniewicach (do 102,14%), zgierskim (do 101,93%), piotrkowskim (do 101,91%), opoczyńskim (do 101,66%) oraz brzezińskim (do 101,52%). Najlepsze warunki mieszkaniowe (przedstawione za pomocą indeksu syntetycznego, na który składają się liczba mieszkań na 1000 ludności, średnia powierzchnia mieszkania na 1 osobę i średnia liczba izb na 1 osobę) panują w powiatach położonych w centrum regionu, natomiast dużą grupę o najgorszych warunkach mieszkaniowych stanowią powiaty o położeniu peryferyjnym w stosunku do Łodzi.

Sytuacja mieszkaniowa województwa jest bardzo złożona. Z jednej strony jest rynek mieszkaniowy miast, charakteryzujący się dość dobrym wyposażeniem i ogólnie dobrymi warunkami mieszkaniowymi, jednak zagrożony powstającą luką remontową i reprodukcyjną, z drugiej zaś strony rynek mieszkań na wsi, słabo wyposażonych, o złych warunkach (przeludnienie), jednak dynamicznie rozwijający się w strefach podmiejskich. Na to nakłada się prognozowany deficyt mieszkań, który bezwzględnie (w liczbie nowych mieszkań) najdotkliwszy będzie w największych miastach województwa, natomiast względnie (w odsetku zasobów istniejących) na terenach wiejskich. Szacowane względne potrzeby mieszkaniowe odniesione do uśrednionej liczby mieszkań oddawanych do użytku w latach 2002-2006 pozwalają określić, że największy konieczny stopień zintensyfikowania procesów budowlanych do 2030 roku musi nastąpić w powiatach : sieradzkim, łęczyckim i rawskim.

Jednocześnie do powiatów, w których prognozowany jest największy deficyt mieszkaniowy a szacowane potrzeby mieszkaniowe przekraczają 15 tys. mieszkań należą: sieradzki, bełchatowski, radomszczański, piotrkowski ziemski, tomaszowski, łódzki wschodni, pabianicki, zgierski i łódzki grodzki. Są to w większości najludniejsze powiaty województwa jednocześnie będące zapleczem największych ośrodków miejskich. Perspektywiczna suma potrzeb w tych powiatach do 2030 roku stanowi 62,7% ogółu potrzeb całego województwa. Największe bezwzględne potrzeby wystąpią w Łodzi (ok. 76 tys. mieszkań), najmniejsze w powiecie brzezińskim (ok. 5 tys. mieszkań) natomiast w całym województwie będą się one kształtowały na poziomie ok. 355 tys.

Do silnych stron mieszkalnictwa regionu zaliczyć należy przede wszystkim rosnącą przeciętną wielkość mieszkań oraz ich stosunkowo dobre wyposażenie. Słabości regionu to : bardzo duży i pogłębiający się deficyt mieszkaniowy, zwłaszcza na obszarach wiejskich, słaby przyrost nowej tkanki mieszkaniowej, duży odsetek mieszkań starych i w złym stanie technicznym, niewystarczające nakłady remontowe, niekorzystna struktura własnościowa zasobów mieszkaniowych w największych miastach województwa i nadal niska przeciętna wielkość mieszkania.

- **Infrastruktura społeczna**

Ochrona zdrowia i opieka społeczna

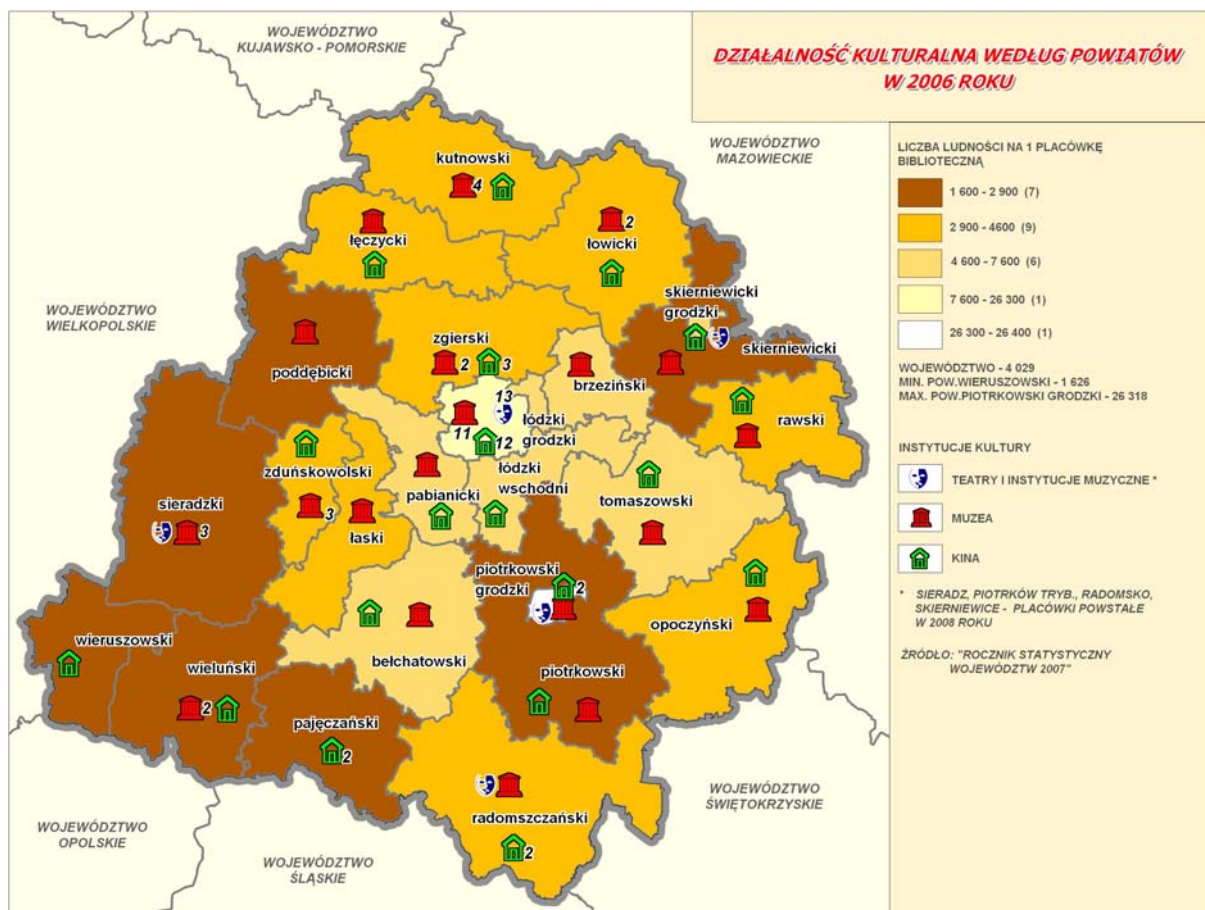
Biorąc pod uwagę sytuację demograficzną regionu, jedną z najważniejszych sfer infrastruktury społecznej jest ochrona zdrowia i opieka społeczna. Sytuacja zdrowotna mieszkańców województwa jest zła, przede wszystkim z uwagi na najwyższy w Polsce wskaźnik umieralności, najkrótsze przeciętne trwanie życia oraz najwyższe wskaźniki dotyczące zachorowalności i umieralności z powodu chorób cywilizacyjnych. Rosnący współczynnik zgonów związany jest ze zjawiskiem starzenia się społeczeństwa. Ma to bardzo niekorzystny wpływ na wizerunek województwa i ogranicza jego rozwój gospodarczy. Zła sytuacja zdrowotna mieszkańców kontrastuje z dosyć dobrą bazą materialną ochrony zdrowia, dość licznymi kadrami medycznymi, wysokim potencjałem nauk medycznych oraz wysokiej klasy specjalistami. Poza tym, województwo jako jedno z pierwszych w kraju realizuje strategię „eZdrowia”, służącą wykorzystaniu technik informatycznych do zarządzania placówkami ochrony zdrowia.

Pod względem ilości łóżek w szpitalach ogólnych w stosunku do liczby ludności województwo zajmuje 2 miejsce w Polsce, natomiast pod względem liczby lekarzy pracujących w placówkach służby zdrowia łódzkie było w 2006 roku na 1 miejscu w kraju – 23,8 na 10 tys. mieszkańców. Istotnym problemem jest wewnątrzregionalne zróżnicowanie jakości leczenia i dostępności do usług medycznych na wysokim poziomie. W 2006 roku 51% lekarzy i dentystów pracowało w Łodzi.

Kolejnym problemem jest proces starzenia się społeczeństwa i wynikająca z tego konieczność rozwoju oddziałów opieki długoterminowej w szpitalach, zakładów opiekuńczo-leczniczych i pielęgnacyjno-opiekuńczych, hospicjów i domów pomocy społecznej. W 2006 roku 77 domów pomocy społecznej dysponowało 7499 miejscami (29,2 miejsc na 10 tys. mieszkańców), co dawało 5 miejsce w kraju. Na miejsca w domach pomocy społecznej oczekiwało 3,8 osób na 10 tys. mieszkańców co jest najwyższym wskaźnikiem w kraju (Polska – 1,4).

Kultura

Sektor kultury tworzy około 4,5 % PKB. Wydatki na kulturę w Polsce należą do najniższych w Europie i chociaż w województwie łódzkim przekraczają średnią krajową, to dostępność do usług kultury jest w regionie niższa niż przeciętnie w kraju. Spowodowane jest to przede wszystkim słabą dostępnością do bibliotek oraz słabą pozycją wydawnictw. Dobra sytuacja występuje pod względem poziomu wyposażenia w infrastrukturę teatralną. W Łodzi znajduje się 13 teatrów i instytucji muzycznych. Niekorzystnym zjawiskiem jest największy w kraju spadek liczby przedstawień, koncertów oraz widzów. W efekcie w 2006 roku na 10 tys. ludności przypadało zaledwie 218 widzów i słuchaczy, przy średniej w Polsce 252. W 2006 roku działały w Polsce 703 muzea, z czego 40 (5,7 %) w województwie łódzkim, w tym 11 w Łodzi. Niestety liczba zwiedzających muzea w naszym regionie w 2006 roku w porównaniu z rokiem 2002 zmniejszyła się do 90%. Także kina są placówkami kulturalnymi, których liczba systematycznie spada. W 2006 roku w Polsce funkcjonowało ogółem 505 kin, z czego 35, czyli 6,3 % w łódzkim. Ponadto, do ważnych instytucji należą 2 archiwa państwowe zlokalizowane w Łodzi i Piotrkowie Trybunalskim.

Edukacja i szkolnictwo wyższe

Edukacja i rozwój kapitału ludzkiego stanowią bazę do budowy gospodarki opartej na wiedzy, konkurencyjnej, zdolnej do trwałego wzrostu i tworzenia nowych lepszych miejsc pracy. Na sytuację szkolnictwa rzutuje struktura demograficzna, a ponieważ łódzkie charakteryzuje się najniższym w kraju odsetkiem ludności w wieku przedprodukcyjnym to wskaźniki dotyczące liczby uczniów na 10 tys. ludności na wszystkich szczeblach nauczania również należą do najniższych. Słabością oferty edukacyjnej jest niedopasowanie profili kształcenia w szkołach zawodowych, liceach profilowanych i technikach do potrzeb rynku, co przejawia się deficytem kierunków technicznych. Są to nie najlepsze perspektywy dla regionalnego rynku pracy, który odczuwa braki pracowników szczególnie na stanowiskach robotniczych, technicznych i inżynierskich.

Szkolnictwo wyższe jest obecnie najbardziej prężnie rozwijającą się dziedziną infrastruktury społecznej. Coraz większy odsetek młodzieży zdobywa wykształcenie wyższe. Jest to bardzo istotne z perspektywy NSP z 2002 roku, według którego społeczeństwo regionu było gorzej wykształcone niż przeciętnie w kraju. W 2006 roku zajmowało 4 miejsce w kraju pod względem współczynnika skolaryzacji młodzieży w wieku studenckim oraz liczby studentów szkół wyższych na 10 tys. mieszkańców. W roku akademickim 2006/2007 studiowało w regionie ponad 133 tys. studentów, z czego prawie 87% w Łodzi.

Reasumując należy stwierdzić, że województwo charakteryzuje się znaczącym różnicowaniem wyposażenia miast i ośrodków gminnych w urządzenia infrastruktury społecznej. Najlepiej w placówki infrastruktury społecznej wyposażona jest Łódź, która posiada sieć zróżnicowanych rodzajowo i repertuarowo teatrów, jest jednym z największych w kraju ośrodków akademickich, posiada wysoce specjalistyczne w skali ponadregionalnej placówki ochrony zdrowia i wysokiej klasy specjalistów z zakresu medycyny oraz jest dobrze wyposażona w bazę sportową. Stosunkowo dobrze w infrastrukturę społeczną zaopatrzone są największe miasta powiatowe oraz największe miasta zlokalizowane w centralnej części województwa, natomiast znacznie gorzej małe miasta powiatowe i pozostałe miasta i miasteczka nie będące siedzibami powiatów. Wielu mieszkańców województwa, zwłaszcza obszarów położonych peryferyjnie, ma problem z dostępem do określonych placówek infrastruktury społecznej, szczególnie ochrony zdrowia, natomiast dla wielu instytucji, również z Łodzi, problemem jest zły stan techniczny ich bazy materialnej.

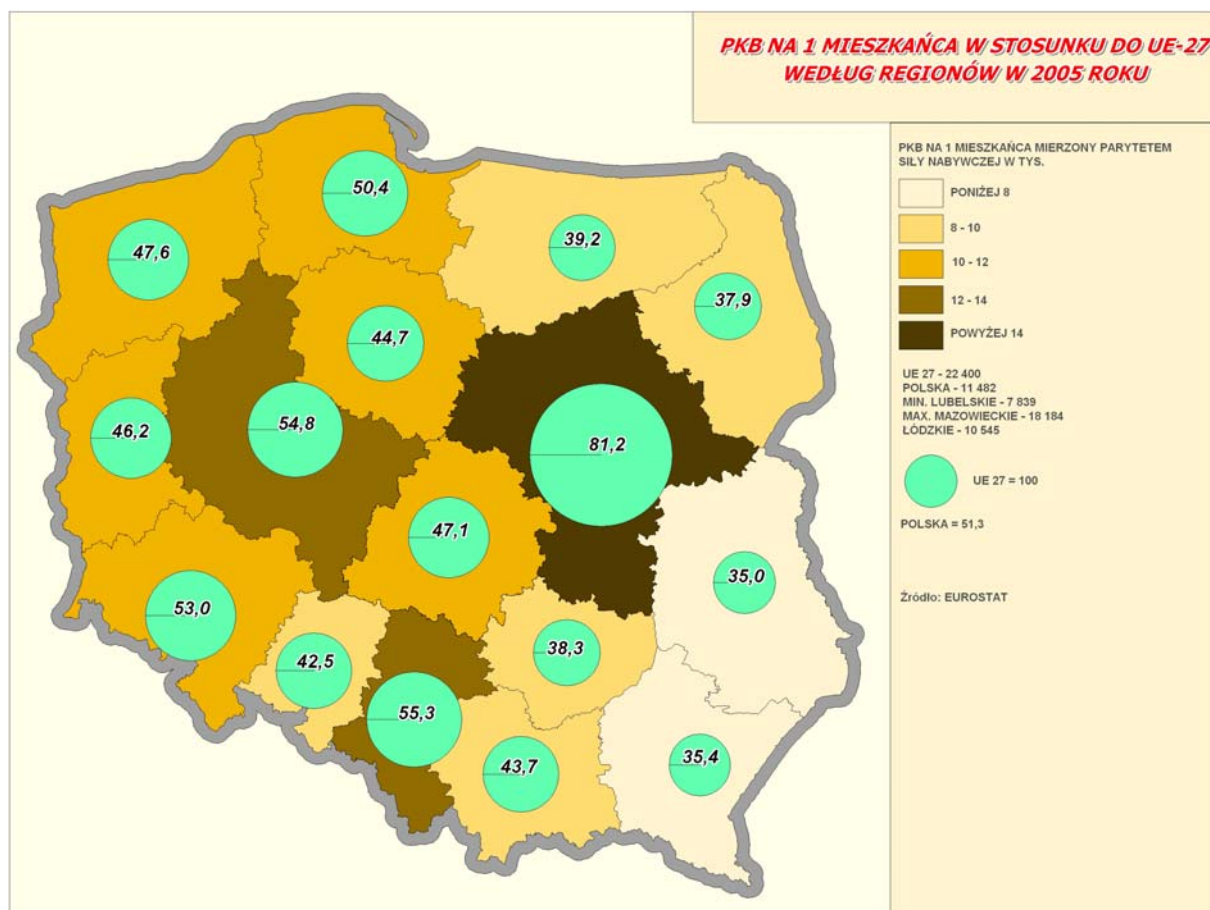
Słaba dostępność do placówek infrastruktury społecznej wpływa na niski poziom życia mieszkańców co przyczynia się do ich emigracji oraz zniechęca do osiedlania się mieszkańców innych województw. Ponadto, sytuacja taka obniża w świadomości przedsiębiorców atrakcyjność lokalizacyjną województwa.

B. Aspekty gospodarcze

• Struktura gospodarcza województwa

Pod względem wartości PKB łódzkie zajmowało w 2005 roku 6 miejsce w kraju wytwarzając 6,2 % wartości PKB Polski, a w przeliczeniu na 1 mieszkańca miejsce 7. PKB województwa na 1 mieszkańca mierzony parytetem siły nabywczej stanowił 47,1% średniej dla UE-27, natomiast mierzony walutą krajową 91,8 % średniej krajowej. Należy jednak zauważyć, że w latach 2000 – 2005 w łódzkim dynamika wzrostu PKB na 1 mieszkańca należała do najwyższych w Polsce i wyniosła 135,1 %, przy średniej krajowej 132,1 %. Biorąc pod uwagę stosunkowo niski wyjściowy poziom PKB oraz dynamikę wzrostu można stwierdzić, że województwo wyróżniało się konwergencją wewnętrzną o charakterze doganiania. Na wielkość PKB miała wpływ przede wszystkim wydajność pracy, która mierzona Wartością Dodaną Brutto (WDB) na 1 pracującego wyniosła w regionie zaledwie 87,6 % średniej krajowej (11 miejsce w kraju) oraz dojazdy do pracy poza teren województwa. Decydujący wpływ na niższą konkurencyjność regionu, ma obecna struktura gospodarcza oraz struktura działowa przemysłu. Na wolumen WDB, a co za tym idzie również PKB, największy wpływ mają usługi rynkowe, budownictwo i niektóre działy przemysłu charakteryzujące się innowacyjnością i rentownością. W porównaniu ze średnimi wskaźnikami dla Polski łódzkie charakteryzuje się wyższym niż przeciętnie zatrudnieniem w rolnictwie i małorentowych, tradycyjnych działach przemysłu, natomiast niższym w usługach. Rozwój gospodarczy województwa mierzony wartością PKB mógłby być bardziej dynamiczny gdyby poprawić wydajność i innowacyjność przemysłu, polepszyć i bardziej zdywersyfikować jego strukturę,

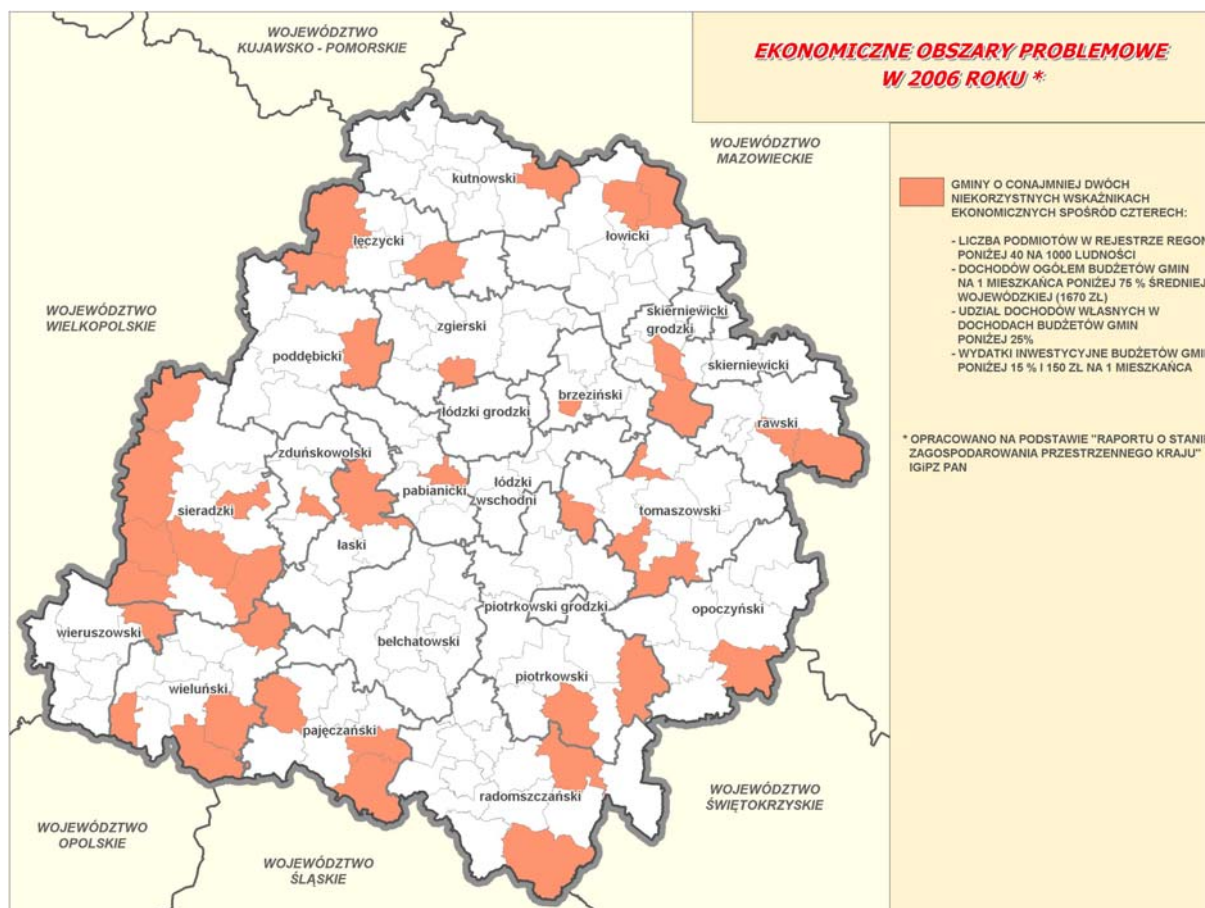
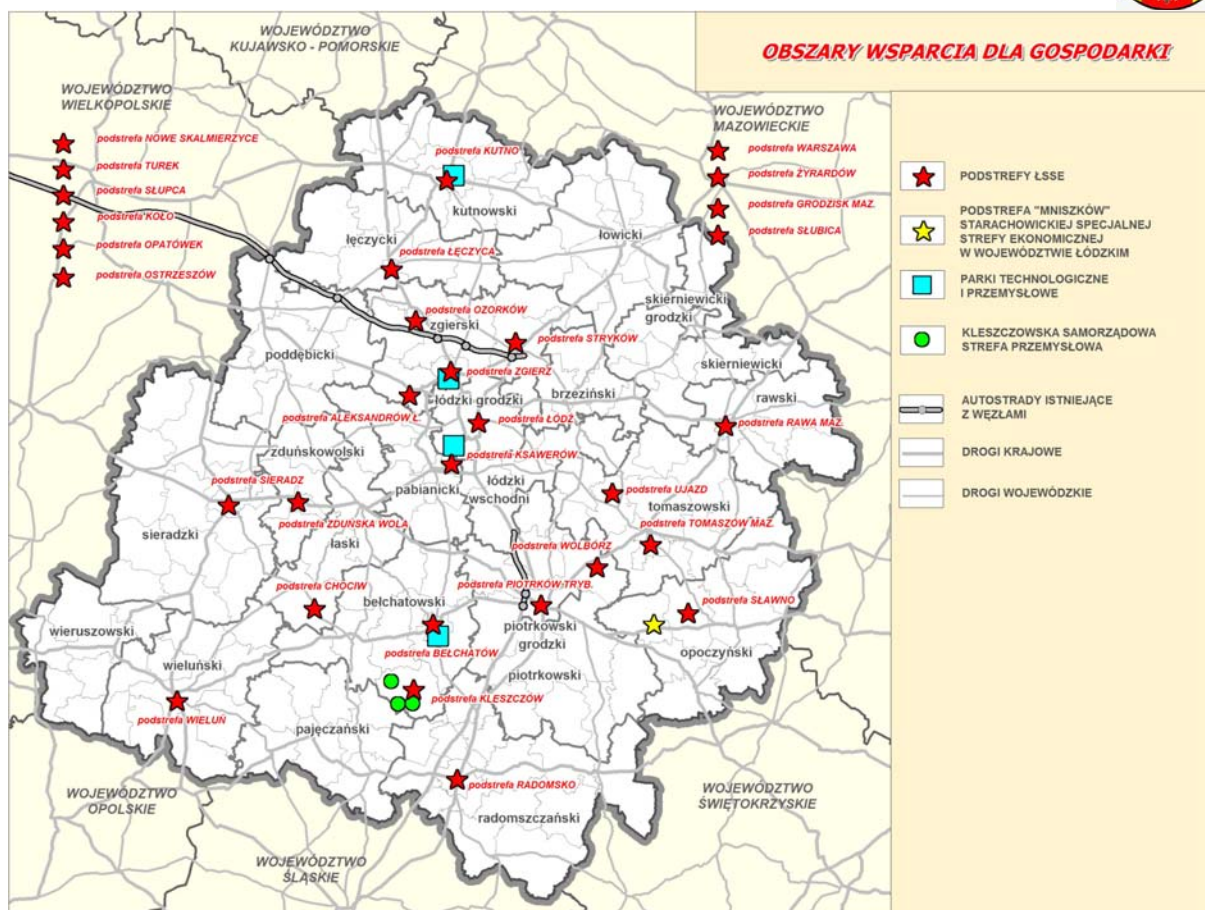

zwiększyć eksport, rozwijać w szybszym tempie usługi rynkowe, podnieść aktywność zawodową mieszkańców oraz efektywnie wykorzystywać środki unijne.

Województwo charakteryzuje się także nierównomiernym rozmieszczeniem działalności gospodarczej i zainwestowania. Zachodzące dynamiczne procesy inwestycyjne z dominującym udziałem kapitału zagranicznego oraz wzrost majątku trwałego przedsiębiorstw obejmują w pierwszym rzędzie miasta i gminy zlokalizowane w centralnej części regionu ale w perspektywie mogą one objąć również pas powiatów ciągnący się od północy na południe. Łódź wraz z kształtującym się Łódzkim Obszarem Metropolitalnym, miasto Skierniewice oraz powiat bełchatowski to rejony o najwyższym poziomie rozwoju gospodarczego. Bardzo istotnym czynnikiem mającym wpływ na decyzje o lokalizacji nowych inwestycji gospodarczych jest dynamicznie rozwijająca się Łódzka Specjalna Strefa Ekonomiczna. Obecnie obejmuje ona 897 ha położone głównie na obszarze województwa łódzkiego ale również mazowieckiego i wielkopolskiego. Przez 10 lat istnienia ŁSSE pozyskała 115 inwestorów, którzy zainwestowali 1,32 miliarda euro i stworzyli 14 tys. miejsc pracy. W regionie działają również, utworzone przez samorządy lokalne, 4 parki przemysłowe i technologiczne oraz samorządowa strefa przedsiębiorczości w gminie Kleszczów.

Problemem wielu ośrodków miejskich i wiejskich jest utrata ich bazy ekonomicznej na skutek dezindustrializacji i słabego rozwoju sektora usług. Istnieje też groźba marginalizacji rejonów, w których kumulują się niekorzystne zjawiska gospodarcze tj: bardzo niska przedsiębiorczość, niskie dochody własne budżetów gmin, niskie dochody ludności, brak rozwoju pozarolniczych sektorów gospodarki. Problemem jest także niska konkurencyjność, produktywność i innowacyjność przemysłu, co wynika z faktu, że w jego strukturze, mimo postępującej dywersyfikacji, wciąż stosunkowo dużą rolę odgrywają działowej tradycyjne, mało wydajne i pracochłonne gałęzie przemysłu. Ekonomiczne obszary problemowe są rozproszone na całym obszarze województwa, jednak przeważają gminy zlokalizowane na obrzeżach regionu. Szansą rozwoju dla województwa jest rozwój licznych inicjatyw klastrowych opierających się na endogenicznym potencjale regionu, a także lepsze wykorzystanie surowców naturalnych, na których opiera się przemysł elektroenergetyczny, ceramiczny i materiałów budowlanych, przetwórstwo rolno-spożywcze oraz geotermia. Obecnie na terenie województwa istnieją bądź kształtują się klastry: BPO, AGD, logistyczny, włókienniczo - odzieżowy, medyczno - farmaceutyczny - kosmetyczny, materiałów budowlanych i ceramiczny, rolno - spożywczy i odlewniczy. Biorąc pod uwagę realizowane duże inwestycje oraz nowe inicjatywy klasteringu, jako potencjalne można określić: klastery elektroniczny, medialny, energetyczny „Ekoenergia”, „Bioenergia”, mechatroniki, turystyki konnej, kulturowy. Są one zróżnicowane pod względem stopnia zaawansowania technologicznego, jednak budują podstawy nowoczesnej innowacyjnej gospodarki.

Reasumując należy stwierdzić, że transformacja gospodarki regionu już się dokonała, natomiast jej restrukturyzacja trwa nadal. Konieczne są dalsze zmiany strukturalne gospodarki, w tym poprawa jej innowacyjności, wzrost sektora usług rynkowych i jego dyfuzja na całe województwo, wzrost branż wysokiej techniki i o wysokiej wartości dodanej w przemyśle oraz wzrost produktywności wszystkich sektorów.

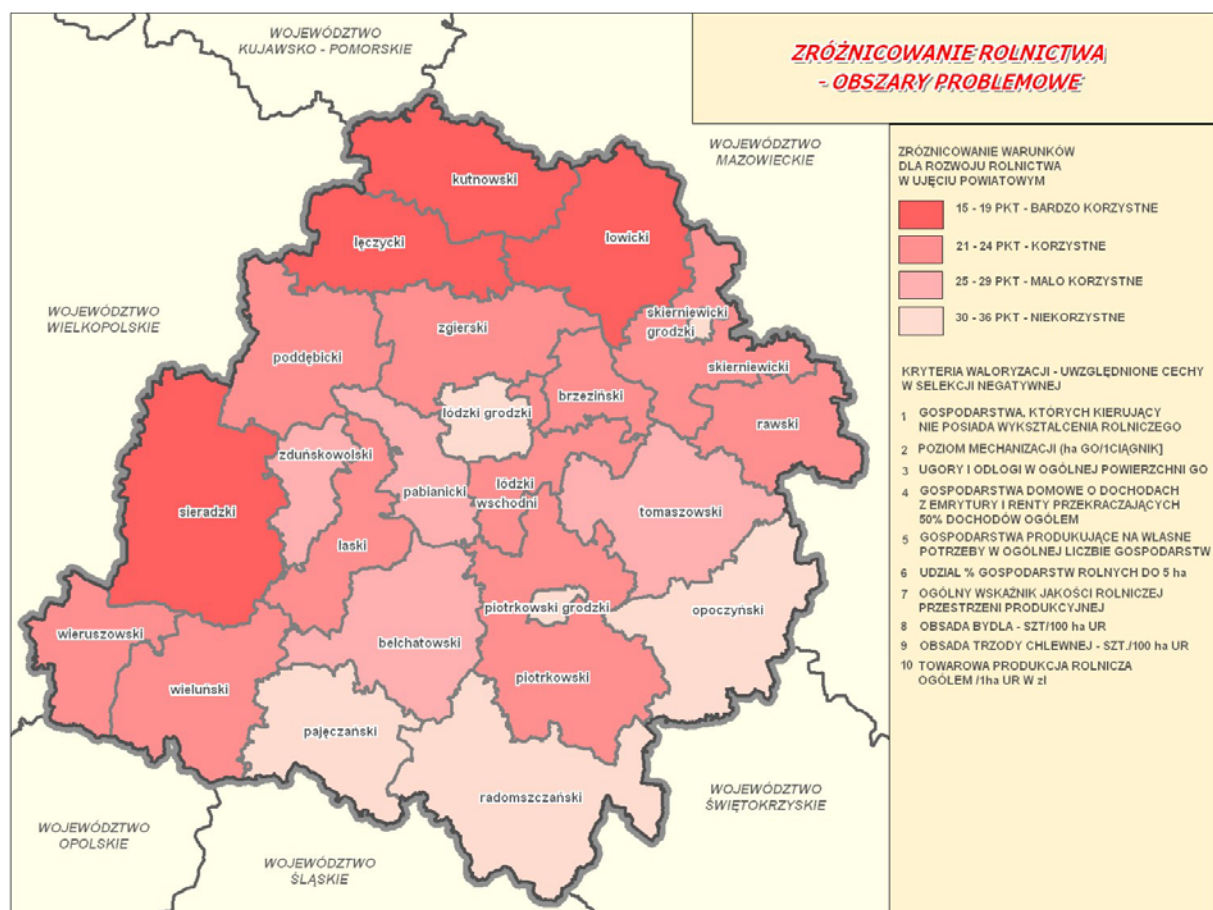
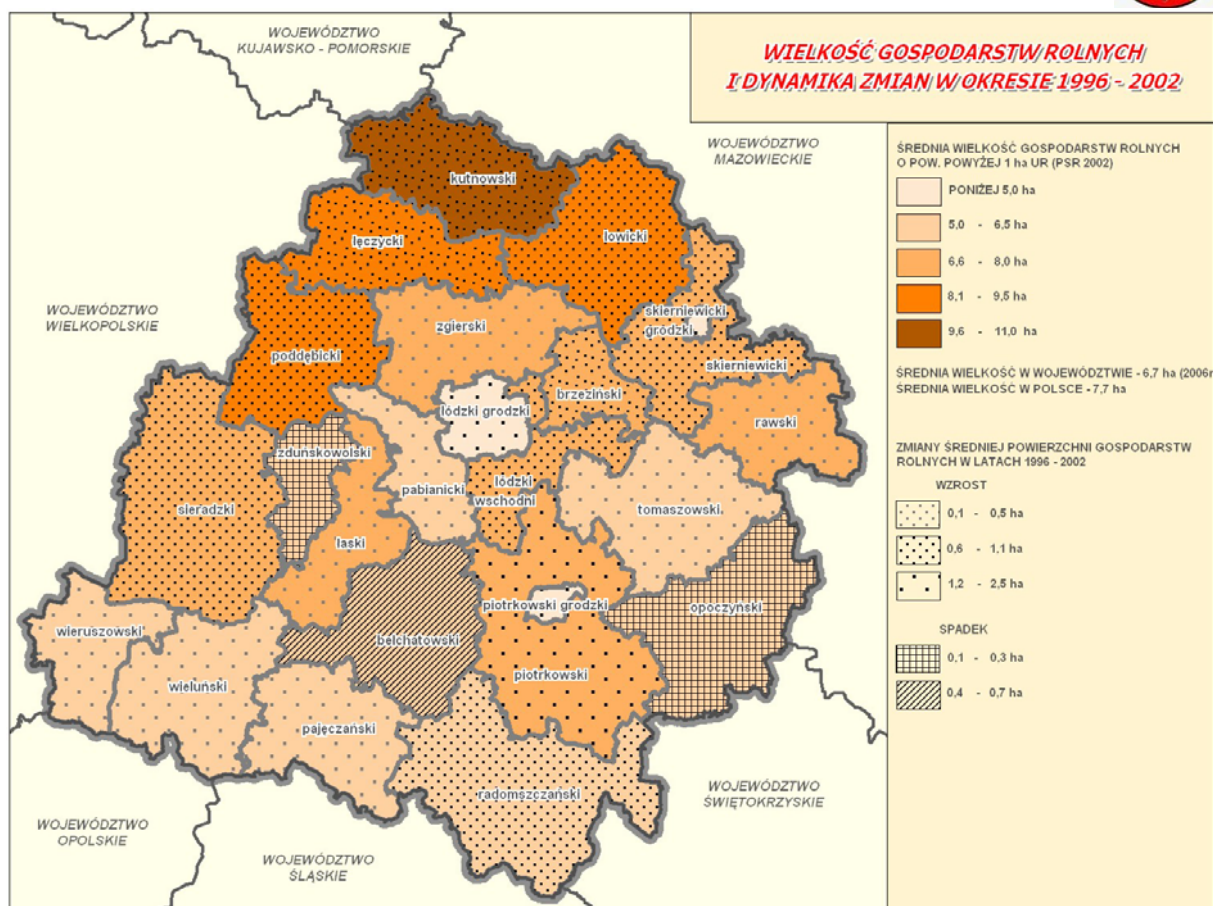

- **Rolnictwo**

Województwo łódzkie posiada duże zasoby ziemi – drugi w skali kraju wskaźnik użytków rolnych UR (61,3% wg GUS 2008). Potencjał ten stwarza dogodne podłoże dla rozwoju rolnictwa. W strukturze użytkowania dominują grunty orne, które stanowią 81,1%, mniejszy areał stanowią użytki zielone - 15,7% i sady - 3,2%. Najbardziej korzystnymi warunkami przyrodniczymi, występowaniem kompleksów najlepszych gleb, rozwiniętą specjalizacją produkcji, a w ślad za tym najwyższym poziomem produkcji rolnej, charakteryzuje się północna i północno-zachodnia część województwa.

Ważnym dla regionu atutem jest obszar z wysokotowarową produkcją sadowniczą w pasie gmin powiatów skierniewickiego i rawskiego. Województwo jest znaczącym w kraju producentem warzyw gruntowych produkowanych pod osłonami oraz owoców (3 lokata w kraju). Bogata baza surowcowa pochodząca z produkcji roślinnej i zwierzęcej stanowi istotny impuls dla rozwijania rodzimego przemysłu artykułów spożywczych. Do promowania województwa przyczynia się także wprowadzanie do obrotu niszowej żywności wysokiej jakości tj. Produktów Tradycyjnych. Rozwój i wdrażanie nowych technologii wymaga skoordynowanej akcji placówek naukowo badawczych i przedsiębiorców. Celowi temu ma służyć istniejące w województwie Centrum Zaawansowanych Technologii „AgroTech”. Szans regionu należy upatrywać w rozwoju rolnictwa ekologicznego, aktywizującego wyłącznie przyrodnicze mechanizmy produkcyjne i chroniące bioróżnorodność na obszarach wiejskich. Coraz więcej gospodarstw posiada certyfikat zgodności w rolnictwie ekologicznym. Czynnikiem wpływającym na stan rolnictwa i intensywność produkcji rolnej jest struktura agrarna, która w łódzkim jest niekorzystna i charakteryzuje się niewielką powierzchnią gospodarstw rolnych – w 2006 roku 7,6 ha (8,6 ha dla Polski). Wśród nich dominują gospodarstwa małe 1-5 ha – 50,2% i średnie 5-15 ha - 42,3%. Gospodarstwa rozwojowe, powyżej 15 ha stanowią zaledwie 7,5% wszystkich gospodarstw i zajmują 27% powierzchni UR województwa. Najkorzystniejsza struktura obszarowa gospodarstw występuje w powiatach poddębickim, łęczyckim i łowickim, w których gospodarstwa duże (ponad 15 ha UR) zajmują 35% powierzchni, a w kutnowskim nawet powyżej 50%. Zmiany w strukturze agrarnej dotyczące liczby gospodarstw i ich struktury obszarowej są bardzo powolne co niewątpliwie będzie rzutować na produktywność i opłacalność rolnictwa. W województwie funkcjonuje wiele gospodarstw prowadzących produkcję wielokierunkową, która nie ma charakteru towarowego, a znaczna część wyprodukowanych dóbr jest wykorzystywana na samozaopatrzenie gospodarstw. Niski stopień specjalizacji i niedofinansowanie gospodarstw rolnych jest ważnym problemem strukturalnym, który bezpośrednio wpływa na zmniejszenie efektywności gospodarowania i ogranicza wdrożenie postępu technologicznego, a tym samym sprawia, że gospodarstwa te są mało konkurencyjne i z trudem dają sobie radę na rynku rolnym. Pomimo pozytywnych oznak w restrukturyzacji rolnictwa, na wsi nadal aktualnych jest wiele problemów natury społecznej. Utrzymuje się wysoki wskaźnik pracujących w rolnictwie i niekorzystna struktura wykształcenia ludności wiejskiej.

Województwo łódzkie nie jest obszarem rolniczo jednolitym, mającym te same warunki rozwoju. Na zróżnicowanie regionalne rolnictwa ma wpływ wiele cech jakościowych oraz czynniki ilościowe.

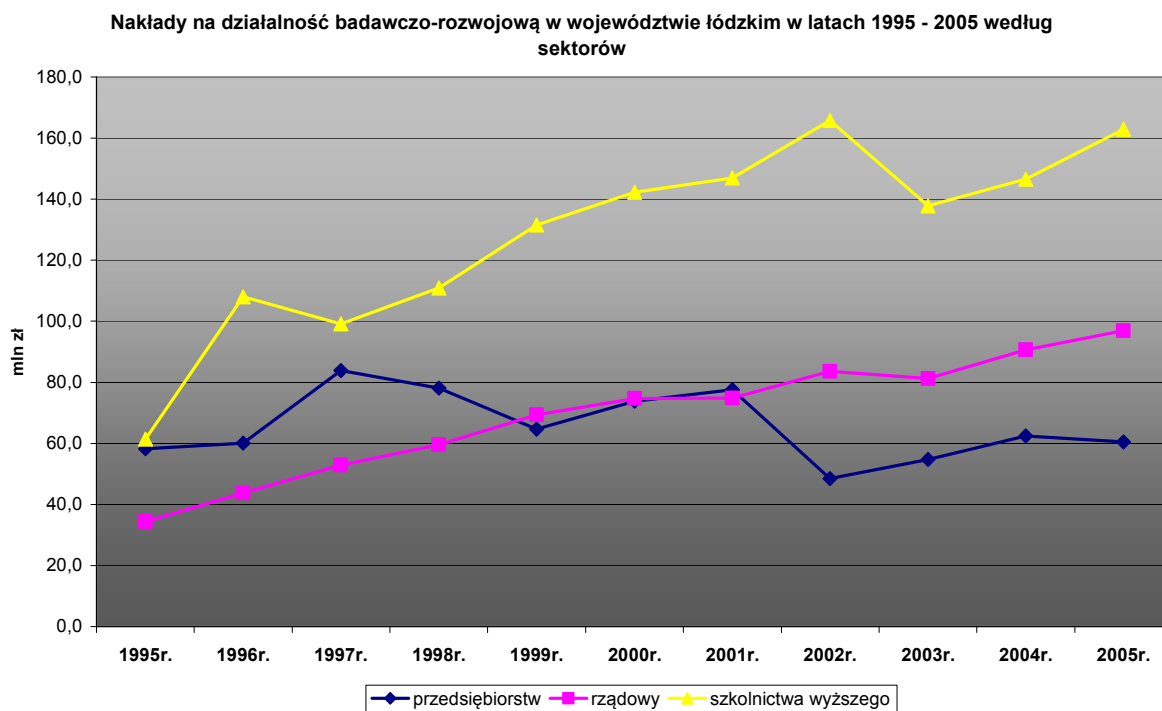

- **Innowacyjna gospodarka**

W globalnej gospodarce o konkurencyjności krajów i regionów decydują wiedza i innowacje. Strategia Lizbońska zakłada przeznaczenie na badania i rozwój 10 % unijnego PKB do 2010 roku. Obecnie wydatki Polski na B+R wynoszą zaledwie 0,57% PKB. Podobnie jest w województwie łódzkim (0,52 % PKB).

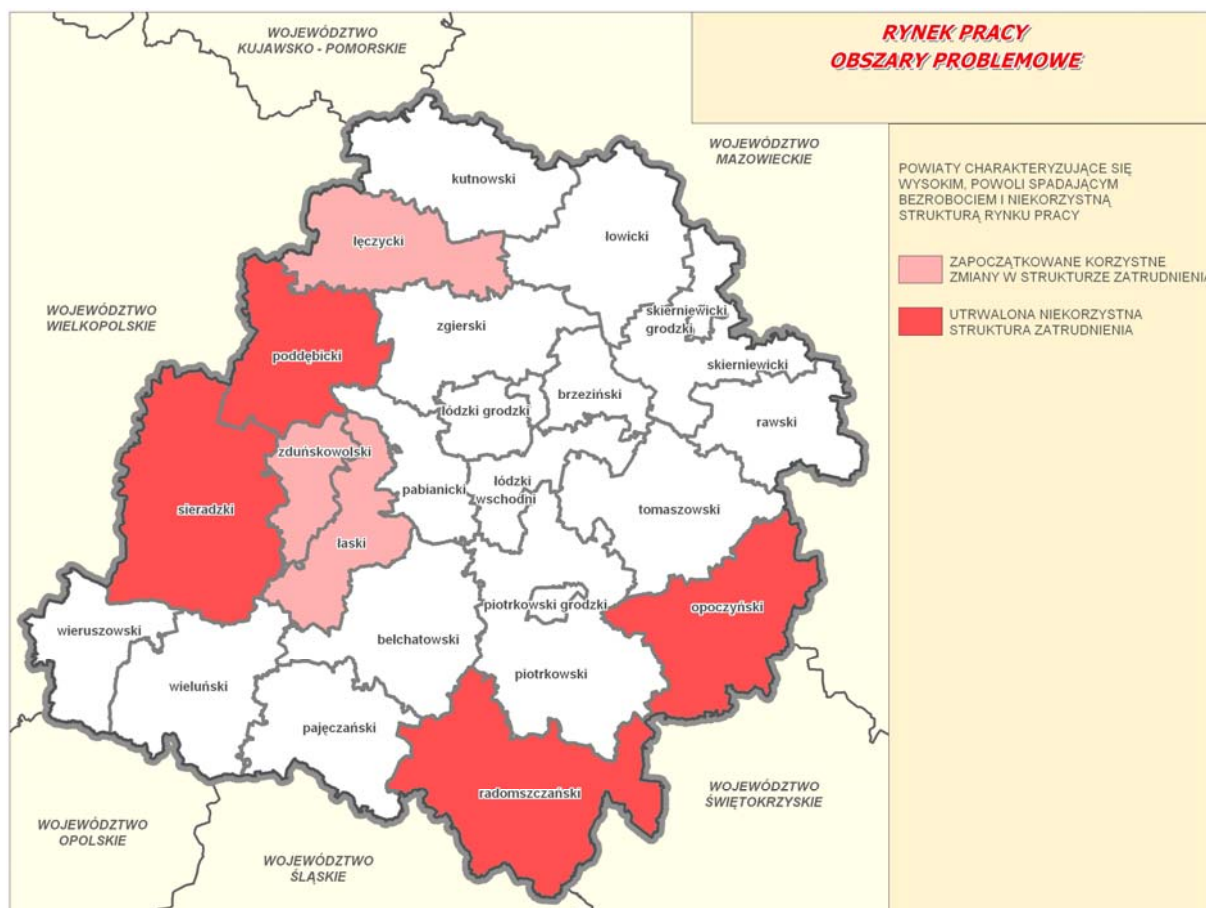
Kluczowym problemem budowy innowacyjnej gospodarki jest przyswajanie i komercjalizacja wiedzy naukowej w przedsiębiorstwach. Dyfuzja innowacji w Polsce jest jednak utrudniona z uwagi na bardzo słabą współpracę pomiędzy sektorem nauki a gospodarką. Dotyczy to również województwa łódzkiego, które dysponuje z jednej strony znaczącym, unikalnym w skali kraju oraz wyspecjalizowanym potencjałem naukowym i badawczo-rozwojowym, a z drugiej dużym potencjałem gospodarczym opartym w znacznej części o wewnętrzne, endogeniczne walory regionu. Jednak współpraca między tymi sektorami jest znikoma. Obniża to konkurencyjność gospodarki i pogarsza perspektywy jej dynamicznego rozwoju. Innowacyjność gospodarki regionu łódzkiego należy do najniższych w kraju. Lepiej przedstawia się sytuacja sfery badawczo-rozwojowej. Województwo pod tym względem zajmuje 5 - 6 miejsce w kraju. Słabym ogniwem regionalnej sfery B+R są jednostki rozwojowe w sektorze przedsiębiorstw, które odnotowały w latach 1995 – 2005 drastyczny, bo ponad 3-krotny spadek zatrudnienia, a nakłady na ich działalność pozostały na niezmiennym poziomie, co oznacza regres. Gospodarka i przemysł regionu, w którym dominują branże należące do sektora niskich technologii, pod względem innowacyjności zajmują 12 -13 miejsce w kraju. Stosunkowo duża liczba ośrodków dyfuzji innowacji w regionie (centra zaawansowanych technologii, inkubatory i parki technologiczne, centra doskonałości, akademickie inkubatory przedsiębiorczości) jak na razie nie wpłynęła na poprawę innowacyjności gospodarki.

- **Rynek pracy**

Podstawowymi elementami charakteryzującymi rynek pracy są wielkość i struktura bezrobocia oraz liczba pracujących w poszczególnych sektorach gospodarki narodowej. Od lat średnia stopa bezrobocia województwa była zbliżona do średniej krajowej, a pozostałe wskaźniki lokowały łódzkie w środku stawki województw. Jednak w ostatnich latach nastąpiła znaczna poprawa na rynku pracy. Od 2003 roku systematycznie zaczęła spadać liczba bezrobotnych a rosnąć liczba pracujących, przy czym zmiany te przebiegały szybciej niż w kraju. Obecnie (czerwiec 2009) województwo notuje stopę bezrobocia niższą (10,4%) niż średnia dla Polski (10,7%) a Łódź przestała być miastem wojewódzkim o największej stopie bezrobocia. Istotnym wyzwaniem jest dalsza mobilizacja nie pracującej ludności w wieku produkcyjnym i umożliwienie transferu pracujących z sektora rolniczego do pozostałych sektorów gospodarki narodowej. Zakładane dotychczas zmniejszenie liczby i udziału pracujących w sektorze rolnictwa na korzyść liczby i udziału pracujących poza rolnictwem o ok. 170 tys. osób do 2015 roku wydaje się mało realne, zwłaszcza, że w latach 2003-2007 liczba pracujących w sektorze rolniczym wzrosła o 201 osób. Nawet w obliczu odwrócenia tego trendu nie da się w przeciągu 6 lat uzyskać średniego tempa spadku pracujących w rolnictwie na poziomie 28 tys. pracujących rocznie. Aby takie zmiany mogły zostać zapoczątkowane na większą skalę konieczne jest zapewnienie obecnie zatrudnionym w rolnictwie, przejście do innego sektora. Stymulowanie tego procesu najszybciej może przynieść jednak pożądane rezultaty na obszarach wiejskich położonych w pobliżu ośrodków miejskich dających zatrudnienie w przemyśle i usługach. Szansą obszarów wiejskich o peryferyjnym położeniu mogą być próby zdyskontowania atrakcyjnego położenia geograficznego na cele turystyczne, przyciągnięcie wykształconych ludzi, którzy osiadą na tych obszarach na stałe, a dzięki e-pracy ich miejsce zatrudnienia będzie w mieście. Powyższy proces obejmie jednak stosunkowo niewielką część peryferyjnych obszarów wiejskich i będzie miał - przynajmniej w początkowej fazie - niewielką skalę. W latach 2003 – 2007 sektor usługowy ogółem w województwie zwiększył poziom zatrudnienia o 10,7%. Najsilniejszy wzrost zanotowano w powiecie piotrkowskim, bełchatowskim, łódzkim wschodnim, zgierskim, tomaszowskim, łęczyckim, w Łodzi, w powiecie zduńskowolskim i w Piotrkowie Trybunalskim. W pozostałych powiatach wzrost zatrudnienia w usługach był niższy niż średnio w województwie. Jeśli powyższa sytuacja się utrzyma, to polaryzacja społeczno-gospodarcza między powiatami będzie się nasilała. Pozytywnymi zjawiskami na rynku pracy są: szybszy spadek bezrobocia i wyższy wzrost zatrudnienia niż średnia krajowa, wysoka jakość zasobów rynku pracy, wysoki współczynnik aktywności zawodowej, duży poziom zatrudnienia w usługach w Łodzi, korzystne tendencje w strukturze pracujących, zaznaczające się zwłaszcza w powiatach centralnych i stosunkowo niski odsetek długotrwale bezrobotnych. Słabościami są natomiast: znaczna liczba osób utrzymujących się ze źródeł niezarobkowych, niskie zatrudnienie pozarolnicze na obszarach wiejskich, duże zróżnicowanie wewnątrz regionalne, ukryte bezrobocie na wsi oraz niski poziom wynagrodzeń. Szanse województwa upatrywane są głównie w dalszym wzroście jakości zasobów pracy i utrzymaniu wzrostu gospodarczego, co jednak w świetle światowego kryzysu może być trudne do osiągnięcia. Natomiast realne zagrożenie stanowi mała liczba specjalistów i inżynierów oraz zmniejszająca się liczebność grupy ludności w wieku przedprodukcyjnym.

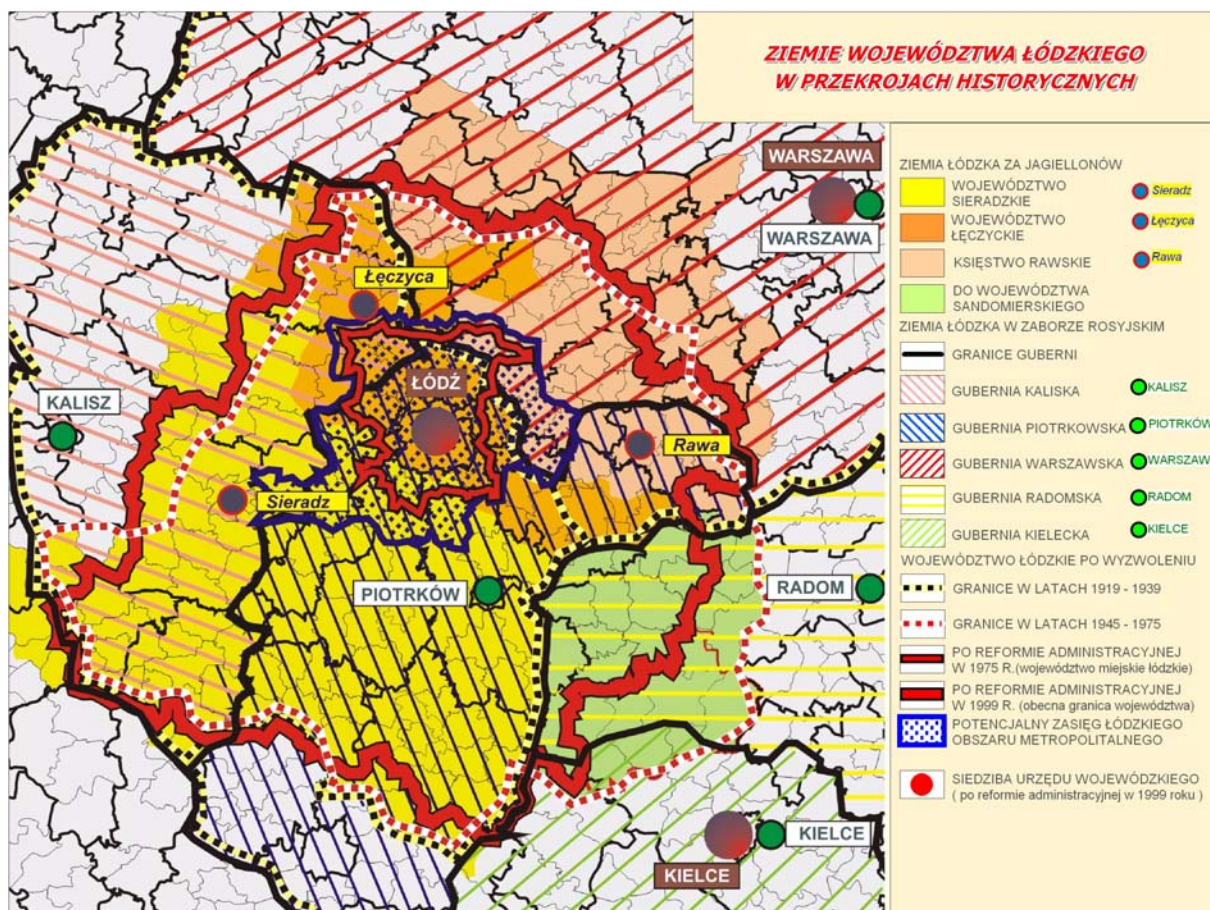

C. Sieć osadnicza

Sieć osadniczą województwa łódzkiego ukształtowało szereg uwarunkowań zewnętrznych. Do najistotniejszych należą :

- uwarunkowania geograficzne, tj. położenie obszaru województwa w strefie wododziału I rzędu oraz na pograniczu pasa nizin Polski środkowej i wyżyn Polski południowej ,
- uwarunkowania historyczne, wynikające z położenia na obszarach pogranicza głównych dzielnic historycznych Polski,
- uwarunkowania społeczno – gospodarcze, wynikające z procesów dynamicznej industrializacji w I połowie XIX w., w wyniku których powstały ośrodki przemysłu lekkiego słabo powiązane funkcjonalnie w początkowym okresie rozwoju.

Szczególnie na obszarach bezpośrednio sąsiadujących z Łodzią struktura i wielkość sieci osadniczej są w dużym zakresie wynikiem zachodzących procesów industrializacji, które doprowadziły do powstania kolejnych ośrodków przemysłowych oraz przekształceń strukturalnych ośrodków już istniejących. Pod względem historycznym, społecznym i gospodarczym województwo łódzkie wykazuje cechy regionu stykowego co wpływa do dzisiaj na dość słabe poczucie tożsamości regionalnej i duże zróżnicowanie funkcjonalno — przestrzenne. Dobrze rozwiniętą tożsamość regionalną można zaobserwować jedynie na poziomie lokalnym względnie subregionalnym. Ukształtowana w tych warunkach sieć osadnicza województwa stanowi zatem zbiór różnych układów osadniczych, głównie na poziomie miast średnich i małych, dla których Łódź winna stać się centrum integrującym społeczność województwa w jedną regionalną całość.

- **Osadnictwo miejskie**

Ludność miast, według stanu na 31 grudnia 2006 r., wynosi 1657 tys. mieszkańców, co stanowi 64,6% udziału ludności województwa. Średnia gęstość zaludnienia w miastach, przy ogólnej powierzchni miast 1139 km², wynosi 1455 osób/km².

- Największym miastem województwa jest Łódź licząca 760 tys. mieszkańców i prawie dziesięciokrotnie przewyższająca pod tym względem następne w kolejności Piotrków Trybunalski i Pabianice. Jednak na przestrzeni ostatnich lat liczba ludności Łodzi znacznie się zmniejszyła i stanowi jedynie 96,83% stanu z końca 2002 roku. Znaczenie i pozycję Łodzi w systemie osadniczym województwa wyznacza nagromadzenie na jej obszarze najważniejszych funkcji administracyjnych i usługowych znaczenia ponadlokalnego oraz koncentracja funkcji gospodarczych. Do najważniejszych czynników wzmacniających endogeniczny potencjał rozwojowy Łodzi należą jej tradycje rozwoju wielokulturowego oraz wielkofabrycznego przemysłu włókienniczego. Tradycje te odzwierciedlają się w przestrzeni miasta specyficzną, unikatową architekturą i układem przestrzennym. Na endogeniczny potencjał rozwojowy miasta składa się również jego funkcja akademicka i kulturalna oparta na unikalnych w skali kraju i Europy uczelniach artystycznych i tradycjach produkcji filmowej. Ważny czynnik rozwoju może także stanowić nagromadzenie funkcji produkcyjnych, usługowych i badawczo-rozwojowych w dziedzinie medycyny i farmacji. Rolę miasta wzmacnia również jego położenie pomiędzy Warszawą a Poznaniem i Wrocławiem. Niestety na przestrzeni ostatnich lat zauważalny jest spadek względnego potencjału społeczno - gospodarczego miasta a poza tym kumulują się tu wszystkie problemy demograficzne województwa. Wydaje się również, że spadły rola i znaczenie Łodzi w krajowym systemie osadniczym oraz powiększył się dystans dzielący ją od pozostałych dużych miast w kraju. W strukturze administracyjnej Łódź pełni funkcję miasta wojewódzkiego, powiatu grodzkiego i ziemskiego oraz funkcję miasta archidiecezjalnego.
- Do miast dużych, o zaludnieniu 80 – 40 tys. mieszkańców, zaliczono ogółem 10 ośrodków, w tym: Piotrków Trybunalski (78,9 tys.) i Pabianice (70,2 tys.), Tomaszów Mazowiecki (66,6 tys.), Bełchatów (61,8 tys.), Zgierz (58,2 tys.), Radomsko (49,0 tys.), Kutno (47,2 tys.), Skierniewice (48,7 tys.), Zduńską Wolę (44,4 tys.) oraz Sieradz (43,9 tys.). Niestety w tej grupie od końca 2006 roku jedynie Skierniewice zanotowały nieznaczny wzrost liczby mieszkańców (100,17% stanu z 2002 r.), natomiast w pozostałych ośrodkach spadła liczba ludności (najwięcej w Pabianicach do 97% z 2002 r.). W strukturze administracyjnej ośrodki z tej grupy są siedzibami powiatów ziemskich (w przypadku Piotrkowa i Skierniewic także grodzkich) oraz dodatkowo siedzibami równoległych władz miejskich i gminnych.
- W grupie miast średnich, od 40 do 15 tys. mieszkańców, znalazło się 10 miejscowości, w tym: Łowicz (30,1 tys.), Wieluń (24,2 tys.), Opoczno (22,6 tys.), Ozorków (20,5 tys.) i Aleksandrów Łódzki (20,5 tys.), Łask (18,6 tys.), Rawa Mazowiecka (17,6 tys.), Konstantynów Łódzki (17,6 tys.), Łęczyca (15,4 tys.), Głowno (15,0 tys.). Nieznaczny wzrost liczby ludności zanotowały: Opoczno (100,20% z 2002 r.), Aleksandrów Łódzki (101,56%) oraz Konstantynów Łódzki (100,42%). W pozostałych miastach nastąpił znaczny spadek liczby mieszkańców,

- Miasta małe o zaludnieniu od 15 do 5 tys. mieszkańców to 10 ośrodków : Koluszki (13,4 tys.), Brzeziny (12,3 tys.), Żychlin (8,8 tys.), Wieruszów (8,7 tys.), Żelów (8,1 tys.), Poddębice (7,9 tys.), Tuszyn (7,1 tys.), Pajęczno (6,6 tys.), Sulejów (6,3 tys.) oraz Działoszyn (6,2 tys.), wśród których jedynie dwa zwiększyły liczbę mieszkańców (Poddębice 100,80 % i Sulejów 100,79%) Pozostałe miasta zanotowały ich spadek. W grupie tej znalazły się 4 miasta powiatowe : Brzeziny, Wieruszów, Poddębice oraz Pajęczno oraz 6 miast o statusie miejsko – gminnym.
- Miasta bardzo małe, o zaludnieniu poniżej 5 tys. mieszkańców, to 12 ośrodków poczynając od Krośniewic (4,6 tys.) a kończąc na najmniejszym Szadku (2,0 tys.). Wśród tych miast wzrost zaludnienia zanotował Kamieńsk (101 06%) natomiast największy spadek liczby mieszkańców odnotowano w Błaszczkach (94,20% 2002 r.).

ZALUDNIENIE W MIASTACH

WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO - POMORSKIE

WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE

WOJEWÓDZTWO WIELKOPOLSKIE

WOJEWÓDZTWO OPOLSKIE

WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE

WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE

Legend:

- > 700 TYS.
- 80 - 40 TYS.
- 40 - 15 TYS.
- 15 - 5 TYS.
- < 5 TYS.
- MIASTA NAJWIĘKSZE > 70 TYS. MIESZKAŃCÓW
- HIERARCHIA ADMINISTRACYJNA
- ŁÓDŹ OŚRODEK WOJEWÓDZKI
- OŚRODKI POWIATOWE
- OŚRODKI MIEJSKIE
- OŚRODKI MIEJSKO - GMINNE
- OŚRODKI GMINNE

Znaczne niedogodności w funkcjonowaniu sieci osadniczej stwarza brak miast powyżej 100 tys. mieszkańców, które powinny być regionalnymi ośrodkami równoważenia rozwoju, pełnić rolę komplementarną w stosunku do struktury gospodarczej miasta centralnego oraz tworzyć rynek zbytu dla usług centralnych i wyspecjalizowanych w Łodzi.

Można również zaobserwować wyraźne zmniejszanie się wielkości miast wraz z odległością od miasta centralnego, nierównomierne rozłożenie większych ośrodków miejskich, brak większych ośrodków w południowo-zachodniej i północno-wschodniej części województwa oraz brak regularnej sieci miast w pasie na południowy-zachód od Łodzi. Obszar o największej gęstości miast obejmuje rejon Łódzkiej Aglomeracji Miejskiej, która tworzy wyraźną, silnie zurbanizowaną strefę stanowiącą rdzeń kształtującego się Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego. Jednocześnie odległości między miastami powodują pewną izolację kształtującego się ŁOM od reszty województwa jak również ograniczenie w oddziaływaniu i tworzeniu powiązań funkcjonalno-przestrzennych pomiędzy Łodzią a pozostałymi obszarami województwa.

Analiza potencjału społeczno — ekonomicznego miast regionu w latach 1999 — 2006 wykazała, że:

- istnieje duża dysproporcja poziomu rozwoju społeczno-ekonomicznego pomiędzy Łodzią a pozostałymi miastami województwa, w tym miastami powiatowymi – dysproporcja w zasadzie nie do zniwelowania ani obecnie ani w przyszłości, która powoduje dominację dośrodkowych powiązań funkcjonalnych kosztem powiązań poziomych,
- miasta województwa, w tym Łódź, charakteryzują się stosunkowo niskim poziomem potencjału społeczno-ekonomicznego,
- ośrodki powiatowe są znacznie zróżnicowane pod względem potencjału społeczno-ekonomicznego,
- struktura społeczno-ekonomiczna miast województwa w przestrzeni województwa nie jest zgodna z ich strukturą wielkościowo-przestrzenną i statusem administracyjnym.

Ma to bezpośredni wpływ na strukturę funkcjonalno - przestrzenną systemu osadniczego, w której obecnie można wyodrębnić :

- Łódź – ośrodek o znaczeniu krajowym i kształtujący się ośrodek metropolitalny. Pomimo, że proces kształtowania się funkcji metropolitalnej Łodzi napotyka na wiele przeszkód, funkcja ta wydaje się konieczna, gdyż w Polsce środkowej, pomiędzy Warszawą a Poznaniem i Wrocławiem, wyraźnie brakuje ośrodków tej rangi.
- bardzo liczną grupę ośrodków pełniących funkcje subregionalne, jednocześnie dosyć zróżnicowaną wewnątrz pod względem potencjału gospodarczego i skali oddziaływania. Do miast tego typu zaliczyć można: Piotrków Trybunalski, Kutno, Łowicz, Rawę Mazowiecką, Zgierz Skierniewice, Łęczycę, Wieluń, Pabianice, Tomaszów Mazowiecki, Sieradz, Bełchatów, Radomsko i Zduńską Wolę.
- Łask, Poddębice i Wieruszów to kształtujące się ośrodki subregionalne,
- Błaszki, Ozorków, Koluszki, Aleksandrów Łódzki, Brzeziny, Opoczno, Pajęczno - ośrodki o oddziaływaniu ponadlokalnym.
- grupę 15 miast pełniących funkcje lokalne.

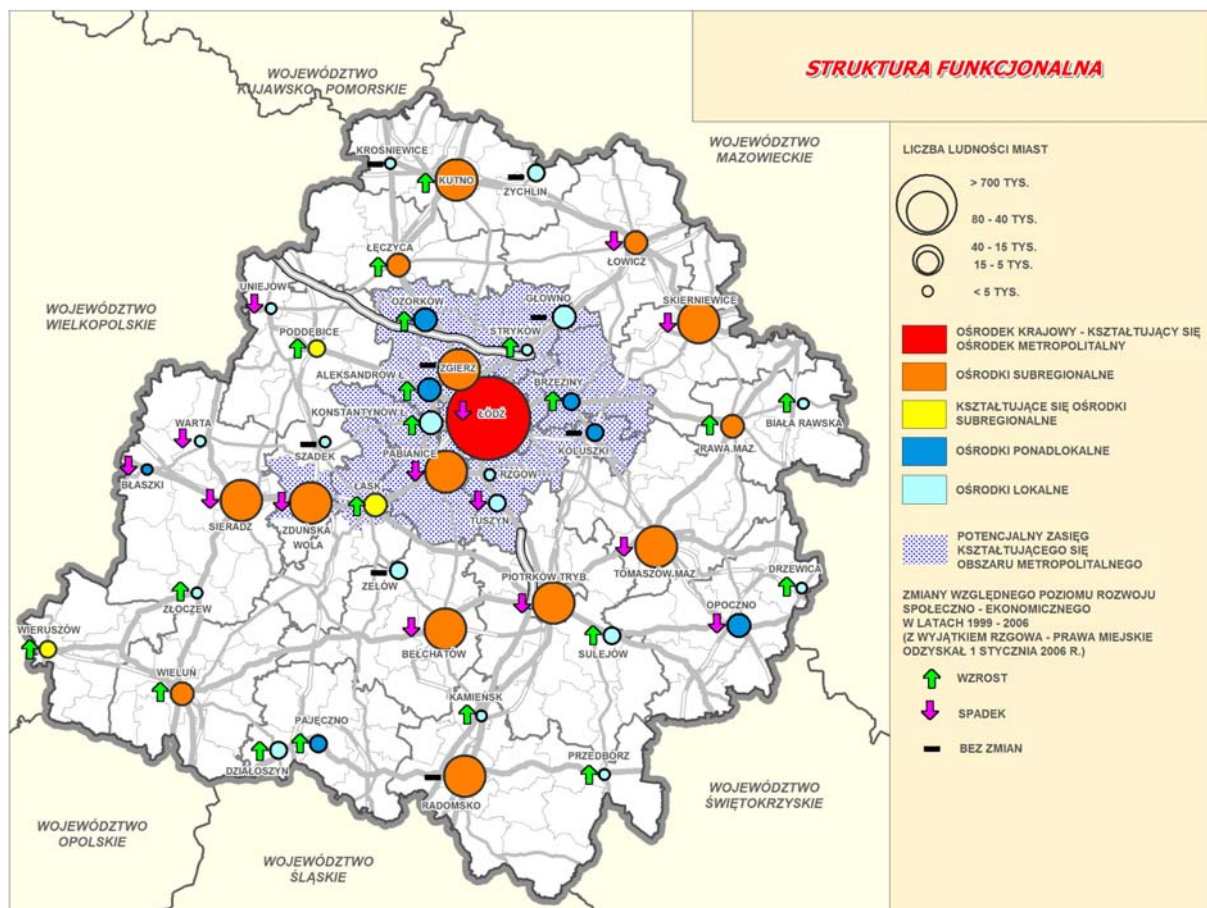
Należy zauważyć, że nastąpił względnie duży spadek znaczenia potencjału społeczno-ekonomicznego w większości miast uważanych dotychczas za najsilniejsze w województwie. Do tak znacznych zmian przyczyniły się przede wszystkim niekorzystna struktura gospodarcza miast i procesy demograficzne — depopulacja wywołana zarówno niskim przyrostem naturalnym, jak i wysokim ujemnym saldem migracji. Niepokojącym zjawiskiem, które utrzymuje się od dłuższego czasu, jest również niewystarczający potencjał społeczno - ekonomiczny niektórych ośrodków pełniących funkcje powiatowe.

Kolejnym problemem jest brak instytucji tworzących kapitał społeczny - niewystarczająca baza szkolnictwa średniego i policealnego, braki w zakresie instytucji kulturowych, zróżnicowany i często niewystarczający poziom opieki medycznej.

Podsumowując województwo łódzkie można podzielić na dwie części: północno-zachodnią i południowo-wschodnią w zakresie rozmieszczenia przestrzennego i poziomu rozwoju ośrodków miejskich. Granica pomiędzy tymi strefami przebiega orientacyjnie na linii Biała Rawska – Rawa Mazowiecka – Koluszki – Żelów - Wieluń.

Część północno-zachodnia wydaje się dobrze, chociaż nieregularnie, nasycona miastami o różnym poziomie rozwoju społeczno-ekonomicznego. Zróżnicowany potencjał tych miast wytwarza obszary rynkowe różnej wielkości ale pozwala na stosunkowo zrównoważoną obsługę całego obszaru północno-zachodniego.

Obszar południowo-wschodni wydaje się natomiast mało zrównoważony pod względem możliwości obsługi. Potencjał Piotrkowa Trybunalskiego nie pozwala na objęcie swoim zasięgiem całego omawianego obszaru a jego oddziaływanie nie jest odpowiednio silnie wspomagane przez ośrodki o niskim i średnim poziomie rozwoju społeczno-ekonomicznego, dodatkowo przestrzennie rozproszone.

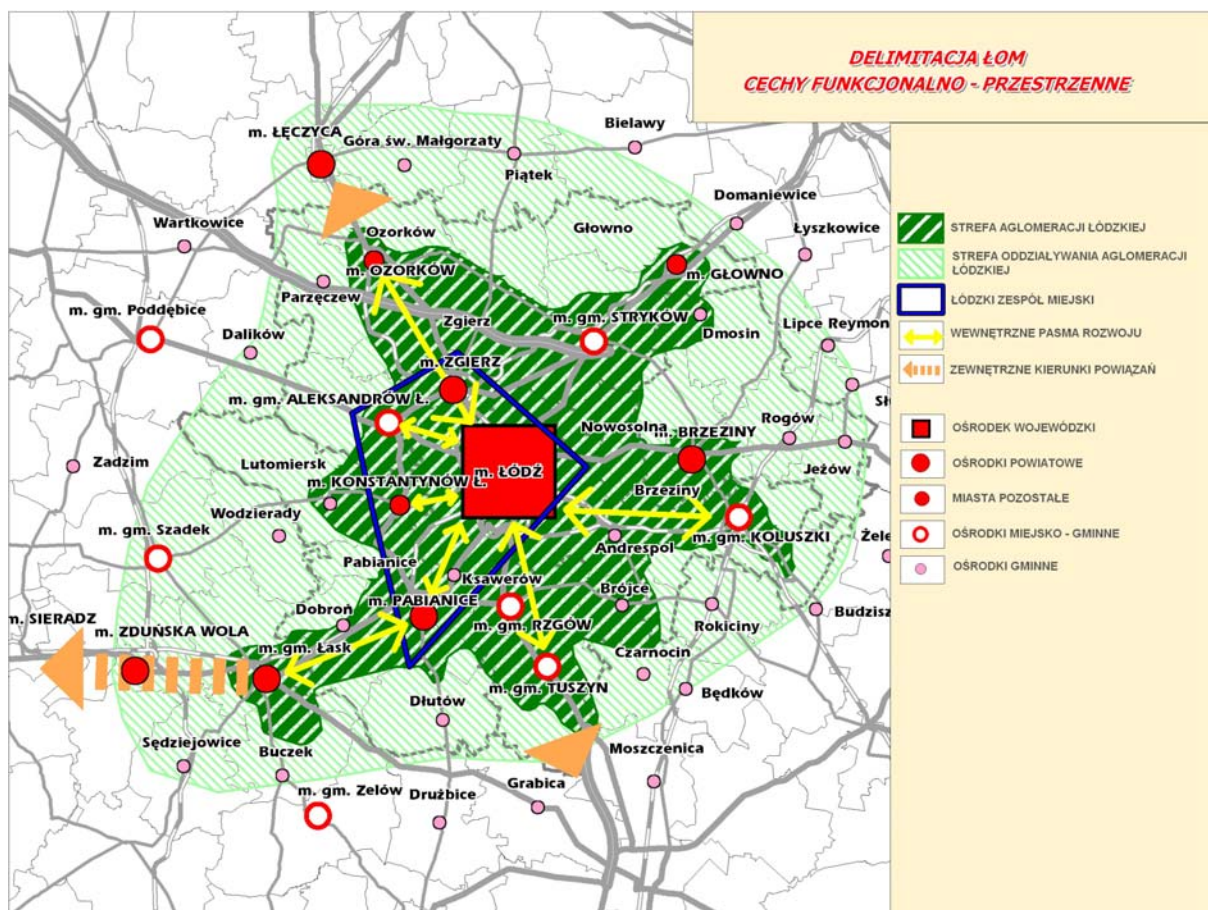
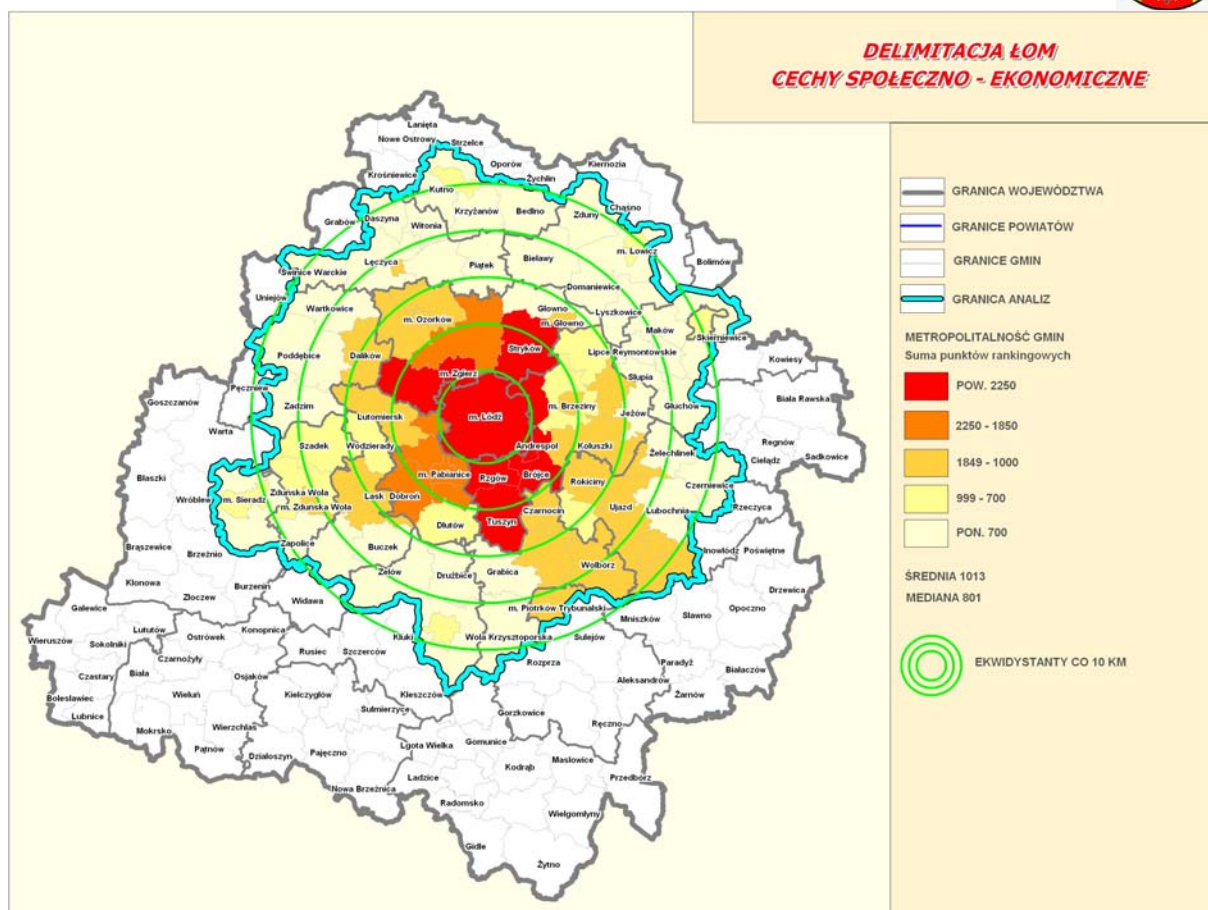
Osobnym zagadnieniem jest kształtowanie Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego jako generującego rozwój centralnej części województwa. Jego rdzeniem jest Aglomeracja Łódzka charakteryzująca się najwyższym w województwie poziomem urbanizacji, najmniejszą odległością między miastami i ścisłymi związkami funkcjonalnymi między nimi. Dodatkowo w strukturze przestrzennej tego obszaru, wzdłuż szlaków komunikacyjnych, ukształtowały się pasmowe układy wzmożonej urbanizacji i aktywności gospodarczej: Łódź – Rzgów – Tuszyn wzdłuż drogi krajowej nr 1, Łódź – Andrespol – Koluszki wzdłuż linii kolejowej Łódź – Koluszki, Stryków – Głowno wzdłuż drogi krajowej Nr 14, Łódź – Pabianice – Łask wzdłuż linii kolejowej do Poznania, będący najsilniej zurbanizowanym kierunkiem rozwoju. Poziom rozwoju społeczno-ekonomicznego miast Aglomeracji Łódzkiej jest na ogół zgodny z ich wielkością i pełnionymi funkcjami administracyjnymi. Niski jest poziom rozwoju Brzezin, które pełnią funkcje powiatowe. Wyjątkowe szanse na dalszy rozwój i powiększenie swojej strefy oddziaływania ma Stryków, przede wszystkim ze względu na rozwój funkcji przemysłowej i logistycznej związanej z planowanym skrzyżowaniem autostrad A-1 i A-2.

Za szczególnie ważne uznano przeprowadzenie delimitacji potencjalnego obszaru metropolitalnego, której podstawę stanowią następujące założenia:

- dobre powiązania komunikacyjne z miastem centralnym umożliwiające 30 minutową dostępność Łodzi,
- istnienie miast o silnym potencjale społeczno-ekonomicznym pozwalającym na rozwój funkcji wyspecjalizowanych komplementarnych lub wspomagających wobec funkcji metropolitalnych Łodzi,
- obecność terenów inwestycyjnych umożliwiających powstanie atrakcyjnej podmiejskiej strefy mieszkaniowej a także terenów dla wypoczynku i rekreacji,
- zasięg przestrzenny potencjalnego obszaru metropolitalnego powinien być zwarty aby ułatwić dostępność do miasta centralnego i sprawne zarządzanie.

Analizie poddano 85 gmin, których siedziby są położone w obrębie ekwidystanty 50 km od Łodzi. Zdefiniowano i wyodrębniono podstawowe cechy świadczące o metropolitalności gmin. Kryteria podzielono na trzy grupy :

- ilościowe cechy społeczno-ekonomiczne, na podstawie których oszacowano potencjał gmin w zakresie funkcji wspomagających metropolitalne funkcje Łodzi oraz możliwości powiązań funkcjonalnych z miastem centralnym (m. in. udział ludności z wyższym wykształceniem w ludności ogółem, wydatki na kulturę w przeliczeniu na mieszkańca, udział zatrudnionych w usługach rynkowych w liczbie pracujących ogółem, odległość od Łodzi, dostępność czasową środkami komunikacji zbiorowej),
- jakościowe cechy funkcjonalno-przestrzenne, określające powiązania oraz uwarunkowania rozwoju struktur funkcjonalno-przestrzennych (m. in. zasięg przestrzenny i zasięg oddziaływania Aglomeracji Łódzkiej, kierunki rozwoju pasm powiązań funkcjonalnych, zasięg stref zurbanizowanych wokół Łodzi,
- predyspozycje obszarów dla rozwoju funkcji metropolitalnych, gospodarczych, kulturotwórczych, rekreacyjno-turystycznych, uzdrowiskowych, ochrony krajobrazu, ochrony dziedzictwa kulturowego).

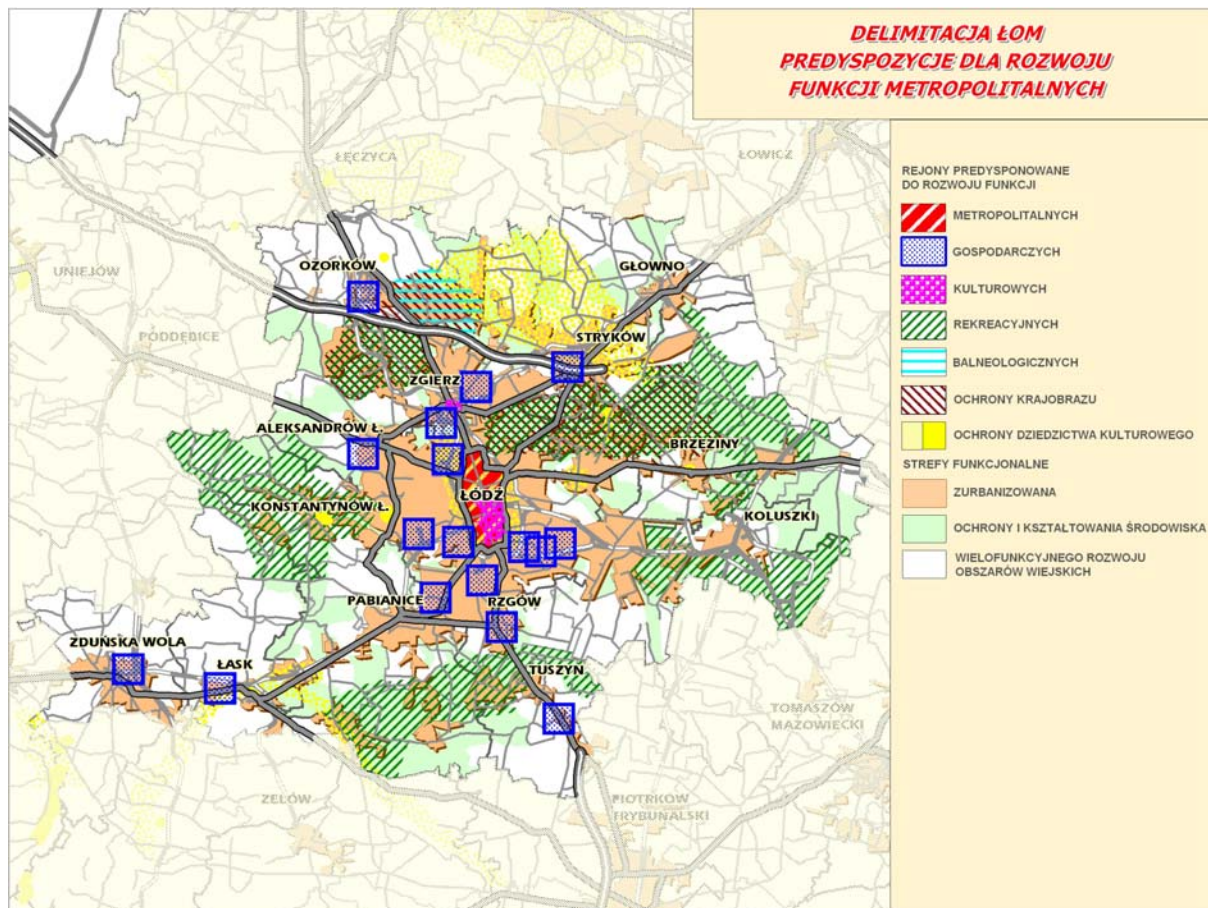

Wskaźniki społeczno-ekonomiczne poddano analizie metodą punktową uzyskując 5 grup potencjału metropolitalnego gmin. Uznano, że gminy, które znalazły się w grupie 1 i 2 stanowią rdzeń potencjalnego OM. Gminy z grupy 3 dysponują potencjałem zbliżonym do średniej a ich przynależność do potencjalnego OM jest uzależniona m. in. od odległości od miasta centralnego i czynników funkcjonalno-przestrzennych. Gminy z grup 4 i 5 nie dysponują potencjałem predysponującym je do OM. Analiza powiązań funkcjonalno-przestrzennych oraz predyspozycji rozwojowych potwierdziła istnienie silnego rdzenia OM i spowodowała włączenie w obręb potencjalnego ŁOM miasta i gminy Łask oraz Zduńska Wola. Ze względu na zasięg oddziaływania Aglomeracji Łódzkiej dopuszczono możliwość włączenia w granice potencjalnego OM gmin z 4 i 5 grupy potencjału metropolitalnego. W strukturach przestrzennych kształtującego się OM wyodrębniono trzy podstawowe strefy rozwoju :

- strefę zurbanizowaną będącą obszarem koncentracji funkcji metropolitalnych, gospodarczych, kulturalnych oraz najcenniejszych walorów dziedzictwa kulturowego,
- strefę ochrony i kształtowania środowiska, w której zidentyfikowano obszary predysponowane do rozwoju funkcji rekreacyjnych i balneologicznych oraz szczególnie cenne obszary ochrony krajobrazu i dziedzictwa kulturowego,
- strefę wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, będącą zapleczem aglomeracji.

Potencjalny OM nadal ulega procesom kształtowania. Dlatego zakłada się jego otwarty charakter i możliwość zmiany zasięgu. Ostateczny kształt obszaru uzależniony będzie m. in. od kryteriów delimitacji wskazanych w dokumentach wyższego rzędu a także w bardzo znacznym stopniu od inicjatyw władz lokalnych.

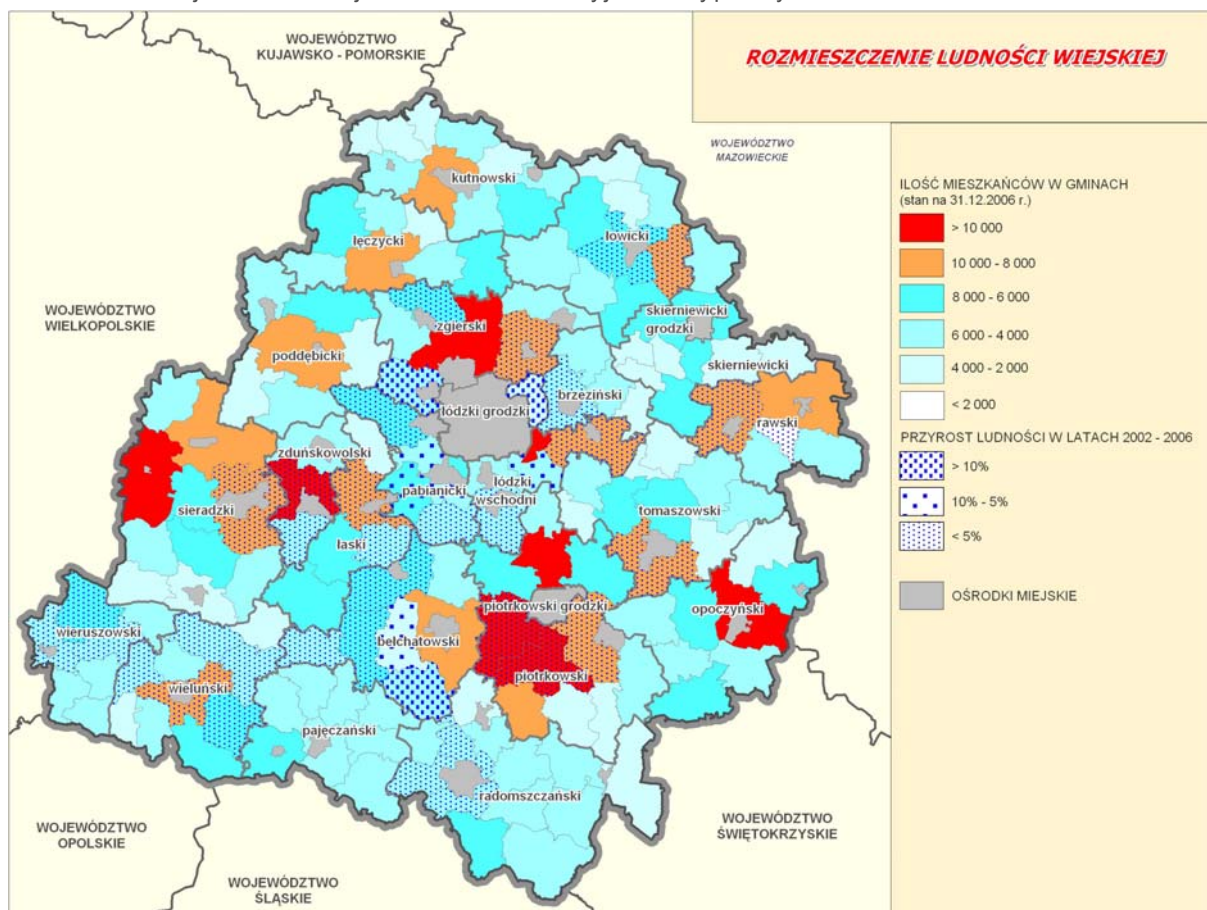

• **Osadnictwo wiejskie**

Ludność wiejska licząca pod koniec 2006 roku, około 908 tysięcy mieszkańców, skupiona jest w 134 gminach wiejskich i 25 jednostkach administracyjnych o funkcji miejsko - gminnej. Powierzchnia ogółem obszarów wiejskich wynosi 17080 km² a średnia gęstość zaludnienia tych obszarów to 53 osoby/km². Do najsilniej zaludnionych gmin należy gmina Błaszki – powyżej 12 tys. mieszkańców (bez ludności miejskiej) oraz gminy : Moszczenica, Opoczno, Rozprza, Andrespol, Zgierz, Wola Krzysztoporska i Zduńska Wola. W grupie tej w 5 gminach nastąpił wzrost liczby mieszkańców w porównaniu z rokiem 2002 – największy w gminie Zgierz (107,09%) oraz Andrespol (105,82%). Druga grupa gmin to 16 jednostek o zaludnieniu od 10 – 8 tys., z których 10 zanotowało na przestrzeni ostatnich lat nieznaczny wzrost liczby mieszkańców – największy w gminie Bełchatów (108,95% stanu z 2002 r.). Tworzą one dość charakterystyczne układy pasmowe w zachodniej części województwa od Łasku przez Zduńską Wolę, Sieradz, Wartę po Błaszki oraz w części południowej od Bełchatowa przez Wolę Krzysztoporską, Rozprzę, Gorzkowice po Sulejów i Tomaszów Mazowiecki. W pozostałych gminach wiejskich notuje się zaludnienie od 8 do 2 tys. mieszkańców - najniższe – poniżej 2 tys. – w gminie Regnów.

Podstawową funkcją ośrodków gminnych pozostaje funkcja rolnicza, jednak wsie znajdujące się w strefie bezpośredniego oddziaływania Aglomeracji Łódzkiej straciły część funkcji rolniczych na rzecz obszarów wielofunkcyjnych o charakterze podmiejskim będąc zapleczem terenowym dla miast Aglomeracji. Również w ramach obszarów turystycznie atrakcyjnych coraz wyraźniej zarysowuje się tendencja do przekształcania ośrodków wiejskich w miejscowości rekreacyjno – wypoczynkowe.

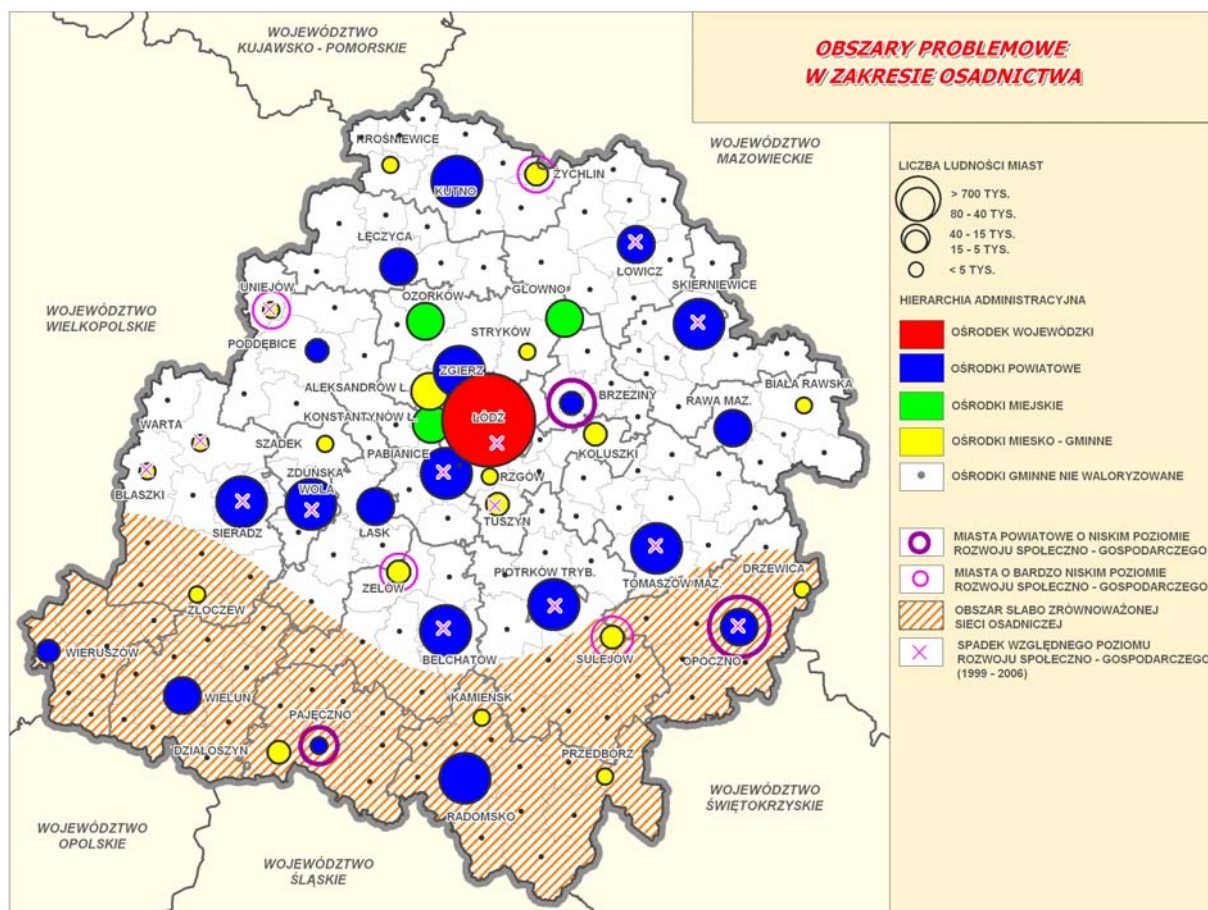

Zjawiskiem obserwowanym od wielu lat i wciąż się nasilającym jest suburbanizacja, szczególnie widoczna w centrum regionu, gdzie chaotyczna urbanizacja obszarów wiejskich często powoduje konflikty przestrzenne i wpływa na zmniejszenie atrakcyjności osadniczej. Niekontrolowane procesy suburbanizacji przyczyniają się do degradacji obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo oraz powodują chaos przestrzenny.

Reasumując, w odniesieniu do całej sieci osadniczej, za najistotniejsze problemy należy uznać :

- nie zrównoważoną strukturę wielkościową sieci osadniczej – brak miast liczących ponad 100 tys. mieszkańców i znaczna liczba miast małych i bardzo małych,
- brak miast o regionalnym zasięgu oddziaływania,
- trudności w kształtowaniu powiązań funkcjonalnych między kształtującym się Łódzkim Obszarem Metropolitalnym a pozostałą częścią województwa i jej zagrożenie peryferyzacją,
- niski poziom potencjału społeczno – ekonomicznego miast województwa oraz znaczne zróżnicowanie ośrodków powiatowych pod tym względem,
- znaczny spadek potencjału społeczno – ekonomicznego dużych miast województwa,
- malejące zasoby kapitału społecznego miast – spadek liczby ludności i odpływ migracyjny ludzi młodych z wykształceniem wyższym,
- chaotyczną urbanizację obszarów wiejskich powodującą konflikty przestrzenne i degradację krajobrazu kulturowego i przyrodniczego.

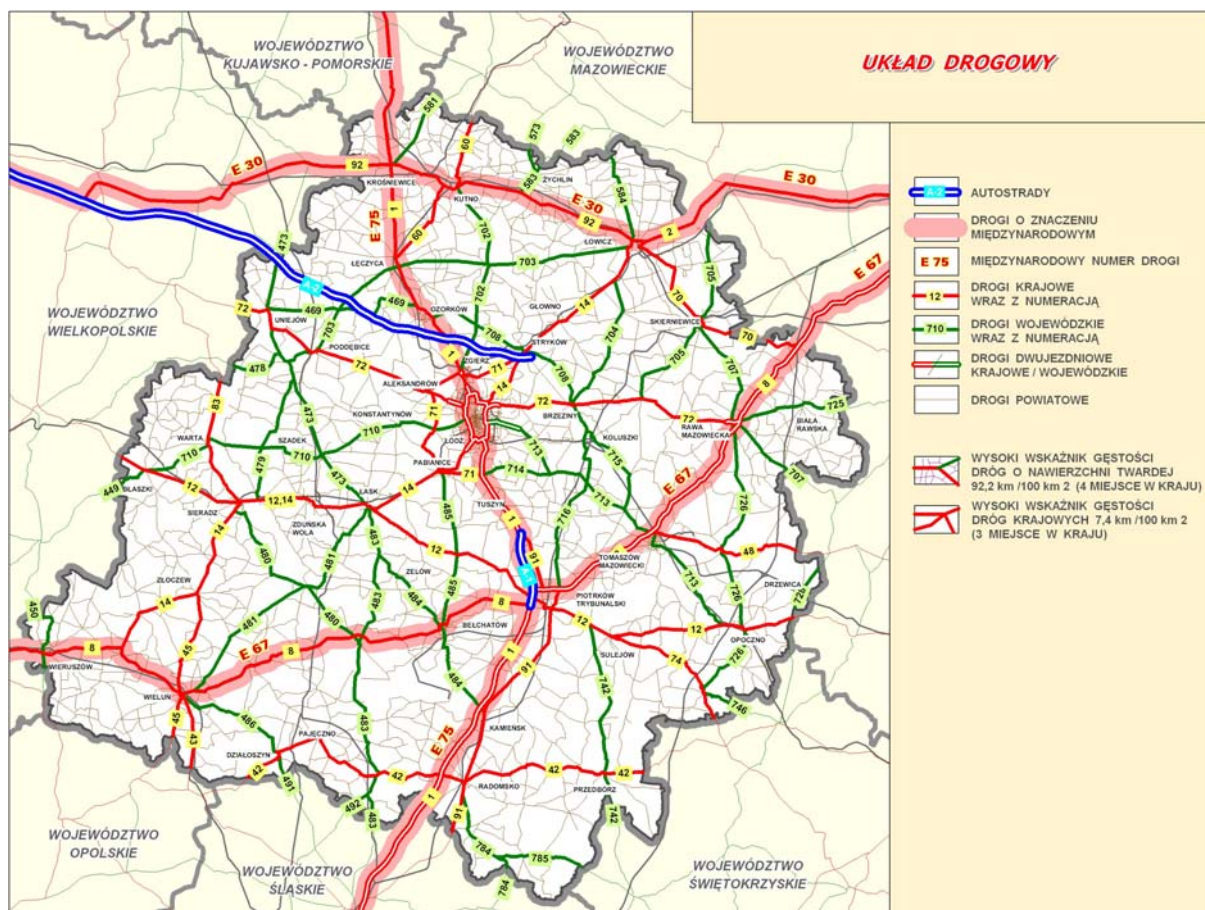
2. POWIĄZANIA INFRASTRUKTURALNE

A. System transportowy

• Układ drogowy

Województwo łódzkie należy do województw stosunkowo dobrze wyposażonych w sieć drogową. Mimo relatywnie dużej gęstości dróg o nawierzchni twardej i dużej gęstości dróg krajowych (w tym nr 1, 2 i 8 o charakterze międzynarodowym), brak sprawnych i szybkich powiązań z krajem i Europą w postaci autostrad i dróg ekspresowych. Fakt ten uniemożliwia zdyskontowanie centralnego położenia w kraju, a opóźniający się proces ich realizacji oddala również szansę zwiększenia atrakcyjności województwa.

Dużym mankamentem istniejącego układu drogowego jest zły stan techniczny dróg. Dotyczy to głównie zniszczonych nawierzchni, parametrów technicznych dróg nie dostosowanych do ich funkcji układowej, małej przepustowości skrzyżowań, nośności nie dostosowanej do przenoszonego ruchu. Problemem jest również brak obwodnic w ciągach dróg krajowych i wojewódzkich, które przebiegają przez tereny zabudowane co wpływa na brak płynności ruchu tranzytowego, zatłoczenie w rejonach miast i stanowi dużą uciążliwość dla mieszkańców. Drogi krajowe przebiegające przez województwo należą do najbardziej obciążonych ruchem samochodowym (głównie ciężarowym) w kraju.

Mimo rozpoczęcia procesów modernizacji i rozbudowy infrastruktury komunikacyjnej z wykorzystaniem funduszy unijnych i stopniowej poprawie stanu technicznego w dalszym ciągu duże są zaległości remontowe, wymagające natychmiastowej interwencji.

Z nowych inwestycji w ramach dróg krajowych zrealizowano: autostradę A-2 na odc. Dąbie – Stryków i odc. węzeł „Stryków II”- węzeł „Stryków I” wraz z łącznikiem do drogi krajowej nr 14, wschodnią obwodnicę Kutna w ciągu drogi krajowej nr 60 i północną obwodnicę Rawy Mazowieckiej w ciągu drogi krajowej nr 72. Dodatkowo realizowano odnowy i przebudowy odcinków dróg dostosowując je do nośności do 115 kN/oś.

Na sieci dróg wojewódzkich działania inwestycyjne ograniczały się tylko do poprawy bezpieczeństwa i płynności ruchu poprzez przebudowę skrzyżowań, przebudowę obiektów mostowych oraz odcinkowe modernizacje dróg. Nie zrealizowano jednak żadnej obwodnicy.

Rosnąca dostępność funduszy strukturalnych daje szansę dokonania modernizacji i rozbudowy systemu transportowego zgodnie z założeniami polityk i strategii rządowych oraz wojewódzkich.

Układ drogowy województwa będzie rozwijany poprzez realizację strategicznych elementów komunikacyjnych oraz tworzenie silnego układu dróg regionalnych, zapewniającego dostępność komunikacyjną i spójność terytorialną województwa. Na kształtowanie docelowego układu drogowego województwa wpływ mają zaistniałe nowe okoliczności i uwarunkowania w postaci kolejnych Rozporządzeń Rady Ministrów w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych, które wprowadziły nowe drogi ekspresowe: S-8 na odcinku Piotrków Trybunalski - Warszawa, S-12 na odc. A-1 (Piotrków Trybunalski) - Sulejów - Radom oraz S-74 Sulejów – Kielce - Opatów. Jest to wzbogacenie strategicznego układu drogowego. Pozostaje jedynie problem innego przebiegu drogi ekspresowej S-74 przez obszar województwa gdyż preferowany przez władze województwa i samorządy lokalne kierunek tej drogi to Łódź – Tomaszów Mazowiecki-Kielce. Na zmiany w obrębie województwa wpływ będą miały również opracowywane aktualnie modyfikacje sieci TEN-T.

Poza tym, weszły w życie nowe ustawy, powstały miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego wybranych terenów oraz szczegółowe opracowania branżowe, które wprowadziły zmiany przebiegu projektowanych dróg, rezygnację z niektórych elementów układu drogowego lub propozycje nowych elementów regionalnego znaczenia. Zasadność tych zmian potwierdzają między innymi wymagania z zakresu środowiska przyrodniczego związane z akcesją do Unii Europejskiej oraz nowe pomiary ruchu wykonane w 2005 roku na drogach krajowych i wojewódzkich uzasadniające budowę nowych obwodnic czy przełożenia drogi, wcześniej nie uwzględnianych w „Planie...” z 2002 roku.

- **Układ kolejowy**

Znaczenie międzynarodowych linii kolejowych sieci TEN-T, przebiegających przez obszar województwa jest ograniczone gdyż linie E-20 (Warszawa – Poznań), E65 (CMK) oraz linia C-E65 (Śląsk – Porty) przebiegają po jego obrzeżach w odległości ~ 60 km od Łodzi. Taki przebieg skutkuje brakiem dobrych połączeń kolejowych Euro City przez Łódź jak również wyłączeniem miasta z krajowego układu sieci połączeń międzyregionalnych wyższego poziomu obsługi Inter City, za wyjątkiem kierunku Warszawa – Łódź, gdzie

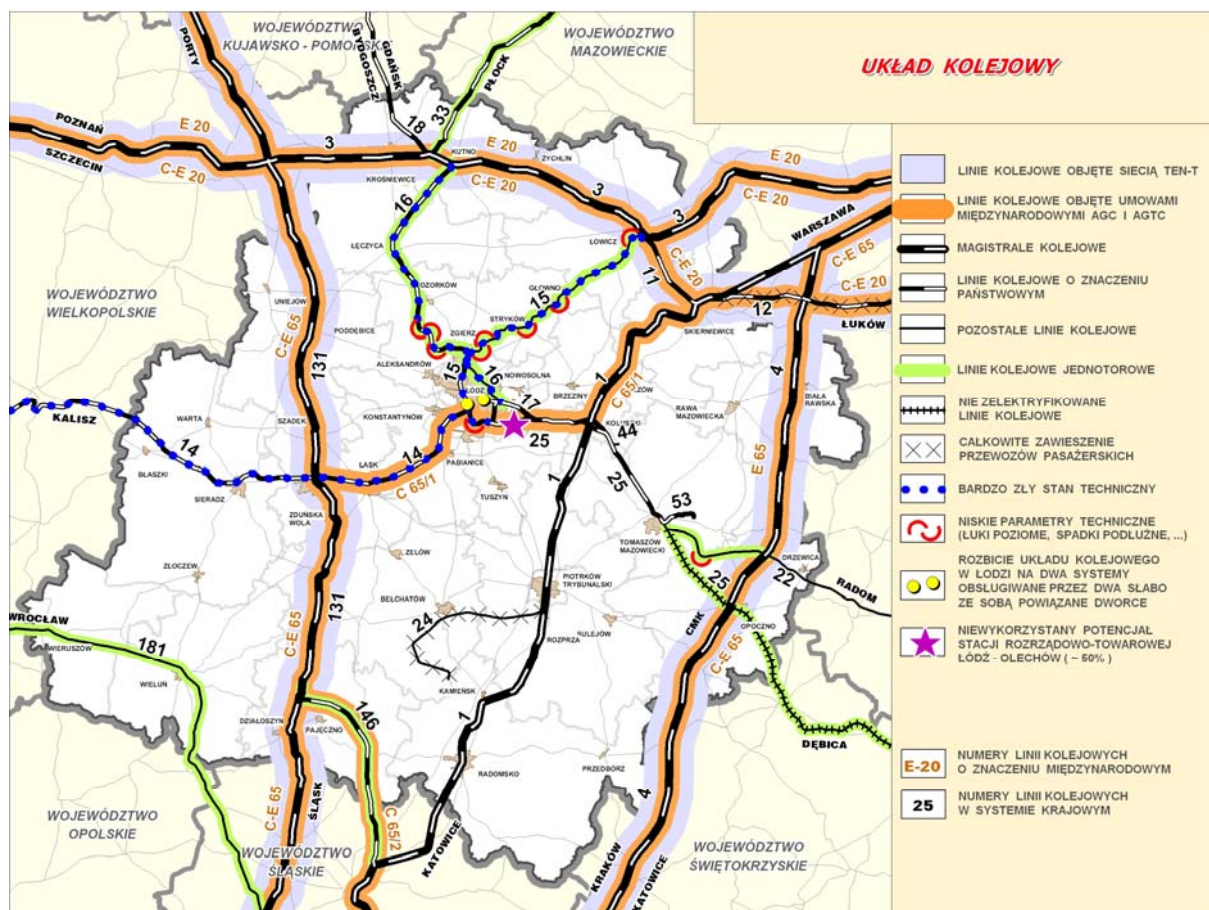

w 2008 r. zmodernizowano odcinek linii Skierniewice – Łódź Widzew. Łódź w skali połączeń krajowych stanowi barierę ograniczającą przełot, przepustowość i częstotliwość obsługi pociągów dalekobieżnych gdyż te same linie, często jednotorowe, wykorzystywane są zarówno dla relacji podmiejskich osobowych i dalekobieżnych.

Maksymalna prędkość układu to 100 do 120 km/h (faktycznie eksploatowana w granicach 40 km/h – 80 km/h). Jedynie linia Warszawa – Łódź zapewnia dość dobre połączenie pomiędzy tymi dwoma miastami. Natomiast na trasach Łódź – Wrocław oraz Łódź – Katowice czy Łódź – Poznań (Bydgoszcz) nadal brak dobrych połączeń kolejowych.

Łódzki Węzeł Kolejowy charakteryzuje się niskim standardem rozwiązań techniczno - funkcjonalnych. Jest daleki od wymaganych norm, potrzebnych dla zaliczenia Łodzi do pierwszego rzędu węzłów kolejowych w kraju. Ponadto specyfiką Łodzi jest rozbiecie układu kolejowego na dwa systemy obsługiwane przez dwa słabo ze sobą powiązane dworce – Fabryczny (czołowy) i Kaliski (przełotowy). Brak dworca centralnego (przesiadkowego), skutkuje niemożliwością włączenia kolei do wewnętrznej obsługi komunikacyjnej Łodzi i aglomeracji łódzkiej oraz stworzenia efektywnego systemu kolei regionalnej. Szczególnie dotkliwa jest nieciągłość linii kolejowej towarzyszącej osi urbanizacji Częstochowa – Piotrków – Łódź – Kutno - Bydgoszcz.

Nową okolicznością, która pojawiła się w 2008 r. jest rządowy „Program budowy i uruchomienia przewozów Koleją Dużych Prędkości w Polsce”, w którym planowana jest linia Warszawa – Łódź – Wrocław/Poznań o prędkości > 300 km/h.

Uwzględnienie przejścia tunelem pod centrum Łodzi, z podziemną stacją Łódź Centralna (Fabryczna), z planowanym połączeniem z Centralną Magistralą Kolejową (CMK), uznaje się za zmianę myślenia w politykach dotyczących kolejowego układu krajowego gdzie wreszcie Łódź na mapie kraju postrzeżona została jako bardzo ważny węzeł kolejowy. Do 2002 roku Łódź była pomijana w koncepcjach krajowych dotyczących kształtowania docelowego układu kolejowego o znaczeniu międzynarodowym.

Powyższy Program stanowi szansę na rozwiązanie problemów z obsługą kolejową regionu łódzkiego i Łodzi, gdyż zapewni połączenia z metropoliami zachodu (Berlin, Praga) i wschodu (Kowno, Moskwa) oraz możliwość uruchomienie szybkich połączeń międzyregionalnych: Małopolski (Kraków) z Wielkopolską (Poznań) i Pomorzem Zachodnim (Szczecin) oraz Gdańsk (Bydgoszcz) – Katowice przez Łódź. Również działania zapisane w POLiŚ 2007 – 2013 (np. przebudowa linii Łódź – Kalisz, modernizacja CMK- i do prędkości 300 km/h) czy w RPO WŁ (rewitalizacja linii Łódź Kaliska – Bednary) pozwolą rozwiązać problemy związane z obsługą kolejową regionu i Łodzi.

- **Lotnictwo**

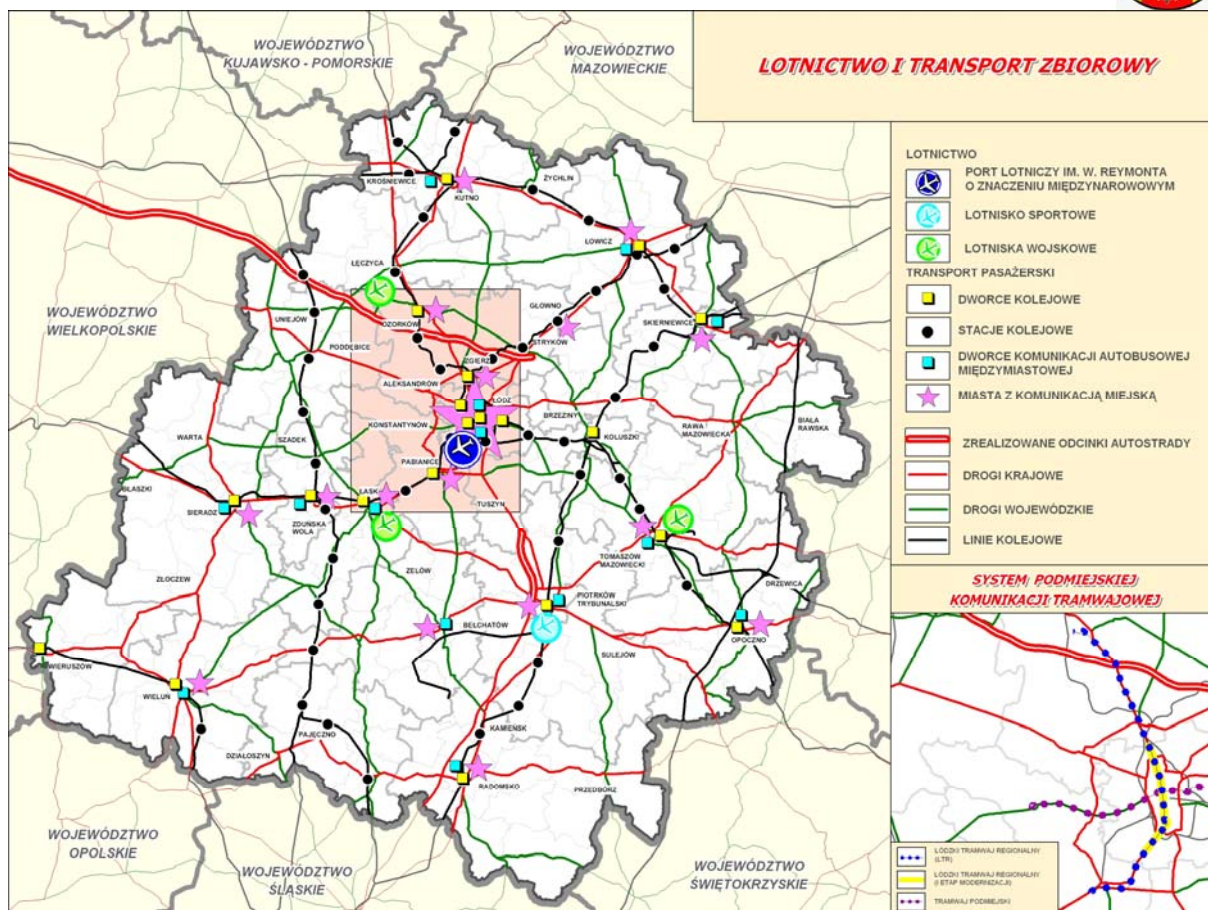
Regionalny, o znaczeniu międzynarodowym, Port Lotniczy Łódź im. Wł. Reymonta w ciągu ostatnich lat osiągnął najwyższe w kraju wskaźniki dynamiki wzrostu przewozów pasażerskich. W stosunku do innych lotnisk w kraju lotnisko łódzkie jest jednak mało konkurencyjne, z uwagi na ograniczoną przepustowość i małą liczbę stałych połączeń krajowych i międzynarodowych. Dalszy rozwój Portu Lotniczego Łódź im. Wł. Reymonta opiera się głównie na, już rozpoczętej, realizacji terminalu III do obsługi 1-2 mln pasażerów rocznie. Realizacja ta wyczerpie jednak możliwości rozbudowy portu, ograniczonego terenowo ze względu na bliskość osiedli mieszkaniowych. Szansę na dopełnienie długodystansowej obsługi lotniczej województwa (Europa, Azja i dalej), upatruje się w planowanej realizacji Centralnego Portu Lotniczego dla Polski między Łodzią a Warszawą. Nadal jednak nie ma przesądzeń na szczeblu rządowym, dotyczących zasadności budowy CPL i wyboru lokalizacji. Może to stanowić trudności w planowaniu obsługi lotniczej województwa.

Problemem staje się obsługa lotów towarowych. W Rozporządzeniu RM z 24 grudnia 2008 r. w sprawie wykazu lotnisk wojskowych, które mogą być wykorzystane na potrzeby lotnictwa cywilnego nie ujęto żadnego lotniska wojskowego zlokalizowanego na obszarze województwa łódzkiego. Pod znakiem zapytania stoi więc lokalizacja funkcji cargo, zarówno na lotnisku Łask (duże zaawansowanie prac nad tym projektem) jak i opcjonalnie rozpatrywanym lotnisku Łęczyca.

Na terenie województwa zlokalizowane jest lotnisko sportowe w Piotrkowie Trybunalskim oraz lotniska wojskowe w Tomaszowie Mazowieckim, Łasku i Łęczycy.

- **Transport zbiorowy**

Międzygminowa komunikacja autobusowa stanowi podstawowy system obsługi województwa transportem pasażerskim. Podlega ona procesom restrukturyzacji w kierunku jej urynkwienia i wzrostu konkurencyjności. Uzupełnieniem regionalnej komunikacji zbiorowej w poszczególnych miastach jest lokalna komunikacja miejska. W samej Łodzi ważną rolę pełni również tramwaj. W ramach realizacji priorytetu dla komunikacji publicznej w 2008 r. został oddany do użytku I etap budowy Łódzkiego Tramwaju Regionalnego w Łodzi (ok. 16 km). Utrzymujące się tendencje malejące

transportu kolejowego, zwłaszcza pasażerskiego, co było związane m.in. z ograniczeniem subsydiów budżetowych i przekształceniami organizacyjnymi PKP, oraz malejącym popytem na przewozy zwłaszcza pasażerskie, wymagają zdecydowanych działań w kierunku poprawy tych zapóźnień i dysproporcji. Polityki dotyczące transportu w UE oraz związane z nimi fundusze strukturalne promują ekologiczny środek transportu, jakim jest kolej.

W ramach usprawnienia połączeń kolejowych na podstawowych kierunkach z Łodzi, które były założeniem „Planu...” z 2002 r., jedynie kierunek warszawski został częściowo usprawniony poprzez przebudowę odcinka kolejowego Skierniewice – Łódź Widzew do prędkości jazdy pociągów $V=140$ km/h.

Rozwija się promowanie roweru jako ekologicznego zamiennika dla transportu zbiorowego na niewielkich odległościach poprzez budowę dróg rowerowych. Jednocześnie dostrzegając istotną rolę turystyki i rekreacji rowerowej dąży się do stworzenia całłościowego systemu ścieżek rowerowych w województwie łódzkim budowanych w rejonach turystycznych. Jedyną wyznaczoną trasą rowerową o znaczeniu ponadregionalnym jest Łódzka Magistrała Rowerowa, będąca częścią planowanej transeuropejskiej trasy rowerowej Niemcy – Polska – Ukraina (aktualnie wyznakowano zachodnią część trasy).

• **Logistyka**

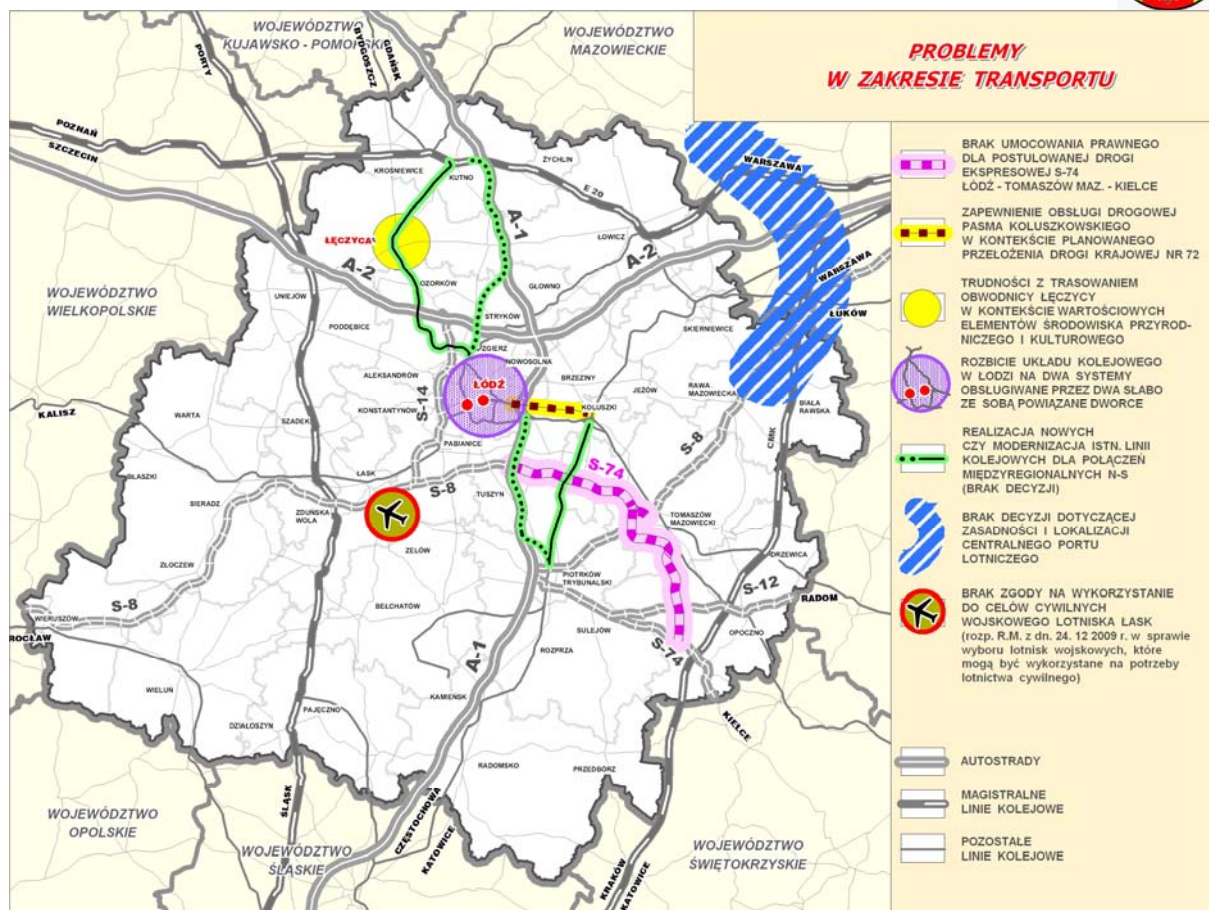
Dostępność komunikacyjna to jeden z kluczowych czynników decydujących o lokalizacji działalności logistycznej. Rozpoczęcie budowy autostrad i perspektywa poprawy dostępności komunikacyjnej w skali europejskiej zaczyna ożywiać rynek gospodarczy w województwie łódzkim.

Centralne położenie województwa, oraz planowany przebieg autostrad A-1 i A-2, dróg ekspresowych S-8, S-12, S-14 i S-74, daje szansę na powstawanie centrów logistycznych o charakterze ponadregionalnym. Istniejące kolejowe stacje przeładunkowo - rozrządowe w Łodzi, Karsznicach i towarowa w Kutnie są dodatkowym atutem dla rozwoju działalności logistycznej. Najlepiej przygotowanymi rejonami pod względem ofert terenowych z przeznaczeniem na funkcje produkcyjno-usługowe lub magazynowo-składowe są okolice Piotrkowa Trybunalskiego i Strykowa oraz Łodzi, gdzie proces tworzenia centrów logistycznych jest już mocno zaawansowany.

Do głównych problemów planistycznych w zakresie systemu transportowego należą:

- brak decyzji rządowej dotyczącej umieszczenia drogi ekspresowej S-74 relacji **Łódź – Tomaszów Mazowiecki – Kielce** w *Rozporządzeniu RM w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych*. W Rozporządzeniu RM z dnia 13 lutego 2007 roku uwzględniono drogę ekspresową S-74 relacji (Sulejów) - Kielce – Opatów, co burzy modelowy układ drogowy województwa i nie satysfakcjonuje władz wojewódzkich i lokalnych,
- trudności z trasowaniem obwodnicy Łęczycy w kontekście wartościowych elementów środowiska kulturowego(grodzisko w Tumie) i środowiska przyrodniczego (NATURA 2000). Modernizacja istniejącej drogi Nr 1 nie przyniesie oczekiwanych rezultatów, ponieważ ruch prowadzony będzie przez zabytkowe centrum miasta,
- zapewnienie obsługi drogowej intensywnie urbanizującego się pasma koluszkowskiego w kontekście planowanego przełożenia drogi krajowej Nr 72. W przypadku przyjęcia do realizacji wariantu obwodnicy Brzezin w postaci przełożenia drogi krajowej nr 72, po południowej stronie m. Brzezin, na odc. od węzła „Brzeziny” na autostradzie A1 aż za miejscowość Przecław, bezzasadna staje się budowa nowej drogi wysokiej rangi na tym samym kierunku z Łodzi do Koluszek. Aktualnie Studium Techniczno – Ekonomiczno – Środowiskowe (ŚTEŚ) dla obwodnicy Brzezin jest po konsultacjach społecznych (do II etapu przeszły 4 warianty przebiegu). Obsługę pasma koluszkowskiego proponuje się w tym przypadku zapewnić poprzez zmodernizowane istniejące drogi powiatowe z ewentualną realizacją brakujących odcinków.
- brak decyzji dotyczących zasadności realizacji nowych linii kolejowych czy modernizacji istniejących na kierunku N-S dla zapewnienia szybkich połączeń Łodzi w systemie Inter i Euro City,
- rozbiecie układu kolejowego w Łodzi na dwa systemy obsługiwane przez dwa słabo ze sobą powiązane dworce – Fabryczny i Kaliski uniemożliwiające włączenie kolei do wewnętrznej obsługi aglomeracji łódzkiej i stworzenia systemu kolei regionalnej w relacjach N-S i W-Z przez Łódź,
- brak decyzji dotyczącej budowy Centralnego Portu Lotniczego między Łodzią i Warszawą w kontekście braku w dalszej perspektywie możliwości rozbudowy Portu Łódzkiego (lokalizacja w sąsiedztwie osiedli mieszkaniowych),
- nie uwzględnienie lotniska Łask oraz innych lotnisk wojskowych, zlokalizowanych na obszarze województwa, w rozporządzeniu RM z dnia 24 grudnia 2008 r. w sprawie wykazu lotnisk wojskowych, które mogą być wykorzystane na potrzeby lotnictwa cywilnego w kontekście planowanego portu cargo – mix na lotnisku Łask.

B. Infrastruktura techniczna

• Elektroenergetyka

Potencjał elektroenergetyczny regionu stanowi jego wyróżniającą i silną stronę. Głównym wytwórcą energii elektrycznej jest BOT Elektrownia Bełchatów o potencjale produkcyjnym 4 320 MW. System ten uzupełniają mniejsze elektrociepłownie lokalnego znaczenia (elektrociepłownie łódzkie – 430 MW), elektrownie wodne (Sulejów, Jeziorako) oraz przemysłowe (w Zgierzu i Zduńskiej Woli). Produkcja energii elektrycznej Elektrowni Bełchatów stanowi ok. 17 % energii wyprodukowanej w Krajowym Systemie Elektroenergetycznym. Jest to najwyższy udział w produkcji krajowej energii elektrycznej. Silną stroną regionu jest również rozbudowana sieć wysokich i najwyższych napięć. Szansą rozwoju jest umocnienie tej pozycji poprzez uruchomienie bloku energetycznego Bełchatów II o mocy 858 MW, który zwiększy ogólną moc Elektrowni oraz planowana budowa linii elektroenergetycznych 400 kV relacji: Bełchatów II – Trębaczew, Pątnów – Rogowiec, Rogowiec – Kielce. Problemem będzie transport i zagospodarowanie w podziemnych strukturach odzyskiwanego w procesie filtracji dwutlenku węgla z Elektrowni Bełchatów.

• Gazownictwo

Łódzkie charakteryzuje się dość gęstą siecią gazową w swojej centralnej i wschodniej części, natomiast w części południowo – zachodniej zainwestowanie w sieć jest bardzo słabe. Ten stan może poprawić planowana gazyfikacja Wielunia.

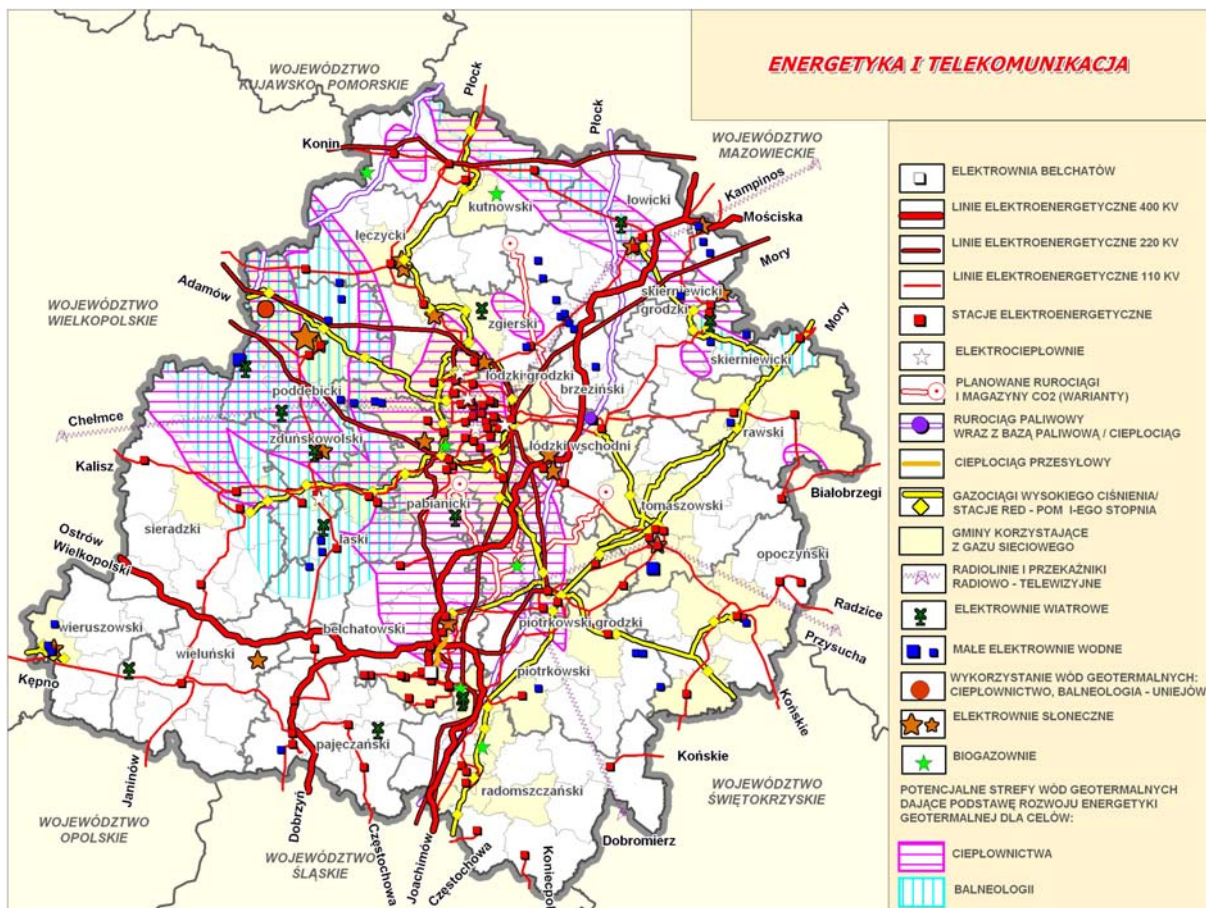
Gaz doprowadzony jest prawie do wszystkich ośrodków miejskich. Następuje systematyczna gazyfikacja miast i osiedli położonych wzdłuż istniejących magistrali wysokiego ciśnienia. W kierunku południowo – zachodnim układany jest gazociąg wysokiego ciśnienia relacji Mory – Częstochowa (zrealizowany do Wolborza), który pełnić będzie funkcję zastępczą dla gazociągu istniejącego na tej trasie. Planowana jest realizacja tranzytowego gazociągu wysokiego ciśnienia relacji Odolanów – Meszcze II – Wronów. Rozdzielnia gazu Meszcze II może przyczynić się do zapewnienia bezpieczeństwa dostaw gazu dla regionu.

- **Gospodarka paliwowa**

Dostawy paliw płynnych dla gospodarki regionu zaspokajane są za pośrednictwem rurociągu paliwowego Płock - terminal paliwowy (Koluszki) - Boronów (woj. śląskie). Przez północno – zachodnią część województwa przebiega rurociąg paliwowy relacji Płock - Krośnice - Uniejów - Ostrów Wielkopolski.

- **Telekomunikacja**

W ostatnich latach nastąpił gwałtowny rozwój telefonii komórkowej: Era, Orange, Plus oraz Play. W zakresie telefonii przewodowej obszar województwa obsługiwany jest głównie przez Telekomunikację Polską S.A., jednakże w ostatnich latach na rynku zaistniało wielu niezależnych operatorów dzierżawiących linie od Telekomunikacji. Przez obszar województwa przebiegają radiolinie a sygnał radiowo - telewizyjny przekazywany jest przez 8 stacji radiowo – telewizyjnych. Województwo charakteryzują średnie w skali kraju wartości wskaźników infrastruktury teleinformatycznej w gospodarstwach domowych oraz relatywnie niskie wartości wskaźników korzystania z Internetu. Coraz widoczniej przyszłość rozwoju Internetu widziana jest w sferze bezprzewodowej.

- **Odnawialne źródła energii**

Energia geotermalna

Wykorzystanie wód geotermalnych w województwie jest znikome (tylko m. Uniejów). Duże bogactwo wód geotermalnych występuje w pasie Zduńska Wola – Łęczyca – Uniejów – Turek oraz w pasie Kalisz – Sieradz – Piotrków Trybunalski co daje podstawę rozwoju energetyki opartej na wodach geotermalnych. Występujące tu zasoby wód geotermalnych są możliwe do wykorzystania w gospodarce komunalnej, dla celów leczniczych i ciepłowniczych. W wielu rejonach województwa prowadzone są badania nad ich wykorzystaniem, szczególnie w miastach: Łodzi, Poddębicach, Skierniewicach, Ozorkowie, Zduńskiej Woli i Radomsku oraz w miejscowościach: Kleszczów i Rogóźno.

Energia wiatru

Na terenie województwa funkcjonuje elektrownia wiatrowa na Górze Kamieńsk o mocy 30 MW oraz kilka niewielkich elektrowni wiatrowych o łącznej mocy ok. 4 MW. Moc uzyskiwana z elektrowni wiatrowych jest niewielka, jednakże planowane jest jej znaczne zwiększenie poprzez budowę nowych farm wiatrowych m. in. w gminach Głuchów, Osjaków, Pajęczno, Kleszczów, Dąbrowice, Kutno czy Rawa Mazowiecka, co stawia energetykę wiatrową na pierwszym miejscu najbardziej rozwijających się energii odnawialnych. Podstawowym uwarunkowaniem dla lokalizacji energetyki wiatrowej będzie z jednej strony możliwość odbioru wytworzonej energii przez system energetyczny, a z drugiej ochrona terenów o wysokich walorach przyrodniczych i kulturowych.

Energia wody

W województwie jest 37 małych elektrowni wodnych (MEW), które wytwarzają niewiele ponad 10 MW energii ale jedynie 2; Jeziorsko na Zbiorniku Jeziorsko oraz Smardzewice na Zalewie Sulejowskim posiadają moc dużo większą niż pozostałe. Najwięcej MEW znajduje się na rzekach: Rawka, Mroga oraz Ner. Ze względu na charakter rzek regionu małe jest zainteresowanie tym rodzajem energii.

Energia biomasy i biogazu

Ze względu na swój rolniczy charakter województwo posiada duże możliwości produkcji biomasy roślinnej. Biopaliwa pochodzące z biomasy można podzielić na stałe (odpady z drewna), płynne (bioetanol i biodiesel) oraz gazowe (biogaz z fermentacji osadów). Powiaty, które charakteryzują się teoretycznie najbardziej korzystnymi warunkami do rozwoju energii z biomasy to: kutnowski, sieradzki, wieluński, opoczyński, radomszczański, piotrkowski, tomaszowski i łowicki. W województwie zostały podjęte działania związane z wykorzystaniem biogazu pozyskiwanego przede wszystkim ze składowisk odpadów komunalnych. W 2006 r. na 18 składowiskach komunalnych zainstalowana jest instalacja odgazowująca z czego tylko w 6 biogaz jest wykorzystywany jako źródło energii. Łączna moc znajdujących się elektrowni biogazowych wynosi ~ 5 MW.

Energia słońca

Energia słoneczna jest wykorzystywana głównie w Poddębicach, gdzie zlokalizowane są solary słoneczne są jednymi z największych w Polsce. Energia słoneczna wykorzystywana jest jeszcze w pojedynczych obiektach użyteczności publicznej i gospodarstwach domowych. Wykorzystanie energii słonecznej jest dość drogie i sezonowe a największym problemem jest jej zmagazynowanie i wykorzystanie we właściwym czasie (gromadzenie latem wykorzystywanie zimą).

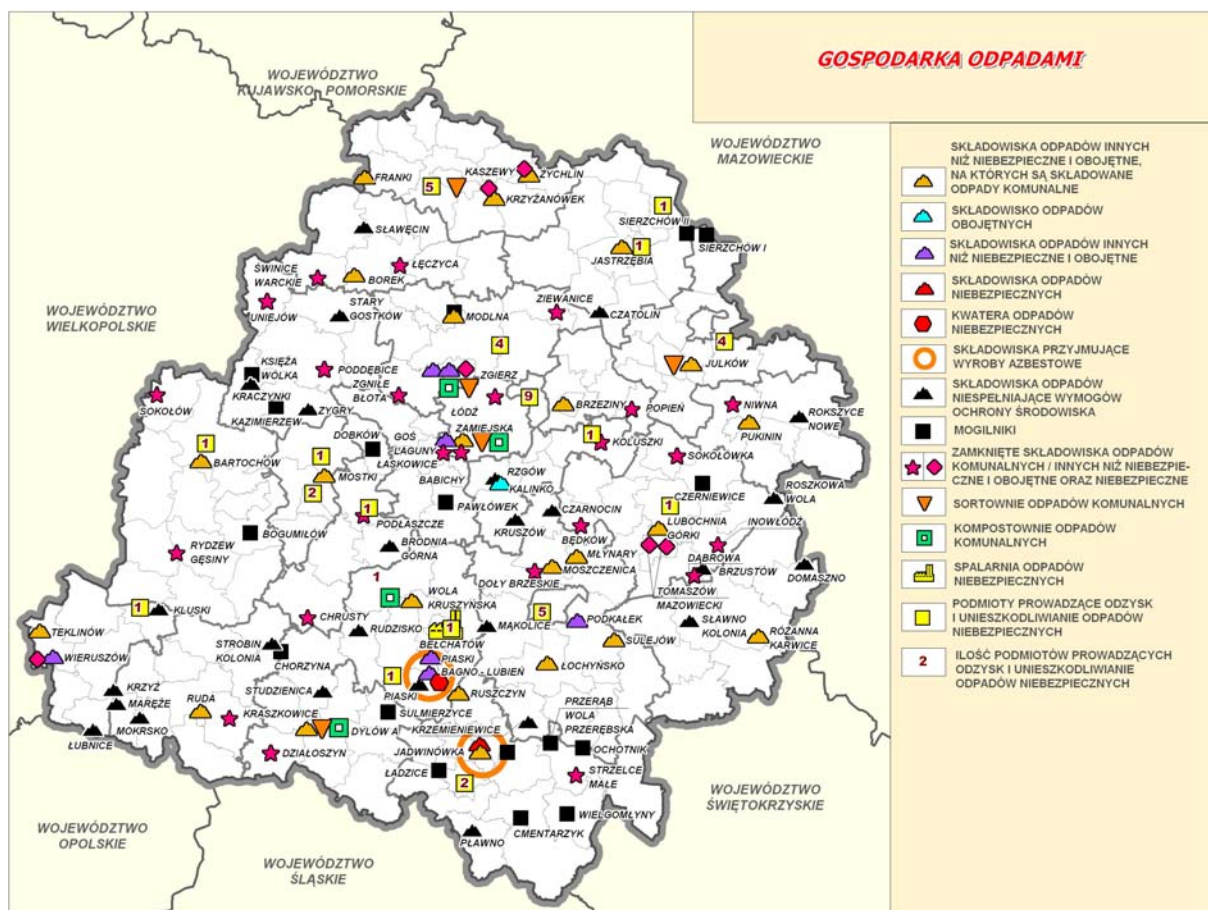
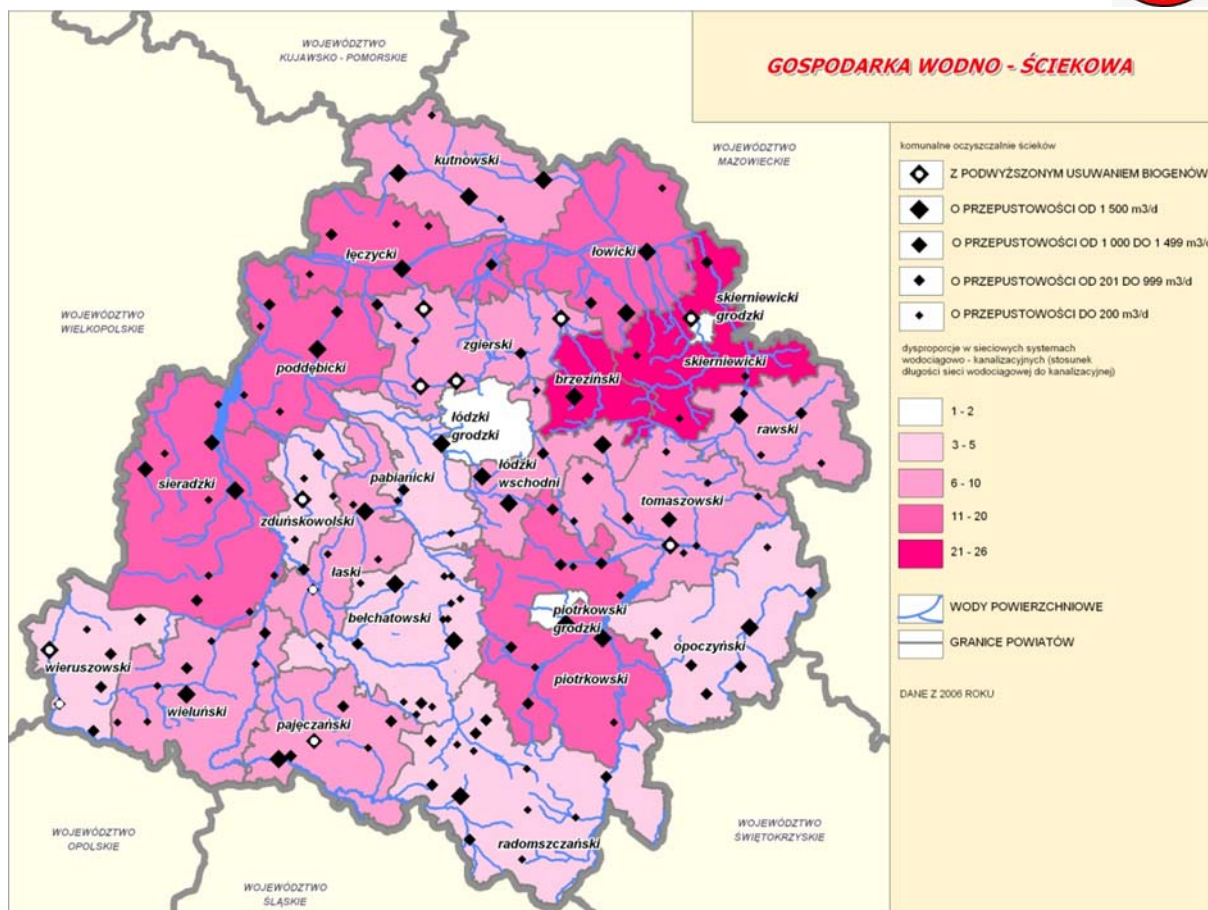
- **Gospodarka wodno - ściekowa**

Systemy sieciowego zaopatrzenia w wodę mieszkańców zasilane są z ujęć wód podziemnych o dobrej jakości. W ostatnich latach obserwuje się tendencję zmniejszania zużycia wód podziemnych przez przemysł na rzecz wzrostu zużycia wód powierzchniowych. Systemy wodociągowe są sukcesywnie rozbudowywane i modernizowane, zwłaszcza na wsi, dzięki czemu procent ludności wiejskiej obsługiwanej przez sieć wzrósł do blisko 80% i jest wyższy od krajowego (73%). Miasta są dobrze wyposażone w sieć wodociągową - średnio w 94,4%, ale nieco poniżej średniej krajowej (95,4%). Jedynie miasta Żelów i Tuszyn (poniżej 75%) oraz gminy Żelów, Ksawerów, Kowiesy, Biała Rawska, Sadkowice, Góra Św. Małgorzaty, Masłowice i Gidle (poniżej 60,0%) posiadają wskaźnik zwodociągowania znacznie niższy od średniej wojewódzkiej.

Od 2002 r. znacznie zmniejszyła się ilość nie oczyszczonych ścieków dzięki budowie oczyszczalni w Łowiczu, Żłoczewie, Błaszczach, Poddębicach, Pajęcznie i Aleksandrowie Łódzkim oraz poprzez podłączenie Pabianic, Ksawerowa i Konstątownia Łódzkiego do Grupowej Oczyszczalni Ścieków w Łodzi. Miasta są skanalizowane w stopniu zadowalającym - średnio w 83,3%, ale jednak poniżej średniej krajowej (85,4%). Pomimo wielu inwestycji porządkujących gospodarkę ściekową na terenach wiejskich, systemami kanalizacji objętych jest nadal jedynie nieco powyżej 12% mieszkańców (kraj 19%). Ponadto wiejskie oczyszczalnie ścieków często nie spełniają warunku likwidacji wymaganego ładunku zanieczyszczeń. Widoczne są nadal dysproporcje między długością funkcjonujących wodociągów a długością kanałów sanitarnych. Zmiana polityki w dziedzinie gospodarki wodno - ściekowej w stosunku do „Planu...” z 2002 r. to rezygnacja z budowy kolektorów opaskowych w zlewniach zbiorników Jeziorsko i Sulejów, ze względu na koszty i trudności techniczne, na rzecz budowy sieciowych systemów odprowadzania ścieków w ramach aglomeracji Wolbórz, Tomaszów Mazowiecki i Sulejów (zlewnia Zbiornika Sulejów) oraz Warta, Pęczniew (zlewnia Zbiornika Jeziorsko).

- **Gospodarka odpadami**

Gospodarka odpadami stanowi jeden z istotniejszych problemów w województwie ze względu na dużą ilość wytwarzanych odpadów innych niż niebezpieczne (2 675 tys. Mg w 2008 r.), a także duży udział odpadów komunalnych trafiających na składowiska (około 73% ogółu zebranych w 2008 r.), które często nie spełniają wymogów ochrony środowiska (52% funkcjonujących). Wg stanu na 2008 rok odzyskowi poddano: 50,7% zebranych odpadów komunalnych, 41,5% wytworzonych odpadów niebezpiecznych i 48% wytworzonych odpadów innych niż niebezpieczne, co jest skutkiem niewystarczającej liczby i wydajności instalacji do odzysku oraz niskiej efektywności selektywnej zbiórki odpadów. Dużym zagrożeniem dla środowiska jest występowanie wyłączonych z eksploatacji niezrehabilitowanych składowisk odpadów: innych niż niebezpieczne i obojętne, na których były składowane odpady komunalne (24 w 2008 r.) oraz niebezpiecznych i innych niż niebezpieczne i obojętne (6 w 2008 r.). Osobnym problemem są tzw. mogilniki (w 2008 r. - 17 szt.), w których zdeponowano przeterminowane środki ochrony roślin, które zgodnie z Krajowym Planem Gospodarki Odpadami 2010 należy usunąć do końca 2010 roku. Dodatkowy problem stanowią miejsca nielegalnego składowania odpadów, co częściowo jest związane z niewystarczającym monitoringiem w odniesieniu do sektora małych i średnich przedsiębiorstw wytwarzających odpady niebezpieczne i inne niż niebezpieczne.

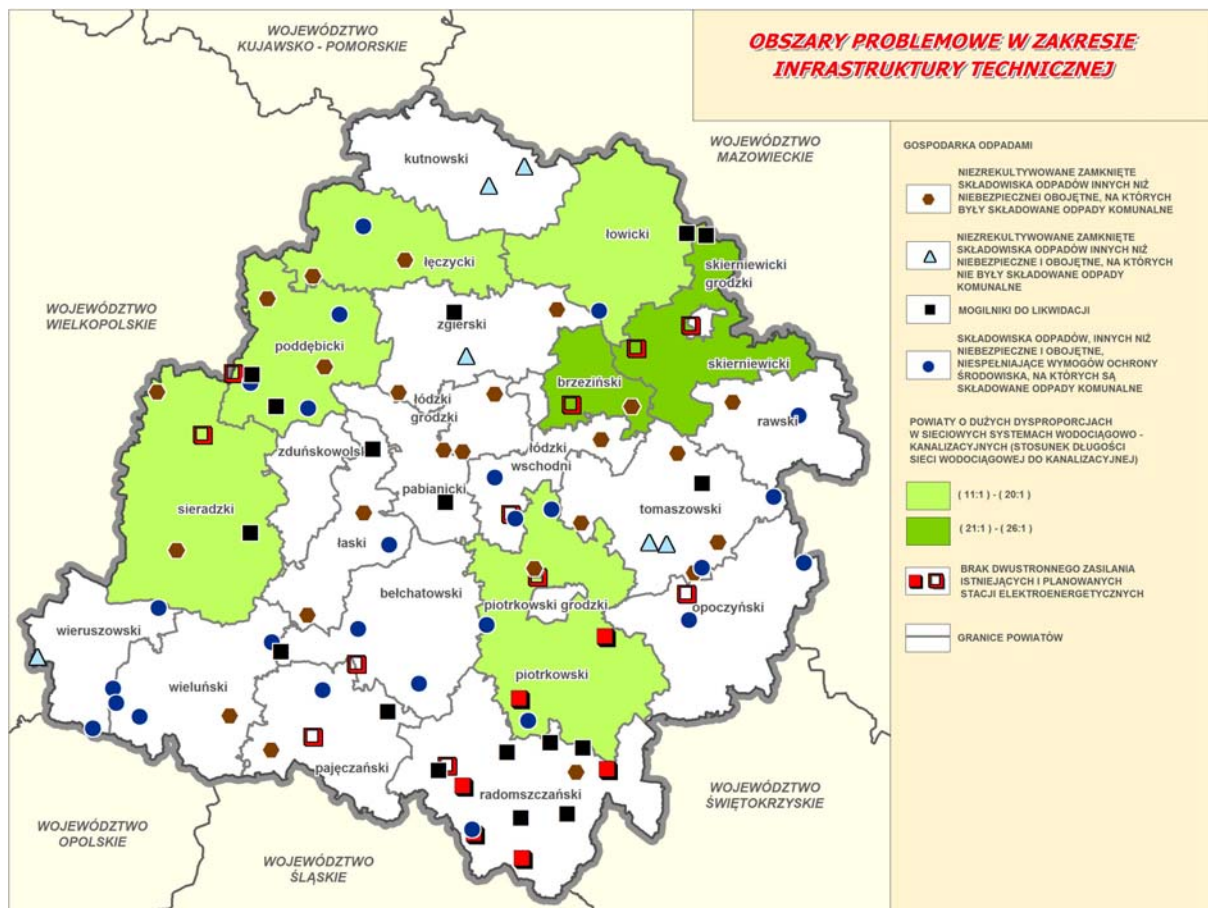

Korzystnymi zjawiskami zaobserwowanymi w latach 2006 – 2008 były: spadek ilości odpadów komunalnych składowanych na składowiskach o 8,1%, 14 – krotny wzrost ilości odpadów niebezpiecznych poddanych odzyskowi oraz wzrost ilości odpadów komunalnych poddanych odzyskowi o 67,3%, a także wzrost ilości odpadów komunalnych zebranych ogółem od mieszkańców o 25%.

Do najważniejszych problemów w zakresie infrastruktury technicznej należą:

- zbyt słabo rozbudowana sieć kanalizacyjna w stosunku do wodociągowej - na koniec 2007 roku długość sieci kanalizacyjnej była ponad 5-ciokrotnie mniejsza niż wodociągowej. Dysproporcja między sieciami szczególnie jest widoczna na terenach wiejskich,
- duże ilości zebranych odpadów komunalnych, z których około 73% trafia na składowiska odpadów często nie spełniających wymogów ochrony środowiska (na koniec 2008 roku - 26 na 50 funkcjonujących),
- brak dwustronnego zasilania istniejących (6) i planowanych (11) stacji elektroenergetycznych, co w przypadku awarii linii elektroenergetycznej zasilającej stację spowoduje brak dostaw prądu do mieszkańców i instytucji,
- trudności w trasowaniu linii elektroenergetycznych wysokich napięć wywołujące konflikty ze środowiskiem przyrodniczym i opór społeczności lokalnych,
- zbyt małe rozpoznanie zagadnień związanych z transportem i magazynowaniem dwutlenku węgla w podziemnych strukturach geologicznych,
- zbyt mały udział energii odnawialnej (0,15% w łódzkim, 7,5% w Polsce dane wg Banku Danych Regionalnych na 2007rok).

3. POWIĄZANIA ŚRODOWISKOWE I KULTUROWE

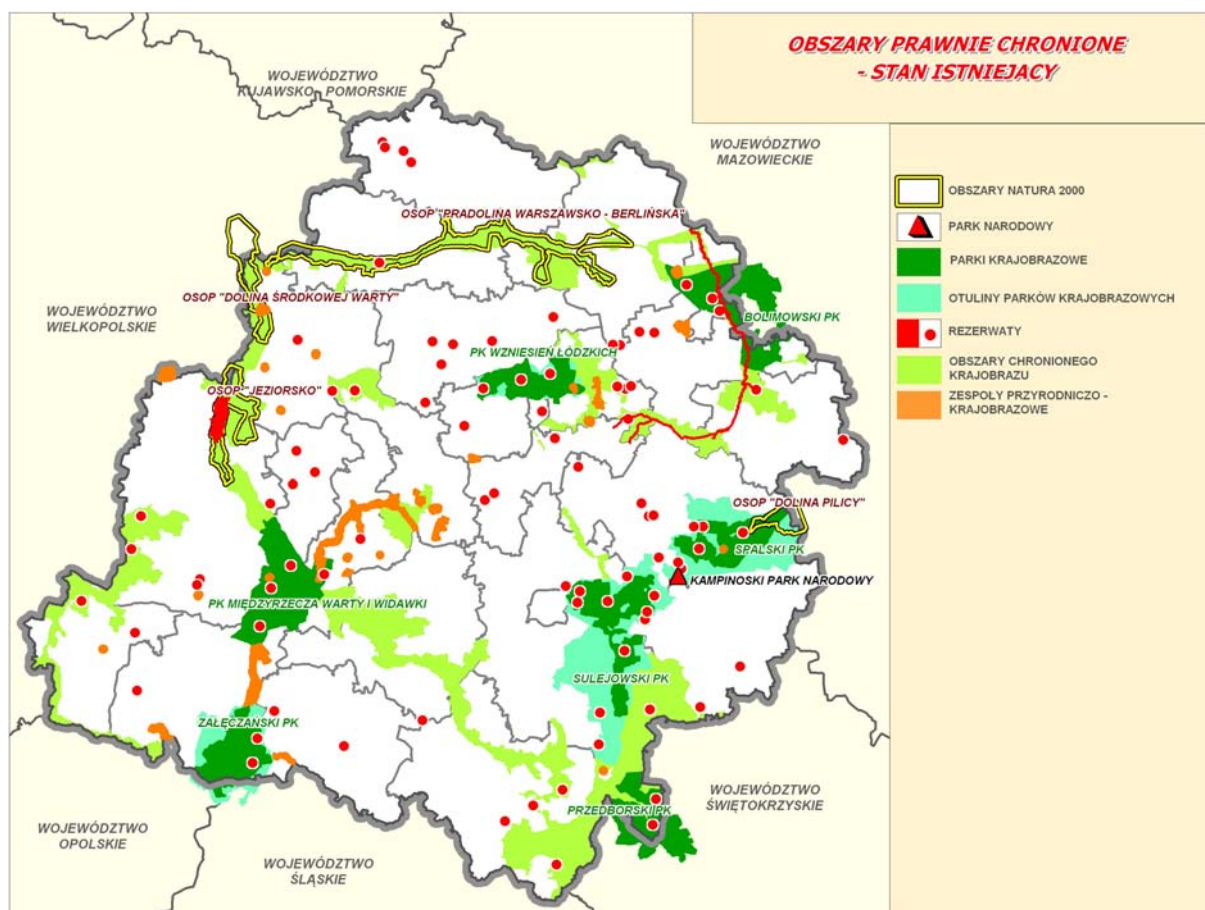
A. Obszary i obiekty chronione

Województwo należy do obszarów o stosunkowo małej ilości cennych przyrodniczo terenów objętych ochroną prawną. Tym niemniej na jego terenie występują wszystkie formy ochrony prawnej. Są to:

- Kampinoski Park Narodowy o powierzchni 72,40 ha,
- 89 rezerwatów o powierzchni 7 394,21 ha,
- 4 obszary Natura 2000 o powierzchni 38 156,40 ha,
- 7 parków krajobrazowych o powierzchni 101 208,08 ha; 5 z wymienionych parków posiada otuliny o powierzchni 73 495,07 ha,
- 16 obszarów chronionego krajobrazu o powierzchni 242 197,80 ha,
- 31 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych o powierzchni 10 866,50 ha,
- 4 stanowiska dokumentacyjne o powierzchni 31,30 ha,
- 743 użytki ekologiczne o powierzchni 1 741,21 ha,

Łączna powierzchnia (bez pokrywania się form) objęta różnymi formami ochrony prawnej wynosi 359 851,90 ha, co stanowi 19,80% powierzchni województwa.

Na terenie województwa proponuje się utworzenie 35 obszarów Natura 2000 (siedliskowe) o powierzchni 55 006,59 ha co stanowi 3,02% powierzchni województwa.

Tak mała stosunkowo ilość terenu objętego ochroną prawną, zwłaszcza w ramach sieci Natura 2000, wpływa niekorzystnie na całokształt środowiska przyrodniczego województwa i prowadzi do degradacji cennych przyrodniczo terenów.

Sytuację tę potęguje brak spójnego systemu obszarów chronionych uwzględniającego systemem korytarzy ekologicznych. Przyczynia się to do fragmentaryzacji korytarzy a tym samym powoduje utrudnienia w migracji zwierząt i roślin oraz w ochronie bioróżnorodności. Poważnym problemem w skali województwa jest silna antropopresja na tereny o cennych walorach przyrodniczych. Zjawisko to jest szczególnie spotęgowane w Aglomeracji Łódzkiej i dotyczy głównie terenów o najwyższych walorach przyrodniczych.

Do głównych problemów należą również miejsca konfliktów na przecięciach projektowanych inwestycji liniowych (komunikacji i infrastruktury technicznej) z istniejącymi i projektowanymi obszarami ochrony przyrody oraz korytarzami ekologicznymi,

B. Dziedzictwo kulturowe

Na obszarze województwa znajdują się liczne zabytki świadczące o jego bogatej historii poczynając od najdawniejszych śladów osadnictwa po dobra kultury współczesnej.

Źródłem potwierdzającym istnienie najdawniejszego osadnictwa są stanowiska archeologiczne zewidencjonowane w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski, których ogólną liczbę szacuje się na ponad 20 tysięcy. Do rejestru zabytków wpisano 137 stanowisk. Najstarsze ślady osadnictwa na terenie województwa łódzkiego, datowane na 14 – 8 tys. lat p.n.e., znajdują się w Witowie k/Łęczycy, Katarzynowie koło Ozorkowa, Ozorkowie, Rosanowie, Dąbrówce – Strumianach, Ciosnach – Kaniej Górze, Górze Św. Katarzyny. Koncentracja stanowisk archeologicznych zauważalna jest przede wszystkim w dolinach rzek : Warty, Pilicy, Bzury, Neru, Dobrzyńki, Moszczenicy, Olechówki i Sokołówki.

Na terenie województwa zlokalizowane są także unikatowe zabytki romańskie. Są to kościoły : w Inowłodzu, Sulejowie Podklasztorzu, Żarnowie, Strońsku, Rudzie k/Wielunia, Krzyworzece, Buczku oraz kolegiata w Tumie. Elementy romańskie znajdują się także w kościele w Jeżowie a relikty tzw. „rotundy” grodowej odkryto w Sieradzu.

Obiekty gotyckie zachowały się m. in. w Uniejowie i Rawie Mazowieckiej (zamki), Szadku, Warcie, Sieradzu, Piotrkowie Trybunalskim oraz Łasku (kościoły) a ich położenie świadczy o stopniowej ekspansji osadnictwa na wysoczyzny.

Dość liczne obiekty architektury renesansowej reprezentują m. in. zamek w Piotrkowie Trybunalskim oraz pałace w Pabianicach i Poddębicach a także kościoły w Bolimowie, Łowiczu, Złoczewie i Boguszycach, natomiast epokę baroku - wspaniałe rezydencje m. in. zespół pałacowo - parkowy w Nieborowie i pałac w Wolborzu oraz liczne obiekty sakralne. Z kolei do dzieł klasycystycznych należą m. in. pałace w Walewicach i Gostkowie, ratusze w Łodzi i Łęczycy oraz kościoły w Skierniewicach, Babsku i Grabowie.

Skarbnicą eklektyzmu, historyzmu i secesji na skalę europejską jest Łódź. Do najbardziej charakterystycznych obiektów tego typu należy willa przy ul. Wólczańskiej 31/33, stanowiąca jeden z najciekawszych przykładów budynków secesyjnych w kraju oraz secesyjna elektrownia K. W. Scheiblera przy ul. Milionowej, będąca rzadkim przykładem zastosowania secesyjnego zdobnictwa w obiektach przemysłowych.

Natomiast znaczącym przykładem budowli eklektycznej jest pałac Izraela Poznańskiego przy ul. Ogrodowej. Ewenementem jest ulica Piotrkowska, jedna z najdłuższych w Europie, a zlokalizowane wzdłuż niej kamienice i pałace stanowią liczne przykłady architektury secesyjnej, historycznej i eklektycznej. Również elementem unikatowym w Łodzi jest XIX wieczna zabudowa industrialna.

Obecnie Łódź staje się największym w skali kraju i znaczącym w Europie miejscem działań rewaloryzacyjnych i rewitalizacyjnych prowadzonych w obszarach poprzemysłowych. Do największych tego typu przedsięwzięć należą przekształcenia na cele usługowe i kulturalne zabudowy dawnej fabryki I. Poznańskiego przy ul. Ogrodowej oraz prace przy adaptacji na cele mieszkaniowe budynków dawnych przędzalni, wzniesionych przez K. W. Scheiblera przy ul. W. Tymienieckiego w Łodzi.

W granicach województwa znajduje się ok. 100 miast historycznych, z których ok. 60 zachowało elementy swej struktury przestrzennej. W wielu przypadkach ich pierwotne rozplanowanie dotrwało do czasów współczesnych bez poważniejszych zniekształceń. Historyczne cenne układy przestrzenne zachowały m.in. Łęczyca, Łowicz, Łódź, Sieradz, Uniejów, Warta, Wieluń, Wolbórz, Piotrków Trybunalski, Nowosolna. Unikatowe rynki w skali Polski a nawet Europy posiadają: Łowicz - Nowy Rynek o kształcie trójkąta i Łódź - Plac Wolności wytyczony na planie ośmiokąta foremego. Oryginalne układy rozplanowania wymagające bezwzględnej ochrony występują w Nowosolnej - w formie ośmioramiennej gwiazdy i Ksawerowie o układzie prostokątnym. W granicach województwa miastami, które posiadają klasycystyczny układ urbanistyczny są: Łódź, Zgierz, Konstantynów Łódzki, Aleksandrów Łódzki, Tomaszów Mazowiecki. Ponadto Łódź i zespoły miejskie w jej sąsiedztwie – Pabianice, Konstantynów Łódzki, Zgierz, Ozorków, Aleksandrów Łódzki - stanowią zachowany od ponad 170 lat, wartościowy układ przestrzenny z przemysłowymi zespołami urbanistycznymi stanowiącymi świadectwo epoki pierwszego uprzemysłowienia. Do rejestru zabytków z terenu województwa wpisanych jest 31 miejskich, historycznych układów przestrzennych. Istotne miejsce wśród obiektów i obszarów zabytkowych zajmują również układy zieleni: parki, ogrody, aleje i cmentarze. Towarzyszą one pałacom i dworom oraz stanowią część składową założeń przestrzennych miast i wsi. Około 300 z nich wpisano do rejestru zabytków.

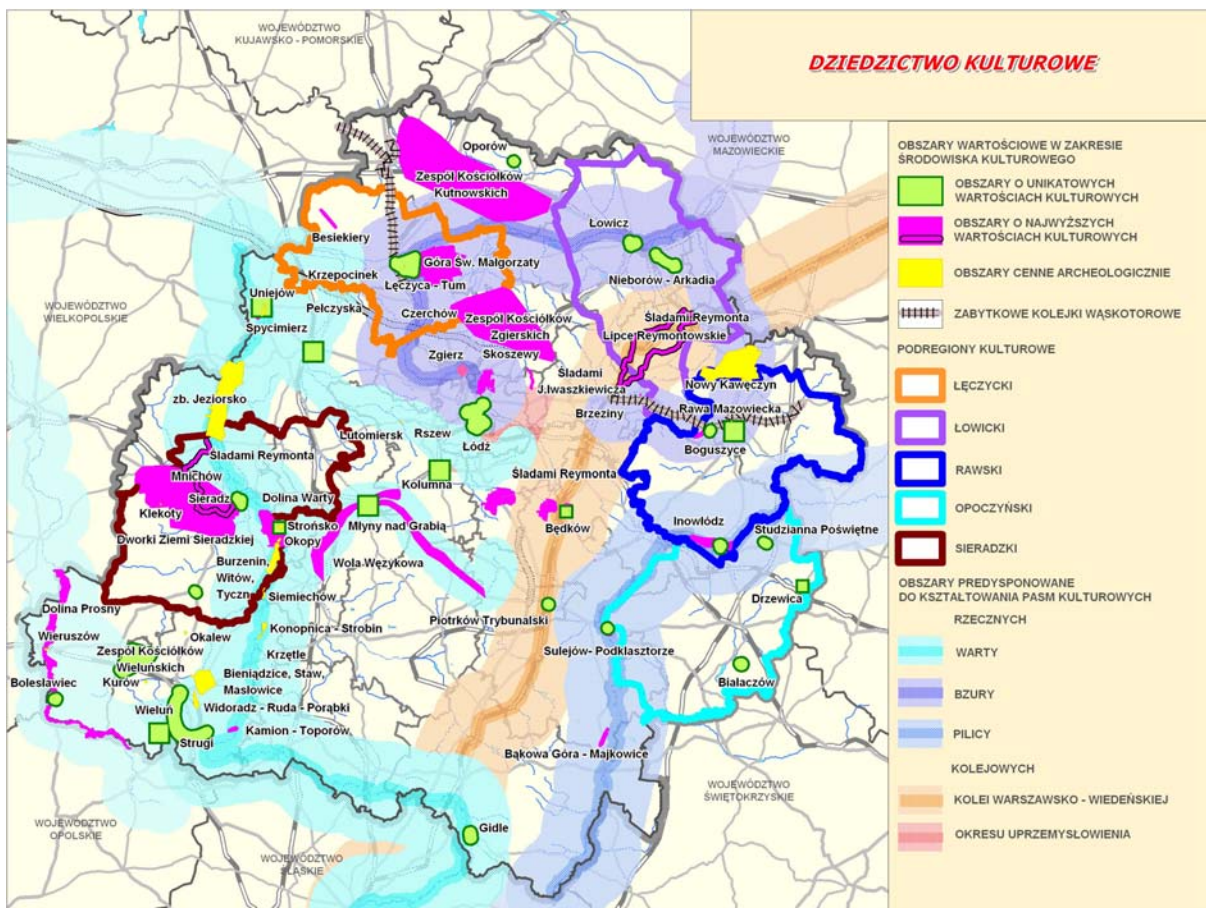
Mimo wysokiej liczby zabytków w województwie są one postrzegane jako wysoce zaniedbane. W celu zapobiegania dalszej ich degradacji podjęto wiele postępowań w sprawie wpisów do rejestru obiektów i obszarów zabytkowych. Obecnie ogólna liczba wydanych decyzji o wpisie do rejestru zabytków nieruchomości wynosi około 2060, przy czym jedna decyzja może obejmować kilka obiektów zabytkowych. Najwięcej obiektów wpisanych do rejestru zabytków posiadają miasta: Łódź, Łowicz i Piotrków Trybunalski oraz gmina wiejska Bielawy. Spośród pozostałych, ustawowo określonych form ochrony zabytków, na terenie województwa występuje park kulturowy „Miasto Tkaczy” w Zgierzu,

który obejmuje układ urbanistyczny z zespołem klasycystycznych domów tkackich, stanowiących relikty osadnictwa przemysłowego pierwszej połowy XIX wieku, natomiast w 77 gminach objęto ochroną obiekty i obszary zabytkowe w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Jedynie 7 gmin opracowało gminne programy opieki nad zabytkami.

W celu zachowania i ochrony szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego będącego dorobkiem współcześnie żyjących pokoleń zidentyfikowano na terenie województwa dobra kultury współczesnej. Obiekty mogące pretendować do tego miana, mające charakter ponadlokalny i będące symbolami regionu znajdują się jedynie w Łodzi. Są to: Łódzka Starówka – Osiedle Staromiejskie, Muzeum Martyrologii i Walki na Radogoszczu, Państwowa Wyższa Szkoła Sztuk Plastycznych, Centrum Zdrowia Matki Polki (Szpital i Pomnik Matki Polki), Hala Sportowa – Pałac Sportowy, Kościół OO Salezjanów p.w. Św. Teresy od Dzieciątka Jezus, Wieżowiec Centrali Tekstylnej – siedziba Łódzkiego Ośrodka Telewizyjnego.

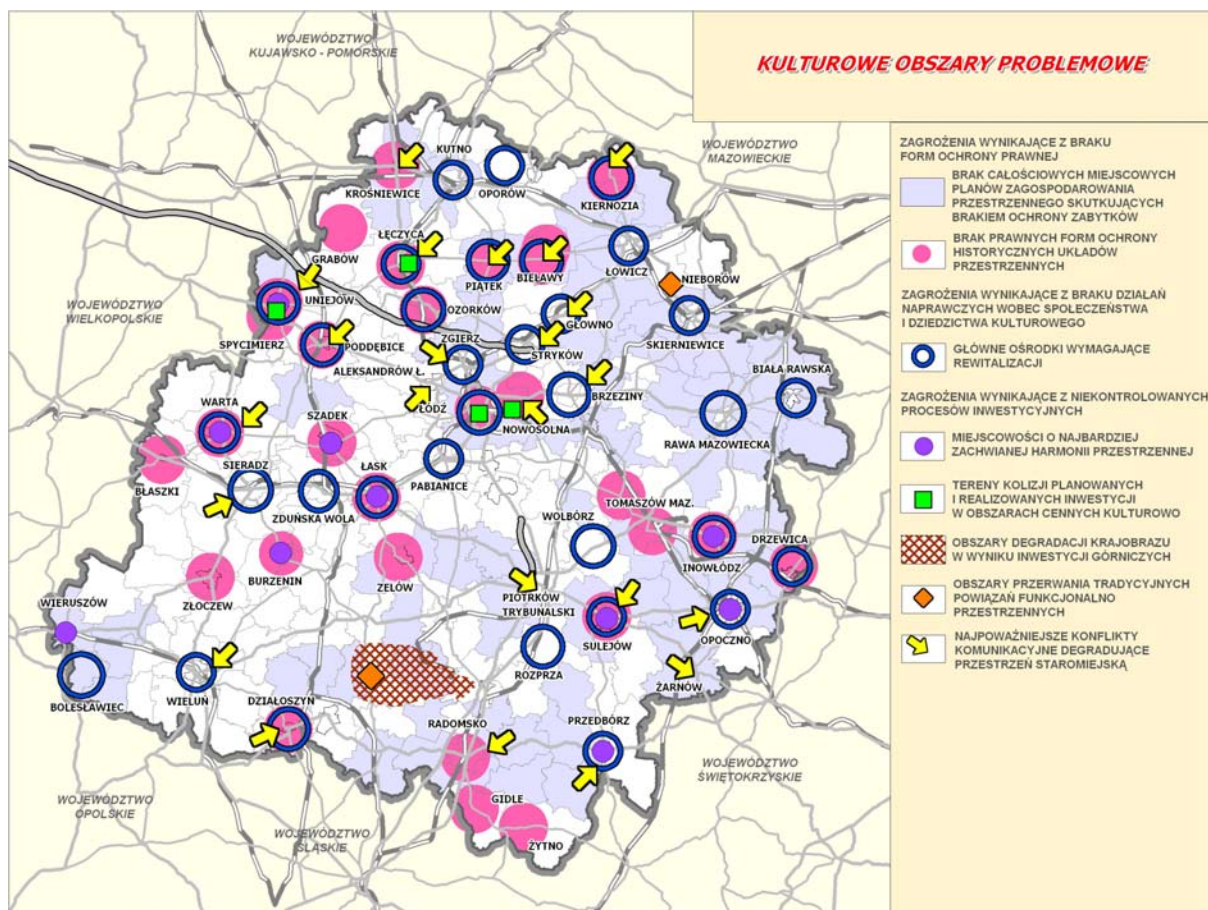
Należy stwierdzić, że znaczny potencjał województwa w zakresie zasobów dziedzictwa kulturowego jak dotąd nie został odpowiednio wykorzystany do kształtowania atrakcyjnego wizerunku i promocji regionu. Do pozytywnych zmian należy, promowany w ostatnich latach kierunek otwierania zabytków na potrzeby społeczeństwa i przeznaczanie ich na funkcje związane z kulturą i turystyką. Wiele obiektów przekształcono w pensjonaty, restauracje i hotele, pojawiły się projekty tworzenia w obiektach zabytkowych skansenów i miejsc ekspozycji jak np. skansen w Wilamowie. Ciekawym pomysłem jest turystyka kulturowa oparta na miejscach pamięci narodowej gdzie organizowane są rekonstrukcje bitew i lekcje żywej historii np. Bitwa nad Bzurą.

Do największych problemów z zakresu ochrony i kształtowania dziedzictwa kulturowego należą:

- niedostatecznie kontrolowany proces urbanizacji obszarów atrakcyjnych kulturowo, szczególnie w obszarach miast historycznych i krajobrazie dolin rzecznych,
- brak obwodnic większości historycznych miast, gdzie występuje duże natężenie ruchu komunikacyjnego w strefach zabytkowych,
- istnienie wielu obszarów zdegradowanych wymagających rewitalizacji,
- brak zintegrowanego systemu informacji o obiektach zabytkowych do rewitalizacji i rewitalizacji oraz odpowiedniego ich zagospodarowania,
- brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz całościowej gminnej ewidencji zabytków i gminnych programów opieki nad zabytkami,
- brak opracowań analitycznych i studialnych krajobrazu kulturowego,
- zły stan techniczny licznych obiektów zabytkowych,
- niska świadomość społeczna w zakresie ochrony dziedzictwa archeologicznego.

C. Turystyka i rekreacja

W ostatnich latach wzrosło znaczenie turystyki w województwie łódzkim, a jej rozwój nawiązuje do trendów światowych ukierunkowanych na turystykę biznesową, aktywną i weekendową. Duży potencjał regionu w zakresie walorów przyrodniczych i kulturowych pozwala rozwijać:

- *turystykę kulturową i poznawczą, w tym religijną*, opartą o walory dziedzictwa kulturowego - zabytki, folklor (zwłaszcza łowicki i opoczyński), ośrodki pielgrzymkowe (sanktuaria, m.in. w Gidlach, Świnicach Warckich, Zduńskiej Woli i Pabianicach), muzea i skanseny, ośrodki kulturalne, wydarzenia i imprezy o randze ogólnopolskiej i międzynarodowej a także Szlak Bursztynowy. Ten typ turystyki związany jest przede wszystkim z miastami regionu oraz subregionami etnograficznymi we wschodniej części województwa;
- *turystykę aktywną* w oparciu o rowerowe i piesze szlaki turystyczne w zachodniej i północnej części województwa, szlak wodny Pilicy, szlaki konne i ośrodki jazdy konnej koncentrujące się w centralnej oraz południowo - zachodniej części regionu, sztuczne zbiorniki wodne Zalew Sulejowski i Jeziorsko oraz rzeki Warta, Grabia, Widawka i Rawka, a także obszary parków krajobrazowych i Górę Kamieńską;
- *turystykę przyrodniczą, w tym edukacyjną dla dzieci i młodzieży*, na terenach parków krajobrazowych, rezerwatów przyrody i leśnych kompleksów promocyjnych;
- *turystykę wypoczynkową na terenach wiejskich, w tym weekendową*, przede wszystkim w dolinach rzek Warty i Pilicy, w parkach krajobrazowych, w strefie podmiejskiej Łodzi i Piotrkowa Trybunalskiego;
- *turystykę sportową* w ośrodkach w Spale, Kutnie, Łodzi, Drzewicy, Piotrkowie Trybunalskim w oparciu o bazę i obiekty sportowe;
- *turystykę biznesową i szkoleniowo – konferencyjną*, której dominującym ośrodkiem jest Łódź ale znaczenie odgrywają również inne miejscowości tj. Polichno (gm. Wolbórz), Spała (gm. Inowłódz), Słok (gm. Bełchatów), Dobieszków (gm. Stryków), Ossa (gm. Biała Rawska), Bronisławów (gm. Wolbórz), Piorunów (gm. Wodzierady), Łowicz;
- *turystykę zdrowotną* szczególnie w Uniejowie w oparciu o złoża wód geotermalnych, Łodzi dysponującej zapleczem intelektualno – technologicznym Uniwersytetu Medycznego i Spale o tradycjach uzdrowiskowych charakteryzującej się korzystnym mikroklimatem.

Na znaczeniu zyskuje przede wszystkim turystyka aktywna i kulturowa wykorzystująca sieć istniejących 162 szlaków o łącznej długości 3088 km. Niestety są one bardzo nierównomiernie rozmieszczone co w znacznym stopniu ogranicza dostępność niektórych atrakcyjnych turystycznie rejonów a tylko kilka z nich ma charakter ponadlokalny. Zdecydowanie pozytywnym zjawiskiem jest rozwój infrastruktury turystycznej przejawiający się m. in. wzrostem liczby gospodarstw agroturystycznych oraz pojawieniem się dużych inwestycji opartych o zasoby wód geotermalnych.

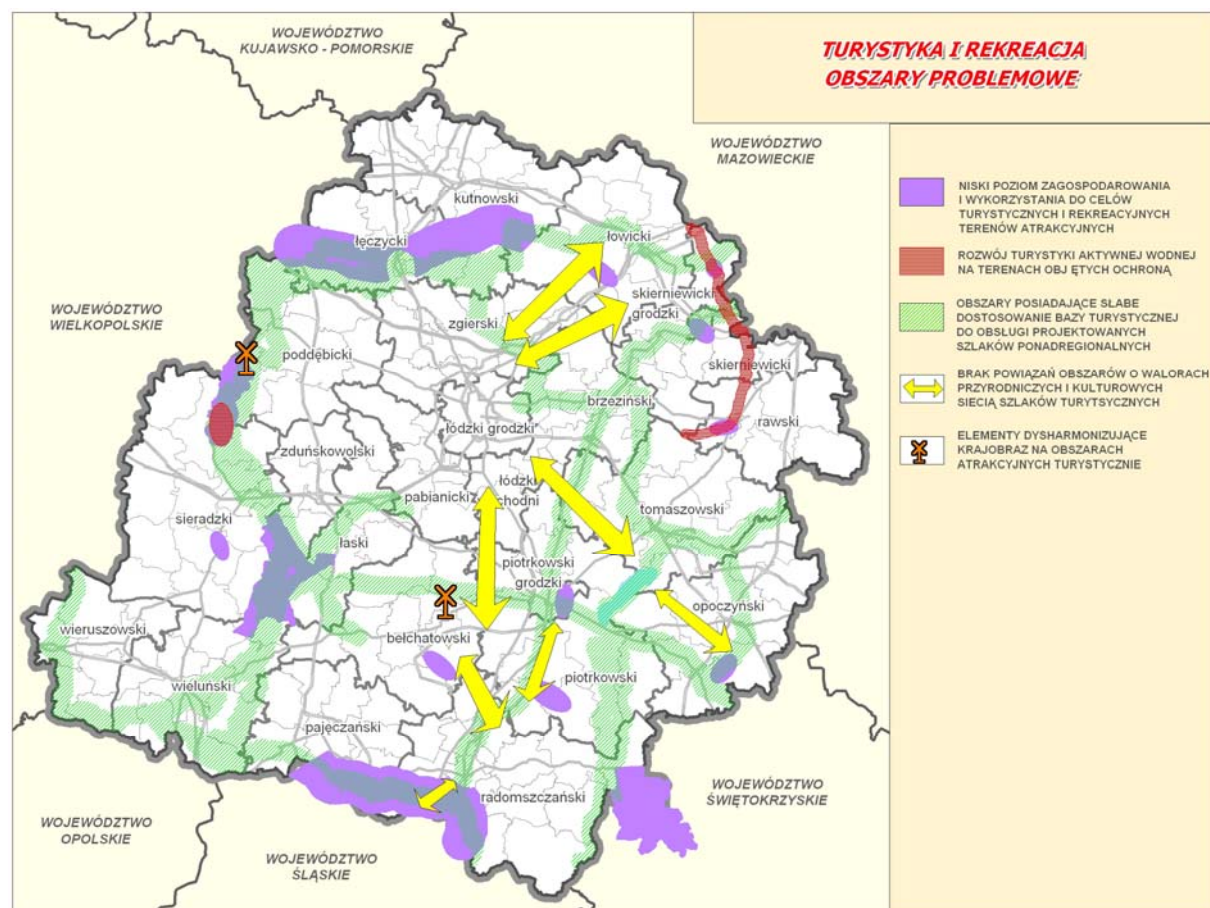
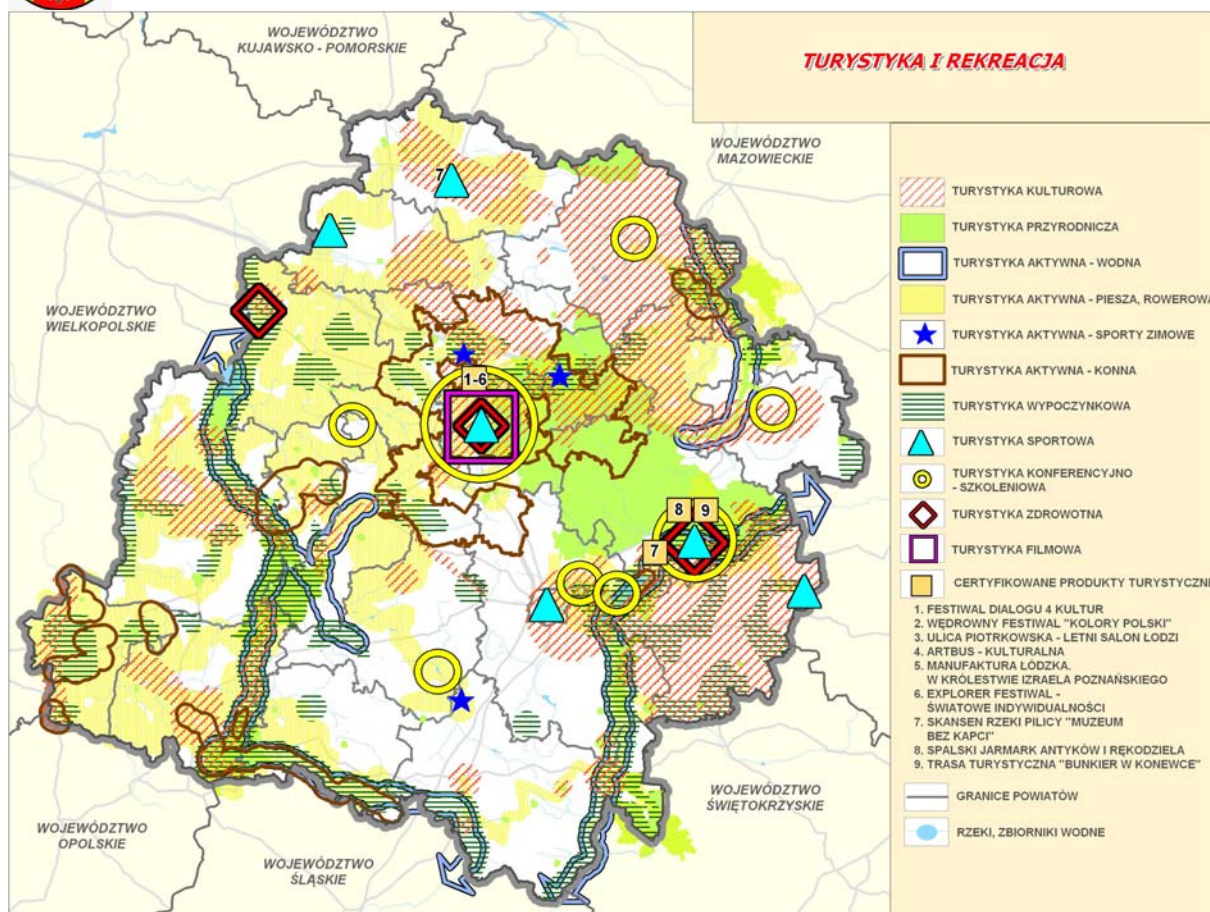

Mimo to pod względem liczby obiektów zbiorowego zakwaterowania oraz miejsc noclegowych województwo należy do jednego z najsłabiej zagospodarowanych turystycznie, zajmując 13 pozycję w kraju. Liczba miejsc noclegowych ogółem wynosi 16099 (2,8% bazy ogólnokrajowej), w tym około 12 280 całorocznych (wg GUS w 2008 r.). Z punktu widzenia jakości świadczenia usług istotne są obiekty skategoryzowane (86). Największą liczbę wśród obiektów tego typu stanowią hotele (62) ale pod względem liczby miejsc w tych obiektach łódzkie znajduje się na 10 miejscu w Polsce. Wśród hoteli są tylko 3 czterogwiazdkowe (Łódź, Ossa, Spała), dominują zaś dwu- i trzygwiazdkowe, których największa koncentracja występuje w Łodzi (17). Brakuje zatem hoteli o wysokim standardzie stanowiących zaplecze dla rozwijającej się turystyki biznesowej. W ostatnich latach zaobserwowano natomiast znaczny (trzykrotny) wzrost liczby gospodarstw agroturystycznych (299 obiektów wg Instytutu Turystyki). Jednak stan techniczny większości obiektów oraz jakość świadczonych w nich usług jest niezadowalająca. Ponadto rozmieszczenie obiektów świadczących usługi hotelarskie na obszarach atrakcyjnych turystycznie jest nierównomierne gdyż obok obszarów znacznej koncentracji nadal występują tzw. „białe plamy” (np. PK Międzyrzecza Warty i Widawki czy Przedborski PK). Ograniczeniem dla rozwoju turystyki wypoczynkowej i aktywnej jest również niewielki stopień zagospodarowania zbiorników wodnych, parków krajobrazowych (Przedborskiego, Międzyrzecza Warty i Widawki) oraz obszarów przylegających do dolin rzecznych Bzury i Warty. Niedostateczna liczba obiektów rekreacyjnych i dużych kompleksów sportowych o znaczeniu ponadregionalnym uniemożliwia budowanie przewagi konkurencyjnej w oparciu o turystykę sportową.

Obszary problemowe w zakresie rozwoju turystyki i rekreacji związane są przede wszystkim z lokalizacją inwestycji turystycznych. Przy wyznaczaniu szlaków wodnych pojawiają się konflikty dotyczące prowadzenia szlaków przez obszary objęte formami ochrony przyrody (Natura 2000 na Zbiorniku Jezioro oraz rezerwat przyrody na rzece Rawce). Negatywnym zjawiskiem na wielu obszarach jest lokalizacja farm wiatrowych dysharmonizujących krajobraz i obniżających walory danego terenu. Istotnym problemem jest również zbyt mała dostępność komunikacyjna regionu i tym samym niewykorzystanie dogodnego centralnego położenia województwa pod kątem rozwoju turystyki.

Mało skuteczne są działania związane z kreowaniem wizerunku województwa a percepcja łódzkiego jako atrakcyjnego turystycznie jest niestety bardzo słaba. Pozytywnym zjawiskiem jest sukcesywne wdrażanie projektów turystycznych mających znaczenie regionalne i ponadregionalne, jak: Szlak Wodny Rzeki Pilicy i Warty, Wojewódzki Szlak Konny oraz Szlak Bursztynowy.

Podsumowując, rozwój turystyki w województwie napotyka liczne bariery związane m. in. z niską jakością infrastruktury turystycznej, nierównomiernym zagospodarowaniem oraz niewystarczającym wsparciem i informacją o ofercie. Możliwości budowania przewagi konkurencyjnej w niszowych formach turystyki tj. m.in. turystyka sportowa, medyczna czy zdrowotna są na razie bardzo ograniczone. Wpasowanie się jednak województwa w trendy rozwoju turystyki związanej z wypoczynkiem kreatywnym, sportem oraz rozwój produktów turystycznych w oparciu o historyczne dziedzictwo i wielokulturowość regionu stanowi podstawę kształtowania pasm turystycznych. Rozwijanie na obszarze województwa form turystyki wyróżniających region pozwoli lepiej konkurować o niektóre segmenty turystów z innymi województwami w Polsce.

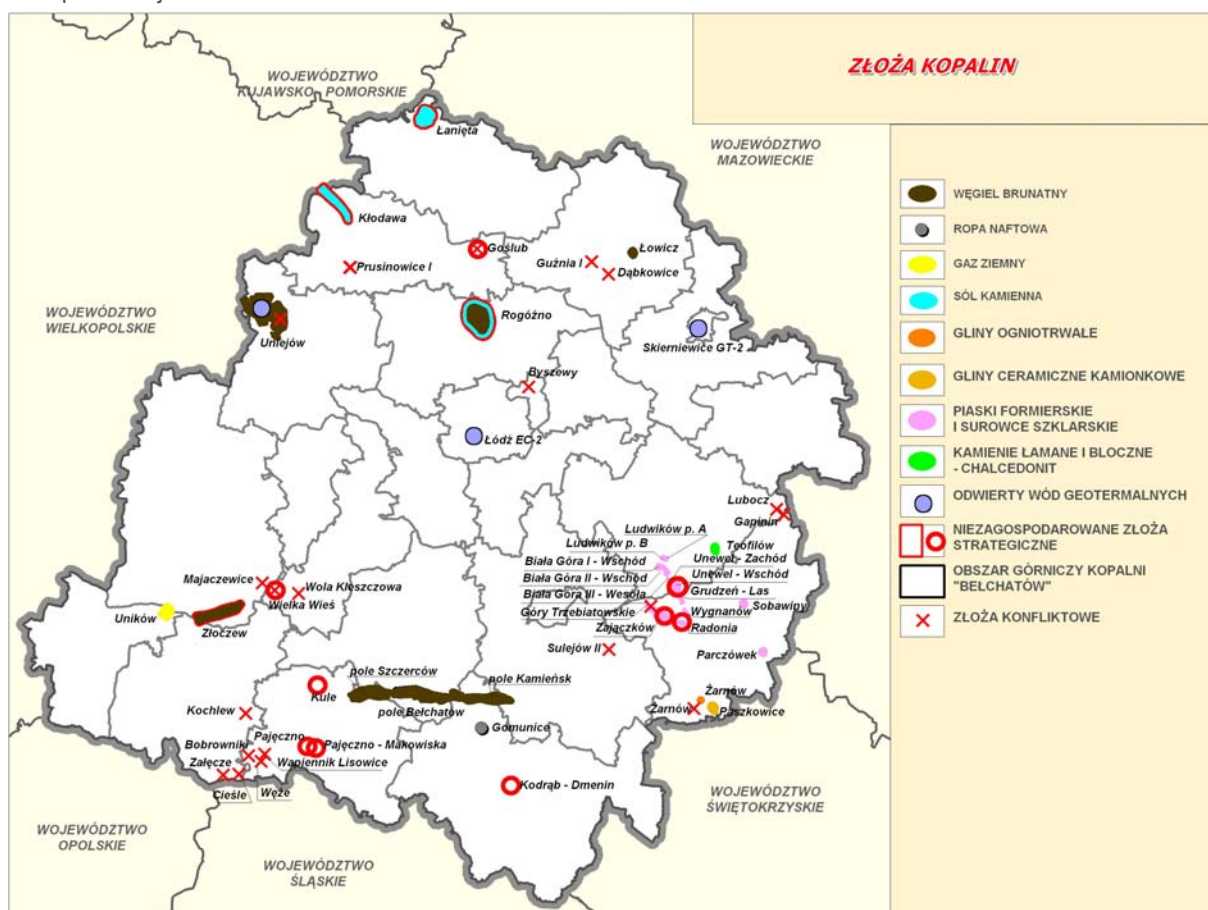

4. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

• Surowce mineralne

Województwo jest dość ubogie w surowce naturalne jednak część złóż odgrywa znaczącą rolę nie tylko w skali regionu ale również kraju. Są to przede wszystkim złoża węgla brunatnego, których geologiczne zasoby bilansowe stanowią 17,5% zasobów krajowych zaś zasoby przemysłowe 61,7% zasobów złóż zagospodarowanych w Polsce. Obecnie eksploatowane jest złożo Bełchatów (54% wydobycia krajowego), a do eksploatacji przygotowano pole Szczerców. Węgiel brunatny występuje również w złożach Kamieńsk, Złoczew, Rogóźno i Uniejów. Ponadto duże znaczenie mają złoża piasków szklarskich i formierskich, surowców ilastych ceramiki budowlanej, gliny ceramiczne, wapienie, chalcedonit. Na uwagę zasługują również wody mineralno – geotermalne występujące w północnej i środkowej części województwa. Jako strategiczne dla gospodarki wskazano 13 niezagospodarowanych obecnie złóż węgla brunatnego, soli, piasków szklarskich i wapieni przemysłowych (Ekspertyza do KPZK). Eksploatacja surowców stanowi istotne zagrożenie dla środowiska, w tym przede wszystkim dla powierzchni ziemi, gleb oraz wód. Największe przekształcenia spowodowane są odkrywkową eksploatacją węgla brunatnego w rejonie Bełchatowa. Przewidywana eksploatacja złoża „Złoczew” może przyczynić się do dalszej degradacji powierzchni ziemi i gleb. Rejonami znacznej eksploatacji surowców mineralnych są również okolice Tomaszowa Mazowieckiego, Opoczna, Działoszyna, Czatolina i Dąbkowice. Część złóż kopalin położona jest w granicach obszarów o najwyższych walorach przyrodniczych, objętych ochroną (7 na obszarach Natura 2000, 1 w granicach rezerwatu, 10 w parkach krajobrazowych), a ich potencjalna eksploatacja może być konfliktowa z celami ich ochrony. Do czasu istnienia wartości przyrodniczych nie należy podejmować ich eksploatacji.

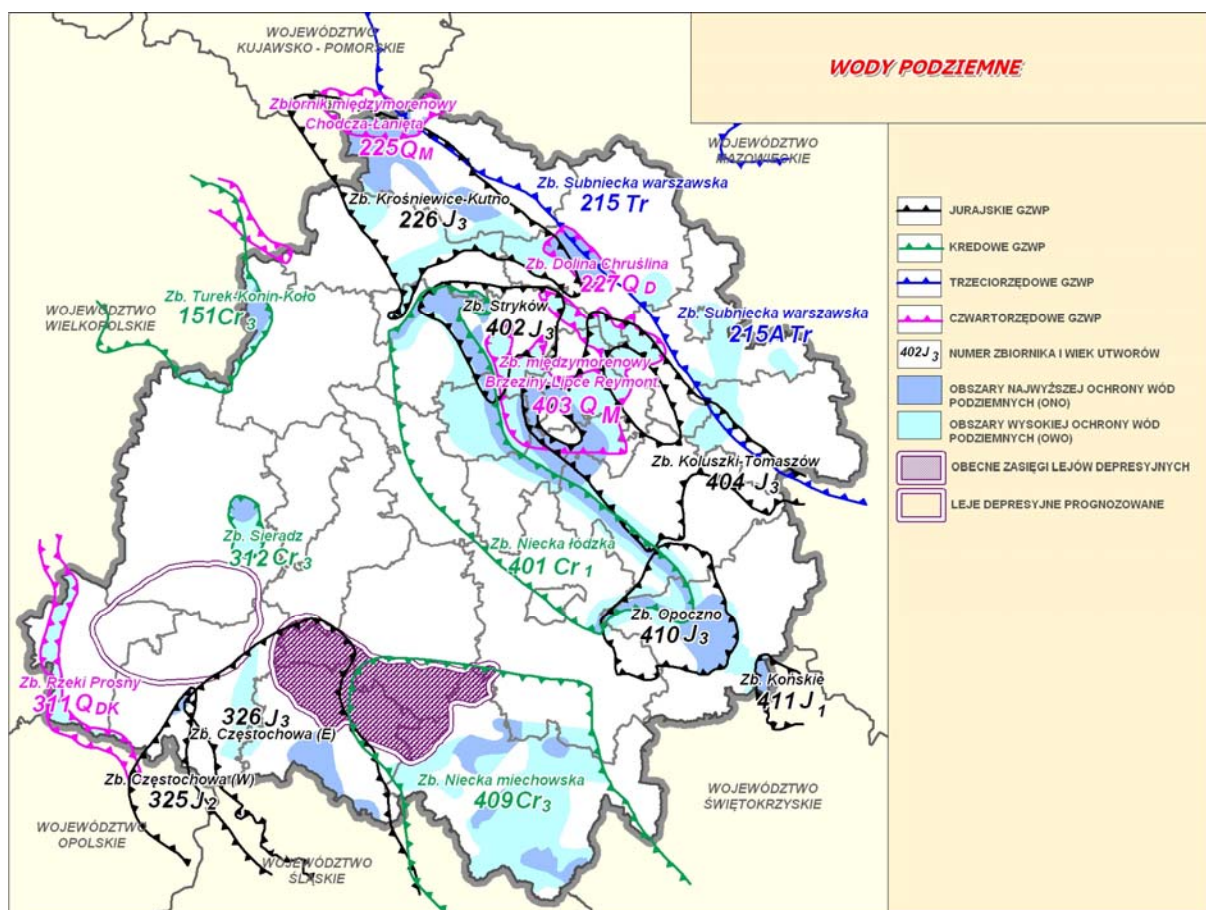
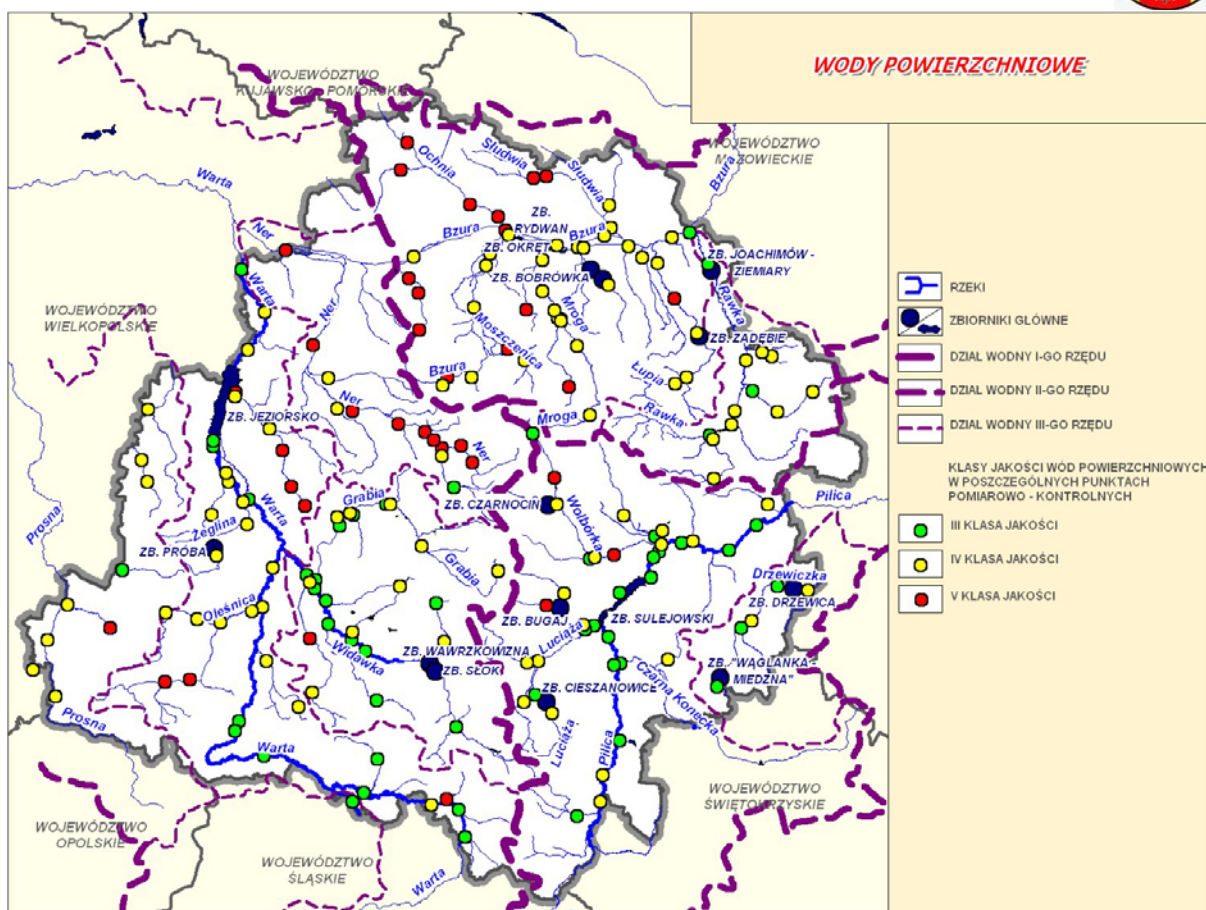

- **Wody powierzchniowe**

Obszar województwa nie należy do szczególnie zasobnych w wody powierzchniowe i charakteryzuje się stosunkowo niskim średnim odpływem. Wiąże się to z jego położeniem na głównym dziale wód między Wisłą a Odrą. Również roczna suma opadów w regionie jest bardzo niska, zwłaszcza w północno - zachodniej jego części, gdzie nie przekracza 500 mm. Ze względu na niską lesistość zlewnie rzek i cieków mają małe zdolności retencyjne. Deficyt wód powierzchniowych i występowanie zjawiska stepowienia stwarza szczególne problemy w północno – zachodnim rejonie województwa, który stanowi jednocześnie najlepsze naturalne zaplecze dla rozwoju rolnictwa, a wynika m. in. z prowadzonych wcześniej na szeroką skalę melioracji odprowadzających wody w zlewni rzeki Bzury. Wody powierzchniowe są zanieczyszczone. Stan ten ma trwałą postać z niewielkimi rocznymi wahaniami w stronę poprawy lub pogorszenia a utrzymanie go będzie w zasadniczy sposób limitować rozwój województwa zwłaszcza w sferze gospodarczej jak i turystyce. Problem zasobów wód powierzchniowych pogłębia zbyt mała liczba zbiorników retencyjnych, jak i struktura retencji. W województwie jest 5475 zbiorników wodnych, lecz większość retencjonowanych wód magazynuje kilka największych obiektów w tym Zbiorniki Sulejowski i Jeziorsko. Szczególnie brakuje zbiorników małej retencji mogących służyć jako źródło nawodnień oraz pełniących funkcje przeciwpowodziowe. Potrzeby w tym zakresie określił Wojewódzki Program Małej Retencji, wg którego powinno powstać 151 zbiorników o pow. powyżej 5 ha i 192 zbiorniki poniżej 5 ha. Jednak realizacja programu, w związku z ograniczonymi środkami finansowymi, jest odległą perspektywą. Sam program wraz z aneksem wymaga już weryfikacji w związku z ustanowionymi i projektowanymi obszarami Natura 2000 (37 zbiorników) oraz prognozowaną eksploatacją odkrywkową złoża węgla brunatnego „Złoczew”, której wynikiem będzie powstanie leja depresyjnego o zasięgu 15 – 20 km od złoża (14 zbiorników). Do kolejnych problemów należy zagrożenie powodziowe zidentyfikowane na trzech głównych rzekach: Warcie, Pilicy i Bzurze i ich dopływach. Jednocześnie notuje się niepożądane zjawisko lokalizacji zabudowy w dolinach rzecznych i na terenach zalewowych. Zidentyfikowano również realne zagrożenie awarii kilku największych obiektów hydrotechnicznych, mogących skutkować ofiarami w ludziach, stratami materialnymi i zanieczyszczeniem środowiska.

- **Wody podziemne**

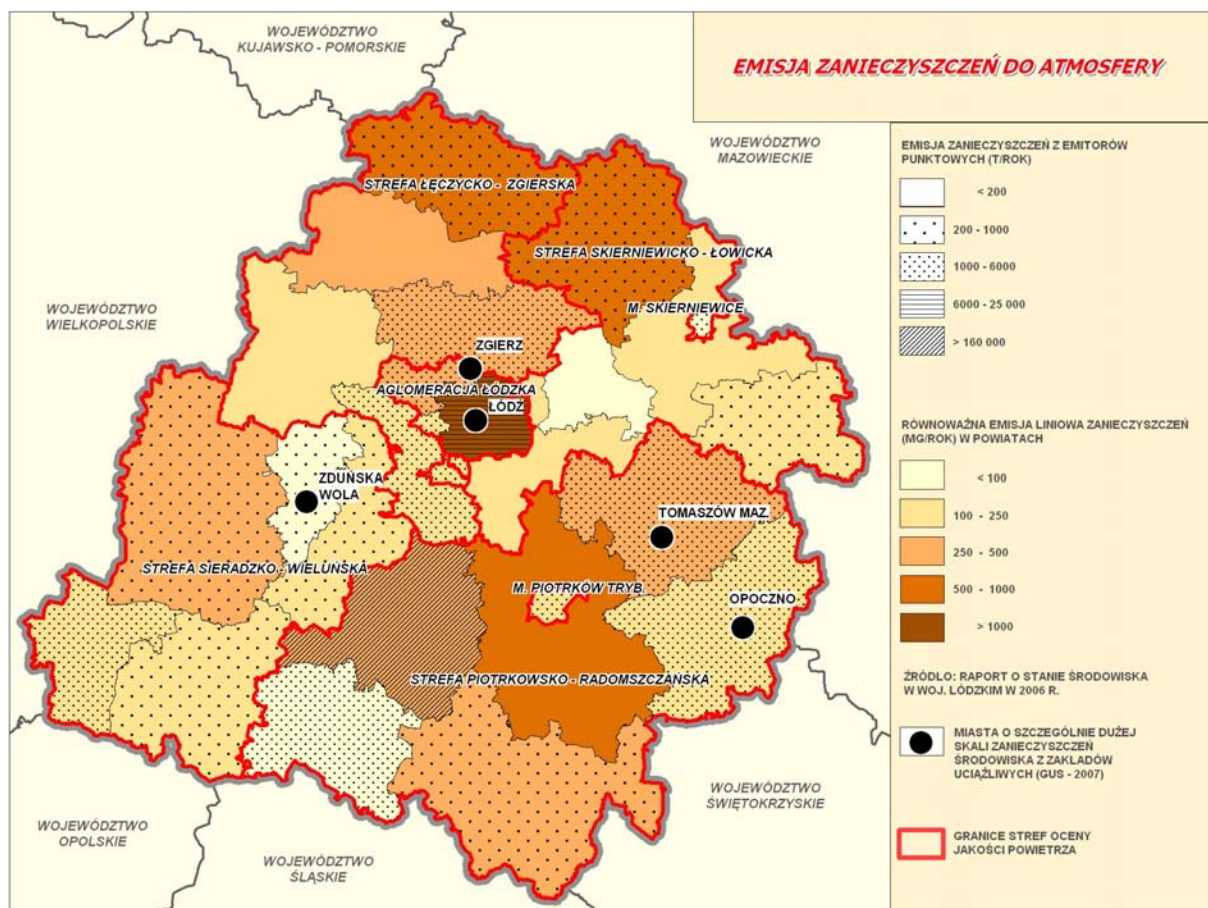
Województwo charakteryzuje się znacznymi i rosnącymi zasobami wód podziemnych (1349,8 hm³ tj. 8,1% ogólnych zasobów kraju) występującymi w utworach jurajskich, kredowych, trzeciorzędowych i czwartorzędowych. W całości lub we fragmentach występuje tu 16 Głównych Zbiorników Wód Podziemnych jak również duże zasoby wód termalnych. Wody podziemne są dobrej jakości i pozwalają na zabezpieczenie istniejących i przyszłych potrzeb w regionie w zakresie zaopatrzenia w wodę jego mieszkańców a także rozwój geotermii. Łagodzi to także problem deficytu i złej jakości wód powierzchniowych. Największą degradację środowiska wodnego wywołała odkrywka węgla brunatnego w okolicach Bełchatowa. Efektem eksploatacji jest lej depresyjny, który ze względu na uruchomienie wyrobiska „Szczerców” wciąż powiększa swój zasięg. Planowana eksploatacja odkrywkowa złoża Złoczew stworzy nowy rejon degradacji środowiska wodnego. Teren docelowo wymaga rekultywacji i zmiany jego przeznaczenia zbieżnego z poprawą warunków hydrologicznych. Wskazane jest przeznaczenie terenów poeksploatacyjnych docelowo na cele turystyki i rekreacji.

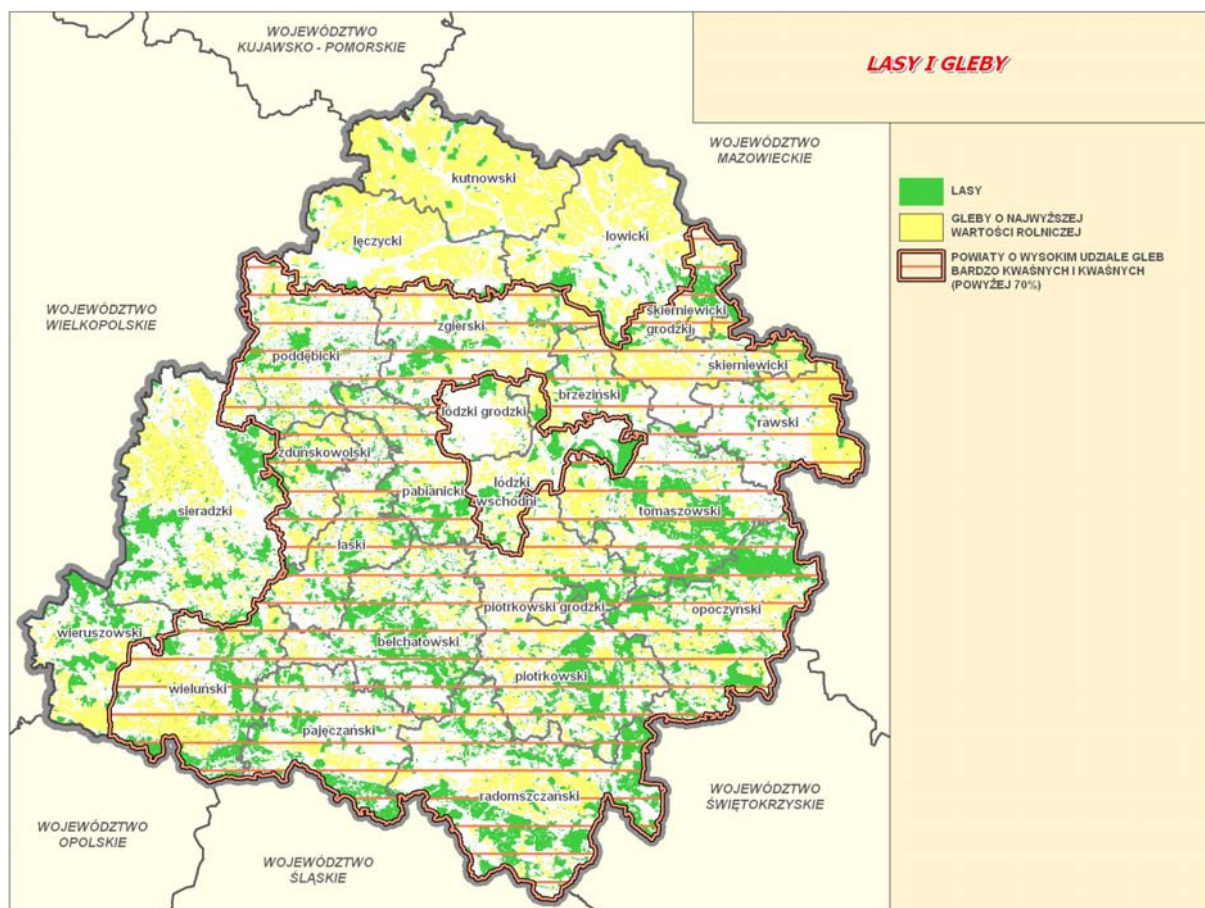

• Powietrze

Jakość powietrza w regionie na przestrzeni ostatnich lat uległa nieznacznej poprawie. Województwo plasuje się jednak na 3 miejscu w kraju pod względem emisji dwutlenku siarki i tlenków azotu, na 4 w zakresie emisji pyłów oraz na 5 w emisji tlenków węgla. Emisja pochodzenia energetycznego stanowiła w 2007 roku (GUS) 95,7% emisji punktowej. Największym emitorem gazów i pyłów są: Elektrownia Bełchatów i Elektrociepłownie Łódzkie oraz w mniejszym stopniu zakłady energetyki ciepłej w pozostałych miastach. Generalnie w strukturze zanieczyszczeń największy udział miał dwutlenek siarki (63%), a za nim dwutlenek azotu (25%), tlenek węgla (8%) i pyły (4%). Ośrodki miejskie tj: Zgierz, Tomaszów Mazowiecki, Zduńska Wola czy Opoczno notują w dalszym ciągu znaczne ilości zanieczyszczeń powietrza pochodzenia przemysłowego. Dążenie do zmniejszenia ilości zanieczyszczeń, tzw. emisji powierzchniowej, napotyka na utrudnienia natury ekonomicznej, ponieważ próby zamiany czynników grzewczych na bardziej ekologiczne wiążą się z dużymi kosztami. Dotyczy to zarówno lokalnych kotłowni miejskich i przemysłowych jak i właścicieli prywatnych. Istotny wpływ na jakość powietrza ma również emisja pochodzenia komunikacyjnego (liniowa), notująca powolny wzrost. Dotyczy to przede wszystkim dróg o dużym natężeniu ruchu kołowego oraz ośrodków miejskich. Zobowiązanie Polski do ograniczenia emisji CO₂, którego głównym źródłem jest energetyka, stanowi podstawę do wprowadzania technologii CCS (przechwytywania i podziemnego składowania CO₂). Na terenie województwa największym emitorem CO₂ jest Elektrownia Bełchatów. Alternatywnie wskazano trzy lokalizacje do magazynowania CO₂ w strukturach geologicznych: wariant I – Buków, wariant II – Łazin, wariant III – Rydzyny.

- **Zagrożenia**

Klimat akustyczny

Klimat akustyczny województwa ulega pogorszeniu. Przyczynia się do tego zwłaszcza dynamiczny wzrost natężenia ruchu samochodowego zarówno w dużych ośrodkach miejskich, jak i na głównych drogach województwa. Pozytywną tendencją wpływającą na obniżenie poziomu hałasu komunikacyjnego są realizacje w zakresie drogownictwa takie jak: budowa obwodnic, ekranów akustycznych czy modernizacje nawierzchni dróg. Hałas pochodzenia kolejowego jest odczuwalny wzdłuż linii kolejowych oraz w pobliżu stacji kolejowych, natomiast hałas pochodzenia lotniczego tylko w bezpośrednim sąsiedztwie lotnisk cywilnych i wojskowych (Łódź, Łask, Leżnica k/ Łęczycy i Glinnik k/Tomaszowa Mazowieckiego). Opracowywane obecnie programy ochrony środowiska przed hałasem mają na celu obniżenie jego poziomu do dopuszczalnego.

Promieniowanie elektromagnetyczne PEM

Głównym źródłem promieniowania elektromagnetycznego jest infrastruktura elektroenergetyczna oraz instalacje elektryczne odbiorcze. Przeprowadzone w 2007r. przez WIOŚ – Łódź pomiary natężenia promieniowania elektromagnetycznego w 27 punktach monitoringowych na terenie województwa nie wykazały przekroczeń dopuszczalnych wartości natężenia PEM w żadnym z badanych punktów. Z kolei źródła podstawowe wytwarzające pole elektromagnetyczne (o częstotliwości od 1 kHz do 300 000 MHz) zwane promieniowaniem niejonizującym to obiekty nadawcze RTV, łączność radiowa, radiotelefony oraz anteny stacji bazowych telefonii komórkowych oraz urządzenia radarowe.

Zagrożenie awariami

Na terenie województwa funkcjonuje 6 zakładów o dużym ryzyku wystąpienia awarii, 18 zakładów o zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii oraz 89 zakładów, w których ilość i właściwości substancji niebezpiecznych mogą spowodować wystąpienie awarii.

Również transport, załadunek i rozładunek materiałów niebezpiecznych stanowi potencjalne zagrożenie dla środowiska. Istotnym elementem związanym z bezpieczeństwem przewozu materiałów niebezpiecznych jest przystosowanie sieci dróg do ich przewozu. Aktualnie są one prowadzone wszystkimi drogami krajowymi i wojewódzkimi, niektórymi drogami powiatowymi i gminnymi, jak również 16 odcinkami linii kolejowych. Transport gazu i paliw płynnych odbywa się także 16 rurociągami gazowymi i 2 paliwowymi. Niezbędna jest gruntowna analiza dotychczasowych tras przewozu materiałów i ładunków niebezpiecznych, mająca na celu wyznaczenie stałych i oznakowanych tras ich przewozu. Pozwoli to na eliminację zagrożenia awariami z dróg przebiegających przez tereny gęsto zamieszkałe.

Do głównych problemów w zakresie środowiska przyrodniczego należą:

- odkrywkowa eksploatacja złóż węgla brunatnego w rejonie Bełchatowa i Szczercowa oraz projektowana eksploatacja węgla w rejonie Złoczewa jak również surowców mineralnych w rejonie Tomaszowa Mazowieckiego, Opoczna, Działoszyna, Czatolina i Dąbkowic (powiat łowicki),
- deficyt wód powierzchniowych i opadowych w północno – zachodniej części województwa,
- obszary zagrożone powodzią,
- potrzeby w zakresie realizacji zbiorników retencyjnych,
- największa w skali kraju emisja CO₂ przez Elektrownię Bełchatów,
- obszary potencjalnego składowania CO₂ w strukturach podziemnych (III warianty lokalizacji),
- niska lesistość.

5. OBRONNOŚĆ I BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

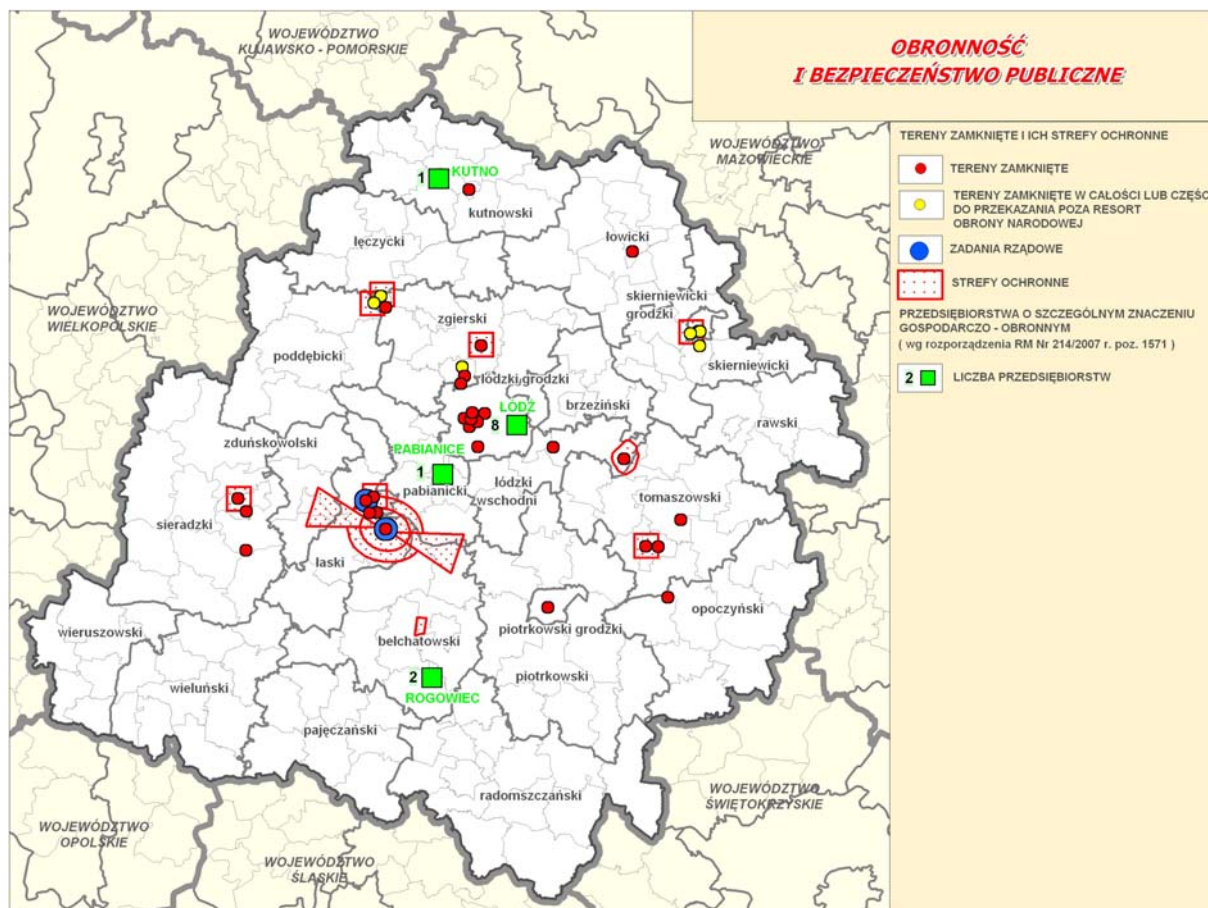
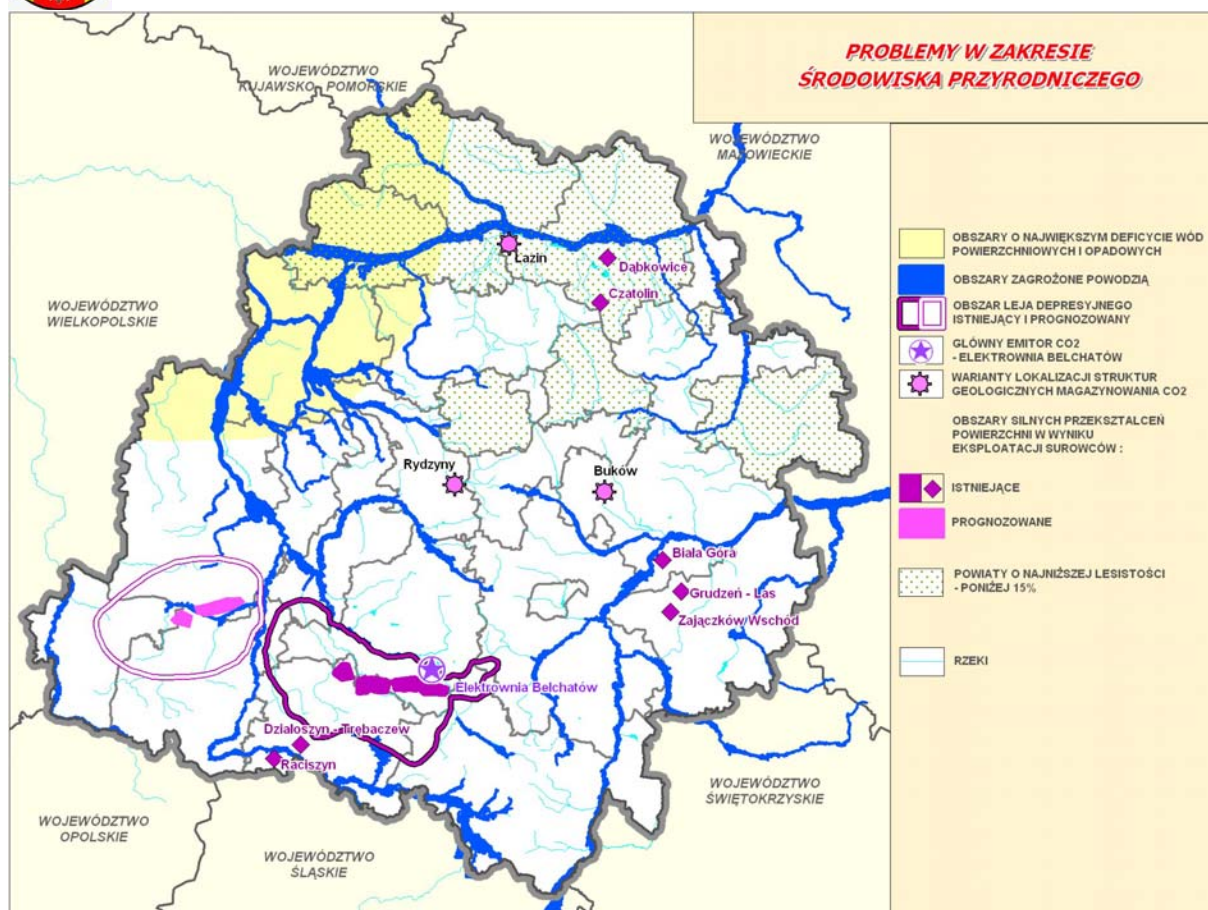
• ***Tereny zamknięte i przedsiębiorstwa o szczególnym znaczeniu gospodarczo - obrobnym***

Tereny zamknięte to tereny o charakterze zastrzeżonym ze względu na obronność i bezpieczeństwo państwa, określone przez właściwych ministrów i kierowników urzędów centralnych. Mogą mieć one charakter jawny i niejawny. Ogółem na terenie województwa zidentyfikowano 35 terenów zamkniętych zgłoszonych przez Wojewódzki Sztab Wojskowy w Łodzi oraz Urząd Wojewódzki w Łodzi. Wszystkie dotyczą jednostek organizacyjnych MON. Dwa obiekty to zadania rządowe objęte „Programem Inwestycji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w Dziedzinie Bezpieczeństwa (NISIP)”. Są to :

- infrastruktura dla sił wzmocnienia NATO — modernizacja lotniska Łask (lokalizacja - gm. Łask i Buczek),
- infrastruktura obrony powietrznej - posterunek radarowy Wiewiórczyn (lokalizacja gmina Łask).

W regionie łódzkim zlokalizowanych jest także 12 przedsiębiorstw o szczególnym znaczeniu gospodarczo — obrobnym. Są to :

- BOT Elektrownia Bełchatów S.A. oraz BOT Kopalnia Węgla Brunatnego Bełchatów S.A. — w Rogowcu, Przedsiębiorstwo Innowacyjno - Wdrożeniowe „WIFAMA - PREXER” Sp. z o.o. w Łodzi, ŁZE Dystrybucja Sp. z o.o. w Łodzi, Zakład Energetyczny Łódź - Teren S.A. w Łodzi, Przedsiębiorstwo Robót Mostowych „MOSTY - ŁÓDŹ” S.A. w Łodzi, Wojskowe Zakłady Lotnicze Nr 1, Zakłady Farmaceutyczne POLFA - Łódź S.A. w Łodzi, Fabryka Aparatury Elektromedycznej FAMED Łódź S.A., TRICOMED S.A. — w Łodzi, Pabianickie Zakłady Farmaceutyczne Polfa S.A. — w Pabianicach, TEVA Kutno S.A. — w Kutnie.

6. PODSUMOWANIE

Na podstawie przeprowadzonych analiz i studiów można stwierdzić, że :

- **Najważniejszym problemem społecznym, warunkującym dalszy prawidłowy rozwój społeczno – gospodarczy i przestrzenny województwa jest jego zła sytuacja demograficzna**, wynikająca przede wszystkim z narastających procesów depopulacji spowodowanych głównie ujemnym saldem migracji oraz niekorzystnej struktury płci. Istniejące negatywne tendencje zostaną utrzymane a nawet ulegną pogłębieniu co stanowi poważne zagrożenie dla prawidłowego rozwoju regionu.
- **Wzmózonych działań realizacyjnych wymaga sfera infrastruktury społecznej**, przede wszystkim w zakresie ochrony zdrowia, edukacji oraz dostępności do usług kultury.
- **Przemysł województwa nadal charakteryzuje się stosunkowo niską konkurencyjnością, produktywnością i innowacyjnością** a znaczne zróżnicowanie rozmieszczenia potencjału gospodarczego przyczynia się do polaryzacji rozwoju. Region znajduje się również w początkowym stadium budowy gospodarki opartej na wiedzy. Zmiany zachodzące w rolnictwie, dotyczące zarówno struktury agrarnej jak i struktury gruntów rolnych zmierzają w dobrym kierunku, lecz proces ten jest powolny i długotrwały. Dla przekształceń obszarów wiejskich kluczowe znaczenie będzie miało m. in. zapewnienie obecnie zatrudnionym w rolnictwie przejścia do sektora usługowego na obszarach wiejskich.
- **Przekształcenia sieci osadniczej, zarówno strukturalne jak i przestrzenne nie następują w zakładanym kierunku**. Większość ośrodków mających być ogniwami dynamizującymi przemiany przestrzenne, gospodarcze i społeczne na różnych poziomach oddziaływania, wykazuje spadek względnego poziomu społeczno – ekonomicznego. Ośrodkiem dominującym nadal jest Łódź, która jednak znacznie zmniejszyła swój potencjał ludnościowy i kumuluje wszystkie problemy demograficzne województwa. Ponadto, do tej pory nie zostało zdyskontowane jej szczególnie dogodne położenie. Aktualny pozostaje postulat kształtowania Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego. Niepokojącym zjawiskiem jest znaczny spadek poziomu rozwoju większości dużych i średnich miast co skutkuje brakiem ośrodków mogących pełnić funkcje regionalne. W dalszym ciągu aktualne są kierunki przekształceń obszarów wiejskich.
- **Nadal brak jest sprawnych i szybkich powiązań województwa z krajem i Europą**. Jednak rozpoczęcie realizacji programu budowy dróg ekspresowych i autostrad daje szanse zdyskontowania centralnego położenia w kraju. Mankamentem układu drogowego jest jednak brak obwodnic miast i miejscowości, przez które prowadzony jest ruch tranzytowy i ciężki. Zrealizowano jedynie obwodnice Kutna i Rawy Mazowieckiej na układzie dróg krajowych.
- **W zakresie kierunków rozwoju układu kolejowego, w skali połączeń krajowych**, usprawniono kierunek warszawski poprzez modernizację linii kolejowej Warszawa-Łódź. Ponadto, szczególną szansą dla województwa są programy rządowe

dotyczące Kolei Dużych Prędkości, gdzie Łódź wpisana została w system kolei szybkich w kraju.

- **W zakresie rozwoju lotnictwa należy podkreślić fakt uruchomienia po latach Portu Lotniczego Łódź im. Wł. Reymonta**, dzięki czemu Łódź uzyskała połączenia międzynarodowe, chociaż nie w wystarczającym zakresie. Szansą na pełną obsługę lotniczą regionu w kontekście lotów na długie dystanse upatruje się w realizacji Centralnego Portu Lotniczego dla Polski w strefie między Łodzią a Warszawą. Istotnym elementem pozostaje również rozwój transportu publicznego ze wskazaniem na transport przyjazny dla środowiska (kolej, tramwaj, rower).
- **W zakresie elementów infrastruktury technicznej nastąpi rozwój Elektrowni Bełchatów poprzez budowę II bloku energetycznego. Problemem pozostaje brak dwustronnego zasilania stacji elektroenergetycznych 110/15.** Weryfikacji muszą ulec kierunki rozwoju gazownictwa oraz wykorzystanie energii odnawialnej, której rozwój zaczyna nabierać realnych kształtów (energia wiatrowa). Zakładane uporządkowanie gospodarki wodno – ściekowej jest sukcesywnie realizowane. Dobra jakość wód z ujęć podziemnych, z których zasadniczo zasilane są systemy sieciowego zaopatrzenia w wodę mieszkańców, stanowi mocną stronę województwa.
- **W zakresie gospodarki odpadami nadal na bardzo niskim poziomie utrzymuje się system selektywnego zbierania odpadów komunalnych.** Nie powstała żadna instalacja do termicznego przekształcania odpadów komunalnych. Problemem pozostają wciąż niezrekultywowane składowiska odpadów, nie zlikwidowane mogilniki i miejsca nielegalnego gromadzenia odpadów.
- **W zakresie ochrony środowiska kulturowego zakładane procesy rewitalizacji i rewitalizacji rozpoczęto w obrębie niewielu historycznych zespołów miejskich i wiejskich.** Ze względu na wysokie potrzeby finansowe w tym zakresie nadal znaczna część układów urbanistycznych i ruralistycznych pozostaje zaniedbana i oczekuje na opracowania dokumentacyjne i realizacyjne. Dużym atutem województwa jest rozpoczęty na wielką skalę proces rewitalizacji zabudowy industrialnej w Łodzi.
- **Rozwój turystyki w województwie napotyka liczne bariery związane przede wszystkim z niską jakością infrastruktury turystycznej, nierównomiernym zagospodarowaniem oraz niewystarczającym wsparciem i informacją o ofercie turystycznej.** Ponadto możliwości budowania przewagi konkurencyjnej w niszowych formach turystyki są także bardzo ograniczone. Brak zdecydowanych działań o charakterze monitorującym ruch turystyczny, mało skuteczne są działania związane z kreowaniem wizerunku województwa.
- **W zakresie ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego wyznaczone dotychczas kierunki działań są realizowane w ograniczonym zakresie.** Zwiększenie lesistości następuje bardzo powoli, problemem pozostaje wzrost gruntów wymagających rekultywacji (grunty zdewastowane i zdegradowane). Bardzo słabo postępuje proces objęcia ochroną prawną obszarów o najwyższych walorach przyrodniczych oraz utworzenia spójnego systemu obszarów chronionych województwa. Problemem w skali województwa wciąż pozostają małe i nierównomiernie rozmieszczone zasoby wód powierzchniowych, w tym mała liczba

zbiorników retencyjnych, szczególnie na obszarze deficytu wód powierzchniowych i opadowych, a wody powierzchniowe charakteryzują się niską jakością. Niewystarczające są działania w zakresie ograniczenia skutków zagrożenia powodziowego. Za pozytywne zjawisko w skali województwa należy uznać stopniową poprawę jakości powietrza, jednak nadal problemem pozostają przekroczenia dopuszczalnych poziomów zanieczyszczeń w strefach oceny jakości powietrza oraz znaczna emisja dwutlenku węgla. Niepokojącym zjawiskiem jest wysoki poziom hałasu w pobliżu dróg, linii kolejowych i lotnisk.

Mając na uwadze powyższe uwarunkowania wynikające z procesów zachodzących w regionie, a także procesy globalne, bardzo trudno jest przewidzieć tempo i kierunki przyszłego rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego województwa. Niełatwo jest ocenić, czy obecny światowy kryzys gospodarczy i finansowy, który rozpoczął się w 2008 roku i jest porównywany do wielkiego kryzysu z lat trzydziestych XX wieku, doprowadzi w Polsce i regionie do recesji, czy też nastąpi jedynie spowolnienie gospodarcze. Jak dotąd województwo łódzkie lepiej radzi sobie ze skutkami kryzysu, niż inne regiony Polski.

Innym czynnikiem mogącym mieć wpływ na rozwój gospodarczy kraju i regionu mogą być skutki wprowadzenia pakietu klimatyczno-energetycznego, który może wpłynąć na znaczne podwyższenie cen energii, a tym samym kosztów funkcjonowania gospodarki.

Dodatkowo należy zauważyć, że zachodzące w ostatnich latach procesy polaryzacji rozwoju wykazują stały trend i prawdopodobnie utrzymają się w przyszłości, ponieważ:

- transformacja gospodarcza, mechanizmy działania wolnego rynku, obok pozytywnego efektu w postaci ogólnego wzrostu gospodarczego, dała również efekty negatywne w postaci bezrobocia i upadku wielu ośrodków przemysłowych oraz marginalizacji wielu regionów,
- inwestycje kapitału krajowego i zagranicznego koncentrują się w obszarach najbardziej rozwiniętych (obszary metropolitalne), co prowadzi do osłabienia obszarów położonych z dala od głównych ośrodków.

Na obszarze województwa łódzkiego można wyróżnić specyficzne cechy, które już obecnie determinują rozwój przestrzenny i społeczno-gospodarczy regionu oraz wyznaczają przyszłe kierunki działań. Są to determinanty zarówno naturalne, jak i funkcjonalne, stanowiące podstawę dalszego rozwoju. Determinanty naturalne to zidentyfikowane elementy środowiska naturalnego, które bezpośrednio warunkują, lub będą warunkować w przyszłości, sposób gospodarowania przestrzenią. Należą do nich:

- zwarte kompleksy gleb o najwyższych wartościach rolniczych zlokalizowane w północnej części województwa, będące podstawą rozwoju intensywnego rolnictwa i przesądzające o charakterze zagospodarowania tej części regionu,
- zasoby surowcowe w postaci złóż kopalin skoncentrowanych w dwóch strefach: bełchatowskiej i opoczyńskiej, w oparciu o które rozwinęło się Zagłębie Bełchatowskie oraz przemysł budowlano-ceramiczny w rejonie Opoczna, zasoby

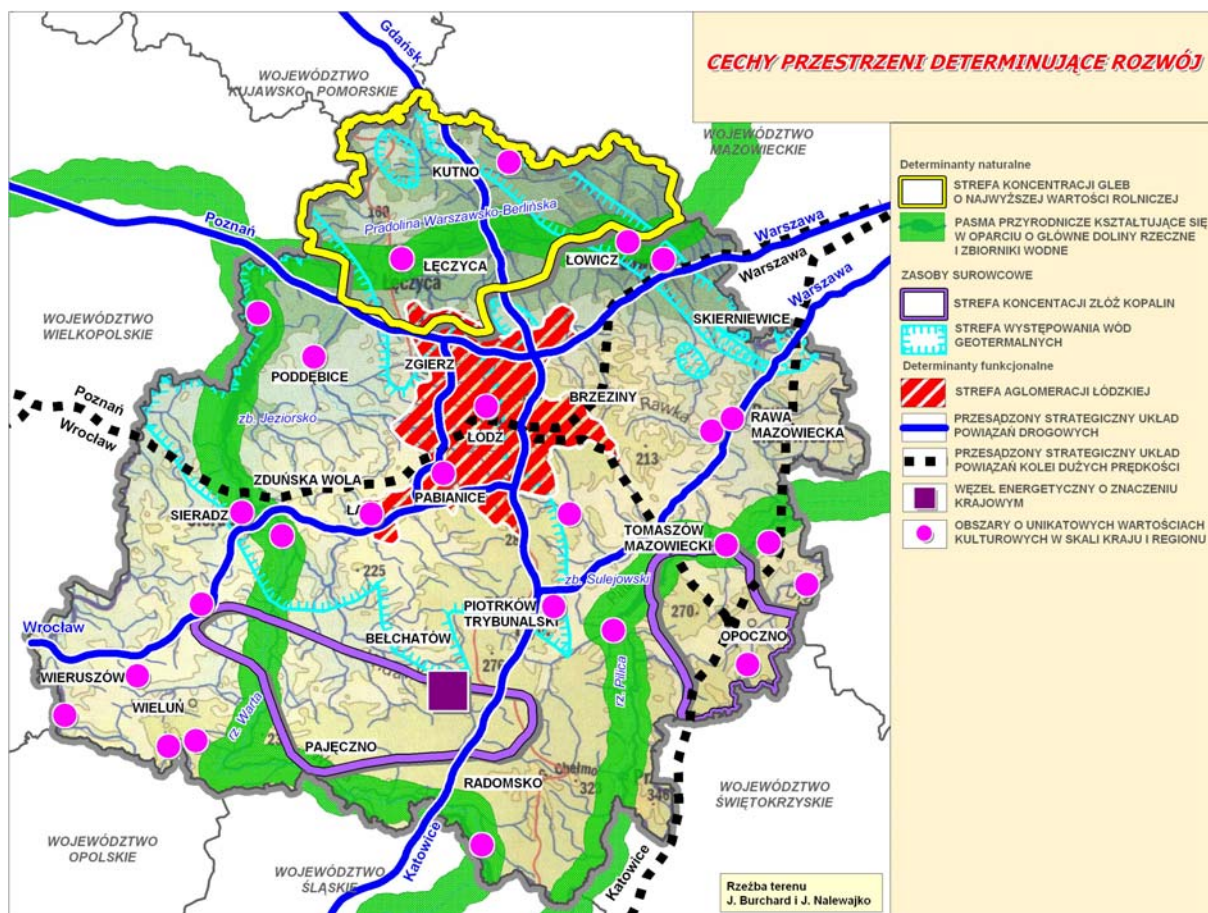

wód geotermalnych zlokalizowane w północnej, zachodniej i centralnej części województwa, częściowo wykorzystywane w ciepłownictwie oraz balneologii,

- pasmowy układ dolin Warty i Pilicy oraz Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej z największymi zbiornikami wodnymi, tworzący specyficzny „ruszt” przyrodniczy, stanowiący podstawę dla rozwoju funkcji turystycznych.

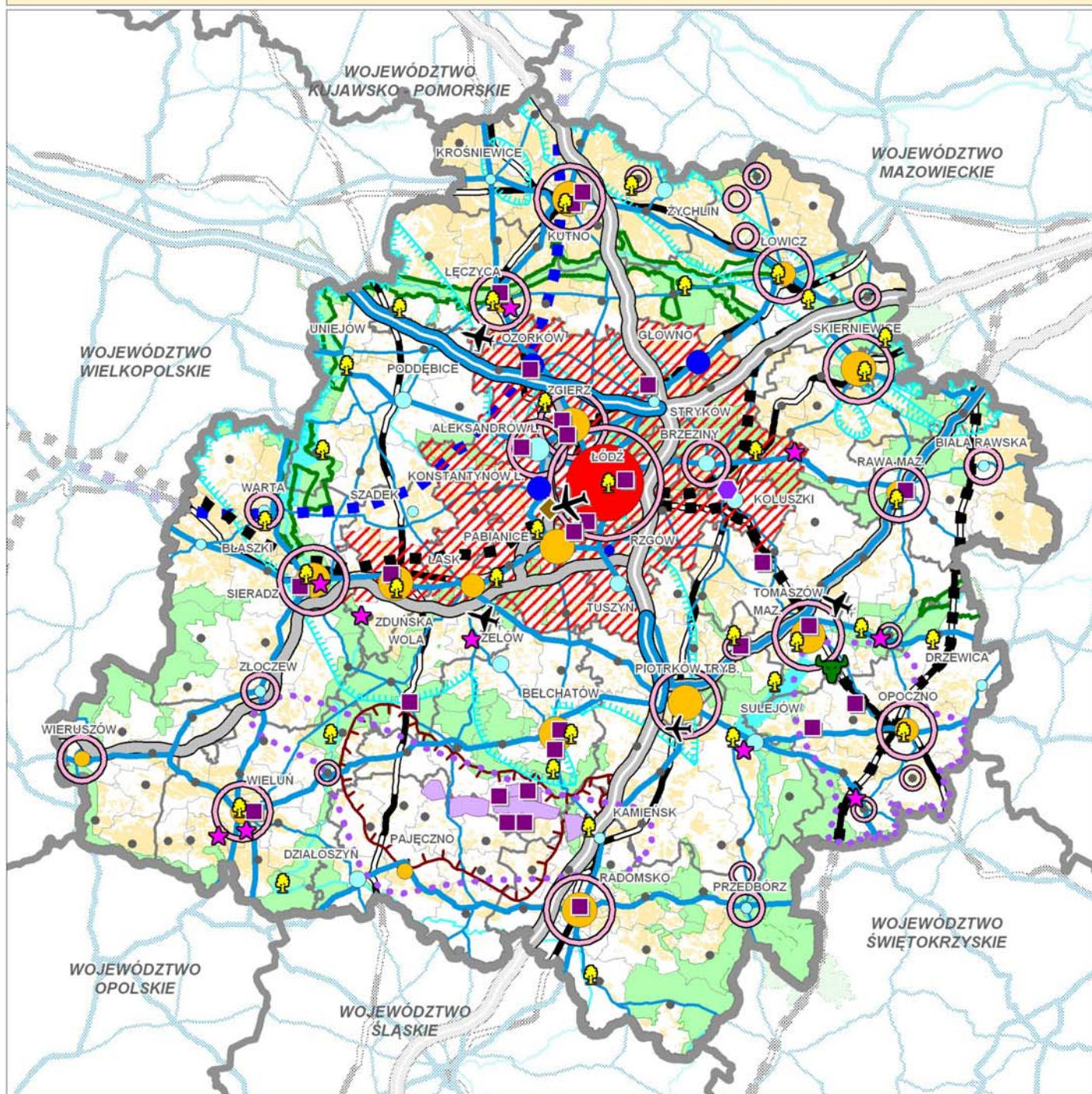
Do determinant funkcjonalnych zaliczono:

- strefę Aglomeracji Łódzkiej stanowiącą rdzeń kształtującego się obszaru metropolitalnego, charakteryzującą się najwyższym w województwie poziomem urbanizacji oraz największą koncentracją funkcji metropolitalnych, gospodarczych i kulturowych,
- przesądzone strategiczne układy powiązań: drogowych w postaci autostrad A-1 i A-2 oraz dróg ekspresowych S-8 i S-14, oraz kolei dużych prędkości, będące podstawą powiązań zewnętrznych regionu i umożliwiające rozwój powiązań sieciowych w skali kraju i Europy,
- kompleks energetyczny Bełchatów-Szczerców, będący węzłem energetycznym dla kraju i regionu, determinujący rozwój tej części województwa w perspektywie najbliższych kilkudziesięciu lat,
- obszary o unikatowych wartościach kulturowych w skali kraju i regionu stanowiące podstawę dla rozwoju funkcji kulturowych i turystycznych.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO AKTUALIZACJA

Uwarunkowania rozwoju przestrzennego

LICZBA LUDNOŚCI MIAST

HIERARCHIA ADMINISTRACYJNA JEDNOSTEK OSADNICZYCH

- OŚRODEK WOJEWÓDZKI
- OŚRODKI POWIATOWE
- OŚRODKI MIEJSKIE
- OŚRODKI MIEJSKO - GMINNE
- OŚRODKI GMINNE

POTENCJALNY ZASIĘG KSZTAŁTUJĄCEGO SIĘ OBSZARU METROPOLITANNEGO

- ELEMENTY INFRASTRUKTURALNE
- AUTOSTRADY
- DROGI KRAJOWE
- DROGI WOJEWÓDZKIE
- PRZESADZONY STRATEGICZNY UKŁAD POWIĄZAŃ DROGOWYCH
- LINIE KOLEJOWE
- PRZESADZONY STRATEGICZNY UKŁAD POWIĄZAŃ KOLEI DUŻYCH PRĘDKOŚCI
- LOTNISKA

- KOMPLEKS ENERGETYCZNY BELCHATÓW - SZCZERCÓW
- TERMINAL PALIWOWY
- GRUPOWA OCZYSZCZALNIA ŚCIEKÓW
- ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE
- WODY POWIERZCHNIOWE
- STREFA WYSTĘPOWANIA WÓD GEOTERMALNYCH
- GLEBY KLASY I - IV
- STREFA KONCENTRACJI ŻŁÓŻ KOPALIN
- LEJ DEPRESYJNY
- OBSZARY NAJWIĘKSZEGO DEFICYTU WÓD

- PARK NARODOWY
- OBSZARY NATURA 2000
- WYBRANE OBSZARY PRAWNIE CHRONIONE
- DZIEDZICTWO KULTUROWE I TURYSTYKA
- UNIKATOWE OBIEKTY ZABYTKOWE
- UKŁADY URBANISTYCZNE W REJESTRZE WKZ
- CENTRA TURYSTYCZNE
- GOSPODARKA
- OBSZARY WSPARCIA DLA INWESTORÓW

WIZJA ROZWOJU

SKOK CYWILIZACYJNY CZY STAGNACJA ROZWOJU

Biorąc pod uwagę zarówno zachodzące i przewidywane procesy zewnętrzne, jak uwarunkowania wewnętrzne stanowiące determinanty rozwoju przestrzennego i społeczno-gospodarczego regionu, wskazuje się najbardziej optymalną i pozytywną wizję rozwoju województwa łódzkiego. Przyjmuje się, że dla jej osiągnięcia musi nastąpić korzystny układ wszystkich czynników rozwojowych takich jak: integracja międzynarodowa, reformy wewnętrzne, rozwój gospodarki opartej na wiedzy i akceptacja społeczna przemian. Przyjęta wizja rozwoju województwa opiera się na czterech głównych filarach:

1. rozwoju kluczowych inwestycji z zakresu infrastruktury transportowej i technicznej
2. rozwoju gospodarki innowacyjnej wykorzystującej endogeniczny potencjał rozwojowy i tworzącej nowoczesne formy organizacyjne w postaci struktur sieciowych,
3. systemie osadniczym, którego rdzeń w postaci metropolii łódzkiej i Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego będzie wspomagany przez regionalne i ponadlokalne bieguny wzrostu.
4. kształtowaniu spójnego systemu ekologicznego oraz kulturowo-turystycznego.

Niezwykle istotną rolę odgrywać będzie synergia poszczególnych czynników rozwojowych. Dynamika rozwoju opiera się bowiem na współdziałaniu wzajemnie współzależnych czynników w odpowiednim miejscu i czasie. W aktualizacji „Planu...” przyjęto polaryzacyjno-dyfuzyjny model rozwoju województwa zgodny z modelem proponowanym w projekcie „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego”. W pierwszej fazie zakłada się, że obecnie następująca polaryzacja rozwoju powiększy się a najbardziej dynamiczny rozwój nastąpi w Łodzi oraz w granicach kształtującego się obszaru metropolitalnego. To właśnie tam nastąpi największa koncentracja czynników rozwojowych. W fazie drugiej, w perspektywie długookresowej, zakłada się, że wzrost społeczno-gospodarczy centralnej części regionu poprzez dyfuzję zdynamizuje rozwój pozostałego obszaru województwa. Nastąpi znaczne zwiększenie potencjału dużych ośrodków miejskich, które pełnić będą rolę regionalnych biegunów wzrostu oraz zapobiegać marginalizacji i peryferyzacji obszarów poza OM. Między poszczególnymi ośrodkami miejskimi oraz instytucjami gospodarki innowacyjnej ukształtują się relacje sieciowe o charakterze poziomym, które przyspieszą zakładaną dyfuzję rozwoju społeczno-gospodarczego regionu.

Realizacja nakreślonej wizji rozwoju umożliwi dokonanie „skoku cywilizacyjnego” i znaczną poprawę warunków życia mieszkańców regionu.

Natomiast opóźnienie realizacji kluczowych inwestycji o znaczeniu krajowym i regionalnym w zakresie transportu, postępująca degradacja środowiska przyrodniczego oraz nieracjonalne korzystanie z potencjału surowcowego regionu niekorzystnie wpłyną na jego rozwój i będą stanowić zagrożenie dla realizacji wizji rozwoju. Koncentracja najważniejszych inwestycji rozwojowych jedynie w Łodzi i centralnej części województwa i związany z tym brak relacji sieciowych między ośrodkami miejskimi regionu spowoduje brak dyfuzji aktywności społeczno-gospodarczej metropolii łódzkiej na cały region. Doprowadzi również do stagnacji pozostałych obszarów województwa oraz pogłębienia niezrównoważenia sieci osadniczej. Będzie to również powodować zwiększenie ciężarów poszczególnych zewnętrznych rejonów województwa do województw sąsiednich i wpływać na spójność terytorialną regionu łódzkiego.

1. WIZJA ROZWOJU PRZESTRZENNEGO

Zgodnie z prognozą demograficzną GUS do 2030 r. problemy demograficzne województwa związane z depopulacją i starzeniem się społeczeństwa pogłębią się (prognozowany spadek ludności do 2030 roku o ok. 280 tys.). Jednak wykorzystanie szans rozwojowych regionu może te negatywne trendy odwrócić. Stworzenie regionu konkurencyjnego, z gospodarką opartą na wiedzy, atrakcyjnymi miejscami pracy, zamieszkania, wypoczynku i rekreacji pozwoli zatrzymać młodych ludzi w regionie i zachęcić do powrotu tych, którzy wyjechali.

• **Struktura sieci osadniczej**

Przyjmuje się, że głównymi **ośrodkami rozwoju społeczno – gospodarczego będą miasta - bieguny wzrostu**. System osadniczy utrzyma swoją monocentryczną strukturę lecz na skutek polaryzacji rozwoju ulegnie ona osłabieniu.

Rdzeniem rozwoju będzie **kształtujący się Łódzki Obszar Metropolitalny z Łodzią jako ośrodkiem o randze międzynarodowej oraz ośrodkami miejskimi jako biegunami wzrostu** uzupełniającymi funkcje gospodarcze i mieszkaniowe Łodzi. Funkcje Łodzi będą mieć charakter wyspecjalizowany, w oparciu o jej unikalny i endogeniczny potencjał. W granicach potencjalnego obszaru metropolitalnego mieszka obecnie ponad 47% mieszkańców województwa i koncentrują się największe impulsy rozwoju (prawie 59% wszystkich podmiotów zarejestrowanych w Regon, ponad 60% pracujących w usługach, a co za tym idzie najwyższe dochody własne gmin — ponad 58%). Zakłada się, biorąc pod uwagę trendy ogólnoswiatowe, znaczną koncentrację kapitału i szybki rozwój Aglomeracji Łódzkiej oraz kształtującego się obszaru metropolitalnego, który jednocześnie stanowić będzie główny węzeł sieciowych powiązań z miastami regionu – głównymi biegunami wzrostu. Poprzez rozwój kapitału ludzkiego, potencjału innowacyjnego, infrastruktury transportowej (ring autostradowy) i potencjału kulturowego wzrośnie znaczenie Łodzi i ŁOM w ramach powiązań sieciowych o randze krajowej i międzynarodowej. Łódź stanie się jednym z głównych ośrodków w sieci największych miast Polski. Znacznemu wzmocnieniu ulegną powiązania funkcjonalne, instytucjonalne i infrastrukturalne Łodzi głównie z Warszawą oraz z Poznaniem, Wrocławiem i Katowicami. Dla równoważenia nowych stref przedsiębiorczości zostanie ukształtowana podmiejska strefa mieszkaniowo-rekreacyjna w postaci kręgu przyrodniczo-kulturowego.

Rolę węzłów rozwoju poza zasięgiem potencjalnego obszaru metropolitalnego będą pełniły duże i średnie ośrodki miejskie – **regionalne bieguny wzrostu**: Piotrków Trybunalski, Skierniewice, Sieradz, Kutno, Radomsko, Wieluń i **ponadlokalne bieguny wzrostu**: Łowicz, Rawa Mazowiecka, Tomaszów Mazowiecki i Bełchatów, skupiające na swoim obszarze najlepiej wykształcone kadry i specjalizujące się w wybranych funkcjach, wykorzystując swój endogeniczny potencjał. Miasta te, współpracując z Łodzią, będą jednocześnie uzupełniały jej funkcje i napędzały rozwój terytorialny poza obszarem jej bezpośredniego oddziaływania. Procesy te będą sprzyjać kształtowaniu policentrycznego systemu osadniczego województwa. Obecnie duże i średnie miasta regionu charakteryzują się niskim poziomem rozwoju społeczno-ekonomicznego stąd ich rozwój wymagać będzie wsparcia polityki regionalnej w zakresie standardów dostępności do usług publicznych. Wsparcia wymagać będą również pozostałe małe miasta powiatowe: Opoczno, Poddębice, Pajęczno, Wieruszów i Łęczyca.

Miasta małe i bardzo małe, w perspektywie do 2030 r. mogą stracić na swoim znaczeniu zarówno ze względu na problemy demograficzne, ogólnoeuropejskie trendy związane z koncentracją kapitału jak i odpływ ludności wiejskiej związany z restrukturyzacją rolnictwa. Nie oznacza to jednak społecznej degradacji tych miast. W związku z poprawą ich dostępności jak i zmianami związanymi z zatrudnieniem (e-praca), mogą się stać atrakcyjnymi miejscami do zamieszkania. Nadal będą generowały rozwój gospodarczy otaczających je obszarów wiejskich oraz zapewniały dostęp do usług powszechnych. Szansą dla nich może się stać specjalizacja w wybranych endogenicznych funkcjach np. turystyczna – Sulejów, Przedbórz, Drzewica, uzdrowskowa- Uniejów.

Największe zmiany przewiduje się w **osadnictwie wiejskim**. Restrukturyzacja rolnictwa wymusi odpływ znacznej liczby mieszkańców, która zasili miasta. Z kolei w strefach bezpośredniego oddziaływania większych miast, szczególnie w granicach potencjalnego obszaru metropolitalnego nastąpi koncentracja osadnictwa.

Założony rozwój systemu osadniczego województwa, w oparciu o sieć funkcjonalnych biegunów wzrostu na różnych poziomach zasięgu oddziaływania, przyczyni się stopniowo do kształtowania równoległych powiązań między miastami, zapobiegając będzie peryferyzacji oraz równoważyć rozwój najślabszych ośrodków miejskich. Proces ten jednak będzie długofalowy i w okresie do 2030 roku trudny do realizacji. W tym czasie podstawowe powiązania funkcjonalne głównych biegunów rozwoju będą miały miejsce z Łodzią, chociaż realizacja projektów o znaczeniu ponadregionalnym stworzy podstawy do sieciowego kształtowania struktury osadniczej.

• **Gospodarka**

W województwie, dzięki wysokiej jakości kapitału ludzkiego oraz wzrostowi aktywności zawodowej mieszkańców do poziomu europejskiego – 67%, nastąpi dynamiczny rozwój działalności gospodarczych opartych na wiedzy i innowacjach. Nastąpi istotne zwiększenie atrakcyjności lokalizacyjnej w **potencjalnym obszarze metropolitalnym** w oparciu o realizację autostrad i dróg ekspresowych. Powstaną nowe strefy przedsiębiorczości w rejonie Zgierza, Strykowa, Emilii, Tuszyńska, Rzgowa, Pabianic, Konstancinowa Łódzkiego, Aleksandrowa Łódzkiego, Łasku i Zduńskiej Woli. Swoją pozycję umocni Stryków. W Łodzi nastąpi rozwój badań i przemysłów wysokiej technologii

oraz usług okołobiznesowych i informatycznych. Wykorzystanie tradycji włókienniczej i filmowej pozwoli na wykreowanie miasta jako środkowoeuropejskiego centrum mody i kinematografii. Poprzez rozwinięte i sprawne powiązania komunikacyjne zmniejszy się także odległość czasowa między Łodzią i potencjalnym obszarem metropolitalnym a biegunami wzrostu. Prawie wszystkie ośrodki tej rangi, oprócz Wielunia, znajdują się w strefie dostępności czasowej jednej godziny. Zjawisko to wraz z potencjałem społeczno-ekonomicznym miast będzie czynnikiem decydującym dla kształtowania **regionalnej strefy powiązań metropolitalnych**, gdzie rozwijać się będzie sieciowa struktura powiązań gospodarczych.

Dla pozostałego **obszaru województwa** motorem rozwoju gospodarczego stanie się rozwój klastrów, wynikający z posiadanego potencjału, tradycji przetwórstwa przemysłowego i produkcji rolniczej oraz bogactw naturalnych. Największe predyspozycje dla rozwoju klastrów posiadają powiaty: łęczycki, łowicki, skierniewicki, rawski, pączęński (owocowo -warzywny), radomszczański i wieruszowski (meblarski), opoczyński i tomaszowski (ceramiczny i materiałów budowlanych).

Poprzez uruchomienie złoża węgla brunatnego dla elektrowni Bełchatów w rejonie Szczercowa i Złoczewa nastąpi aktywizacja gospodarcza terenów położonych w sąsiedztwie odkrywk. Do rozwoju tego rejonu województwa może także przyczynić się możliwość lokalizacji na terenie funkcjonującej Elektrowni Bełchatów elektrowni jądrowej. Również inne obszary w regionie mają szereg mocnych stron np.: wody geotermalne w rejonie Uniejowa, Poddębic, Rogóżna i Skierniewic, tereny rekreacyjne nad Pilicą i Wartą, których wykorzystanie przyczyni się do rozwoju obszarów zagrożonych peryferyzacją.

Wraz z realizacją strategicznego układu drogowego będzie następowała polaryzacja rozwoju. Powstaną **atrakcyjne tereny dla działalności gospodarczej** w oparciu o zewnętrzne czynniki komunikacyjne: (A1) w Radomsku i Kutnie; (S8) w Sieradzu, Wieruszowie i Rawie Mazowieckiej; (S12) w Opocznie; (S-74) w Tomaszowie Mazowieckim. Największą atrakcyjność lokalizacyjną uzyska Piotrków Trybunalski (A-1, S-8, S-12,). Atut położenia zostanie również zdyskontowany poprzez powstanie strategicznego, europejskiego centrum logistycznego w „złotym trójkącie” Stryków – Łódź - Piotrków Trybunalski (krzyżujące się autostrady A1 i A2, drogi ekspresowe S8 i S-14, kolejowy terminal kontenerowy Łódź - Olechów, lotnisko Łódź).

W najbliższych 20 latach nastąpi znaczny spadek zatrudnienia w **rolnictwie**. Uwzględniając specyficzne uwarunkowania obszarów wiejskich, zakłada się różne kierunki rozwoju; od intensywnego rolnictwa w północnej i zachodniej części województwa, poprzez wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich i rozwój rolnictwa ekologicznego na pozostałym terenie poza potencjalnym Obszarem Metropolitalnym, po sukcesywne przekształcanie obszarów wiejskich w granicach potencjalnego OM na funkcje pozarolnicze. Realizacja przyjętych założeń w rolnictwie przyczyni się do ochrony najlepszych gleb dla zachowania ich możliwości produkcyjnych oraz wpływać będzie na racjonalne wykorzystanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Przyjmuje się, że nastąpią zmiany w gospodarstwach rolnych, co wpłynie korzystnie na poprawę struktury agrarnej wsi tj. wzrost średniej powierzchni gospodarstwa rolnego, spadek ogólnej liczby gospodarstw oraz podniesienie standardów jakościowych, sanitarnych i ochrony środowiska. Rozwiną się formy kooperacji między producentami i powiązań rynkowych

oraz nastąpi wzmocnienie ekologicznych funkcji obszarów wiejskich – wzrost liczby gospodarstw produkujących metodami ekologicznymi. W perspektywie rolnictwo może skorzystać na rozwoju branży rolnictwa energetycznego stanowiącego bazę dla elektroenergetyki, ciepłownictwa oraz przemysłu biopaliw. Długofalowo zapewni ono trwałą opłacalność produkcji rolnej polegającą na rozszerzeniu możliwości jej zbytu na wielki rynek energetyczny (agroenergetyka).

- **Infrastruktura transportowa**

Do 2030 roku zostanie ukształtowana **strategiczna sieć infrastruktury transportowej** w ramach istniejącej i postulowanej sieci TEN-T: autostrady A1, A2, drogi ekspresowe: S8, S12, S74, kolej dużych prędkości Warszawa- Łódź-Wrocław/Poznań z przejściem przez Łódź oraz Łódź – Opoczno z włączeniem do CMK, co radykalnie podwyższy sprawność funkcjonowania regionu i jego powiązań z krajem i Europą.

Łódź stanie się Centralnym Węzłem Komunikacyjnym – węzłem transportu multimodalnego. Skróci się czaso-przestrzeń między głównymi ośrodkami w kraju i Europie.

Nastąpi także wzmocnienie i rozwój systemu powiązań lotniczych m. in. poprzez włączenie Portu Lotniczego Łódź do transeuropejskiej Sieci Transportowej TEN-T oraz poprawę jego regionalnej i lokalnej dostępności. W strefie między Łodzią a Warszawą powstanie węzłowy port lotniczy w skali Europy, który będzie potężnym impulsem rozwojowym dla strefy międzyaglomeracyjnej Łodzi i Warszawy. Dla lotów korporacyjnych, dyspozycyjnych powstanie lotnisko w Piotrkowie Trybunalskim a dla specjalistycznych (cargo) powstanie lotnisko w Łasku lub Leżnicy Wielkiej.

Nastąpi rozwój systemu przewozów kolejowych międzyregionalnych, regionalnych i aglomeracyjnych w oparciu o przebudowany Łódzki Węzeł Kolejowy.

Dla zapewnienia sprawnych i bezpiecznych powiązań wewnętrznych regionu nastąpi pełna modernizacja istniejącego układu drogowego, który będzie stanowił ruszt łączący poszczególne elementy systemu osadniczego i umożliwi stworzenie sieciowej struktury miast województwa, wpływając na poprawę spójności terytorialnej regionu.

Realizacja wszystkich tych działań znacznie poprawi dostępność regionu i poszerzy możliwości jego dalszego prawidłowego rozwoju - województwo zostanie włączone w sieć głównych ośrodków w kraju i Europie.

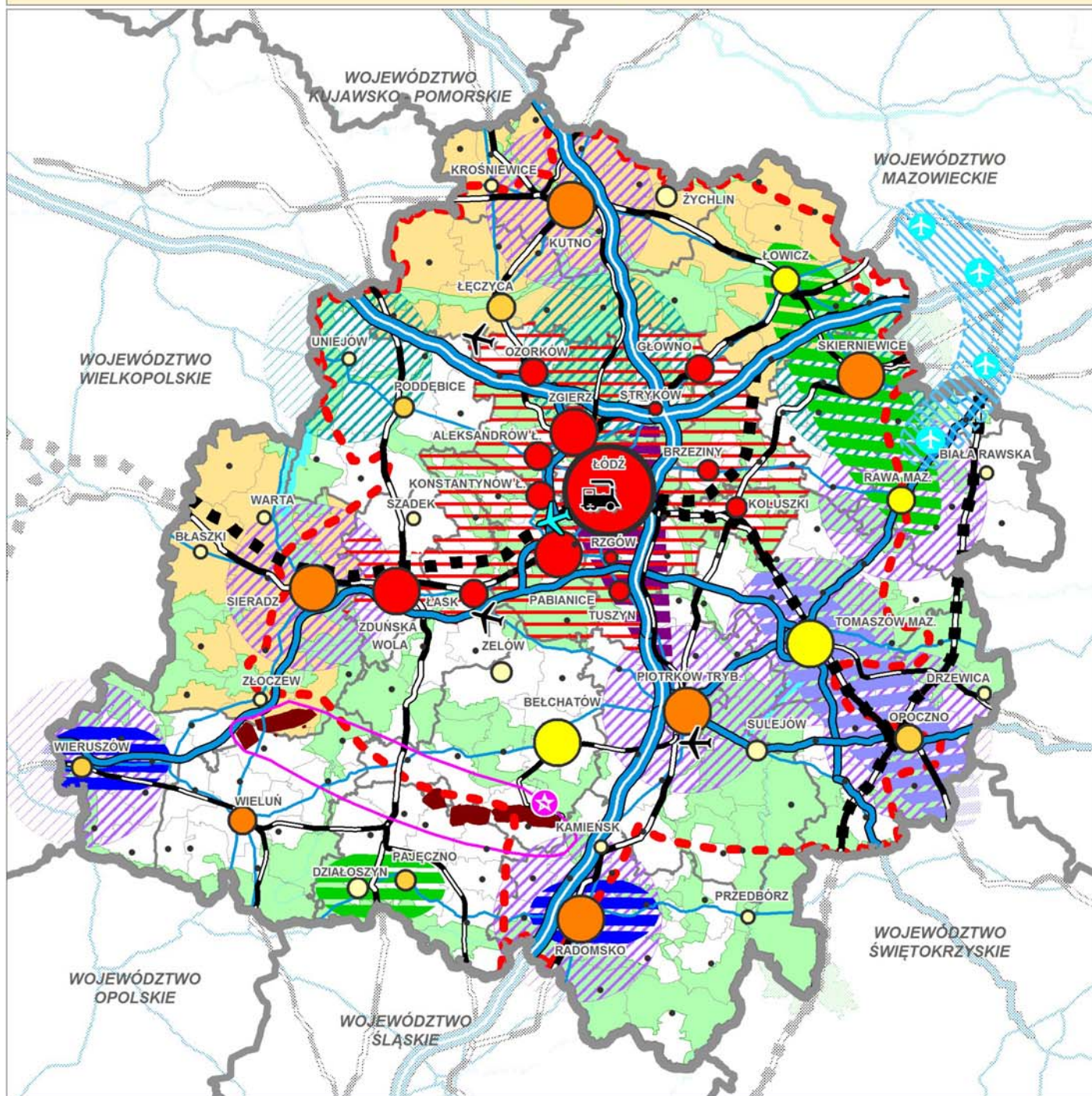
- **Infrastruktura techniczna**

Za najważniejszą inwestycję w zakresie infrastruktury technicznej uznano propozycję budowy elektrowni jądrowej w rejonie Bełchatowa. Istniejąca baza techniczna, sieci przesyłowe wysokich napięć, zasoby kadry technicznej oraz centralne położenie w skali kraju i regionie stanowią walory, które mogą przesądzić o właśnie takiej decyzji lokalizacyjnej. Wzrost ilości produkowanej energii elektrycznej pozwoli na całkowite zabezpieczenie wzrastających potrzeb krajowych w tym zakresie oraz umożliwi sprzedaż nadwyżek energetycznych za granicę. Realizacja tego obiektu zwiększy rangę i znaczenie energetyki województwa w skali kraju i Europy Środkowej oraz przyczyni się do zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego Polski. Zagłębie Bełchatowskie ma szansę na umocnienie swojej pozycji potentata energetycznego kraju i na powiększenie rynków zbytu dla produkowanej energii elektrycznej.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

AKTUALIZACJA

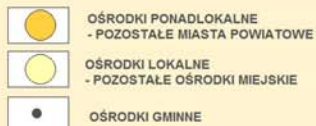
Wizja rozwoju

LICZBA LUDNOŚCI MIAST

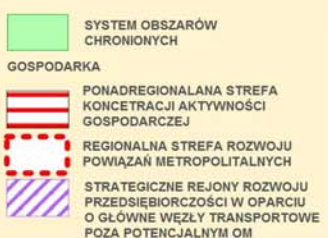
STRUKTURA SIECI OSADNICZEJ

INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Inwestycja ta wpłynie również na poprawę stanu środowiska w tym rejonie, a tym samym na poprawę warunków życia mieszkańców całego województwa. Zdecydowanej poprawie ulegnie system dostaw energii elektrycznej (realizacja nowych i modernizacja istniejących elektroenergetycznych sieci przesyłowych wysokich napięć).

Poza tym na obszarze województwa poprawi się stan i ilość obiektów technicznych związanych z oczyszczaniem wód powierzchniowych i podziemnych (oczyszczalnie ścieków) a tym samym nastąpi poprawa dostaw wody dla celów komunalnych i przemysłowych.

- **Środowisko przyrodnicze i kulturowe**

Kolejnym elementem, na którym oparto rozwój województwa są jego walory przyrodnicze i kulturowo – turystyczne, tworzące **system powiązań środowiskowych i kulturowych**. Zakłada się, że ich ochrona, racjonalne wykorzystanie i podniesienie jakości wpłyną na kształtowanie wizerunku województwa jako regionu atrakcyjnego do życia. W zakresie powiązań środowiskowych szczególną rolę odgrywać będzie stworzony spójny system obszarów chronionych województwa, oparty na istniejących i projektowanych formach ochrony przyrody oraz wpisujący się w krajowy system ekologiczny. Będzie on również uwzględniać system korytarzy ekologicznych oraz zapewniać ochronę różnorodności biologicznej i krajobrazowej przestrzeni.

Szczególnie istotne dla kształtowania i zachowania tożsamości regionalnej jest **zachowanie i ochrona materialnych i niematerialnych zasobów kulturowych** województwa oraz jego krajobrazu kulturowego. W tym celu zakłada się kształtowanie pasm kulturowo – turystycznych stanowiących powiązania pomiędzy kulturowymi obszarami węzłowymi (regionami etnograficznymi), stworzenie sieci unikatowych ośrodków historycznych i poddanie ich działaniom rewitalizacyjnym oraz objęcie ochroną najcenniejszych obiektów i obszarów województwa w formie pomników historii i parków kulturowych. Zakłada się także, że wybitne dzieła i dorobek współcześnie żyjących pokoleń zostaną objęte formą ochrony poprzez uznanie za dobra kultury współczesnej. Działania te w powiązaniu z rozwojem różnych form turystyki i stworzeniem systemu szlaków turystycznych, wpłyną bezpośrednio na wzrost atrakcyjności turystycznej województwa oraz przyczynią się do kształtowania rozpoznawalnej marki turystycznej regionu.

Istotnym elementem rozwoju województwa będzie **ochrona i poprawa stanu środowiska**. Podjęcie określonych działań w tym zakresie powinno przyczynić się do stopniowej poprawy stanu środowiska – wzrośnie lesistość województwa, zmniejszy się powierzchnia gruntów zdegradowanych i zdewastowanych, nastąpi poprawa jakości wód, w szczególności powierzchniowych, oraz zwiększą się ich zasoby, poprawie ulegnie gospodarka wodno – ściekowa. Na skutek działania systemu zagospodarowania odpadów, ograniczeniu ulegnie ich powstawanie i składowanie. Obniży się również wielkość emisji zanieczyszczeń powietrza m. in. na skutek wdrożenia, nowatorskiej w skali kraju i Europy, technologii wychwytywania, przesyłu i podziemnego składowania dwutlenku węgla.

Jednak gdy część z głównych filarów wizji rozwoju nie osiągnie poziomu optymalnego nie zajdą pożądane efekty synergii i region nie zwiększy swojej konkurencyjności. Procesy depopulacji i starzenia się społeczeństwa ulegną wzmocnieniu

a wady strukturalne gospodarki i systemu osadniczego pogłębią się. Województwo znajdzie się w fazie stagnacji społeczno-gospodarczej.

Bezpośrednie zagrożenie dla osiągnięcia przyjętej wizji rozwoju stanowi:

- w zakresie kształtowania **struktury systemu osadniczego** brak ukształtowanych wyspecjalizowanych funkcji metropolitalnych Łodzi, zwłaszcza funkcji naukowo-badawczych, akademickich i medycznych, co może być skutkiem m. in. braku ścisłej współpracy między przedsiębiorcami a jednostkami badawczo-rozwojowymi, w tym akademickimi, niedostatecznym finansowaniem sektora nauki i brakiem działań innowacyjnych a także niskiego poziomu wyposażenia społecznego. Brak rozwiniętych, wyspecjalizowanych funkcji metropolitalnych w konsekwencji nie pozwoli na pełne wykorzystanie endogenicznego potencjału rozwojowego Łodzi, jak również wpłynie na osłabienie krajowego i międzynarodowego znaczenia funkcji kulturalno-kongresowej miasta. Zagrożony zostanie rozwój powiązań sieciowych między Łodzią a pozostałymi wielkimi miastami Polski. Brak odpowiedniej liczby biurowców wysokiej klasy i mieszkań o wysokim standardzie oraz niedorozwój infrastruktury społecznej nie pozwolą zdyskontować konkurencyjnej przewagi Łodzi jaką jest obecnie niska cena nieruchomości. Powyższe czynniki spowodują, że w Łodzi nie będą lokalizowały się funkcje kontrolne dużych korporacji globalnych a małe i średnie przedsiębiorstwa będą reprezentować mało konkurencyjne działy gospodarki. Miasto będzie ułomną metropolią o funkcjach mieszkaniowych i administracyjnych z niepełną obsługą mieszkańców województwa w zakresie potrzeb wyższego rzędu.
- w zakresie **rozwoju gospodarczego** słabe wykorzystanie potencjału wewnętrznego może zagrozić rozwojowi sieciowych struktur gospodarczych (klastrów) gospodarki opartej na wiedzy. W większych miastach nie wykształcą się planowane jednostki wzrostu. W konsekwencji **nie ukształtują się powiązania wewnątrz potencjalnego ŁOM oraz szkielet systemu osadniczego w postaci regionalnych i ponadlokalnych biegunów wzrostu.**

Pogłębi się monocentryczna struktura systemu osadniczego oraz wzmocnieniu ulegną powiązania hierarchiczne między Łodzią a pozostałymi miastami regionu. Większe miasta, z powodu braku środków na rozwój infrastruktury technicznej oraz infrastruktury społecznej, zwłaszcza w zakresie szkolnictwa i opieki medycznej, pełnić będą jedynie funkcje administracyjne, mieszkaniowe, przemysłowe oraz podstawowe funkcje usługowe. Nie rozwiną się natomiast funkcje wspomagające funkcje wyższego rzędu produkowane przez Łódź. **Brak będzie podstaw do ukształtowania się regionalnej strefy rozwoju powiązań metropolitalnych.** Swoje potrzeby w tym zakresie mieszkańcy województwa będą realizowali częściowo w Łodzi a częściowo w innych dużych miastach Polski, czemu sprzyjać będzie rozwijająca się infrastruktura komunikacyjna. Miasta mniejsze wykorzystają swój potencjał rekreacyjny i turystyczny tylko jeżeli ich nazwa jest już utrwalona w świadomości mieszkańców województwa

i kraju. Miasta, których atrakcyjność zwiększy się ze względu na rozwój autostrad i dróg ekspresowych staną się zapewne centrami logistycznymi. Brak silnej gospodarki opartej na wiedzy osłabi jednak ich możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego. Jednocześnie część mieszkańców Łodzi i większych miast województwa zacznie przenosić swoje miejsca zamieszkania na tereny cenne kulturowo i przyrodniczo. Najbardziej atrakcyjne wydają się tereny położone w obrębie potencjalnego ŁOM. Spowoduje to nasilenie procesów niekontrolowanej suburbanizacji.

- w zakresie **infrastruktury transportowej** opóźnienie w realizacji dróg ekspresowych: S8, S12, S74 w stosunku do założeń programów drogowych, związane m. in. z brakiem środków, zmianą polityki rządu, konfliktami społecznymi czy też zawirowaniami politycznymi związanymi z przebiegiem drogi ekspresowej S-8. Wpłynie to zarówno na sprawność funkcjonowania regionu i jego powiązań z krajem i Europą, jak również na rozwój gospodarczy. Nie zostanie zrealizowana droga ekspresowa S-74 w przebiegu postulowanym przez województwo, co wywoła narastające problemy komunikacyjne na kierunku Łódź-Tomaszów Mazowiecki-Kielce. Nie zostaną także wykorzystane szanse związane z otwarciem strategicznego kierunku południowo-wschodniego, łączącego region łódzki z Ukrainą i Bałkanami, a rozwiązanie problemów wewnątrzregionalnych będzie wymagało budowy nowej drogi wojewódzkiej Łódź–Tomaszów Mazowiecki. Nie włączenie Portu Lotniczego Łódź do Transeuropejskiej Sieci Transportowej TEN-T ograniczy także rozwój systemu powiązań lotniczych, a zaniechanie realizacji, w strefie między Łodzią a Warszawą, węzłowego portu lotniczego w skali Europy spowoduje, że nie powstanie potężny impuls rozwojowy dla strefy międzyaglomeracyjnej Łodzi i Warszawy. Bez zmiany rozporządzenia dotyczącej udostępnienia lotnisk wojskowych na cele cywilne nie powstaną lotniska dla lotów specjalistycznych (cargo) w Łasku lub Leżnicy Wielkiej, a co za tym idzie nie rozwiną się regionalne centra logistyczne.
- w zakresie **poprawy stanu środowiska przyrodniczego** największym zagrożeniem będzie nie stworzenie spójnego systemu obszarów chronionych. Brak zrozumienia i akceptacji społecznej dla ochrony obszarów o największych walorach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych może doprowadzić do utraty szansy na stworzenie jednolitego systemu obszarów chronionych a tym samym spowoduje dalszą fragmentację ekosystemów i powstanie izolowanych enklaw chronionej przyrody. Nastąpi utrata bioróżnorodności. W konsekwencji zmaleje atrakcyjność turystyczna regionu a kształtowane pasma kulturowo-turystyczne nie staną się rozpoznawalną marką. Dodatkowym zagrożeniem będzie zwiększenie intensywności zużycia zasobów wodnych, zanieczyszczenia wód (brak kanalizacji), zmniejszenie realizacji obiektów retencyjnych, zwiększenie zanieczyszczenia powietrza (poprzez zaniechanie wdrożenia systemu wychwytywania, przesyłu i podziemnego składowania CO₂), wzrost zużycia energii.

- w zakresie **dziedzictwa kulturowego** zagrożeniem będzie brak działań rewitalizacyjnych w ośrodkach miejskich, nie powstanie sieci unikatowych ośrodków historycznych oraz nie objęcie ochroną cennych obszarów. W związku z brakiem zainteresowania ochroną zabytków ze strony samorządów lokalnych nie powstaną parki kulturowe. Brak regulacji prawnych i rzetelnego planowania przestrzennego doprowadzi do nasilenia procesów suburbanizacji w strefach podmiejskich, szczególnie w ŁOM, wywołując negatywne konsekwencje utraty wartości przyrodniczych, krajobrazowych, kulturowych i rekreacyjnych. Chaotycznie wykorzystana przestrzeń, brak zwartości przestrzennej terenów zurbanizowanych i dewastacja krajobrazu nie stworzą odpowiednich warunków do życia i prowadzenia działalności gospodarczej. Zaprzepaszczona zostanie szansa stworzenia regionu atrakcyjnego do życia, o własnej tożsamości.

Powyższe czynniki i procesy spowodują, na zasadzie negatywnych efektów mnożnikowych, regres społeczno-ekonomiczny województwa i pogłębienie się jego nierównowagi funkcjonalno-przestrzennej. Nie wykształcą się relacje konkurencji i współpracy województwa i Łodzi z innymi regionami i dużymi miastami Polski. Województwo nie będzie miało swojego miejsca w krajowym podziale pracy. Pogłębią się również procesy peryferyzacji. Nie wykształci się poczucie tożsamości regionalnej a obszary zewnętrzne znajdą się w strefach oddziaływania metropolii sąsiednich, szczególnie Warszawy i Poznania. Wzmocnieniu ulegną również procesy emigracji z województwa i dalsze osłabienie kapitału społecznego. Wizja rozwoju przewidująca swoisty „skok cywilizacyjny” województwa nie będzie realizowana.

C ELE I KIERUNKI POLITYKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA

Przyjmuje się, że realizacja określonych celów i kierunków polityki rozwoju przestrzennego województwa do 2030 roku pozwoli na osiągnięcie wysokiej pozycji konkurencyjnej regionu na arenie krajowej i międzynarodowej i realizację przyjętej wizji rozwoju przestrzennego.

Kluczowym problemem rozwoju województwa jest pogodzenie wymogów konkurencyjności i efektywności dyktowanych przez gospodarkę europejską z wyrównywaniem szans rozwojowych wszystkich lokalnych wspólnot samorządowych.

Misja regionu zdefiniowana w Strategii Rozwoju Województwa to:

Podniesienie atrakcyjności województwa łódzkiego w strukturze regionalnej Polski i Europy jako regionu sprzyjającego zamieszkanu i gospodarce przy dążeniu do budowy wewnętrznej spójności i zachowaniu różnorodności jego miejsc.

Z misji tej wynika **nadrzędny cel polityki zagospodarowania przestrzennego województwa:**

Kształtowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa warunkującej dynamizację rozwoju zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju poprzez:

- ⇒ ***wykorzystanie cech położenia w centrum Polski***
- ⇒ ***wykorzystanie endogenicznego potencjału regionu***
- ⇒ ***trwałe zachowanie środowiska przyrodniczego i kulturowego***
- ⇒ ***dążenie do budowy wewnętrznej spójności regionu***

Dążenie do wykorzystania cech położenia województwa w środku Centralnego Sześciokąta, który tworzy 7 największych miast Polski oraz na przecięciu głównych szlaków transportowych łączących region z krajem i Europą tworzy szansę pobudzenia rozwoju społeczno-gospodarczego. Nastąpi Intensyfikacja współpracy zarówno międzynarodowej jak i regionalnej i lokalnej, znacznie zwiększy się konkurencyjność przestrzeni regionu. Poprzez wykorzystanie tych możliwości, **województwo łódzkie ma szansę być jednym z najbardziej konkurencyjnych i innowacyjnych regionów w kraju.**

Polityka przestrzenna województwa będzie kształtować korzystne uwarunkowania dla lokalizacji przedsięwzięć efektywnych ekonomicznie, chroniąc jednocześnie tereny o najwyższych walorach przyrodniczych i kulturowych, ważnych dla tożsamości regionu.

Sfera działań

Cele główne

Kierunki działań

**CELE I KIERUNKI
POLITYKI ROZWOJU
PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA
DO 2030 ROKU**

**SYSTEM
OSADNICZY**

**Równoważenie systemu
osadniczego i poprawa spójności
terytorialnej regionu**

- Podniesienie rangi Łodzi do miłośa metropolii i wzrost jej znaczenia w krajowej i europejskiej sieci osadniczej
- Kształtowanie Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego
- Rozwój regionalnych i ponadlokalnych biegunów wzrostu
- Rozwój społeczno – ekonomiczny miłośa powiatowych na obszarach zagrożonych peryferyzacją
- Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich
- Tworzenie sieciowej struktury powiazań gospodarczych
- Wzrost jakości i standardów życia mieszkańców województwa

**POWIAZANIA
INFRASTRUKTURALNE**

**Zwiększenie dostępności
województwa poprzez rozwój
ponadlokalnych systemów
infrastruktury**

- Wzmocnienie i rozwój systemu powiazań drogowych zewnętrznych i wewnętrznych
- Wzmocnienie i rozwój systemu powiazań kolejowych zewnętrznych i wewnętrznych
- Wzmocnienie i rozwój systemu powiazań lotniczych
- Rozwój transportu intermodalnego i logistyki
- Bezpieczeństwo energetyczne województwa
- Zwiększenie dostępności do mediów informacyjnych

**POWIAZANIA
ŚRODOWISKOWE
I KULTUROWE**

**Kształtowanie tożsamości
regionalnej w oparciu o walory
przyrodnicze, kulturowe
i turystyczne regionu**

- Ochrona najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych oraz zapewnienie ciągłości systemu ekologicznego
- Zachowanie i ochrona materialnych i niematerialnych zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu kulturowego województwa
- Wzrost atrakcyjności turystycznej województwa

**ŚRODOWISKO
PRZYRODNICZE**

**Ochrona i poprawa stanu
środowiska**

- Ochrona i wzrost różnorodności biologicznej
- Zwiększanie i wzbogacanie zasobów leśnych
- Ochrona powierzchni ziemi i gleb
- Zwiększanie zasobów wodnych i poprawa ich jakości
- Racjonalizacja gospodarki odpadami
- Poprawa klimatu akustycznego
- Poprawa jakości powietrza
- Ograniczenie zagrożenia promieniowaniem elektromagnetycznym

**OBRONNOŚĆ
I BEZPIECZEŃSTWO
PUBLICZNE**

**Zapewnienie bezpieczeństwa
publicznego**

- Utrzymanie infrastruktury obronnej na obszarze województwa
- Podejmowanie działań prewencyjnych związanych z zagrożeniem awariami

**OBSZARY
PROBLEMOWE**

**Likwidacja bądź minimalizacja
zagrożeń i obszarów
problemowych**

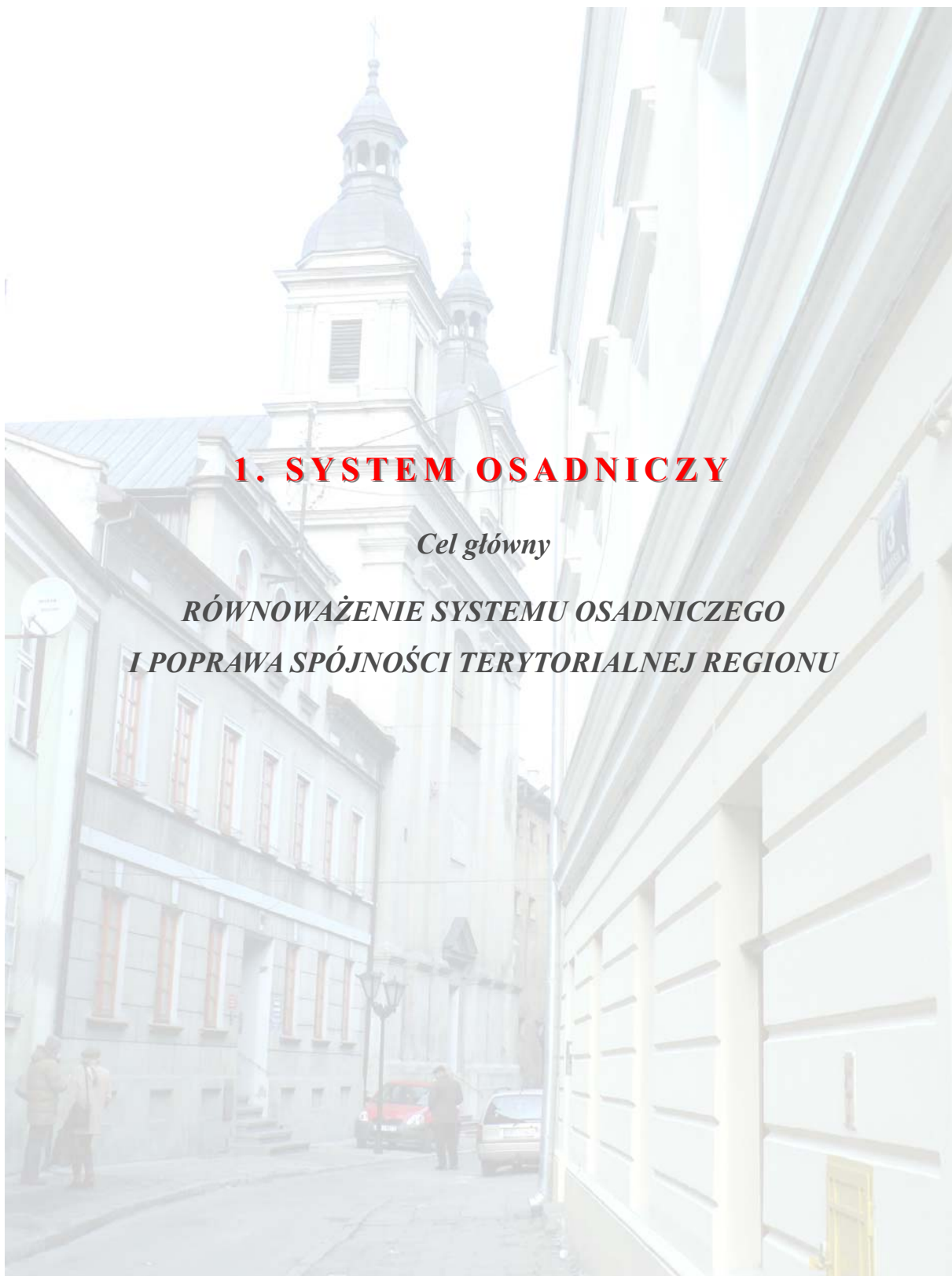
- Ograniczenie ujemnych skutków suszy w obszarach największego deficytu wody
- Ograniczenie zagrożenia powodziowego
- Ograniczenie degradacji środowiska związanej z eksploatacją złóż węgla brunatnego
- Ograniczenie degradacji zabytkowej tkanki miejskiej Łodzi

1. SYSTEM OSADNICZY

Cel główny

***RÓWNOWAŻENIE SYSTEMU OSADNICZEGO
I POPRAWA SPÓJNOŚCI TERYTORIALNEJ REGIONU***

W świetle uwarunkowań rozwoju systemu osadniczego województwa wydaje się, że nie jest możliwy optymalny poziom jego zrównoważenia, a jedynie poziom zadowalający. Sytuacja taka wynika z dominującej pozycji Łodzi oraz ze struktury wielkościowo-przestrzennej systemu. Obydwa uwarunkowania są w zasadzie niemożliwe do zniwelowania. Wobec tego przyjęto dwie grupy kierunków działań prowadzące do osiągnięcia zadowalającego poziomu równoważenia regionalnego systemu osadniczego. Pierwsze będą kształtować metropolitalne funkcje Łodzi i jej obszar metropolitalny, drugie natomiast wspomagać rozwój społeczno-gospodarczy miast położonych poza obszarem metropolitalnym i w efekcie przeciwdziałać procesom peryferyzacji.

Zakłada się znaczny wzrost znaczenia i rangi Łodzi oraz oparcie podstaw jej trwałego i prawidłowego rozwoju w perspektywie długookresowej na unikalnym endogenicznym potencjale miasta. Tym samym przyjmuje się, że przyszłe funkcje metropolitalne Łodzi będą miały charakter wyspecjalizowany, co przyczyni się do zwiększenia atrakcyjności łódzkiego rynku pracy i poszerzy przestrzenny zasięg łódzkiego rynku usług, wpłynie na wzrost poziomu kapitału społecznego i będzie pośrednim czynnikiem lokalizacji działalności gospodarczej. Łódź znacznie umocni swoją dominującą pozycję wśród ośrodków osadniczych w regionie i nadal będzie obszarem największej koncentracji aktywności gospodarczej i przedsiębiorczości. Jednocześnie w powiązaniach ponadregionalnych przyjmuje się, że rozwój wyspecjalizowanych i unikalnych funkcji metropolitalnych Łodzi współzależnych z rozwojem odpowiednich sektorów gospodarki opartej na wiedzy oraz wielomodalnych, substytucyjnych i efektywnych szlaków transportowych, przyczynią się do włączenia jej w komplementarną sieć funkcjonalną polskich ośrodków metropolitalnych a przede wszystkim wzmocnią bezpośrednie powiązania funkcjonalne Łodzi i Aglomeracji Łódzkiej oraz potencjalnego Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego z Warszawą i Obszarem Metropolitalnym Warszawy.

W kształtowaniu Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego za najważniejsze należy uznać jego szeroko rozumianą integrację wewnętrzną i wzrost poziomu rozwoju gospodarczego. Zakłada się, że w ŁOM będzie następowała wysoka koncentracja rozwojowych procesów gospodarczych, społecznych i przestrzennych, powodująca rozwój specjalistycznych funkcji metropolitalnych oraz wzmocnienie związków funkcjonalnych pomiędzy Łodzią a pozostałymi ośrodkami miejskimi. Szczególnego wsparcia wymaga rozwój przemysłów wysokiej techniki i usług opartych na wiedzy, np. farmaceutycznego, usług okołobiznesowych (BPO) czy informatycznych (IT) w oparciu o istniejący potencjał i dużą podaż absolwentów wyższych uczelni. Miasta położone w granicach potencjalnego obszaru metropolitalnego mają wszelkie podstawy do dynamicznego rozwoju z uwagi na bardzo korzystne położenie, wysoką przedsiębiorczość i zainteresowanie ze strony zagranicznych inwestorów a rozwój funkcji gospodarczych uzupełniających potencjał Łodzi dodatkowo wzmocni te ośrodki.

Koncepcja kształtowania regionalnych i ponadlokalnych biegunów wzrostu jest wynikiem spolaryzowanego rozwoju społeczno-ekonomicznego systemu osadniczego. Rozwój ten, poza potencjalnym ŁOM, skoncentrowany jest zaledwie w kilkunastu miastach. Kształtowanie tych ośrodków jako biegunów wzrostu polegać będzie przede

wszystkim na wspomaganiu rozwoju na ich terenie tzw. jednostek wzrostu czyli instytucji gospodarki opartej na wiedzy oraz usług dla przedsiębiorstw i ludności. Instytucje te, oparte na potencjale endogenicznym, ukierunkowane będą na rozwój różnorodnych funkcji wiodących i unikalnych struktur gospodarczych komplementarnych w skali regionu. W konsekwencji nastąpi wzrost atrakcyjności lokalizacyjnej dla działalności gospodarczej co przyniesie nowe impulsy rozwoju i efekty mnożnikowe. Procesy te stymulować będą rozwój miasta – bieguna wzrostu i jego obszaru obsługi czyli obszaru powiązań, tworząc tzw. układ spolaryzowany. Wpłyną one również na rozwój sieci powiązań gospodarczych między miastami regionu. Unikalność i specjalizacja jednostek wzrostu, umożliwią im ponadto pełnienie funkcji komplementarnych w stosunku do funkcji miasta centralnego. Będzie to podstawą kształtowania regionalnej strefy rozwoju powiązań metropolitalnych. Rolą regionalnych biegunów wzrostu, wspomaganych przez ponadlokalne bieguny wzrostu, będzie zapobieganie procesom peryferyzacji znacznych obszarów powiązań.

Miasta powiatowe, których potencjał rozwojowy uniemożliwia przekształcenie ich w bieguny wzrostu, są zagrożone procesami peryferyzacji. Sytuację pogarsza położenie tych obszarów w zewnętrznych częściach województwa. Dla wyrównania szans rozwojowych na całym obszarze województwa, przyjmuje się w tych ośrodkach rozwój funkcji ponadlokalnych, przede wszystkim z sektora publicznego oraz funkcji endogenicznych, w tym wyspecjalizowanych (turystycznych, medycznych, uzdrowiskowych i przemysłowych). Poza tym należy wspomagać rozwój funkcji usługowych, szczególnie w zakresie szkolnictwa ponadgimnazjalnego. Przyczyni się to do kształtowania lokalnej tożsamości terytorialnej zarówno w samych ośrodkach powiatowych jak i na obszarach ich potencjalnego oraz faktycznego oddziaływania. W celu niwelowania dysproporcji w rozwoju społeczno – ekonomicznym powiatów zakłada się rozwój klastrów, wynikający z posiadanego potencjału - tradycji przetwórstwa przemysłowego i produkcji rolniczej oraz bogactw naturalnych. Przyjmuje się, że niektóre z klastrów osiągną zasięg ponadregionalny i będą podstawą współpracy z województwami sąsiednimi.

Dla obszarów wiejskich jako priorytetowy kierunek działań przyjmuje się rozwój wielofunkcyjny oparty, poza działalnością rolniczą, m. in. o usługi turystyczne, w tym agroturystyczne i wypoczynkowe, wstępne przetwórstwo rolno – spożywcze, rzemiosło i rękodzielnictwo. W ramach modernizacji gospodarstw, zakłada się przemiany struktury agrarnej w kierunku wzrostu średniej powierzchni gospodarstwa rolnego, spadku ogólnej ich liczby oraz ich polaryzację. Największa intensywność przemian struktury gospodarstw wystąpi w północnej części województwa. Nastąpią również zmiany w strukturze użytkowania ziemi. Do 2020 roku prognozowany ubytek może dotyczyć ok. 25 tys. ha użytków rolnych. Na zrównoważony rozwój obszarów wiejskich niezwykle istotny wpływ będzie miał rozwój miast małych i bardzo małych, kształtujących lokalne więzi społeczne i poczucie tożsamości terytorialnej. Zakłada się utrzymanie i rozwój w tych ośrodkach funkcji mieszkaniowych, lokalnych sektora publicznego oraz funkcji wyspecjalizowanych m. in. w zakresie turystyki, rekreacji i kultury, jak również tworzenie i funkcjonowanie przedsiębiorstw przetwórstwa rolno-spożywczego stanowiących trzon bazy ekonomicznej i będących czynnikiem wiążącym miasta z otaczającymi je obszarami wiejskimi.

Zupełnie inny charakter przekształceń przyjmuje się dla obszarów wiejskich w granicach potencjalnego OM, które już obecnie tracą swój indywidualny charakter i gdzie w dalszej perspektywie następować będzie rozwój funkcji pozarolniczych. Niezwykle istotne dla przekształceń obszarów wiejskich będzie wsparcie transferu pracujących z sektora rolniczego do sektorów usługowego i przemysłowego.

Dla sprawnego funkcjonowania i rozwoju gospodarki jako priorytetowy kierunek działań przyjmuje się **kształtowanie sieciowej struktury powiązań funkcjonalnych**, instytucjonalnych i infrastrukturalnych pomiędzy miastami województwa i kraju. Najważniejszymi elementami powiązań sieciowych będą wyspecjalizowane funkcje poszczególnych ośrodków miejskich, krajowe i regionalne centra innowacji powstałe w oparciu o potencjał naukowo – badawczy i przemysłowy oraz ośrodki dyfuzji innowacji tj. np. platformy technologiczne, parki naukowo – technologiczne. Wpłynie to na kształtowanie regionalnej strefy rozwoju powiązań metropolitalnych i przyczyni się do wzrostu znaczenia regionu w skali kraju. Na wzrost atrakcyjności inwestycyjnej regionu znaczny wpływ będzie miało w dalszym ciągu istnienie ŁSSE.

Dla zapewnienia mieszkańcom województwa wysokiej jakości i standardów życia konieczne jest podjęcie działań w zakresie **rozwój infrastruktury społecznej**. Jako główny kierunek działań w tym zakresie przyjmuje się wyrównanie na obszarze całego województwa dostępności do odpowiednich rodzajów usług, zwłaszcza opieki medycznej, szkolnictwa, usług kulturowych i usług dla przedsiębiorstw. Cel ten będzie realizowany poprzez wspomaganie rozwoju odpowiednich rodzajów usług w miastach będących biegunami wzrostu oraz ograniczenie czasu dojazdu z obszarów wiejskich i małych miast do najważniejszych miast województwa.

Województwo boryka się z problemem deficytu zasobów mieszkaniowych, zwłaszcza na obszarze ŁOM i na terenach wiejskich. **Powiększanie zasobów mieszkaniowych** będzie się odbywać zgodnie z formułą ekorozwoju, poprzez racjonalne gospodarowanie przestrzenią już zurbanizowaną a nowe kompleksy zabudowy będą miały charakter zwarty, w sąsiedztwie już zamieszkałych terenów. Zapobieganie ekstensywnemu rozwojowi osadnictwa i procesom suburbanizacji przyczyni się do zmniejszenia kosztów budowy infrastruktury (drogi, sieci, uzbrajanie terenów) oraz ograniczenia antropopresji (mniejsze zużycie paliw i mniejsze zanieczyszczenie środowiska, więcej atrakcyjnych terenów otwartych). Szczególnie ważne jest podjęcie działań rewitalizacyjnych i rewaloryzacyjnych zdegradowanych, często cennych, znacznych obszarów tkanki miejskiej.

Procesy spajające region rozwijać się będą wzdłuż trzech osi: silny związek całego województwa z ukształtowaną metropolią Łodzi i ŁOM; silne związki mieszkańców z ich najbliższymi ponadlokalnymi i regionalnymi biegunami wzrostu; wzajemne związki gospodarcze miast oparte na ukształtowanej sieciowej strukturze poziomych powiązań gospodarczych w ramach regionalnej strefy rozwoju powiązań metropolitalnych. Jednocześnie rozwinie się socjologiczna podstawa spójności terytorialnej regionu, czyli idea regionu łódzkiego i rozwinięte poczucie tożsamości regionalnej mieszkańców.

Wszystkie przyjęte kierunki działań wykorzystują endogeniczny potencjał rozwojowy miast, co jest korzystne zarówno ekonomicznie jak i społecznie.

Korzyści ekonomiczne polegają na uniezależnieniu rozwoju od napływu kapitału zewnętrznego, który do miast lub regionów o niezbyt wysokim poziomie rozwoju społeczno-ekonomicznego napływa często w postaci tzw. inwestycji neokolonialnych lub zastępujących eksport. Inwestycje te na ogół nie są nośnikiem gospodarki innowacyjnej i nie powodują spodziewanych efektów synergii w gospodarce.

Od strony społecznej natomiast, wykorzystanie potencjału wewnętrznego sprzyja zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnych, ułatwia społeczną akceptację podejmowanych działań oraz wspomaga kształtowanie się poczucia tożsamości lokalnej i regionalnej. Realizacja przyjętych kierunków w zakresie kształtowania systemu osadniczego regionu wymaga zmian zapisów w „Strategii rozwoju województwa...”.

• **KIERUNKI DZIAŁAŃ DLA RÓWNOWAŻENIA SYSTEMU OSADNICZEGO I POPRAWY SPÓJNOŚCI TERYTORIALNEJ REGIONU**

1. *Podniesienie rangi Łodzi do miana metropolii i wzrost jej znaczenia w krajowej i europejskiej sieci osadniczej*

- **Kształtowanie i rozwój metropolitalnych funkcji wyspecjalizowanych :**
 - **akademicznej i naukowo-badawczej**, zwłaszcza w zakresie nowoczesnych technologii i form organizacji działalności gospodarczej. Rozwój tej funkcji byłby jednym z głównych filarów gospodarki opartej na wiedzy a szczególna rola w jej kształtowaniu przypada Politechnice Łódzkiej i rozwijanym międzywydziałowym kierunkom nowoczesnych technologii. Przyczyni się to także do rozwoju w Łodzi usług dla przedsiębiorstw.
 - **medycznej** poprzez stworzenie w Łodzi centrum badań i przemysłu medycznego. Funkcja ta oparta będzie na istniejącym naukowo-medycznym wyposażeniu społecznym i instytucjonalnym w postaci wyższych uczelni, klinik i szpitali oraz przedsiębiorstw produkujących wyposażenie medyczne i farmaceutyki. Ważną rolę przewiduje się dla istniejących ośrodków badawczo-rozwojowych oraz Politechniki Łódzkiej i Uniwersytetu Medycznego.
 - **kulturalno — kongresowej** realizowanej głównie poprzez stworzenie centrum kulturalno — wystawienniczego o randze europejskiej. Funkcja ta oparta będzie o łódzkie tradycje rozwoju wielokulturowego, sztuki filmowej i sztuki nowoczesnej oraz tradycje włókiennicze stanowiące podstawę dla kreowania miasta na polską stolicę mody. Instytucjonalnymi podstawami kształtowania omawianej funkcji jest: Festiwal Czterech Kultur, Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna, Filmowa i Telewizyjna, Akademia Sztuk Pięknych, Muzeum Sztuki Nowoczesnej i Muzeum Kinematografii oraz festiwale Camerimage i Explorers Festival. Dla rozwoju tej funkcji niezwykle istotne są również działania w zakresie rewitalizacji istniejących XIX wiecznych zespołów rezydencjonalno-przemysłowych.

Działaniem warunkującym rozwój metropolitalnych funkcji Łodzi jest uporządkowanie jej struktury funkcjonalno-przestrzennej. Podjęcie całościowych i systemowych działań w zakresie rewitalizacji i rewaloryzacji śródmiejskiej tkanki miasta jest konieczne dla

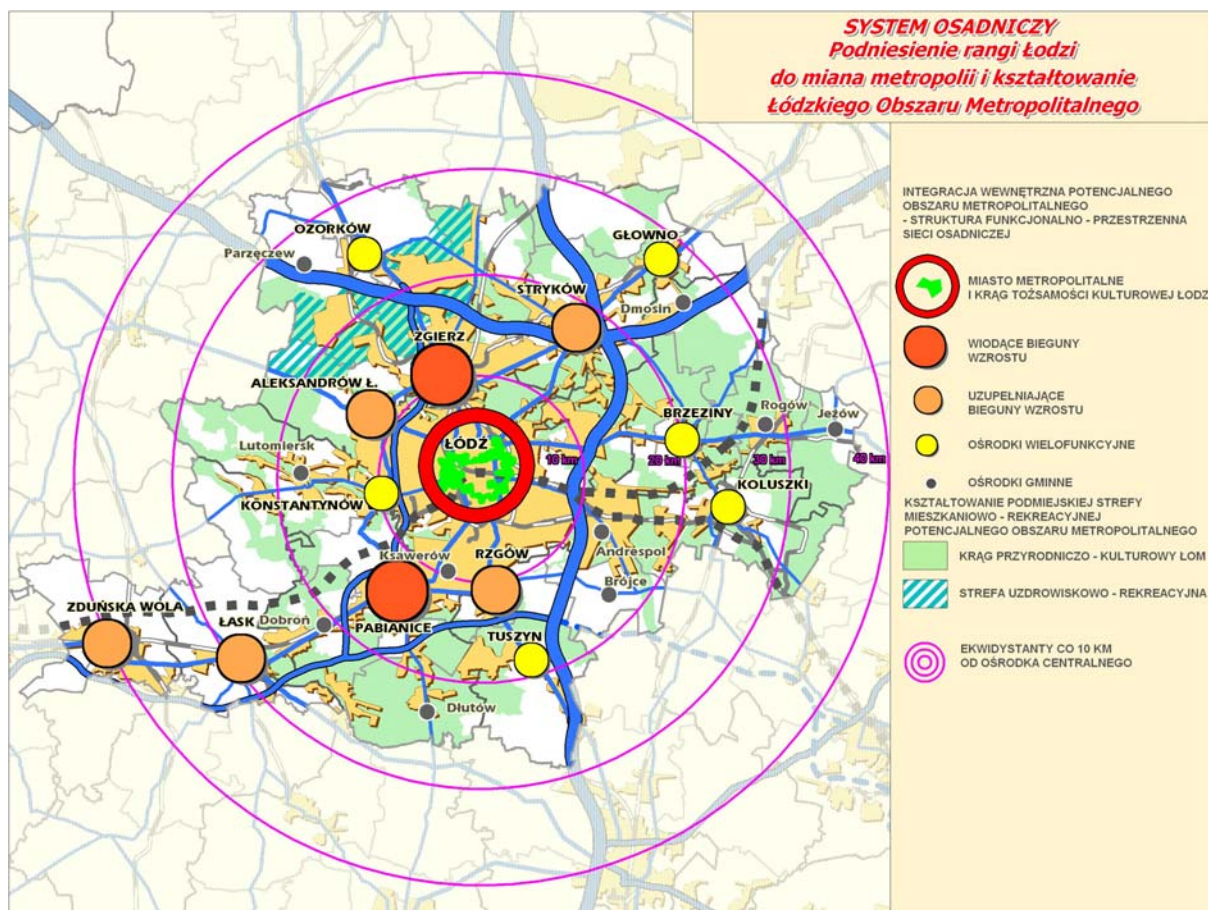
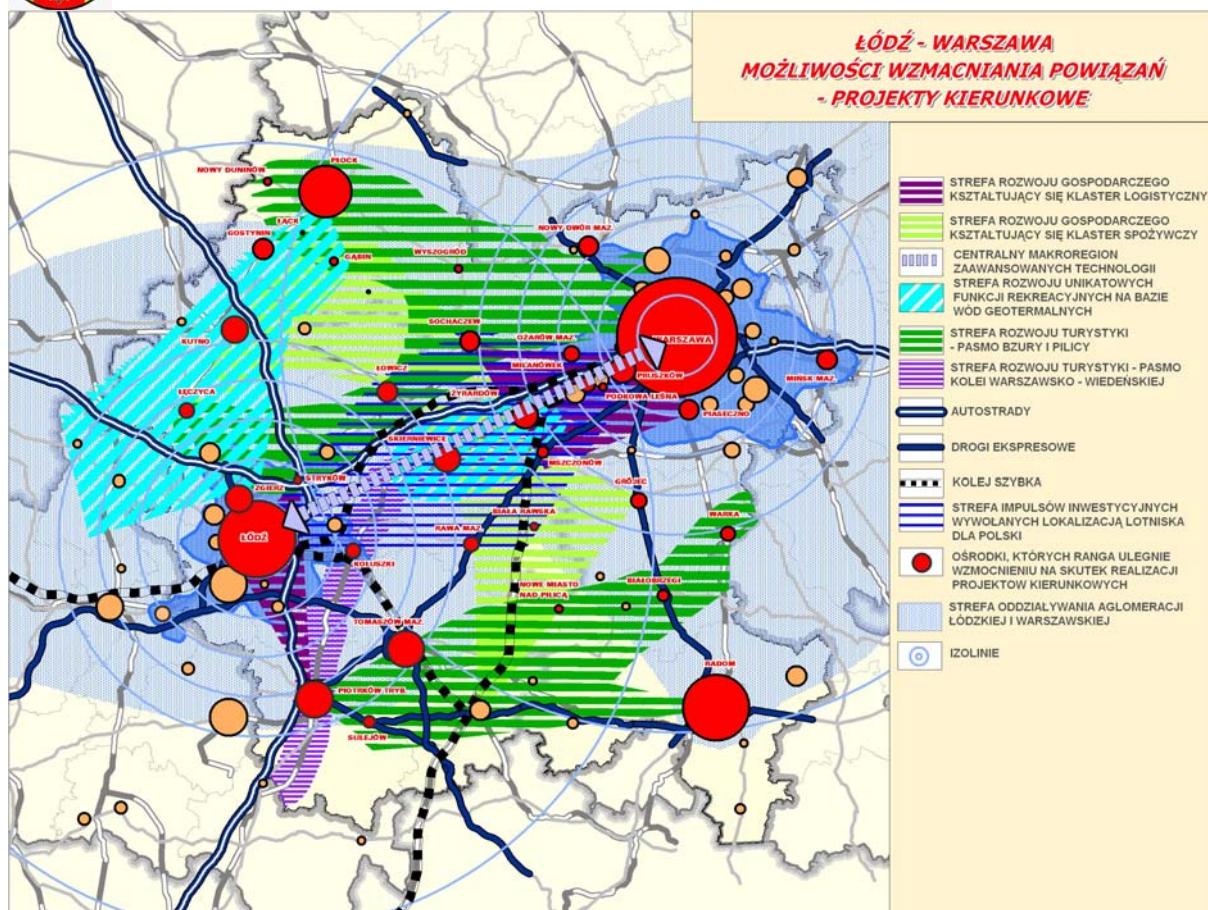
- **Kształtowanie funkcjonalnych, instytucjonalnych i infrastrukturalnych powiązań Łodzi z innymi dużymi miastami Polski**
- powiązania te włączą Łódź w sieć największych miast Polski tworzących układ Centralnego Sześciokąta, wywołując efekty synergii zwiększające możliwości rozwoju zarówno Łodzi, jak i regionu łódzkiego. Wydaje się, że istnieją dwa konieczne i niezbędne warunki realizacji tego kierunku działań. Pierwszym z nich jest rozwój wielomodalnych, substytucyjnych i efektywnych szlaków transportowych, które powinny tworzyć komplementarny system poprawiający dostępność komunikacyjną Łodzi. Drugim natomiast jest rozwój wyspecjalizowanych i unikalnych w skali kraju funkcji metropolitalnych współzależnych z rozwojem odpowiednich działów gospodarki opartej na wiedzy.

Powyższe warunki pozostają ze sobą w zależności przyczynowo-skutkowej. Szczególne znaczenie będzie miało powstanie w Łodzi Centralnego Węzła Komunikacyjnego, który usprawni powiązania metropolii w układzie regionalnym oraz krajowym i międzynarodowym.

2. Kształtowanie Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego

- **Integracja wewnętrzna potencjalnego Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego poprzez:**
 - kształtowanie ścisłych funkcjonalnych i infrastrukturalnych powiązań „równoległych” pomiędzy miastami potencjalnego ŁOM,
 - kształtowanie w wybranych ośrodkach miejskich funkcji specjalistycznych, które uzupełniałyby się wzajemnie i uzupełniałyby funkcje metropolitalne Łodzi:
 - **Zgierz i Pabianice** jako wiodące bieguny wzrostu gospodarczego w tym innowacyjnego przemysłu i usług wyższego rzędu oraz główne transportowe węzły integracyjne,
 - **Aleksandrów Łódzki, Łask, Stryków, Rzgów i Zduńska Wola** jako uzupełniające bieguny wzrostu gospodarczego – ośrodki rozwoju funkcji przemysłowej i przemysłowo-logistycznej,
 - **Koluszki, Ozorków, Tuszyn, Konstantynów Łódzki, Głowno i Brzeziny** jako ośrodki wielofunkcyjne obsługujące podmiejskie strefy mieszkaniowo-rekreacyjne.
- **Kształtowanie podmiejskiej strefy mieszkaniowo-rekreacyjnej potencjalnego ŁOM z zachowaniem walorów kulturowo-krajobrazowych w oparciu o:**
 - krąg przyrodniczo-kulturowy tworzony przez istniejące miasta-ogrody (Tuszyn Las, Sokołniki Las, Grotniki Las, Kolumna, Wiskitno, Wiśniowa Góra) i miejscowości mieszkaniowo-letniskowych (m. in. Rochna, Tworzyjanki) oraz rozwój funkcji uzdrowiskowo-rekreacyjnych w oparciu o zasoby wód geotermalnych oraz wyjątkowe walory klimatyczne w rejonie Rogóżna.

Realizacja powyższych działań wymaga ponadto przeprowadzenia rewitalizacji historycznych struktur miejskich (Pabianice, Zgierz, Brzeziny) oraz jednoczesnego uporządkowania struktur funkcjonalno-przestrzennych na terenach pozamiejskich, w tym powstrzymania niekontrolowanej suburbanizacji, a także tworzenia atrakcyjnego rynku pracy i dobrych warunków mieszkaniowych w celu osiedlania się młodych i wykształconych ludzi.

Jednocześnie wskazuje się na otwarty i funkcjonalny charakter kształtującego się obszaru metropolitalnego. Zakłada się, że jego zasięg może ulec zmianie i będzie wynikał m. in. z inicjatyw podejmowanych przez władze lokalne. Niezwykle istotne znaczenie dla kształtowania powiązań będą miały wspólne przedsięwzięcia zlokalizowane i realizowane na obszarze kilku gmin np. z zakresu wyznaczania centrów logistycznych czy transportu zbiorowego i ochrony środowiska przyrodniczego.

3. *Rozwój regionalnych i ponadlokalnych biegunów wzrostu*

- **Wzrost potencjału społeczno-ekonomicznego Kutna, Radomska, Wielunia, Skierniewic, Piotrkowa Trybunalskiego i Sieradza, pełniących rolę regionalnych biegunów wzrostu, przez wspomaganie rozwoju wyspecjalizowanych funkcji przemysłowych i usługowych przy uwzględnieniu potencjału endogenicznego:**
 - **Kutno** - wspieranie rozwoju funkcji przemysłowej opartej na rozwijających się branżach tradycyjnych (metalowa, odzieżowa, meblarska) i branżach wysokich technologii (farmaceutyczna, telekomunikacyjna, elektroniczna) oraz na istnieniu podstrefy ŁSSE i Kutnowskiego Parku Agro-przemysłowego; funkcji komunikacyjnej (główny transportowy węzeł integracyjny) i logistycznej (regionalne centrum logistyczne) opartych na istniejących i planowanych szlakach komunikacyjnych; funkcji akademickiej i naukowo - badawczej w oparciu o Wyższą Szkołę Gospodarki Krajowej oraz ośrodek badań farmaceutycznych i Centrum Badań i Analiz Rynku (koordynator Polskiej Platformy Technologicznej Budownictwa); funkcji sportowej (baseball) i turystycznej; istotne dla rozwoju będzie powstanie giełdy rolnej regionalnego znaczenia i obsługa rolnictwa;
 - **Skierniewice** - wspieranie rozwoju funkcji węzła transportowego do czego przyczyni się budowa autostrady A-2 oraz zmodernizowana linia kolejowa Łódź -Warszawa oraz funkcji lokalnego centrum logistycznego; funkcji przemysłowej opartej na innowacyjnym przetwórstwie rolno-spożywczym wspomaganym przez odpowiednie instytuty naukowo-badawcze i kształtujący się klaster rolno-spożywczy, jak również przedsiębiorstwach wysokich technologii branży elektrotechnicznej i elektronicznej oraz mogących tworzyć potencjalny klaster bioenergii i ekoenergii; funkcji akademickiej i naukowo - badawczej w oparciu o szkoły wyższe (Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna) oraz Instytut Warzywnictwa i Instytut Sadownictwa i Kwiaciarstwa; rozwój małych i średnich przedsiębiorstw oraz sektora usług rynkowych; rozwój funkcji turystycznej w oparciu o zasoby kulturowe oraz funkcji uzdrowiskowej w oparciu o zasoby wód geotermalnych; ważnym elementem rozwoju będzie włączenie miasta w sieć unikatowych ośrodków historycznych o randze regionalnej i związane z tym działania rewitalizacyjne zabytkowych struktur miejskich;
 - **Piotrków Trybunalski** - wspieranie rozwoju funkcji przemysłowej opartej na przemyśle maszynowym i odlewniczym, poligraficznym i meblarskim oraz innowacyjnych działach przemysłu (mechatronika) a także podstrefie ŁSSE; funkcji logistycznej (ponadregionalne centrum logistyczne) dyskontującej

bardzo korzystne położenie miasta w systemie transportowym regionu m. in. przy autostradzie A-1, drogach ekspresowych S-8 i S-12; wspieranie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw; rozwój funkcji akademickiej w oparciu o filię Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego i Wyższą Szkołę Handlową oraz punkty konsultacyjne innych uczelni wyższych; funkcji turystycznej opartej na obiektach zabytkowych i kulturalnych oraz na planowanym włączeniu miasta w sieć miast historycznych o znaczeniu krajowym i podjęciu działań związanych z rewitalizacją zabytkowych struktur miejskich; wzmocnieniu bazy sportowej miasta jako czołowego ośrodka sportów lotniczych i piłki ręcznej;

- **Radomsko** — wspieranie rozwoju funkcji przemysłowej opartej na przedsiębiorstwach przemysłu spożywczego, metalowego oraz meblowego i kształtującym się klastrze meblarskim, powstającym klastrze AGD, dynamicznie rozwijającej się radomszczańskie podstrefie ŁSSE oraz na zrównoważonej gospodarce z dobrze rozwiniętymi usługami rynkowymi; rozwój funkcji węzła transportowego i ośrodka logistycznego (regionalne centrum logistyczne) z uwagi na rozbudowywaną i modernizowaną infrastrukturę transportową; funkcji turystycznej przede wszystkim w zakresie turystyki kulturowej i sentymentalnej;
- **Wieluń** - wspieranie rozwoju funkcji przemysłowej odpowiednio wykorzystującej tereny podstrefy ŁSSE i opartej na wzrastającej koncentracji przedsiębiorstw przemysłowych tradycyjnych i nowoczesnych działów przemysłu (maszynowym, spożywczym i chemicznym); infrastruktury społecznej przy wykorzystaniu istniejącego potencjału instytucji usług medycznych, edukacyjnych i kulturotwórczych; rozwój funkcji transportowego węzła integracyjnego; funkcji turystycznej opartej na zabytkach, szlakach turystycznych, walorach kulturowych, włączeniu miasta w sieć miast historycznych o znaczeniu krajowym i podjęciu działań w zakresie rewitalizacji zabytkowych struktur miejskich oraz atrakcjach środowiska przyrodniczego południowej części województwa;
- **Sieradz** — wspieranie rozwoju funkcji kulturotwórczych miasta włączonego z uwagi na zasoby dziedzictwa kulturowego w sieć miast historycznych o znaczeniu krajowym oraz działania rewitalizacyjne zabytkowych struktur miejskich; rozwój funkcji turystycznej przede wszystkim aktywnej i kulturowej; funkcji przemysłowej opartej na rozwijającym się przedsiębiorstwie wysokich technologii reprezentującym branżę farmaceutyczną, sieradzkiej podstrefie ŁSSE, przemyśle odzieżowym, maszynowym, chemicznym i przetwórstwie spożywczym; funkcji wyspecjalizowanej szpitalnej opieki medycznej; funkcji akademickiej m. in. w oparciu o prywatne i publiczne szkoły wyższe; istotne dla rozwoju miasta będzie powstanie giełdy rolnej regionalnego znaczenia i obsługa rolnictwa a także pełnienie przez miasto funkcji głównego transportowego węzła integracyjnego i lokalnego centrum logistycznego;

- **Wzrost potencjału społeczno-ekonomicznego Bełchatowa, Łowicza, Rawy Mazowieckiej i Tomaszowa Mazowieckiego, jako ponadlokalnych biegunów wzrostu, przez wspomaganie rozwoju wyspecjalizowanych funkcji przemysłowych i usługowych przy uwzględnieniu potencjału endogenicznego miast:**
 - **Łowicz** — wspieranie rozwoju funkcji turystycznej opartej na istniejącym potencjale turystycznym i muzealnym oraz tradycjach kultury ludowej co zadecydowało o włączeniu miasta do sieci unikatowych ośrodków historycznych o znaczeniu krajowym i podjęcie działań rewitalizacji zabytkowych struktur miejskich; rozwój funkcji przemysłowej opartej na mleczarstwie oraz przetwórstwie owocowo-warzywnym i klastrze owocowo-warzywnym, zapleczu rolniczym i ośrodkach badawczych w Skierniewicach a także przemyśle odzieżowym; wspieranie bardzo istotnej dla rozwoju miasta funkcji akademickiej (Mazowiecka Wyższa Szkoła Humanistyczno-Pedagogiczna); rozwój małych i średnich przedsiębiorstw;
 - **Rawa Mazowiecka** - wspieranie rozwoju funkcji przemysłowej opartej na tradycyjnych działach przemysłu (metalowym, meblarskim i przemyśle rolno-spożywczym - przetwórstwo mięsa i owoców) i funkcjonowaniu podstrefy ŁSSE; funkcji edukacyjnej w zakresie szkolnictwa ponadgimnazjalnego; funkcji logistycznej (lokalne centrum logistyczne); funkcji turystycznych w oparciu o walory kulturowe i tradycje folklorystyczne; istotne dla rozwoju będzie także włączenie miasta w sieć unikatowych miast historycznych o znaczeniu regionalnym oraz działania związane z rewitalizacją zabytkowych struktur miejskich;
 - **Bełchatów** - restrukturalizacja gospodarki w kierunku rozwoju usług i innowacyjnych działów przemysłu opartych na rozwijającej się branży elektronicznej i telekomunikacyjnej, Bełchatowsko-Kleszczowskim Parku Przemysłowo-Technologicznym, podstrefie ŁSSE oraz pracach badawczo-rozwojowych nad ekoenergią a także rozwój firm konstrukcyjno-budowlanych; wsparcie rozwoju funkcji wyspecjalizowanej szpitalnej opieki medycznej; ugruntowanie pozycji miasta jako silnego krajowego ośrodka sportowego i ośrodka turystyki konferencyjno-biznesowej opartej na rozwiniętej bazie hotelowej miasta i powiatu; rozwój funkcji transportowych (główny węzeł integracyjny);
 - **Tomaszów Mazowiecki** - wspieranie rozwoju funkcji węzła komunikacyjnego oraz funkcji logistycznej (lokalne centrum logistyczne); funkcji przemysłowej opartej na kształtującym się klastrze ceramicznym i materiałów budowlanych, tomaszowskiej podstrefie ŁSSE i istniejącym potencjale średnich i dużych przedsiębiorstw przemysłu włókienniczego, odzieżowego i spożywczego; funkcji akademickiej (filia UŁ), która będzie mogła współdziałać z funkcją akademicką Piotrkowa Trybunalskiego po usprawnieniu infrastruktury komunikacyjnej; funkcji turystycznej opartej na walorach środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz na rozwijającej się infrastrukturze turystycznej; funkcji usługowej związanej z istotną rolą

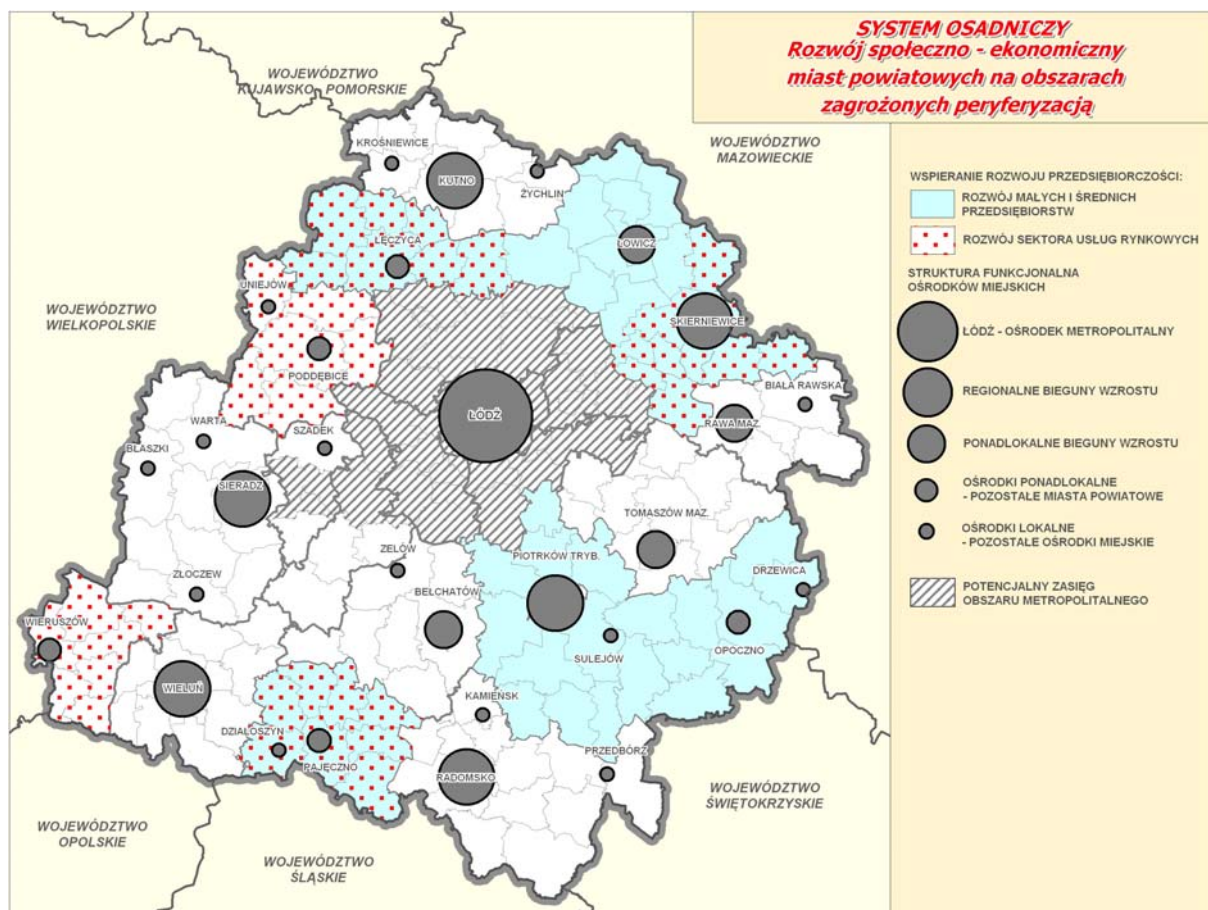
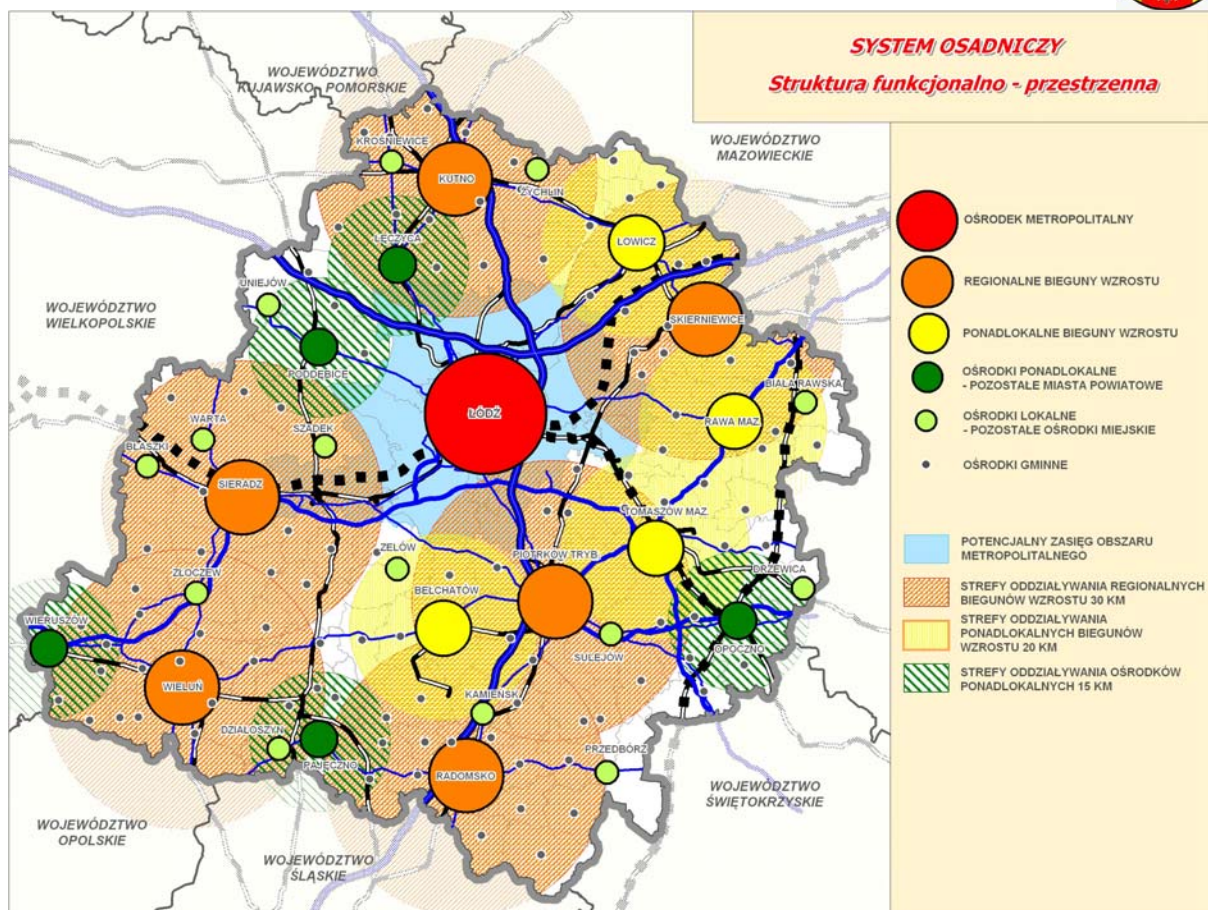
w gospodarce miasta usług nierynkowych (ZUS, KRUS); istotne dla rozwoju miasta będzie także włączenie go w sieć miast historycznych znaczenia regionalnego oraz podjęcie działań związanych z rewitalizacją historycznych struktur miejskich.

4. Rozwój społeczno - ekonomiczny miast powiatowych na obszarach zagrożonych peryferyzacją

- **Rozwój funkcji ponadlokalnych i wspieranie rozwoju społeczno - ekonomicznego w ośrodkach powiatowych poza ŁOM: Łęczyca, Opoczno, Pajęczno, Poddębice i Wieruszowie w oparciu o ich potencjał endogeniczny:**

- **Łęczyca** - rozwijanie funkcji turystycznych, medycznych i przemysłowych, zdyskontowanie unikalnego dziedzictwa kulturowego miasta poprzez włączenie go w sieć miast historycznych znaczenia krajowego i wspieranie działań rewitalizacyjnych w historycznych strukturach miejskich; rozwój sektora usług rynkowych oraz małych i średnich przedsiębiorstw; wspieranie rozwoju kształtującego się klastra owocowo - warzywnego;
- **Opoczno** - wspieranie rozwoju funkcji przemysłowej opartej na przemyśle i kształtującym się klastrze ceramiki i materiałów budowlanych; oraz na przemyśle włókienniczym; rozwój małych i średnich przedsiębiorstw; wspieranie miasta jako ośrodka żywej kultury ludowej oraz ośrodka rozwoju funkcji turystycznych w oparciu o tradycje ludowe i folklor; dodatkowym atutem będzie pełnienie funkcji głównego transportowego węzła integracyjnego;
- **Wieruszów** - wspieranie rozwoju funkcji przemysłowej opartej na przemyśle i kształtującym się klastrze drzewnym i meblarskim oraz przetwórstwie rolno-spożywczym w powiecie wieruszowskim a także rozwój sektora usług rynkowych; funkcji turystycznej z wykorzystaniem znacznych walorów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego m. in. w oparciu o szlaki turystyczne; włączenie miasta w sieć unikatowych miast historycznych o znaczeniu regionalnym i wspieranie działań w zakresie rewitalizacji historycznych struktur miejskich;
- **Pajęczno** - wspieranie rozwoju funkcji przemysłowej opartej na przemyśle i kształtującym się klastrze przetwórstwa rolno-spożywczego (warzywnictwo) oraz związanej z przemysłem materiałów budowlanych; rozwój sektora usług rynkowych oraz wspieranie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw;
- **Poddębice** — wspieranie rozwoju funkcji medyczno-uzdrowiskowej i rekreacyjnej w oparciu o zasoby wód geotermalnych oraz rozwój kształtującego się klastra przetwórstwa rolno-spożywczego (przemysł tytoniowy); rozwój sektora usług rynkowych;

Ponadto, wszystkie wymienione ośrodki wymagają rozwoju i wzmocnienia infrastruktury społecznej. Działania te przyczynią się do powiększanie rynków pracy tych miast; poprawy warunków mieszkaniowych, wzmocnienia lokalnych więzi społecznych i lokalnej tożsamości terytorialnej. Doprowadzi to również do wyrównania szans rozwojowych na obszarze województwa i może stanowić atrakcję osadniczą dla potencjalnych emigrantów z większych miast regionu. Atrakcyjność taką podnoszą również zasoby środowiska przyrodniczego i kulturowego obszarów otaczających te ośrodki.

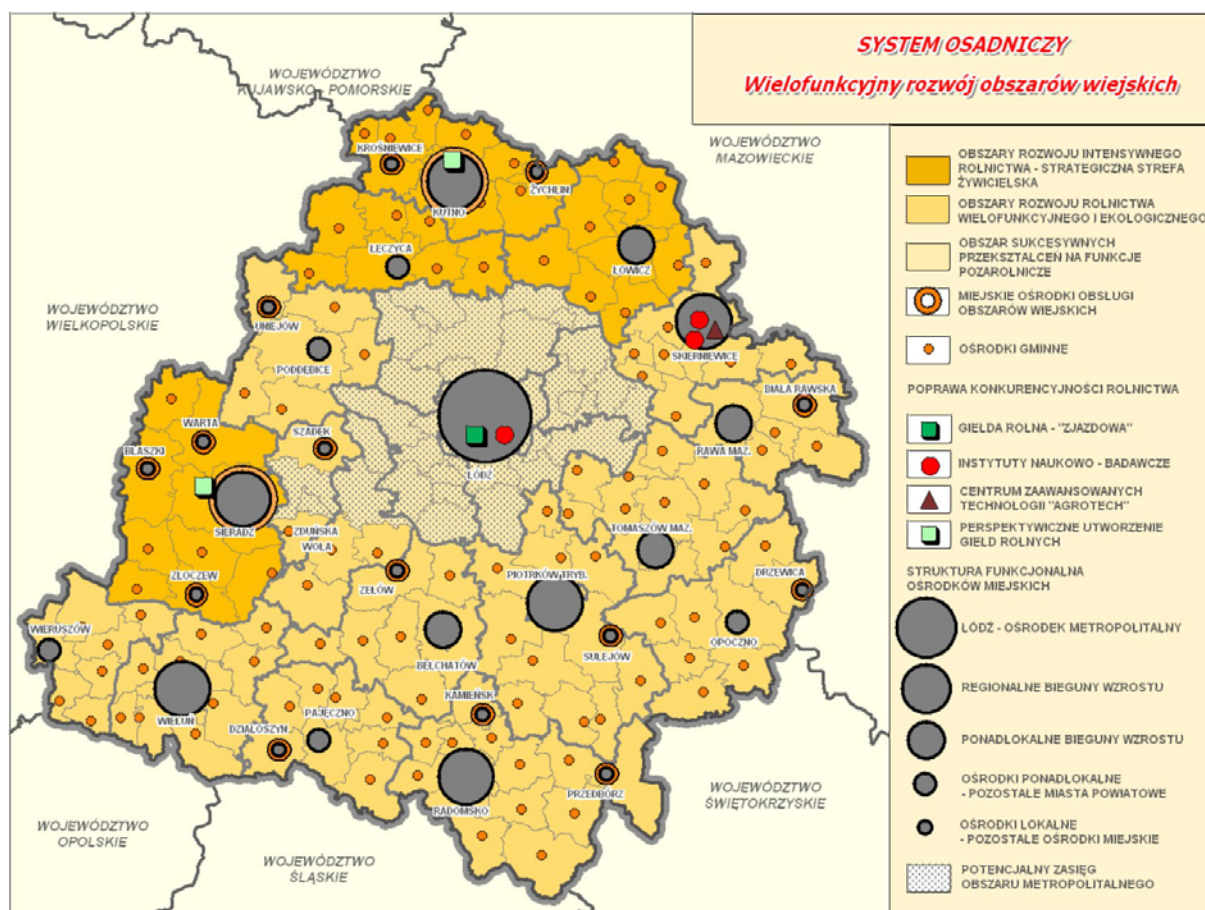

5. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich

- **Przywrócenie zasięgu oddziaływania przestrzennego małych i bardzo małych miast (Biała Rawska, Błaszki, Drzewica, Działoszyn, Kamieńsk, Krośniewice, Przedbórz, Sulejów, Szadek, Uniejów, Warta, Złoczew, Żelów i Żychlin) na obszarach wiejskich poprzez :**
 - wspomaganie utrzymania przez ośrodki miejsko-gminne ich funkcji ponadlokalnych - rozwój funkcji sektora publicznego,
 - rozwój wybranych elementów infrastruktury społecznej głównie w zakresie handlu, podstawowej opieki medycznej i szkolnictwa podstawowego oraz gimnazjalnego i licealnego, jak również wyspecjalizowanych funkcji w zakresie opieki medycznej (Warta), turystyki i rekreacji (Biała Rawska, Drzewica, Działoszyn, Sulejów, Przedbórz, Uniejów, Kamieńsk), komunikacji (Krośniewice),
 - wspomaganie utrzymania funkcji przemysłowej małych miast (Błaszki, Działoszyn, Drzewica, Żelów, Żychlin) oraz tworzenia i funkcjonowania przedsiębiorstw przetwórstwa rolno-spożywczego,
 - przywracanie walorów dziedzictwa kulturowego poprzez włączenie miast w sieć unikatowych ośrodków historycznych znaczenia regionalnego (Uniejów) oraz lokalnego (Biała Rawska, Krośniewice, Przedbórz, Sulejów, Szadek, Warta, Złoczew, Żelów, Żychlin) a także wspieranie działań w zakresie rewitalizacji historycznych struktur miejskich.
- ***Racjonalne wykorzystanie dla produkcji rolnej obszarów o najlepszych uwarunkowaniach przyrodniczych - strefa intensywnego rolnictwa***
 - rozwój strategicznej strefy żywicielskiej w oparciu o kompleksy najlepszych gleb, które najliczniej występują w północnej i północno – zachodniej części województwa. Gospodarstwa rolne tu zlokalizowane będą realizowały model rolnictwa intensywnego, wysokotowarowego z wyspecjalizowaną produkcją rolną, z uwzględnieniem mechanizmów typowych dla rolnictwa rynkowego,
 - utworzenie w Sieradzu i Kutnie pierwotnego rynku handlu hurtowego artykułami rolniczymi – giełd rolnych. Obszary te są miejscem wytwarzania i wysokiej podaży, szerokiej gamy surowców rolniczych. Rynki te po wyposażeniu w nowoczesną infrastrukturę handlową staną się istotnym ogniwem w rozwoju gospodarczym tych regionów. Obecnie w województwie działa jeden zorganizowany rynek zbytu produkcji rolnej – Łódzki Rynek Hurtowy Zjazdowa S.A.
- ***Realizacja funkcji środowiskowej obszarów wiejskich poprzez wdrażanie rolnictwa zrównoważonego i wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich***
 - racjonalne użytkowanie gruntów rolnych, poprzez wyłączenie z produkcji części gruntów najslabszych, racjonalne stosowanie nawożenia, zwłaszcza wapnowania na glebach zakwaszonych, właściwy dobór upraw dostosowany do miejscowych warunków, wykorzystanie potencjału produkcyjnego trwałych użytków zielonych dla produkcji zwierzęcej, a także eliminowanie lub ograniczenie zagrożeń dla środowiska przyrodniczego w trosce o zachowanie bioróżnorodności,

- rozwój rolnictwa ekologicznego nastawionego na produkcję zdrowej żywności, szczególnie na obszarach podlegających ochronie prawnej (Parki Krajobrazowe, Obszary Chronionego Krajobrazu),
- specjalizacja produkcji rolniczej (sadownictwo – pas gmin w powiecie skierniewickim i rawskim, warzywnictwo – w powiatach pajęczańskim, łowickim, kutnowskim, łęczyckim, zgierskim i sieradzkim, uprawa ziemniaka na terenie powiatu sieradzkiego i poddębickiego),
- zwiększenie konkurencyjności rolnictwa poprzez podnoszenie standardów jakościowych gospodarstw oraz działania wspierające (doradztwo rolnicze, tworzenie nowoczesnych form organizacji producentów oraz rozwijanie współpracy między nimi a odbiorcami, rozwój sektora B+R) jak również rozwijanie niszowego segmentu rynku produkcji żywności wysokiej jakości (Produktów Tradycyjnych),
- wspieranie działań ukierunkowanych na wytwarzanie materiałów energetycznych z biomasy (zagospodarowanie słomy, odpadów produkcji rolniczej i leśnej oraz upraw energetycznych) w powiatach: sieradzkim, radomszczańskim, tomaszowskim, opoczyńskim, piotrkowskim i wieluńskim oraz stworzenie warunków dla rozwoju biogazowni rolniczych wytwarzających biogaz w oparciu o surowce rolnicze (rolnictwo energetyczne),
- rozwój funkcji pozarolniczych, opartych głównie o agroturystykę, usługi związane z turystyką i wypoczynkiem, handlem, wstępnym przetwórstwem rolno – spożywczym, rzemiosłem i rękodzielnictwem, będących w ścisłej korelacji z indywidualną przedsiębiorczością środowisk wiejskich.

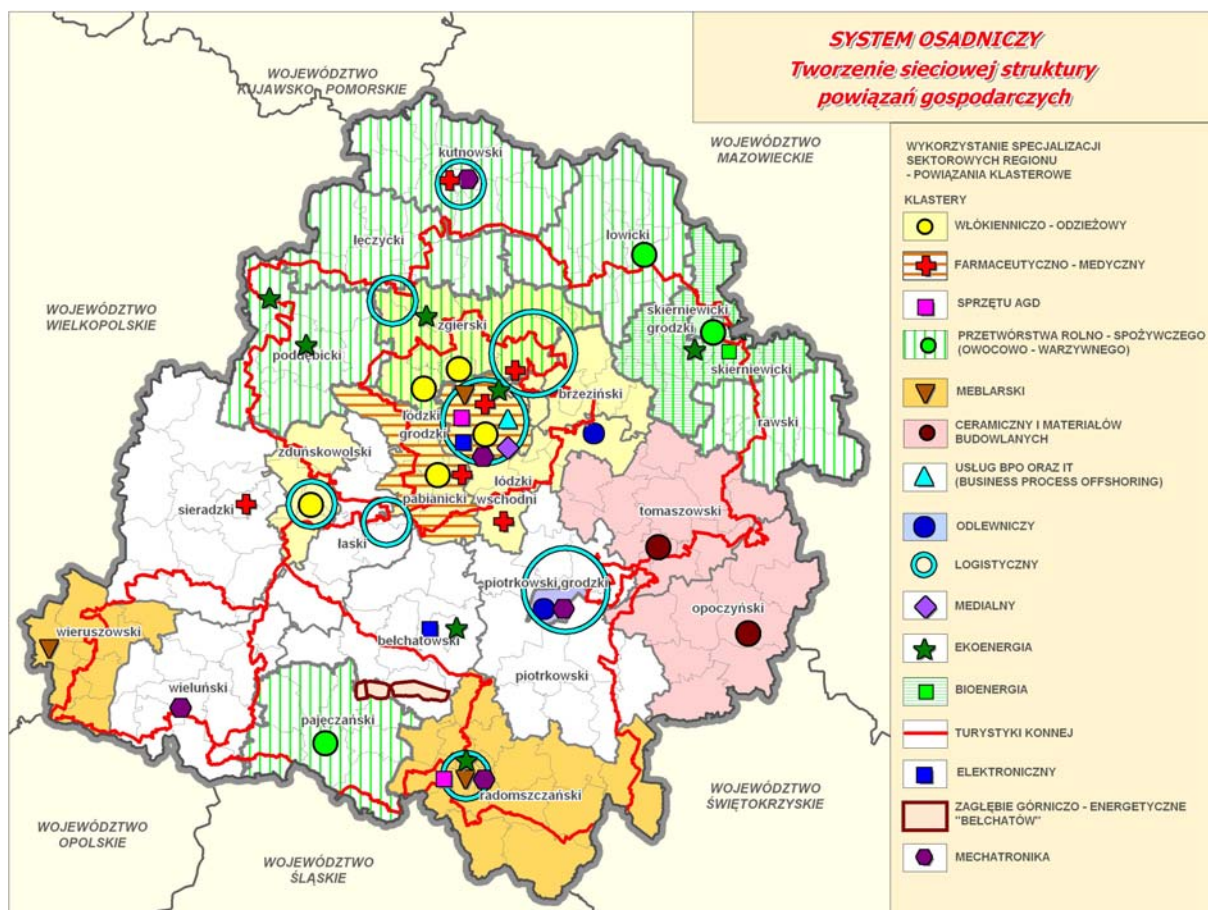
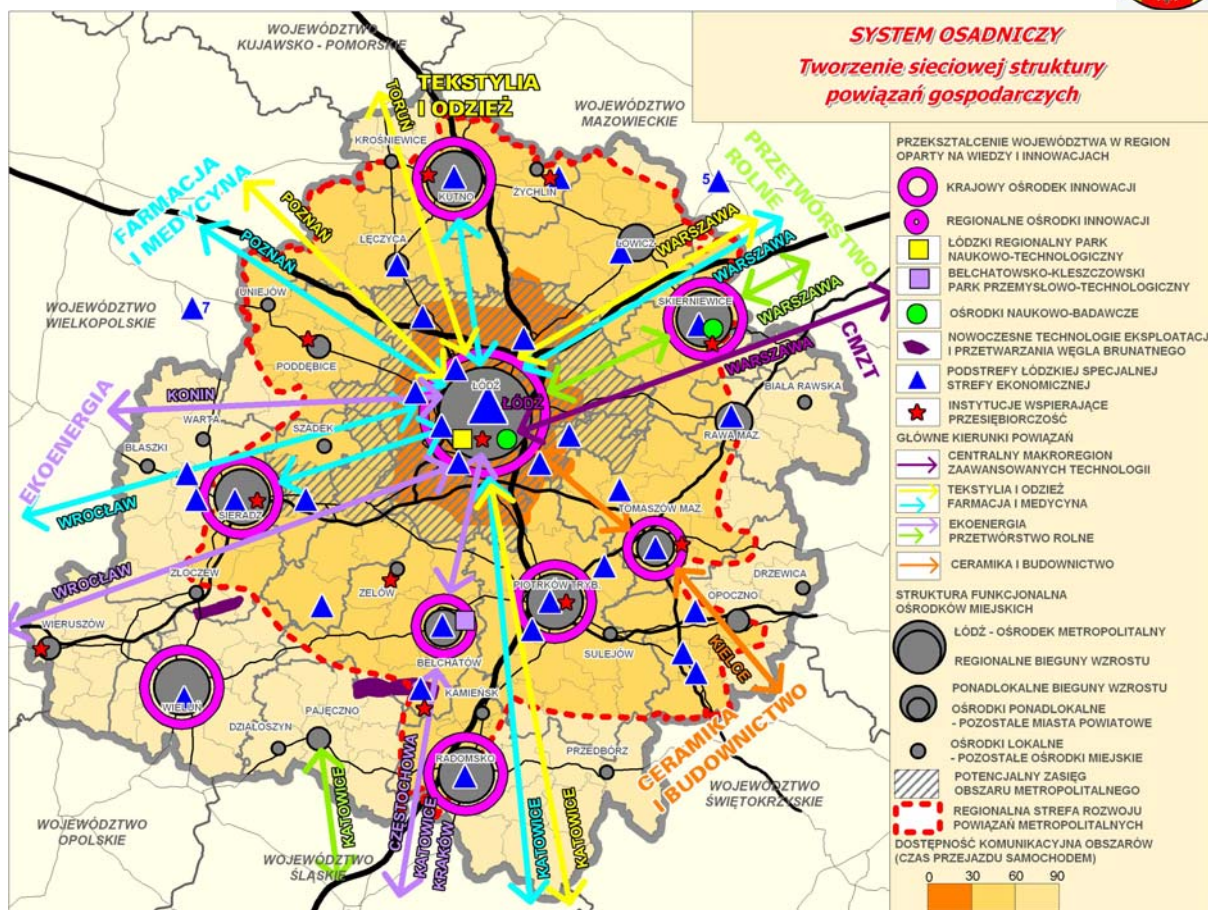

- **Sukcesywne przekształcanie obszarów wiejskich w kształtującym się ŁOM na funkcje pozarolnicze**
- obszary wiejskie w granicach ŁOM tracą swój indywidualny charakter. Suburbanizacja będzie tworzyła nowy rodzaj krajobrazu, obcy dla kulturowo wykształconych terenów wiejskich. Jego cechą charakterystyczną będzie tzw. mozaikowość użytkowania terenu, przeplatanie funkcji mieszkaniowych, produkcyjnych, turystycznych i rekreacyjnych z rolniczymi.

6. Tworzenie sieciowej struktury powiązań gospodarczych

- **Przekształcanie województwa łódzkiego w region oparty na wiedzy i innowacjach poprzez :**
- tworzenie krajowych i regionalnych centrów innowacji w oparciu o potencjał naukowo - badawczy i przemysłowy oraz ośrodki dyfuzji innowacji :
 - **Łódź** — krajowy ośrodek innowacji,
 - **Kutno, Skierniewice, Piotrków Trybunalski, Radomsko, Sieradz, Wieluń, Bełchatów, Tomaszów Mazowiecki** - regionalne ośrodki innowacji.
- kształtowanie i rozwój Centralnego Makroregionu Zaawansowanych Technologii o znaczeniu krajowym, we współpracy z województwem mazowieckim,
- rozwój i wdrażanie innowacji w przemyśle energetycznym w ścisłej współpracy regionu łódzkiego z województwem śląskim, wielkopolskim, dolnośląskim i małopolskim, w tym rozwój ekologicznych technologii wydobywania i przetwórstwa węgla brunatnego oraz rozwój geotermii i innych źródeł odnawialnych,
- kształtowanie powiązań i rozwój ponadregionalnej łódzko-świętokrzyskiej platformy materiałów budowlanych, w tym zastosowanie nowych technologii w przemyśle ceramicznym oraz rozwój chemii budowlanej,
- rozwój sektora farmaceutyczno-medycznego we współpracy z województwem mazowieckim, wielkopolskim, dolnośląskim, i śląskim, w tym wykorzystanie biotechnologii w przemyśle farmaceutycznym i rozwój technik informacyjnych w ochronie zdrowia (e-zdrowie),
- kształtowanie i rozwój sektora tekstylnego-odzieżowego z województwem wielkopolskim, mazowieckim, śląskim i kujawsko - pomorskim, w tym wprowadzenie do produkcji inteligentnych tkanin oraz odzieży przyjaznej człowiekowi a także wprowadzanie nowych zastosowań dla wyrobów i materiałów włókienniczych (m. in. w medycynie),
- rozwój branży rolniczej na bazie potencjału łódzkiego i mazowieckiego a także branżowych instytutów naukowo-badawczych (Instytut Sadownictwa i Kwiaciarnictwa, Instytut Warzywnictwa), w tym wsparcie dla grup producenckich oraz promocja nowych produktów; wykorzystanie dużego rynku zbytu województwa śląskiego dla produktów rolnych z województwa łódzkiego, szczególnie z jego południowo-zachodniej części (Pajęczno, Sieradz).

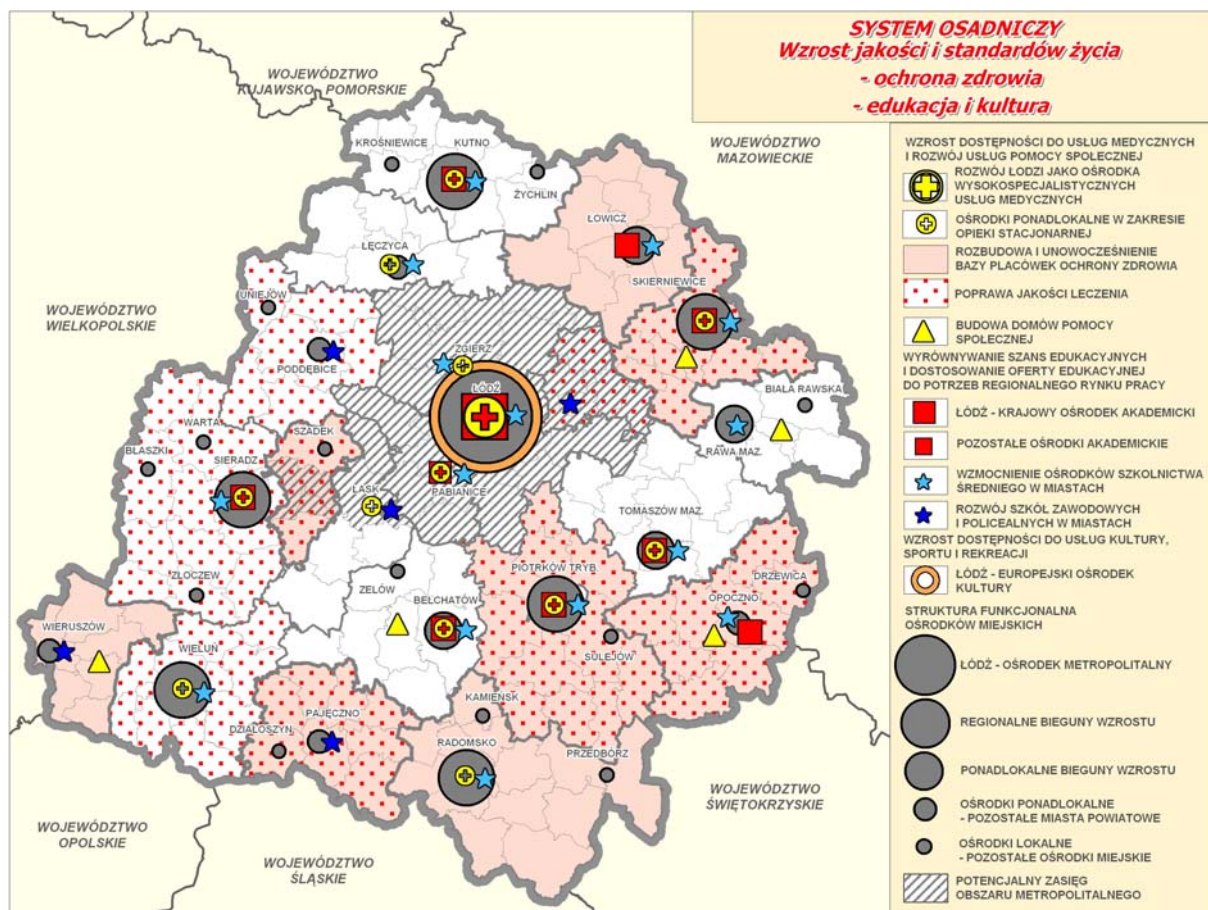

- **Wykorzystanie specjalizacji sektorowych regionu oraz potencjału ludzkiego i materialnego a także zasobów naturalnych w celu rozwoju powiązań o charakterze klasterów :**
 - włókienniczo-odzieżowego opartego na silnych związkach między Łodzią, Zgierzem, Aleksandrowem Łódzkim, Pabianicami, Zduńską Wolą i Brzezinią,
 - rozwój mechatroniki i nawiązanie ścisłej współpracy w tym zakresie między Łodzią a Piotrkowem Trybunalskim, Wieluniem, Radomskiem i Kutnem,
 - farmaceutyczno-medycznego na bazie powiązań między Łodzią, Kutnem, Pabianicami oraz Strykowem, Sieradzem i Tuszymem,
 - sprzętu AGD w oparciu o potencjał Łodzi i Radomska,
 - przetwórstwa rolno-spożywczego na bazie powiązań między Skierniewicami, Łowiczem i Pajęcznem oraz powiatami poddębickim, łęczyckim, zgierskim, kutnowskim i rawskim,
 - meblarskiego w powiatach radomszczańskim i wieruszowskim we współpracy z Łódzką Akademią Sztuk Pięknych,
 - ceramicznego i materiałów budowlanych na bazie potencjałów powiatów opoczyńskiego i tomaszowskiego,
 - odlewniczego kształtującego powiązania gospodarcze między Piotrkowem Trybunalskim a Koluszkami,
 - ekoenergii między odpowiednimi instytucjami Bełchatowa, Ozorkowa, Uniejowa, Poddębic, Łodzi, Skierniewic, Radomska i Politechniką Łódzką,
 - bioenergii w Skierniewicach i powiecie skierniewickim,
 - elektronicznego kształtującego powiązania między Łodzią a Bełchatowem,
 - usług BPO oraz IT w Łodzi,
 - logistycznego, szczególnie w Łodzi, Strykowie, Piotrkowie Trybunalskim (ponadregionalne centrum logistyczne) oraz Kutnie, Zduńskiej Woli, Łasku lub Leżnicy Wlk. i Radomsku (regionalne centra logistyczne),
 - medialnego w Łodzi,
 - turystyki konnej w oparciu o szlaki konne oraz ośrodki jazdy konnej.

Zakłada się, że rozwój gospodarki opartej na wiedzy tworzyć będzie sieciowe struktury poziomych powiązań gospodarczych między jednostkami gospodarczymi różnej wielkości i rodzaju (przedsiębiorstwami, miastami, powiatami). Ze względu na koncentrację potencjału gospodarki innowacyjnej w Łodzi zakłada się jednocześnie, że do 2030 roku w strukturach sieciowych dominować będzie Łódź i jej powiązania z pozostałymi miastami, szczególnie w ramach kształtowania się regionalnej strefy rozwoju powiązań metropolitalnych. Komplementarność potencjałów biegunów wzrostu w stosunku do Łodzi powinna zapobiegać tworzeniu się układu rdzeń-peryferie i poprzez kształtującą się sieć powiązań poziomych sprzyjać dyfuzji rozwoju na cały region. Potencjał niektórych biegunów wzrostu (Piotrkowa Trybunalskiego, Kutna, Skierniewic, Pabianic, Zgierza) pozwoli co prawda na kształtowanie relacji sieciowych między nimi, ale dopiero wzmocnienie potencjałów wszystkich regionalnych i ponadlokalnych biegunów wzrostu ukształtuje w przyszłości regularną strukturę relacji sieciowych między największymi miastami województwa.

- **Wzrost dostępności do usług medycznych i rozwój usług pomocy społecznej:**
 - rozwój Łodzi jako ośrodka wysokospecjalistycznych usług medycznych,
 - wzmocnienie i doinwestowanie bazy medycznej w pld. i wsch. części województwa,
 - poprawa jakości leczenia w powiatach, w których w latach 2002 - 2006 nastąpił znaczny przyrost zgonów z powodu chorób cywilizacyjnych, tj. : wieluńskim, pajęczańskim, piotrkowskim, Piotrkowie Trybunalskim, zduńskowolskim, sieradzkim, poddębickim, skierniewickim, opoczyńskim i brzezińskim,
 - rozwój bazy całodobowych domów pomocy społecznej w powiatach : rawskim, skierniewickim, Skierniewicach, opoczyńskim i wieruszowskim.
- **Wyrównywanie szans edukacyjnych mieszkańców oraz dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb regionalnego rynku pracy poprzez :**
 - rozwój Łodzi jako ośrodka akademickiego o znaczeniu krajowym,
 - wzmacnianie powiązań między uczelniami wyższymi w regionie,
 - rozwój specjalistycznych kierunków technicznych na poziomie szkolnictwa wyższego oraz ponadgimnazjalnego.

Poprawa konkurencyjności na europejskim rynku edukacyjnym, niż demograficzny wkraczający na uczelnie, struktura kształcenia nie odpowiadająca potrzebom rynku pracy, słabe powiązanie szkół z zewnętrznym otoczeniem społeczno-gospodarczym – to wyzwania, przed którymi stają szkoły wyższe województwa. Planowana reforma szkolnictwa wyższego może zasadniczo zmienić ten stan rzeczy.

Czołowe łódzkie uczelnie publiczne mają szansę stać się uczelniami elitarnymi prowadzącymi dydaktykę i badania na najwyższym poziomie oraz przyciągającymi licznych studentów zagranicznych. Pozostałe szkoły wyższe województwa mogą stać się uczelniami o charakterze regionalnym, które poprzez współpracę i konsolidację między sobą oraz z przedsiębiorstwami, a także poprzez tworzenie centrów naukowych i konsorcjów naukowo-przemysłowych, zostaną silnie związane z regionalnym i lokalnym otoczeniem społeczno-gospodarczym i budować będą regionalną gospodarkę opartą na wiedzy.

- **Wzrost dostępności do usług kultury oraz sportu i rekreacji poprzez :**

- rozwój Łodzi jako europejskiego ośrodka kultury,
- powstanie na pozostałym obszarze województwa, na poziomie lokalnym, centrów kulturalno - sportowych w oparciu o dobrze zaopatrzone i wyposażone w dostęp do internetu biblioteki oraz nowoczesną bazę rekreacyjno - sportową.

Łódź ubiegająca się o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury w 2016 roku ma szansę zostać europejskim ośrodkiem kultury. Miasto posiada interesujące i różnorodne dziedzictwo kulturowe, w tym bogate i unikalne kolekcje muzealne oraz liczne instytucje teatralne i muzyczne. Jest także miastem festiwali. Filmowe życie Łodzi skupia się wokół słynnej Łódzkiej Szkoły Filmowej. Potencjał kulturalny miasta znacznie wzmocni realizacja nowego Centrum Sztuki – EC1. Infrastruktura kulturalna w innych miastach regionu jest zróżnicowana i słabiej rozwinięta, więc zakładane wspieranie rozwoju wielofunkcyjnych centrów kultury w mniejszych miastach i na obszarach wiejskich przyczyni się do ożywienia kulturalnego i integracji społeczności lokalnych.

Także rozwój i modernizacja infrastruktury sportowej i promocja osiągnięć sportowych wpłyną na popularyzację sportu amatorskiego i młodzieżowego w regionie.

- **Rozwój budownictwa mieszkaniowego poprzez :**

- racjonalne wykorzystywanie przestrzeni dla potrzeb rozwoju mieszkalnictwa szczególnie w Łodzi oraz w powiatach o największych szacowanych bezwzględnych potrzebach mieszkaniowych (powyżej 15 tys. mieszkań do 2030 roku): zgierskim, tomaszowskim, piotrkowskim, bełchatowskim, radomszczańskim, sieradzkim, pabianickim i łódzkim wschodnim,
- przeciwdziałanie procesom suburbanizacji, zwłaszcza dużych miast,
- wzrost jakości zasobów mieszkaniowych,
- intensyfikację działań rewitalizacyjnych i rewaloryzacyjnych w ośrodkach miejskich (Łódź, Piotrków Trybunalski, Pabianice, Sieradz, Zgierz, Łowicz, Wieluń, Łęczyca, Wieruszów, Brzeziny, Sulejów).

2. POWIĄZANIA INFRASTRUKTURALNE

Cel główny

**ZWIĘKSZENIE DOSTĘPNOŚCI WOJEWÓDZTWA
POPRZECZ ROZWÓJ PONADLOKALNYCH
SYSTEMÓW INFRASTRUKTURY**

W celu zwiększenia dostępności i atrakcyjności województwa oraz zdyskontowania jego centralnego położenia w kraju zakłada się wzmocnienie oraz rozwój zewnętrznych i wewnętrznych powiązań infrastrukturalnych. Jednym z kluczowych zagadnień realizacji tego celu jest rozwój systemów transportowych. Poprawa dostępności drogowej stolicy województwa i regionu w powiązaniach międzyregionalnych, krajowych i europejskich to główne założenie polityki transportowej województwa, ukierunkowane głównie na zapewnienie szybkich połączeń Łodzi z innymi metropoliami i dużymi miastami w kraju. Realizowane ono będzie głównie poprzez program budowy autostrad i dróg ekspresowych.

Zapewnienie sprawnych i dobrych technicznie połączeń między miastami województwa, poprawa płynności ruchu i skrócenie czasu przejazdu w ruchu tranzytowym oraz zapewnienie dobrej przejezdności przez miasta (likwidacja kongestii i tzw. „wąskich gardeł”) to następne cele zmierzające do zwiększenia dostępności wewnętrznej województwa. Priorytetem na najbliższe lata będzie również eliminacja uciążliwego ruchu tranzytowego i ciężkiego z centrów miast i miejscowości o gęstej zabudowie, nierzadko objętej ochroną konserwatorską oraz poprawa bezpieczeństwa ruchu. Konieczność realizacji obwodnic nie zawsze jest możliwa do zrealizowania, np. obwodnica Łęczycy na drodze krajowej nr 1, gdzie zgrupowanie form ochronnych (z obszarem NATURA 2000 włącznie) stwarza problem z wyznaczeniem jej korytarza.

W zakresie transportu kolejowego najważniejsze zadanie na najbliższe lata to stworzenie nowej konkurencyjnej oferty rynkowej na miarę potrzeb społecznych i gospodarczych XXI wieku. Aby zapewnić warunki dla równowagi międzygałęziowej w polskim transporcie konieczne jest podjęcie inwestycji kolejowych na poziomie realizowanego obecnie programu budowy dróg i autostrad. Zwiększenie dostępności województwa w transporcie kolejowym sprowadzać się będzie do działań mających na celu włączenia Łódzkiego Węzła Kolejowego w system kolei szybkich oraz w system kolei międzyregionalnych o wysokich parametrach technicznych, co zapewni Łodzi i regionowi połączenia kolejowe w przewozach kwalifikowanych Euro City i Inter City.

Konsekwencją tych działań będzie włączenie kolei do wewnętrznej obsługi komunikacyjnej aglomeracji i stworzenie spójnego systemu kolei regionalnej i międzyregionalnej zintegrowanej z koleją szybką. Działania w tym aspekcie winny zmierzać również do segregacji ruchu na liniach kolejowych oraz zwiększenia udziału kolei w przewozach pasażerskich i towarowych w myśl zasad zrównoważonego rozwoju.

Ponadto w kształtowaniu polityki transportowej województwa zmierzającej do zwiększenia jego dostępności transportowej na różnych poziomach należy priorytetowo traktować środki transportu przyjazne środowisku (kolej, tramwaj, rower).

Dodatkowo działania winny się koncentrować na osiągnięciu jednakowej obsługi ludności (dostępności) na całym obszarze województwa regionalnymi przewozami autobusowymi i kolejowymi (właściwe sterowanie tymi przewozami). W ramach poprawy obsługi ludności transportem publicznym należy dążyć do integracji różnych środków transportu, szczególnie w Łodzi i miastach województwa poprzez tworzenie tzw. węzłów

integracyjnych oraz dbałość o dobre warunki podróżowania różnymi środkami transportu publicznego.

W zakresie transportu lotniczego działania winny zmierzać do zwiększenia roli (udziału) Portu Łódzkiego w lotniczych przewozach pasażerskich krajowych i międzynarodowych, co może przynieść ożywienie gospodarcze oraz poprawę sytuacji finansowej miasta i regionu. Realizacja celu przybliżenia Łodzi do Europy i Świata winna być ukierunkowana na stworzenie warunków do przyjmowania lotów międzykontynentalnych samolotami różnego typu i wielkości, co nie będzie łatwe w kontekście lokalizacji łódzkiego lotniska w sąsiedztwie osiedli mieszkaniowych z koniecznością utrzymania strefy ograniczenia wysokości zabudowy w jego sąsiedztwie. Na uwadze należy mieć, zwiększający się popyt na przewozy lotnicze (wzrost zamożności i mobilności mieszkańców), w tym również na przewozy cargo, które były planowane przy wykorzystaniu wojskowego lotniska w Łasku. Nie uwzględnienie lotniska Łask ani innego wojskowego lotniska w Rozporządzeniu RM z grudnia 2008 roku w sprawie udostępnienia lotnisk wojskowych do celów cywilnych może stanowić w przyszłości problem z obsługą tego rodzaju przewozów. Gwarancje całościowej obsługi lotniczej województwa w różnym zakresie upatruje się w planowanej budowie Centralnego Portu Lotniczego w lokalizacji między Łodzią a Warszawą.

Przebieg dużych inwestycji transportowych zmieni w zasadniczy sposób, krajobraz regionu łódzkiego. Staną się one katalizatorem przekształceń gospodarczych i przestrzennych województwa. Priorytetowymi działaniami winny stać się przedsięwzięcia zmierzające do podniesienia konkurencyjności regionu na arenie międzynarodowej oraz likwidacja barier i dysproporcji rozwojowych. Nie małe znaczenie będzie tu miała do odegrania logistyka, która ukierunkuje transport towarowy z korzyścią dla dostawców i odbiorców. Przyczyni się to do rozwoju firm transportowych lokalizujących magazyny i centra logistyczne w sąsiedztwie węzłów transportowych, wykorzystując transport intermodalny.

Podniesienie konkurencyjności i atrakcyjności regionu dla inwestorów oraz zapewnienie wyższego poziomu usług dla społeczności lokalnych wiąże się również z koniecznością poprawy stanu infrastruktury energetycznej związanej z rozwojem systemów wytwarzania energii oraz przebudową systemów jej przesyłu i dystrybucji. Ważnym celem w zakresie rozwoju systemów infrastruktury jest zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego województwa czyli zapewnienie dostaw odpowiedniej ilości energii elektrycznej w rozsądnych cenach, przy równoczesnym zachowaniu wymagań ochrony środowiska. Ochrona klimatu, wyczerpywalność złóż węgla oraz rosnące jego ceny, powodują konieczność przestawienia produkcji energii na nowe technologie o niskiej emisji CO₂ oraz zastosowania sekwestracji CO₂ (CCS) celem ochrony środowiska i klimatu. Technologia ta rozważana jest do zastosowania w PGE Elektrownia Bełchatów, gdzie analizowane są trzy alternatywne warianty transportu i magazynowania w podziemnych strukturach geologicznych dwutlenku węgla uzyskiwanego w procesie spalania węgla.

Istotnymi technologiami o niskiej emisji CO₂ będzie rozwój energetyki rozproszonej, wykorzystującej lokalne źródła energii, jak metan (biogaz), czy też odnawialne źródła energii (OZE) oraz energetyka jądrowa, która oprócz braku emisji CO₂ zapewnia niezależność od typowych kierunków pozyskiwania surowców. Zastosowanie energetyki jądrowej poprzedzone będzie opracowaniem na szczeblu rządowym „Programu polskiej energetyki jądrowej”, który określi m. in.: lokalizacje elektrowni jądrowych (jedna potencjalna lokalizacja dotyczy rejonu Elektrowni Bełchatów), przygotowanie infrastruktury dla energetyki jądrowej, zapewnienie inwestorom warunków do wybudowania i uruchomienia elektrowni jądrowych opartych na bezpiecznych technologiach akceptowanych społecznie.

Wskazane jest także aby województwo zaczęło równomiernie korzystać z możliwości jakie niesie za sobą uczestnictwo w „sieci”. Działania w kierunku budowy społeczeństwa informacyjnego winny mieć na celu stworzenie powszechnego dostępu do Internetu, mediów telekomunikacyjnych oraz poprawę wykorzystania technologii informatycznych i komunikacyjnych we wszystkie sfery życia społeczno – gospodarczego.

Rozwijanie systemów infrastruktury transportowej, telekomunikacyjnej i energetycznej, oraz osiągnięcie wysokiego standardu dostępności do usług informacyjnych (RTV, Internet, telekomunikacja w tym bezprzewodowa) zapewnią przestrzenne zintegrowanie regionalnych rynków pracy oraz przyczynią się do wzmocnienia spójności terytorialnej województwa z innymi województwami.

• KIERUNKI DZIAŁAŃ DLA ZWIĘKSZENIA DOSTĘPNOŚCI WOJEWÓDZTWA POPRZECZ ROZWÓJ PONADLOKALNYCH SYSTEMÓW INFRASTRUKTURY

1. Wzmocnienie i rozwój systemu powiązań drogowych zewnętrznych i wewnętrznych

Rozwój systemu drogowego województwa łódzkiego planowany jest zgodnie z założeniami polityk transportowych i strategii szczebla rządowego oraz wojewódzkiego. W ramach wzmocnienia i rozwoju systemu powiązań drogowych zakłada się:

- **Realizację strategicznego układu drogowego województwa w ramach istniejącej i postulowanej sieci TEN-T**
- strategiczny układ drogowy województwa tworzą układ autostrad i dróg ekspresowych wg Rozporządzenia Rady Ministrów z 2007r.:
 - autostrada A-1 Gdańsk – Toruń – Łódź – Piotrków Trybunalski – Częstochowa – Gliwice – Gorzyczki,
 - autostrada A-2 Świecko – Poznań – Stryków – Warszawa – Kukuryki, na obszarze województwa kontynuacja na odcinku Stryków – Warszawa,
 - droga ekspresowa S-8 - A-1(Piotrków Trybunalski) – Rawa Mazowiecka - Warszawa - przebudowa drogi krajowej nr 8 do parametrów drogi ekspresowej,
 - droga ekspresowa S-8 - Syców - Kępno - Sieradz – A-1 (Łódź),
 - droga ekspresowa S-12 - A-1(Piotrków Trybunalski) – Sulejów – Radom,

- droga ekspresowa S-74 o postulowanej (innej niż w rozporządzeniu RM) relacji Łódź – Tomaszów Mazowiecki – Kielce – Rzeszów,
- oraz droga ekspresowa S-14 jako zachodnia obwodnica Łodzi łącząca A-2 i S-8 (poza siecią TEN-T).
- w ramach modyfikacji sieci TEN-T 2010 zespół Ministerstwa Infrastruktury zarekomendował Komisji Europejskiej propozycje uzupełnienia sieci, która wstępnie je zaakceptowała:
 - na kierunku Praga – Wrocław – Łódź o projektowaną drogę ekspresową S-8,
 - na kierunku Piotrków Trybunalski – Radom - Dorohusk - Kijów o projektowaną drogę ekspresową S-12,
 - na kierunku Łódź – Kielce – Rzeszów - Lwów o drogę ekspresową S-74 w postulowanej relacji.

Aktualnie opracowywane są przez GDDKiA wariantowe przebiegi dróg ekspresowych, w ramach Studiów Techniczno – Ekonomiczno - Środowiskowych (STEŚ). Ostateczne uściślenie przebiegów nastąpi po wielokryterialnej analizie porównawczej wariantów, uzyskaniu opinii i decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach.

• **Rozwój układu regionalnego i wzmocnienie powiązań międzyregionalnych poprzez:**

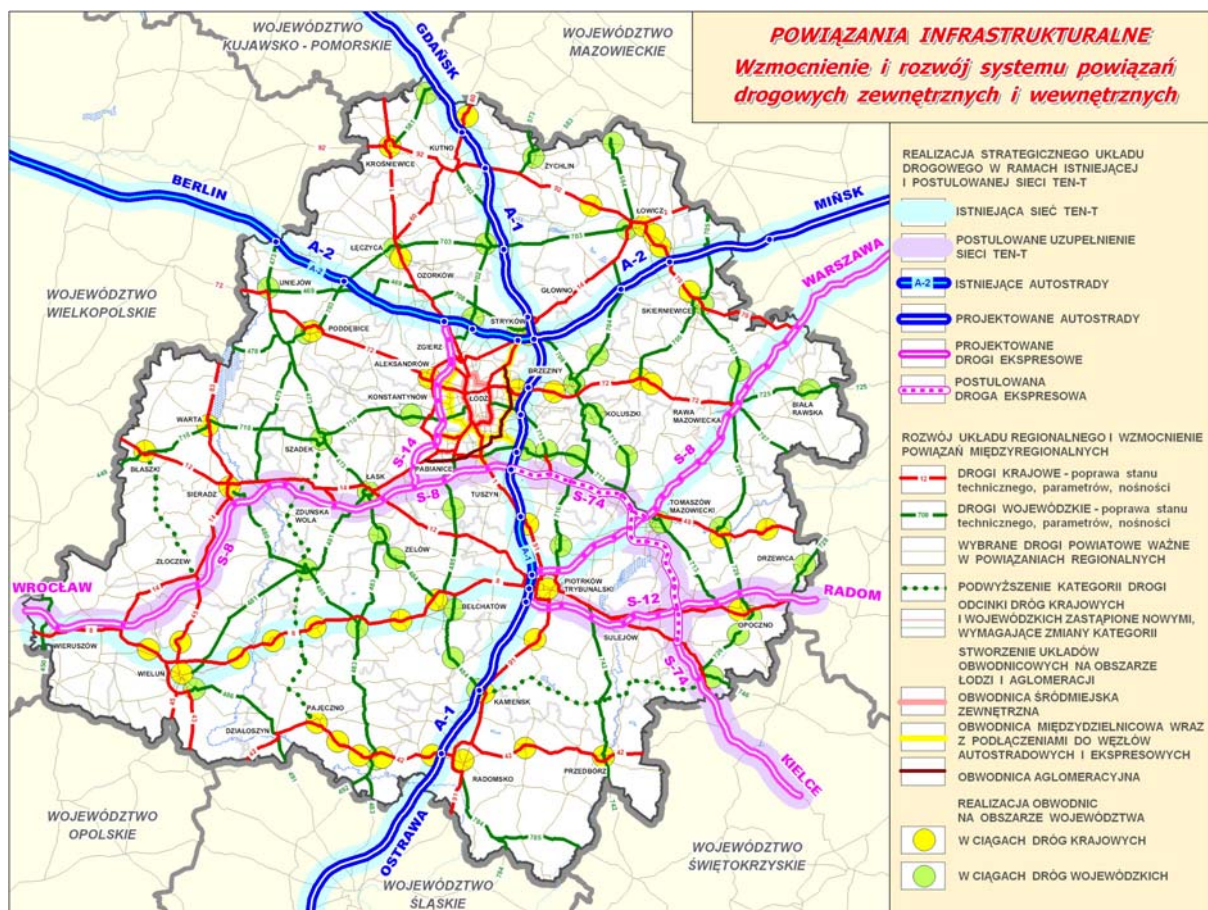
- realizację sprawnych połączeń, o wysokich parametrach technicznych (GP i G), stanowiących powiązanie układów drogowych miejskich z węzłami autostradowymi i ekspresowymi, w postaci nowych odcinków dróg oraz istniejących dróg przebudowanych do odpowiednich standardów;
- poprawę stanu technicznego istniejącego układu dróg krajowych i wojewódzkich polegającą na sukcesywnej przebudowie lub rozbudowie dróg i obiektów mostowych do wysokich parametrów technicznych przyjmując docelowo:
 - dla **dróg krajowych** nr 1, 2 (92), 8, 12, 14, 91, 74, 60 (na odc. Kutno- Płock), 70 (na odc. Łowicz – Nieborów), 72 (na odc. Rawa Mazowiecka. – DP4153E) - ważnych w powiązaniach międzyregionalnych - klasę GP (główna ruchu przyspieszonego), a dla dróg nr 42, 43, 45, 48, 71, 83, oraz nr 60, 70, 72 (na pozostałych odcinkach) – klasę G (główna),
 - dla wszystkich **dróg wojewódzkich** - klasę G (główna),
 - dla **dróg powiatowych** układu uzupełniającego, znaczących w układzie regionalnym (poza układami w miastach) stanowiących często podstawową sieć obsługi komunikacyjnej ośrodków gminnych i ich powiązania z siecią dróg krajowych i wojewódzkich, zakłada się klasę Z (zbiorcza).

W ramach działania przebudowy dróg zakłada się jednocześnie wzmacnianie nośności dróg do 115 kN/oś (głównie dla dróg krajowych) i dostosowanie ich nawierzchni do wielkości przenoszonego ruchu.

- stworzenie układów obwodnicowych w obszarze metropolitalnym:
 - południowo-wschodnia obwodnica aglomeracyjna Pabianice-Rzgów-wschodnie dzielnice Łodzi – Stryków (GP, wyjątkowo G), nowa droga regionalnego znaczenia, która w przyszłości stanowić będzie drogę odciążającą obszary zurbanizowane, poza koleją obwodową, od ruchu samochodowego ciężkiego

- i tranzytowego, stanowiąc jednocześnie alternatywę dla płatnej autostrady A-1 w obszarze metropolitalnym.
- stworzenie układów obwodnicowych o znaczeniu regionalnym w układzie drogowo - ulicznym Łodzi:
 - poza koleją obwodową - obwodnica międz dzielnicowa, którą tworzą ulice o klasie GP, G (częściowo pokrywa się z przebiegiem obwodnicy aglomeracyjnej - we wschodniej części miasta),
 - w granicach kolei obwodowej - obwodnica śródmiejska zewnętrzna w przeważającej klasie G.
 - realizację połączeń zapewniających obsługę kształtujących się nowych pasm zagospodarowania, głównie w obszarze metropolitalnym, np. pasmo koluszkowskie. Przebieg i klasa techniczna tego połączenia uzależnione są od przebiegu projektowanej obwodnicy Brzeziny. Przy realizacji przełożenia drogi krajowej nr 72, zakłada się połączenie klasy Z, o przebiegu wykorzystującym istniejące drogi powiatowe, w innym przypadku – wskazany byłby przebieg nowym śladem klasy G.
 - podwyższenie kategorii dróg powiatowych Szadek-Zduńska Wola–Widawa-Pajęczno, Złoczew-Błaszki oraz Kamieńsk-Ręczno-Żarnów jako istotne uzupełnienia podstawowego układu komunikacyjnego województwa.

- eliminację uciążliwego ruchu tranzytowego i ciężkiego z miejscowości o intensywniej zabudowie, poprzez realizację obwodnic w ciągu najbardziej obciążonych dróg krajowych i wojewódzkich np.:
 - w ciągu dróg krajowych: Krośniewic (w trakcie realizacji), Bełchatowa, Wielunia, Kluk, Ruśca, Chorzyny, Folwarku Raduckiego, Opoczna, Błaszczak, Radomska, Kamieńska, Rozprza, Srocka, Sieradza, Brzezina, Aleksandrowa Łódzkiego I Poddębic,
 - w ciągu dróg wojewódzkich – Strykowa, Bełchatowa, Łękwany, Kamieńska, Białej Rawskiej, Piątku, Dłutowa, Woli Rakowej, Konstancynowa Łódzkiego, Lutomska, Szadku, Tomaszowa Mazowieckiego, Kołacina, Budziszewice, Koluszek, Wąglian i Uniejowa.

W aktualizacji „Planu...” uwzględniono konieczność realizacji obwodnic uzasadnionych dużym natężeniem ruchu na drogach przebiegających przez centrum miejscowości, często objętych ochroną konserwatorską. Ze wszystkich proponowanych obwodnic zdefiniowany przebieg, w postaci projektu budowlanego, mają jedynie obwodnice Bełchatowa, Wielunia (DK 8), Opoczna (DK12) oraz obwodnica Strykowa (DW 708). Pozostałe obwodnice pokazano w „Planie...” w preferowanym przez autorów „Planu...” przebiegu, który w ramach opracowań szczegółowych (wariantowych), może ulec zmianie lub uściśleniu.

2. Wzmocnienie i rozwój systemu powiązań kolejowych zewnętrznych i wewnętrznych

• Realizacja strategicznego układu kolejowego w ramach istniejących i postulowanych Transeuropejskich Sieci Transportowych (TEN-T 2010):

- realizacja Kolei Dużych Prędkości (KDP), ($\geq 300\text{ km/h}$), Warszawa – Łódź – Wrocław/Poznań z przejściem podziemnym tunelem pod centrum Łodzi,
- realizacja połączenia KDP z Łodzi do CMK-i poprzez modernizację linii 25 na odcinku Gałkówka – Opoczno z dobudową łącznicy Słomianka - Opoczno Południe.

Te dwie inwestycje są największym projektem infrastrukturalnym, mającym wpływ na znaczenie i kształtowanie Łódzkiego Węzła Kolejowego, który zapewni powiązania czterech metropolii – Łodzi, Poznania, Wrocławia i Warszawy oraz pozwoli na stworzenie spójnego systemu przewozów KDP w kraju w powiązaniu z europejską siecią kolei szybkich (Eurocity i Intercity). Włączenie Łodzi w sieć KDP wymaga ponadto przebudowy Łódzkiego Węzła Kolejowego (ŁWK) w zakresie: realizacji nowego Dworca Centralnego w podziemiach istniejącego Dworca Fabrycznego oraz uzupełnienia sieci - budowy brakujących odcinków linii łączących KDP z układem kolejowym międzyregionalnym i regionalnym (fragmentami w tunelach lub wykopach).

- przebudowa linii E-20 Warszawa – Kutno – Poznań – pozostałe roboty – jest to kontynuacja projektu modernizacyjnego z poprzednich okresów finansowania
- przebudowa linii CE-20 Łowicz – Skierniewice – Łuków – realizacja w ramach projektów z listy rez. POIiŚ 2007 - 2013
- przebudowa linii E65 Grodzisk Mazowiecki – Zawiercie (CMK) – dostosowanie do prędkości ponad 200 km/h (250 – 300 km/h) - realizacja w ramach projektów z listy rez. POIiŚ

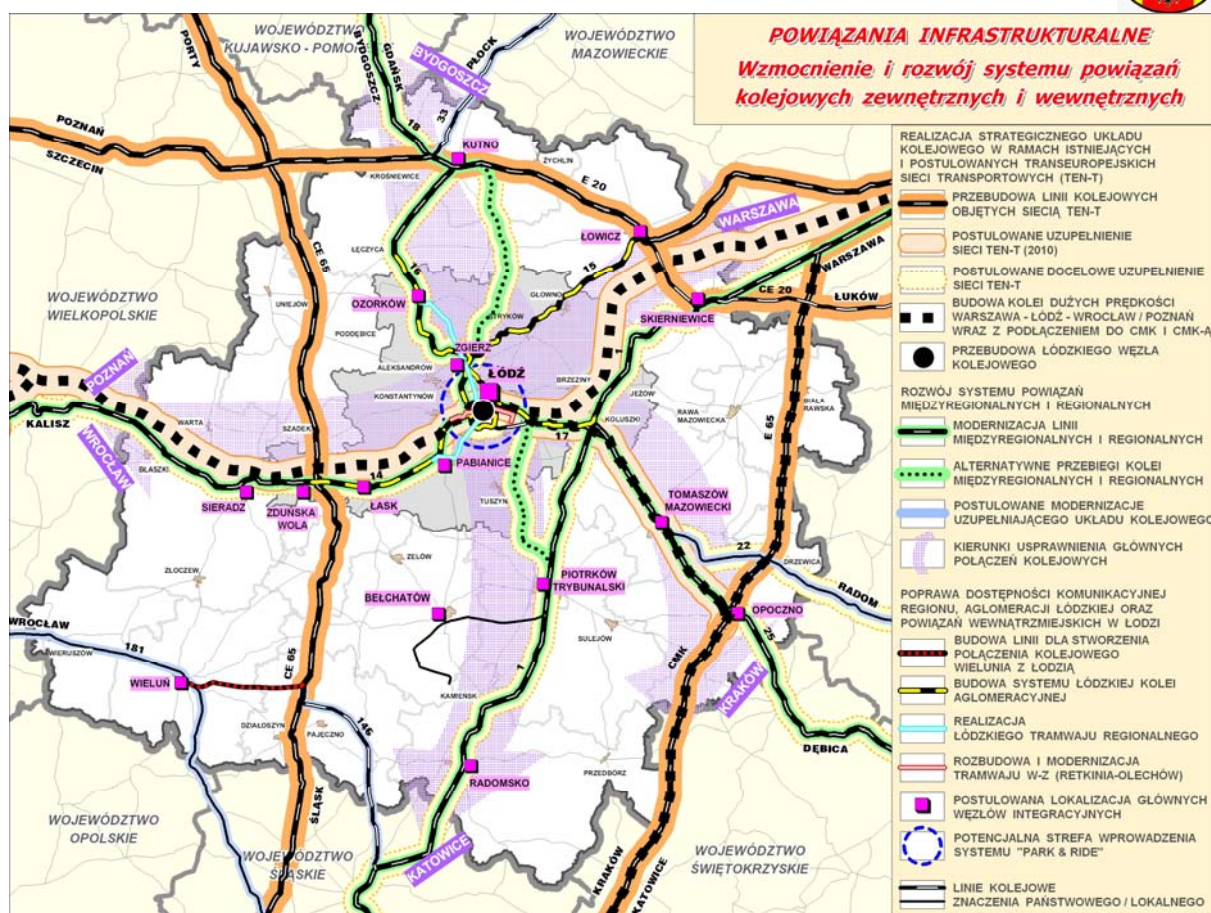
- przebudowa linii CE65 Chorzów Batory – Tarnowskie Góry – Inowrocław – Bydgoszcz – Tczew (magistrala węglowa Śląsk – Porty) - realizacja z listy Programu TEN-T.
- **Rozwój systemu powiązań międzyregionalnych i regionalnych poprzez przebudowę układu do prędkości 160-200 km/h na podstawowych kierunkach dojazdowych do sieci TEN-T poprzez:**
 - na kierunku Łódź – Bydgoszcz – budowę nowego odcinka linii kolejowej Zgierz – Kutno częściowo wzdłuż autostrady A1 (alternatywnie dopuszcza się przebudowę istniejącej linii Zgierz – Kutno z dobudową drugiego toru) oraz modernizację linii nr 18 Kutno – Bydgoszcz,
 - na kierunku Łódź – Katowice - modernizację linii nr 1 na odcinku Koluszki – Piotrków Trybunalski – Częstochowa – Katowice oraz realizację łącznicy ~1,6 km, wyprowadzającej ruch z linii 17 na linię nr 1, (alternatywnie rozważana jest też budowa nowego odcinka linii Łódź – Piotrków Tryb.),
 - na kierunku do Warszawy – modernizacja odcinków Łódź Widzew – Łódź Fabryczna i Skierniewice – Warszawa Zachodnia oraz pozostałe roboty na całej trasie jako II etap projektu dotyczącego modernizacji linii kolejowej Warszawa – Łódź (projekty POiŚ),
 - na kierunku zachodnim zakłada się modernizację linii kolejowej nr 14 na odcinku Łódź Kaliska – Zduńska Wola – Kalisz (projekt z list rez. POiŚ),
 - budowę tunelu dla kolei regionalnej, międzyregionalnej i aglomeracyjnej w powiązaniu z przesiadkowym nowym Dworcem Centralnym, synchronizowaną z projektem KDP.

Dla poprawy warunków podróżowania i wzbogacenia oferty powiązań regionalnych i międzywojewódzkich proponuje się na pozostałym układzie:

- modernizację linii kolejowej nr 15 Łódź Kaliska – Bednary z nowobudowanym odcinkiem dojazdowym do Portu Lotniczego Łódź im. Władysława Reymonta (rewitalizacja w ramach RPO WŁ 2007 – 2013),
- modernizację linii nr 22. Tomaszów Maz. – Radom,
- modernizację linii nr 33 Kutno – Płock,
- modernizację linii nr 25 Łódź Kaliska – Dębica,
- modernizację linii nr 181 Herby Nowe – Oleśnica,
- modernizację linii nr 146 Wyczerpy – Chorzew Siemkowice.

Linie magistralne (160 - 200 km/h) oraz linie nr 25 i nr 22 postuluje się do włączenia w sieć TEN-T w kolejnych etapach weryfikacji tej sieci.

- **Poprawa dostępności komunikacyjnej regionu, aglomeracji łódzkiej oraz powiązań wewnątrzmijskich w Łodzi**
 - budowa linii kolejowej Wieluń-Chorzew/Siemkowice celem stworzenia bezpośredniego połączenia kolejowego Wielunia z Łodzią (z wykorzystaniem linii „Śląsk-Porty” i linii kolejowej nr 14 na odcinku Zduńska Wola-Łódź)
 - budowa systemu Łódzkiej Kolei Aglomeracyjnej (ŁKA) na bazie kolei obwodowej (modernizacja i odbudowa), z koniecznymi modernizacjami linii, przebudową stacji

oraz realizacją brakujących łącznic przy wykorzystaniu również zmodernizowanej w ramach innych projektów infrastruktury ŁWK.

- rozwój pozostałych środków transportu publicznego, w tym szczególnie przyjaznych środowisku poprzez promowanie tramwaju jako podstawowego środka komunikacji zbiorowej w Łodzi, w tym realizację szybkiego tramwaju na liniach: Ozorków – Zgierz – Łódź – Pabianice (Łódzki Tramwaj Regionalny - dokończenie całości planowanego zadania) oraz na trasie W-Z Retkinia – Widzew Janów (modernizacja i odcinkowa realizacja).
- integracja systemów transportu publicznego poprzez modernizację wybranych stacji kolejowych do pełnienia funkcji intermodalnych węzłów integracyjnych (przesiadkowych), oraz zastosowanie systemu „Park & Ride” na obszarze Łodzi.. Realizacja intermodalnych węzłów integracyjnych pomiędzy różnymi rodzajami transportu zbiorowego wymaga realizacji efektywnych połączeń z portami lotniczymi i z dworcami kolejowymi oraz połączeń pomiędzy siecią miejską i podmiejską.

3. **Wzmocnienie i rozwój systemu powiązań lotniczych**

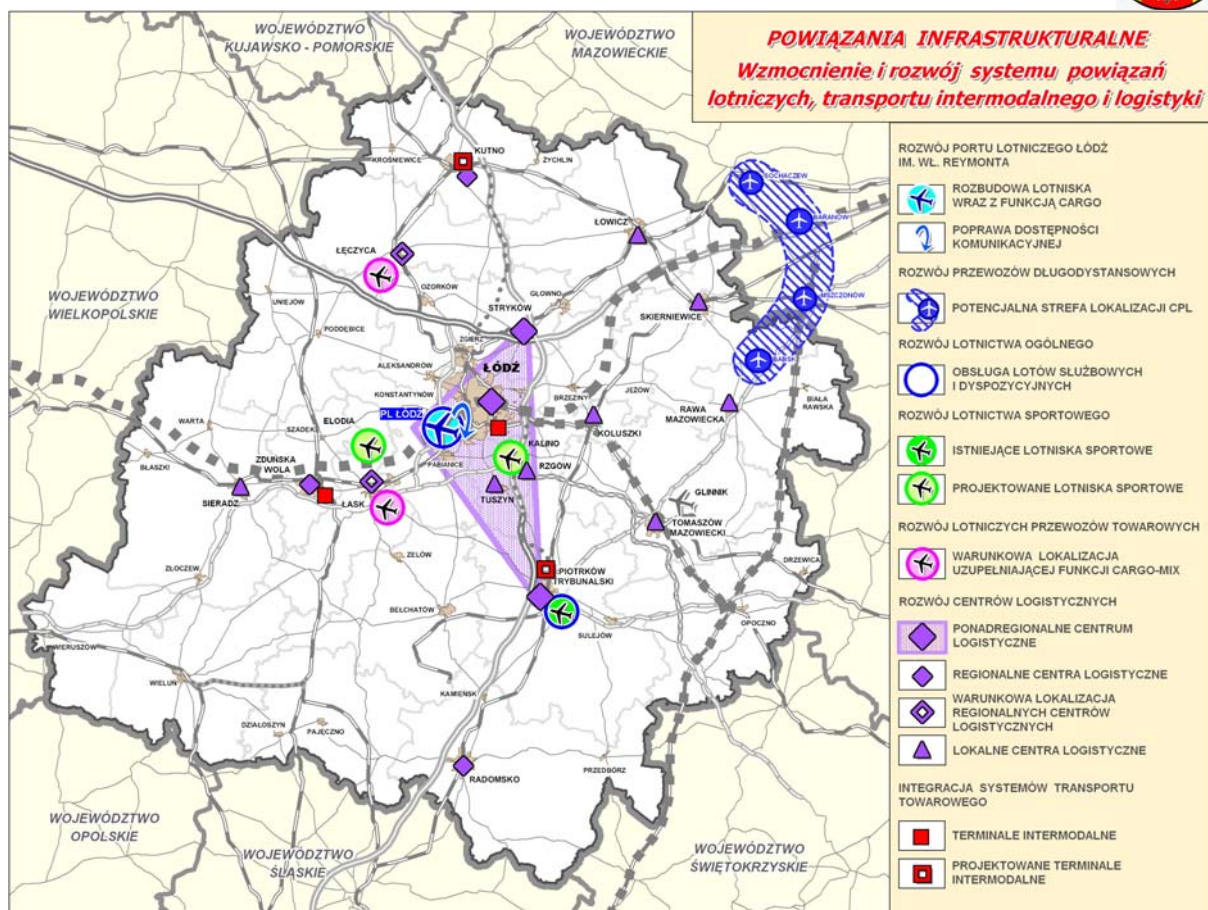
- **Podniesienie pozycji Portu Lotniczego Łódź im. Wł. Reymonta na tle kraju, jako strategicznego elementu kształtującego się Centralnego Węzła Komunikacyjnego**
- włączenie Portu do Sieci TEN –T w ramach rewizji sieci w 2010 r.,

- poprawa regionalnej i lokalnej dostępności (budowa dojazdu kolejowego i nowych dróg dojazdowych),
- rozbudowa w ramach RPO WŁ 2007-2013 polegająca na budowie Terminalu III (już rozpoczętej), mającego obsłużyć 2mln pasażerów (2010 r.) i zwiększeniu przepustowości lotniska do 3 mln pasażerów.
- **Rozwinięcie oferty przewozów lotniczych długodystansowych w oparciu o planowaną budowę Centralnego Lotniska dla Polski**
- zapewnienie gwarancji obsługi dynamicznie wzrastającego zapotrzebowania na przewozy lotnicze poprzez wykorzystanie Centralnego Portu Lotniczego w lokalizacji między Łodzią a Warszawą (budowa CPL uzależniona od wyników prac nad studium analityczno - prognostycznym „Koncepcja lotniska centralnego dla Polski - prace analityczne”, zleconym przez MI w ramach POLiŚ na lata 2008-2013).
- **Zwiększenie możliwości obsługi lotów lotnictwa ogólnego (GA)**
- dodatkowa (oprócz PL Łódź) obsługa lotów służbowych (korporacyjnych) i przewozów typu dyspozycyjnego (on-demand, charter, air taxi) na lotnisku sportowym Piotrków Trybunalski - Bujny, posiadającym odpowiednie parametry techniczne,
- **Rozwój lotnictwa sportowego**
- utrzymanie funkcji sportowej na lotnisku Piotrków Trybunalski – Bujny,
- realizacja dodatkowych lotnisk sportowych w Elodii (gm. Wodzierady) oraz Kalinku (gm. Rzgów), dla których zabezpieczone zostały rezerwy terenowe w dokumentach planistycznych gmin.
- **Obsługa lotów towarowych**
- rozwinięcie oferty „cargo” w PL Łódź, po zakończeniu przebudowy (2010 r.)
- przystosowanie lotniska wojskowego do funkcji cargo-mix (alternatywnie Łask lub Łęczyca w Leżnicy Wielkiej), warunkowane udostępnieniem lotnisk wojskowych do celów cywilnych.

4. Rozwój transportu intermodalnego i logistyki

- **Rozwój centrów logistycznych**
- utworzenie ponadregionalnego centrum logistycznego (PCL) na terenach najbardziej zaawansowanego procesu rozwoju usług logistycznych i najlepszej dostępności komunikacyjnej (Łódź - Piotrków Trybunalski- Stryków),
- utworzenie regionalnych centrów logistycznych (RCL) na terenach o rozpoczętym procesie rozwoju usług logistycznych (Kutno, Radomsko, Zduńska Wola),
- utworzenie regionalnego centrum logistycznego na terenach przy lotnisku wojskowym, alternatywnie w Łasku lub Leżnicy Wielkiej, warunkowane udostępnieniem lotniska do celów cywilnych,
- utworzenie lokalnych centrów logistycznych w rejonach przygotowanych planistycznie oraz komunikacyjnie (Tomaszów Mazowiecki, Skierniewice, Sieradz, Tuszyń, Rzgów, Rawa Mazowiecka, Łowicz, Koluszki).

- **Stworzenie możliwości integracji systemów komunikacyjnych dla transportu intermodalnego**
 - zintensyfikowanie wykorzystania istniejących stacji kontenerowo - przeładunkowych Łódź Olechów, Karsznice jako terminali intermodalnych,
 - realizacja nowych terminali intermodalnych: w Porcie Lotniczym im. Wł. Reymonta, w Piotrkowie Trybunalskim oraz w Kutnie
 - podniesienie parametrów technicznych linii kolejowych dla usprawnienia przewozów towarowych,
 - budowa i poprawa parametrów technicznych dróg - obejmująca między innymi usprawnienia połączeń z węzłami drogowymi, stacjami kolejowymi, centrami logistycznymi, lotniskami, strefami ekonomicznymi, ośrodkami gospodarczymi.

5. Bezpieczeństwo energetyczne województwa

- **Wzmocnienie systemu energetycznego regionu poprzez:**
 - rozbudowę Elektrowni Bełchatów o blok 858 MW (Bełchatów II) i modernizację stacji elektroenergetycznych,
 - budowa rurociągu tłoczącego CO₂ z Elektrowni Bełchatów do podziemnych struktur geologicznych,
 - wyprowadzenie mocy Elektrowni Bełchatów przez realizację linii elektroenergetycznej 400 kV z Elektrowni Bełchatów do Trębaczewa oraz z Rogowca w kierunku Pątnowa, Kielc i Trębaczewa,

- budowa stacji elektroenergetycznej 400 / 220 kV Pabianice bis oraz rozbudowa stacji elektroenergetycznej Janów do napięcia 400 kV,
- zabezpieczenie energetyczne miast: Radomska, Skierniewic, Pabianic, Kutna i Brzezina nowymi liniami elektroenergetycznymi 220kV i 110kV oraz Łodzi Aleksandrowa Łódzkiego i Konstancynowa Łódzkiego linią 110 kV (tzw. domknięcie ringu energetycznego),
- budowa linii elektroenergetycznej 220 kV Pabianice-Pabianice bis,
- modernizację linii elektroenergetycznych: 220kV Adamów-Pabianice-Janów-Zgierz-Adamów oraz Rogowicz-Janów, Rogowicz-Pabianice, 110kV Żłota-Sieradz - Błaszki - Kalisz, Żłoczew - Jawor, Wieruszów - Kępno (wielkopolskie),
- drugostronne zasilanie stacji elektroenergetycznych, istniejących i planowanych o jednostronnym zasilaniu.

Dla funkcjonowania elektrowni Bełchatów w dalszej perspektywie konieczne jest podjęcie eksploatacji złoża „Żłoczew”.

- ***Zwiększenie produkcji energii ze źródeł odnawialnych ukierunkowane na:***

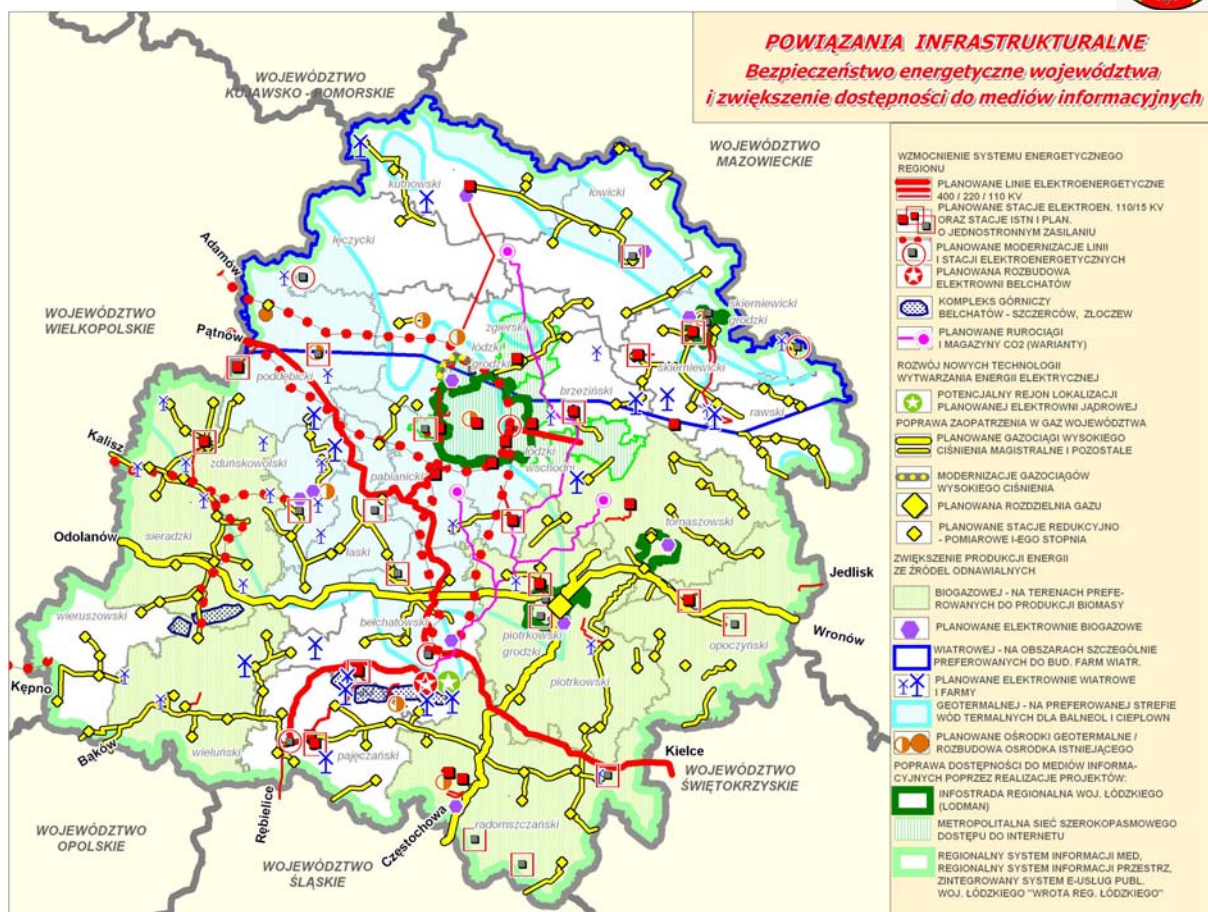
- produkcję energii z biomasy jako kierunek priorytetowy dla województwa. Zakłada się rozwój tego typu komponentów do produkcji energii w powiatach: sieradzkim, radomszczańskim, tomaszowskim, opoczyńskim, piotrkowskim i wieluńskim; Rozwój energetyki z biomasy powinien rozwinąć się z wykorzystaniem tzw. kogeneracji np. wspólny udział energii otrzymywanej z wód geotermalnych, biomasy i oleju opałowego, jak to ma miejsce w ciepłowni w Uniejowie,
- rozwój energetyki wiatrowej na obszarach o najlepszych preferencjach tj w północnej części województwa i na terenach o lokalnie sprzyjających warunkach (np. zwałowiska), z ograniczeniem dla terenów o wysokich walorach krajobrazowych objętych ochroną prawną,
- wykorzystywanie zasobów wód geotermalnych występujących w pasie Zduńska Wola – Łęczyca – Uniejów, Skierniewice-Kutno i Sieradz – Piotrków Tryb. oraz w ośrodkach: Łódź, Rogóźno, Poddębice, Skierniewice, Radomsko, Kleszczów, Zduńska Wola, Ozorków i Uniejów;
- rozwój energetyki wodnej i słonecznej uzupełniającej pozostałe źródła energii odnawialnej.

- ***Rozwój nowych technologii wytwarzania energii elektrycznej***

- potencjalna budowa elektrowni jądrowej w rejonie Elektrowni Bełchatów

- ***Poprawa zaopatrzenia w gaz województwa poprzez:***

- realizację gazociągów przesyłowych wysokiego ciśnienia Wronów – Meszcze – Odolanów, Wolbórz - Meszcze – Częstochowa,
- modernizację gazociągu wysokiego ciśnienia, (część tzw. obwodnicy Łodzi),
- doprowadzenie gazociągów wysokiego ciśnienia do wszystkich niezgazyfikowanych ośrodków gminnych oraz gazyfikację powiatów: wieluńskiego, pajęczańskiego, brzezińskiego, skierniewickiego i łowickiego.

6. Zwiększenie dostępności do mediów informacyjnych

• Poprawa dostępności do mediów informacyjnych poprzez:

- promowanie innowacyjnych technologii i systemów gromadzenia i przesyłu danych,
- budowę społeczeństwa informacyjnego poprzez rozwój infrastruktury informatycznej, poprawę infrastruktury łączności, rozwijanie sieci internetowych oraz wspieranie ich aktywnego wykorzystania,
- rozwój sieci połączeń w zakresie telekomunikacji stacjonarnej zgodnie z programami operatorów działających na terenie województwa,
- poprawę zasięgu emisji fal radiowo – telewizyjnych poprzez zwiększenie mocy niektórych stacji nadawczych przekaznikowych lub budowę nowych stacji i połączeń. W Łodzi np. zwiększone zostaną moce stacji nadawczych radiowej Dwójki dzięki czemu sygnał obejmie większą część województwa,
- poprawę jakości odbioru telewizji poprzez przejście z telewizji satelitarnej i analogowej na sygnał cyfrowy. Cyfryzacja, powinna objąć wszystkich mieszkańców Polski do 2014 r. (termin wyznaczony przez UE).

3. POWIĄZANIA ŚRODOWISKOWE I KULTUROWE

Cel główny

***KSZTAŁTOWANIE TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ
W OPARCIU O WALORY PRZYRODNICZE, KULTUROWE
I TURYSTYCZNE REGIONU***

Zasada zrównoważonego rozwoju zobowiązuje do działań opartych na racjonalnym gospodarowaniu zasobami przyrodniczymi i kulturowymi w taki sposób, aby potrzeby obecnego pokolenia były zaspokojone bez umniejszania szans przyszłych pokoleń na ich zaspokojenie. Niewielka ilość terenów objętych ochroną prawną, brak spójności obszarów chronionych oraz silna antropopresja na tereny o cennych walorach przyrodniczych sprawia, że zagospodarowanie elementów przyrodniczych regionu ma kluczowe znaczenie dla jego zrównoważonego rozwoju i będzie miało długotrwały wpływ nie tylko na funkcjonalność i tożsamość województwa, ale również na dynamikę jego rozwoju, bezpieczeństwo ekologiczne, jakość życia i zdrowie mieszkańców a przez to konkurencyjność w kraju i Europie. Na ruszt ekologiczny województwa składa się system dolin rzecznych Warty, Pilicy i Bzury oraz ich dopływów. Stanowić on będzie podstawę dla stworzenia spójnego systemu obszarów chronionych, wpisującego się w system krajowy, opartego o istniejące i projektowane wieloprzestrzenne formy ochrony przyrody, który zapewni prawidłowe funkcjonowanie przestrzeni przyrodniczej. System ten będzie zintegrowany z istniejącymi i projektowanymi obszarami Natura 2000 i innymi formami ochrony przyrody. Poza parkami krajobrazowymi i obszarami chronionego krajobrazu, tworzącymi system ekologiczny województwa „Plan ...”, zakłada ochronę unikatowych i najcenniejszych przyrodniczo terenów poprzez utworzenie 35 obszarów Natura 2000, 28 rezerwatów przyrody, 61 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, 23 stanowisk dokumentacyjnych, 97 użytków ekologicznych. Teren najbardziej narażony na antropopresję to obszar Aglomeracji Łódzkiej i potencjalnego Obszaru Metropolitalnego. Dla poprawy warunków życia mieszkańców, jak również ochrony najcenniejszych walorów przyrodniczych i krajobrazowych „Plan...” zakłada utworzenie dwóch kręgów. Są to: Zielony Krąg Tradycji i Kultury okalający centralny obszar miasta oraz Krąg Kulturowo-Przyrodniczy Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego. Łącznikiem tych dwóch kręgów będzie Błękitno-Zielona Sieć. Zachowanie ciągłości systemu przyrodniczego stanowić będzie podstawę dla rozwoju ekonomicznego regionu oraz kształtować jego tożsamość regionalną.

Województwo pod względem kulturowym nie jest obszarem jednorodnym o czym świadczą więzi nawiązujące do ziem historycznych. Przyjęto, że w wymiarze kulturowym kształtowanie tożsamości regionalnej oparte będzie o wielokulturowość regionu i wzmacnianie poszczególnych unikatowych tradycji ludowych, folkloru, utrzymywania charakterystycznych układów rozplanowania i regionalnego budownictwa. W tym celu konieczne jest zachowanie m. in. zabudowy industrialnej w obszarze centralnym, charakteru wsi łowickich, młynów nad Grabią, domów z margla i wapienników nad Wartą oraz zabudowy cysterskiej nad Pilicą. Wymaga to strefowania działań w zakresie polityki konserwatorskiej. W celu zachowania i ochrony materialnych i niematerialnych zasobów kulturowych i krajobrazu kulturowego przyjęto kształtowanie systemu pasm kulturowych łączących kulturowe obszary węzłowe województwa w postaci regionów etnograficznych. Dla zachowania i ochrony folkloru zakłada się m. in. tworzenie i promocję skansenów oraz działalności artystycznej i ludowych produktów regionalnych.

Przyjęto również objęcie wyższą formą ochroną, poprzez uznanie za pomnik historii, najcenniejszych obiektów i obszarów o wysokich walorach architektonicznych i kulturowych, co stworzy możliwość kandydowania obiektom do wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Kolejną preferowaną formą ochrony, która przyczyni się do zachowania dziedzictwa kulturowego regionu, jest tworzenie parków kulturowych. Na obszarze województwa szczególnie istotnym problemem jest rewitalizacja urbanistycznych i ruralistycznych wartościowych układów rozplanowania. Dlatego zakłada się stworzenie sieci unikatowych ośrodków historycznych, w których konieczne jest podjęcie prac rewitalizacji lub rewaloryzacji założeń przestrzennych. W tych działaniach szczególne znaczenie przypisano Łodzi, której wizerunek na przestrzeni ostatnich lat ulega wielu przekształceniom, jednak w dalszym ciągu nie opiera się o najcenniejsze walory kulturowe postindustrialnego miasta „czterech kultur”. Dla zachowania dorobku współczesnych pokoleń zakłada się objęcie ochroną najcenniejszych obiektów i obszarów i uznanie ich za dobra kultury współczesnej.

Zarówno elementy środowiska przyrodniczego, jak i kulturowego służą jako istotne komponenty kształtowania atrakcyjności turystycznej. Atrakcja turystyczna, stanowiąca trzon produktu turystycznego, odpowiednio wyeksponowana i promowana, może być jednym z elementów kształtujących związki emocjonalne z danym miejscem oraz decydować o percepcji danego obszaru. Województwo łódzkie posiada liczne, a przy tym dosyć zróżnicowane, walory turystyczne, w oparciu o które może kształtować swoją tożsamość regionalną. Położone na pograniczu krain geograficznych i historycznych, przez wiele lat nie potrafiło odnaleźć swojej indywidualności i zdyskontować własnych walorów. Obecnie to się zmienia a wizerunek województwa kształtowany jest właśnie w oparciu o jego różnorodność przyrodniczą i kulturową. Pozwoli to na zbudowanie konkurencyjności województwa względem innych obszarów Polski oraz nawiązanie współpracy z regionami sąsiednimi, m. in. z województwem mazowieckim i wielkopolskim, w zakresie tworzenia zintegrowanych produktów turystycznych. Istotnym elementem tej współpracy będzie m. in. kształtowanie strefy uzdrowiskowej w oparciu o zasoby wód geotermalnych, uporządkowanie systemu szlaków turystycznych oraz stworzenie sieci szlaków ponadregionalnych m. in. w oparciu o szlaki wodne Pilicy i Warty. Sprawą priorytetową jest zmiana percepcji województwa jako atrakcyjnego turystycznie. W tym celu zidentyfikowano tzw. symbole - wyróżniki odróżniające łódzkie od regionów konkurencyjnych. Wiąże się to bezpośrednio z kreowaniem marki turystycznej. Przyjęto, że będzie to następowało przede wszystkim poprzez wykorzystanie tradycji filmowych, turystykę aktywną, przyrodniczą (bird watching), sportową, medyczną i uzdrowiskową, kulinarną, turystykę w obiektach przemysłowych (industrialną) i zabytkach techniki oraz festiwalową i kongresową. Te formy turystyki będą rozwijały się w oparciu o reprezentatywne zabytki województwa, folklor łowicki i opoczyński, trzy największe rzeki w regionie (Wartę, Pilicę, Bzurę), parki krajobrazowe, lasy i zbiorniki wodne Jeziorsko i Sulejów. Pozytywny wizerunek regionu będzie kształtowany również przy wykorzystaniu certyfikowanych produktów turystycznych, oraz projektów turystycznych. Na perspektywiczne kształtowanie przestrzeni turystycznej może mieć wpływ potencjalna lokalizacja elektrowni jądrowej w rejonie Bełchatowa.

• **KIERUNKI DZIAŁAŃ DLA KSZTAŁTOWANIA TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ W OPARCIU O WALORY PRZYRODNICZE, KULTUROWE I TURYSTYCZNE REGIONU**

1. *Ochrona najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych oraz zapewnienie ciągłości systemu ekologicznego*

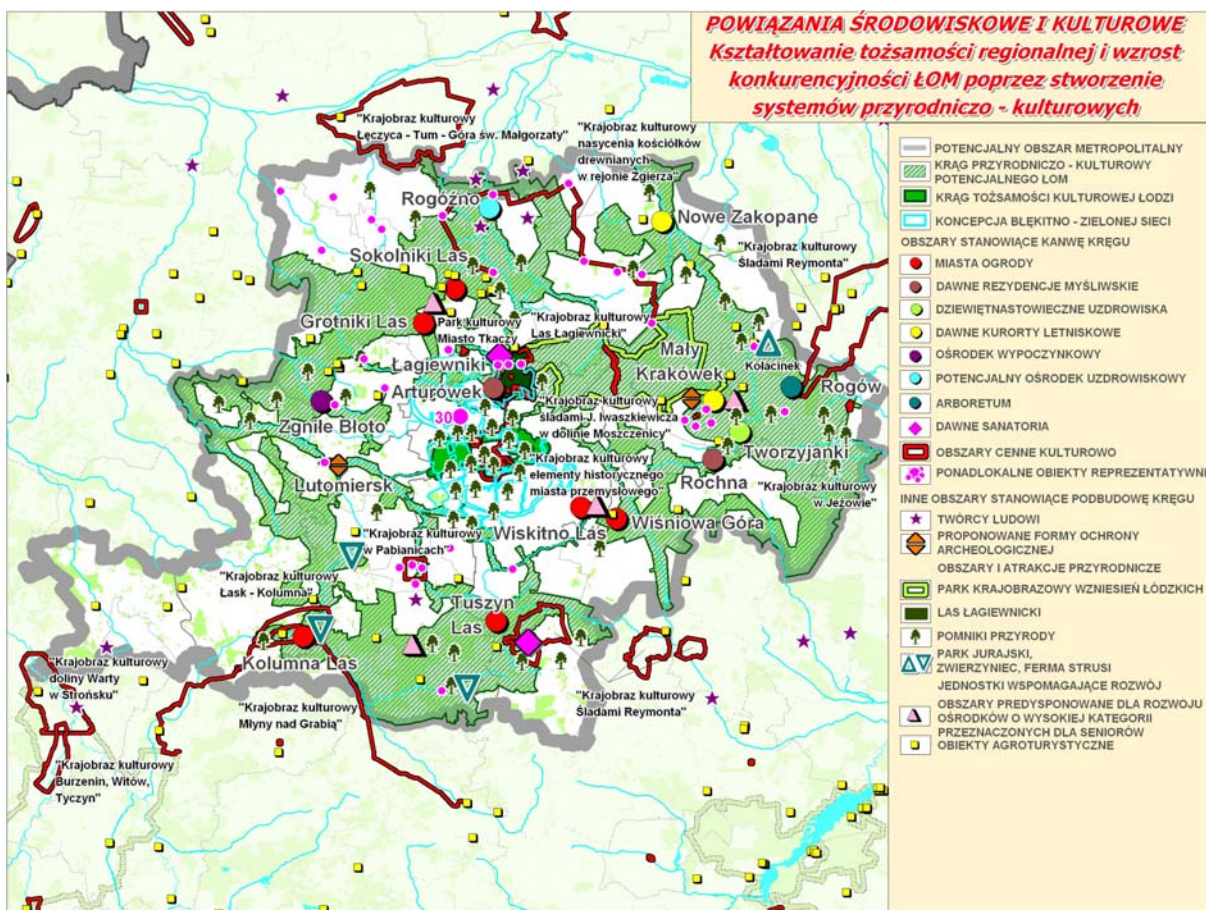
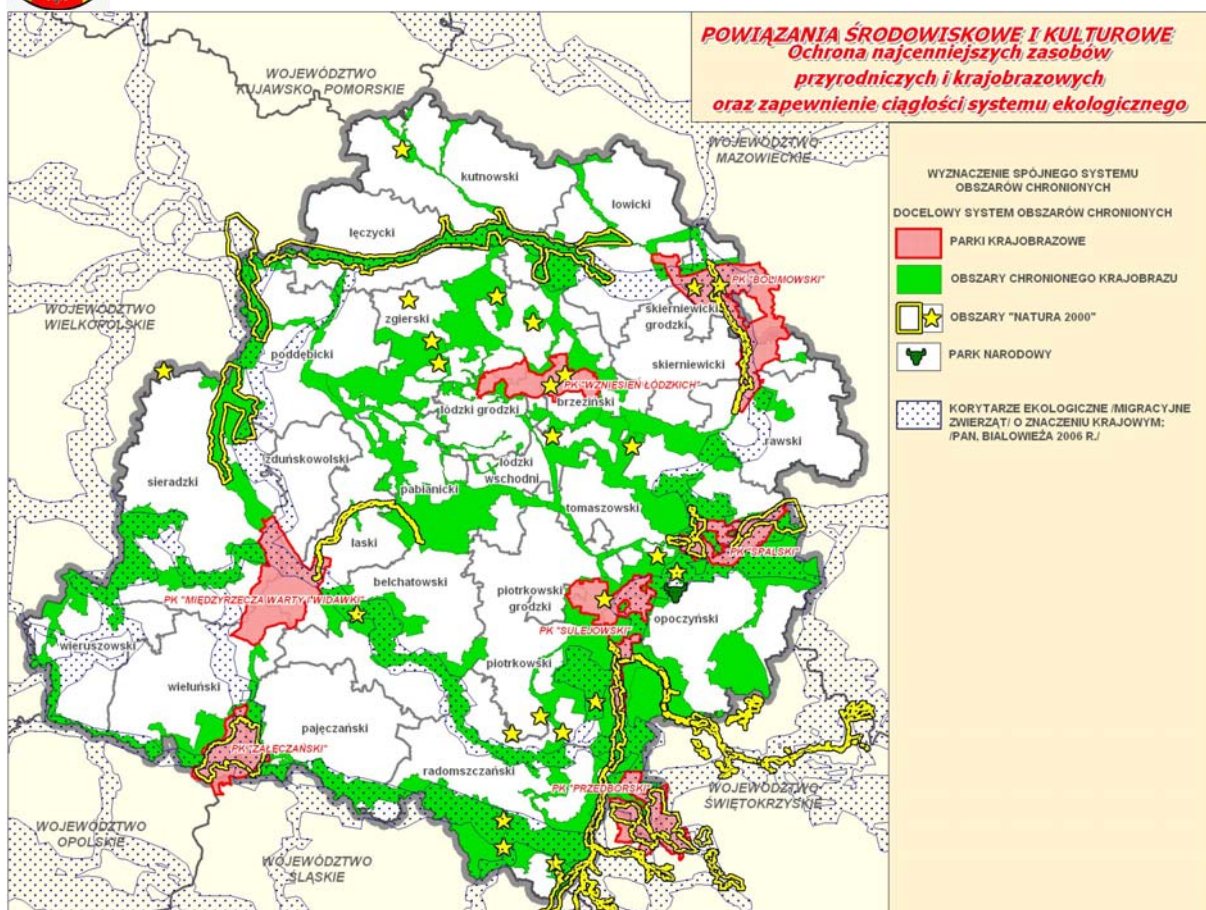
- ***Utworzenie spójnego systemu obszarów chronionych oraz ochrona korytarzy ekologicznych:***

- na proponowany system obszarów chronionych, wpisujący się w system krajowy, oparty o istniejące i projektowane formy ochrony przyrody, składa się 7 parków krajobrazowych, w tym 2 powiększone (Bolimowski Park Krajobrazowy, Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich) o łączną pow. 7 199 ha, oraz 34 obszary chronionego krajobrazu, w tym 26 nowych. Łączna powierzchnia systemu wyniesie 605 252,40 ha co stanowić będzie 33,24% powierzchni województwa. System ten będzie zintegrowany z istniejącymi i projektowanymi obszarami Natura 2000 oraz innymi formami ochrony przyrody w jedną sieć ekologiczną,
- projektowany system, na przeważającym terenie, uwzględnia ochronę korytarzy ekologicznych, umożliwiających migrację roślin i zwierząt w skali Polski i Europy. Są to rzeczne korytarze ekologiczne (duże i małe doliny rzeczne) oraz ważniejsze korytarze migracji kręgowców. Realizacja nowych inwestycji infrastrukturalnych może stanowić zagrożenie dla ich ciągłości.

Podstawowym celem utworzenia ciągłego systemu obszarów chronionych jest szeroko rozumiana ochrona przestrzeni przyrodniczej i krajobrazu kulturowego. **Główne zasady zagospodarowania** obszarów objętych systemem, powinny opierać się na zwartości przestrzennej terenów zurbanizowanych i przeciwdziałaniu suburbanizacji. Doliny rzeczne, stanowiące główne korytarze ekologiczne, należy wykluczyć z zabudowy, pozostawiając je do wykorzystania dla celów turystycznych i rekreacyjnych (bez zabudowy letniskowej). Również lasy, ich enklawy i półenklawy, stanowiące główne korytarze migracji kręgowców, powinny być chronione przed zabudową, a ich bezpośrednie sąsiedztwo zagospodarowane z uwzględnieniem stref ekotonowych gwarantujących powszechną dostępność do lasów. Ochrona walorów krajobrazowych to również nawiązywanie w projektowaniu nowej zabudowy do tradycyjnego budownictwa regionalnego i nie wprowadzanie dominant obcych kulturowo dla danego regionu, jak również rezygnacja z lokalizacji elektrowni wiatrowych. Rolnictwo powinno być ukierunkowane na zdrową żywność, a funkcje pozarolnicze głównie na usługi w tym turystykę i wypoczynek, rzemiosło, rękodzielnictwo i inne.

- ***Objęcie ochroną prawną obszarów i obiektów o szczególnie cennych walorach przyrodniczych i krajobrazowych:***

- obszary sieci Natura 2000: ustanowienie 35 obszarów sieci NATURA 2000 (Dyrektywa Siedliskowa) o pow. 55006,59 ha,
- rezerваты przyrody: utworzenie 23 rezerwatów przyrody i powiększenie 5 rezerwatów. Łączna pow. istniejących i projektowanych rezerwatów wyniesie 9 239,20 ha ,

- powiększenie otulin: Bolimowskiego Parku Krajobrazowego - o 2241,36 ha oraz Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich - o 1900,00 ha.
- obszary chronionego krajobrazu: utworzenie obszaru „Dolina Jasieńca”, w granicach m. Łodzi o pow. 375,30 ha. Obszar ten znajduje się poza granicami postulowanego systemu obszarów chronionych,
- zespoły przyrodniczo-krajobrazowe: utworzenie 60 zespołów; łączna pow. istniejących i projektowanych 92 zespołów wyniesie 23 101,00 ha,
- stanowiska dokumentacyjne: utworzenie 23 stanowisk; łączna pow. istniejących i projektowanych 27 stanowisk wyniesie 350,72 ha,
- użytki ekologiczne: utworzenie 104 użytków ekologicznych na terenie 106 gmin, łączna pow. istniejących i projektowanych użytków wyniesie 3071,71 ha.

Łączna powierzchnia obszarów chronionych na terenie województwa wyniesie 613 834,13 ha co stanowi 33,70% powierzchni województwa.

• **Stworzenie ciągłych systemów przyrodniczo - kulturowych w granicach potencjalnego ŁOM-u**

Dla podniesienia konkurencyjności ŁOM-u, zwiększenia standardów życia jego mieszkańców i kształtowania tożsamości regionalnej zakłada się utworzenie ciągłych systemów przyrodniczo-kulturowych w formie 2 połączonych kręgów:

- Zielony Krąg Tradycji i Kultury okalający centralny obszar Łodzi, którego głównym elementem są duże kompleksy zieleni parkowej, cmentarnej i ogródków działkowych oraz obiekty i obszary zabytkowe stanowiące dziedzictwo kulturowe miasta i świadczące o jego tożsamości, w tym szczególnie XIX wieczne zabytki z epoki uprzemysłowienia.
- Krąg Przyrodniczo-Kulturowy Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego - krąg zewnętrzny, którego głównym elementem są kompleksy leśne. Krąg ten tworzą proponowane obszary chronionego krajobrazu: Sokolnicko – Piątkowski, Mrogi – Mrożycy, Koluszkowsko – Lubochniański, Tuszyńsko – Dłutowsko – Grabiański, Doliny Neru i Puczniewsko – Grotnicki. Z kręgiem tym powiązane są obszary chronionego krajobrazu wchodzące na teren miasta Łodzi, w formie korytarzy łącznikowych lub jako sięgacze. Są to obszary chronionego krajobrazu: Bzury i dorzecze Sokołówki, Korytarz Chełmy – Łagiewniki, Górnego Neru, Dolina Miazgi oraz Dolina Olechówki i Augustówki znajdujące się w granicach miasta. Obszary cenne krajobrazowo powiększono o tereny posiadające wysokie walory kulturowe. Pod tym względem kanwę kręgu stanowią przede wszystkim: miasta– ogrody (m. in. Sokolniki Las, Kolumna, Tuszyn Las), dawne rezydencje myśliwskie (np. Rochna, Arturówek), XIX wieczne uzdrowiska (Tworzyjanki), dawne kurorty letniskowe (Nowe Zakopane, Mały Krakówek) i sanatoria (Łagiewniki, Tuszyn Las) oraz część łączycznego podregionu kulturowego.

Łącznikiem powyższych kręgów będzie:

- Błękitno-Zielona Sieć oparta na wykorzystaniu istniejącego i rehabilitowanego systemu rzek i obszarów zielonych Łodzi. Jej istotą i nowym elementem jest retencjonowanie doczyszczonych przez biotechnologie ekosystemowe wód opadowych, które stanowią cenny zasób dla Łodzi jako miasta położonego na wododziale.

W celu umożliwienia zaistnienia kręgów niezbędne jest wprowadzenie odpowiednich zapisów w dokumentach planistycznych na szczeblu lokalnym. Powinny one dotyczyć zarówno skali, jak i charakteru zabudowy, wskazując na konieczność nawiązywania do lokalnych tradycji, wykluczenia inwestycji wielkoobszarowych oraz zachowania znacznych powierzchni biologicznie czynnych. Pozwoli to na zachowanie znacznych kompleksów zieleni oraz kształtowanie tożsamości ŁOM.

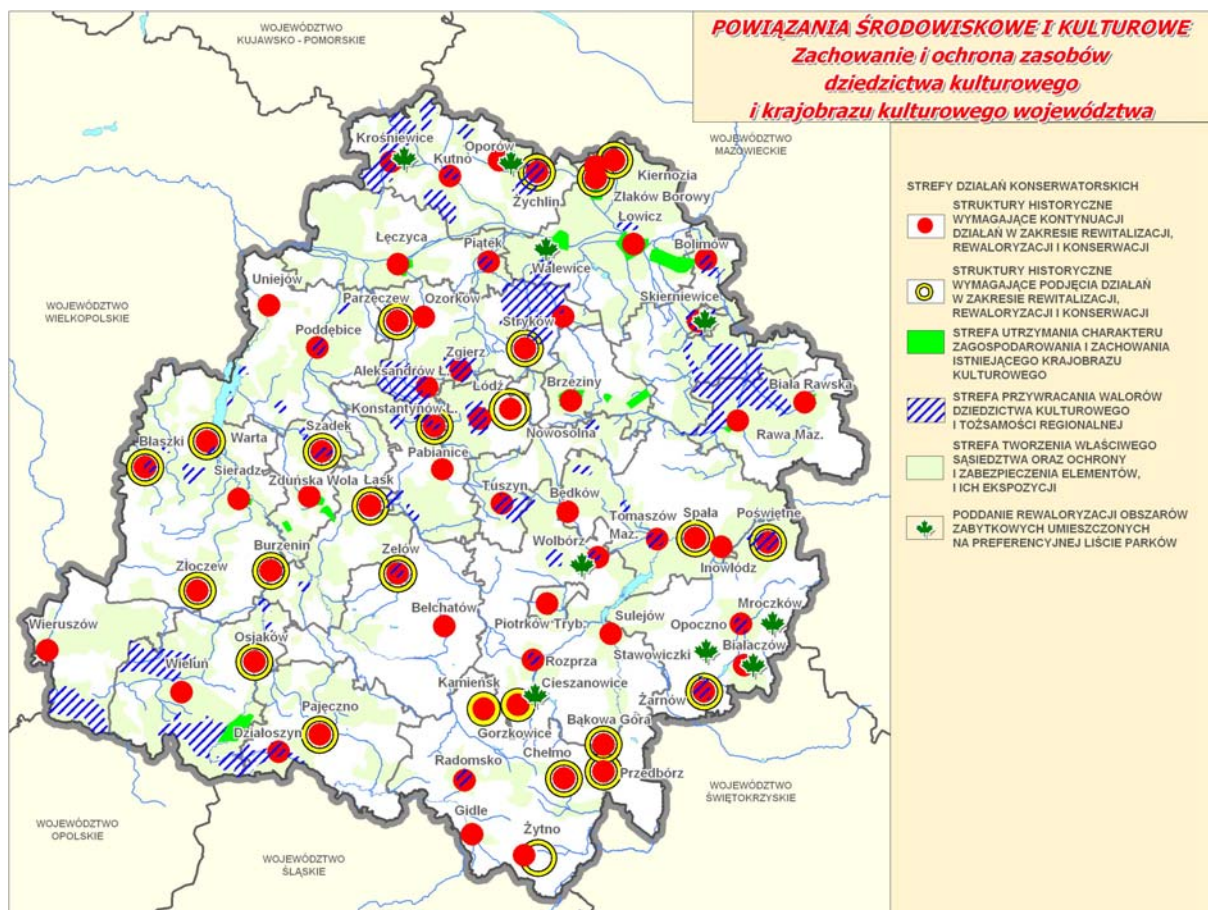
2. Zachowanie i ochrona materialnych i niematerialnych zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu kulturowego województwa

• Świadome kształtowanie tożsamości regionalnej i promocja wartości niematerialnych województwa poprzez:

- wzmacnianie walorów zidentyfikowanych podregionów kulturowych : łowickiego, rawskiego, opoczyńskiego, piotrkowskiego, siemkowskiego, sieradzkiego i łęczyckiego poprzez:
 - zachowanie i ochronę zabytkowych układów rozplanowania zabudowy wiejskiej i pól m.in. w Złakowie Kościelnym i Złakowie Borowym, Oporowie, Walewicach, Jeżowie, Osjakowie, Zapolicach,
 - promocję i tworzenie skansenów (m. in. Maurzyce, Łowicz, Lipce Reymontowskie, Uniejów, Tomaszów Mazowiecki)
 - promocję i rozwój działalności artystycznej (np. ludowe zespoły pieśni i tańca), twórczości ludowej (rękodzielnictwo, tkactwo, garncarstwo, hafciarstwo) oraz ludowych produktów regionalnych (np. garnki z Bolimowa o charakterystycznej białej barwie z motywami kwiatowymi, przedmioty użytkowe z haftem łowickim i wycinanki łowickie, rzeźby demoniczne diabła Boruty z Łęczycy),
 - identyfikację i rozwój tradycyjnych form działalności gospodarczej (m. in. kowalstwo artystyczne, wyplatanie przedmiotów z wikliny).
- kształtowanie pasm kulturowych łączących podregiony kulturowe:
 - pasmo dorzecza Warty w oparciu m. in. o zabytki archeologiczne na Szlaku Bursztynowym — powstające i proponowane archeologiczne parki kulturowe i ekspozycje znalezisk: np. w Sieradzu, Strońsku, Wieluniu, Wieruszowie, Bolesławscu, wokół zbiornika Jeziorsko, Uniejowie, Spycimierzu, Krzętlach, Konopnicy, jak również o inne obiekty i obszary zabytkowe m. in. w Wieluniu, Sieradzu, Strońsku, Konopnicy,
 - pasmo dorzecza Pilicy w oparciu szczególnie o zabytki sakralne: m. in. Opactwo Cystersów w Sulejowie Podklasztorzu, kościół pw. św. Idziego w Inowłodzu, kościół w Bąkowej Górze, zabytki sakralne Piotrkowa Trybunalskiego i Tomaszowa Mazowieckiego, sanktuaria w miejscowościach Paradyż, Parzno, Chełmo, Stuzianna Poświętne, Smardzewice, Będków, Witów,
 - pasmo dorzecza Bzury promującego bogaty folklor łęczycki i łowicki (skanseny, muzea, warsztaty twórców ludowych) oraz historię bitew nad Bzurą (rekonstrukcje bitew i pól walki, liczne zabytkowe cmentarze i miejsca

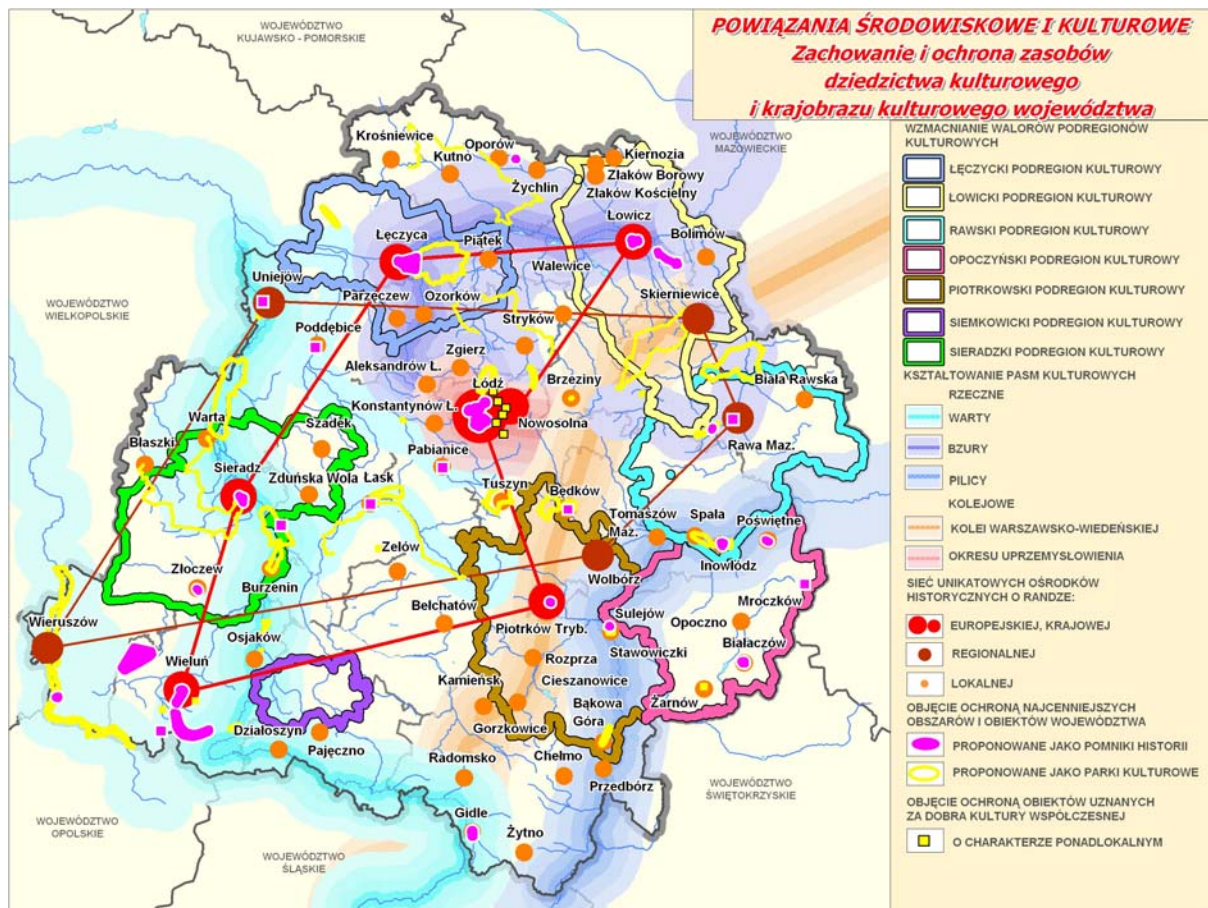

- pamięci narodowej m. in. w Bolimowie, Ziemiarach, Joachimowie Mogiłach, Dobrej, Lesie Lućmierskim, Modłej, Solcy Wielkiej, Mąkolicach i Białej),
- pasmo Kolei Warszawsko - Wiedeńskiej oraz Kolei Okresu Uprzemysłowienia z wykorzystaniem:
 - zabytków z zakresu kolejnictwa (zabytkowe dworce kolejowe np. w Skierniewicach, Gałkówku, domy drużników np. w Lipcach Reymontowskich, wieże ciśnień m. in. w Skierniewicach, Koluszkach i Piotrkowie Trybunalskim, parowozownie i przepusty, skansen kolejnictwa w Rogowie oraz Rogowską Kolejkę Wąskotorową),
 - zabytków techniki (spichlerze i magazyny m. in. w Gidlach, Witowie i Piotrkowie Trybunalskim, gorzelnia w Łyszkowicach, kuźnia w Nieborowie, młyn w Sulejowie Podklasztorzu),
 - zabytków industrialnych przede wszystkim w Łodzi, Pabianicach i Zgierzu w postaci XIX wiecznych zespołów rezydencjonalno-przemysłowych oraz osad tkackich (park kulturowy „Miasto Tkaczy” w Zgierzu, skansen „Ziemi Obiecanej” w Łodzi),
- wyznaczenie stref ochronnych w celu:
 - utrzymania charakteru zagospodarowania i zachowania istniejącego krajobrazu kulturowego oraz podjęcia działań w zakresie rewitalizacji, rewaloryzacji i konserwacji istniejących struktur historycznych m.in. w Rawie Mazowieckiej, Łowiczu, Oporowie, Zgierzu, Łodzi, Zduńskiej Woli, Sieradzu, Łęczycy, Piotrkowie Trybunalskim, Brzezinach, Jeżowie, Białaczowie i Sulejowie,

- przywracania walorów dziedzictwa kulturowego i tożsamości regionalnej m. in. w rejonie Skierniewic, Kutna, Opoczna, Piotrkowa Trybunalskiego, Sieradza, Wielunia i Łodzi,
- tworzenia właściwego sąsiedztwa dla obszarów o wartościach kulturowych - ochrona i zabezpieczenie elementów i ich ekspozycji m. in. w dolinach rzek i w otoczeniu reprezentatywnych obiektów zabytkowych,
- rewaloryzację zabytkowych układów zieleni komponowanej (zespołów pałacowo-parkowych i dworsko-parkowych), w tym przede wszystkim założeń znajdujących się na liście preferencyjnej zabytkowych parków i ogrodów przeznaczonych do rewaloryzacji: Białaczów, Cieszanowice, Mroczy Gościnne, Stawowiczki, Wolbórz, Krośniewice, Oporów, Skierniewice, Walewice.
- **Stworzenie sieci unikatowych ośrodków historycznych i poddanie ich działaniom rewitalizacyjnym i rewaloryzacyjnym:**
 - ośrodki o randze europejskiej i krajowej: **Łódź, Nowosolna, Łowicz, Łęczyca, Sieradz, Wieluń, Piotrków Trybunalski,**
 - ośrodki o randze regionalnej: **Rawa Mazowiecka, Skierniewice, Uniejów, Wieruszów, Wolbórz,**
 - 48 ośrodków o randze lokalnej.
- **Objęcie ochroną najcenniejszych obszarów i obiektów w formie pomników historii i parków kulturowych**
 - zidentyfikowano i wytypowano 28 obiektów i obszarów jako pretendujących do uznania za pomnik historii,
 - zidentyfikowano oraz wskazano 36 obszarów cennych kulturowo do objęcia ochroną w formie parków kulturowych.

- **Objęcie ochroną obiektów uznanych za dobra kultury współczesnej o charakterze ponadlokalnym**

- wskazano 6 obiektów i obszarów z terenu Łodzi:
 - zespół zabudowy Starego Miasta,
 - Muzeum Martyrologii i Walki na Radogoszczu - muzeum z pomnikiem ofiar faszyzmu,
 - założenie urbanistyczne Centrum Zdrowia Matki Polki,
 - hala sportowa - Pałac Sportowy,
 - kościół oo Salezjanów pw. św. Teresy od Dzieciątka Jezus,
 - wieżowiec Centrali Tekstylnej - siedziba Łódzkiego Ośrodka Telewizyjnego, Urzędu Wojewódzkiego, Urzędu Marszałkowskiego oraz Urzędu Miasta Łodzi..

3. Wzrost atrakcyjności turystycznej województwa

- **Rozwój różnych form turystyki w oparciu o walory przyrodnicze i kulturowe oraz zagospodarowanie turystyczne poprzez :**

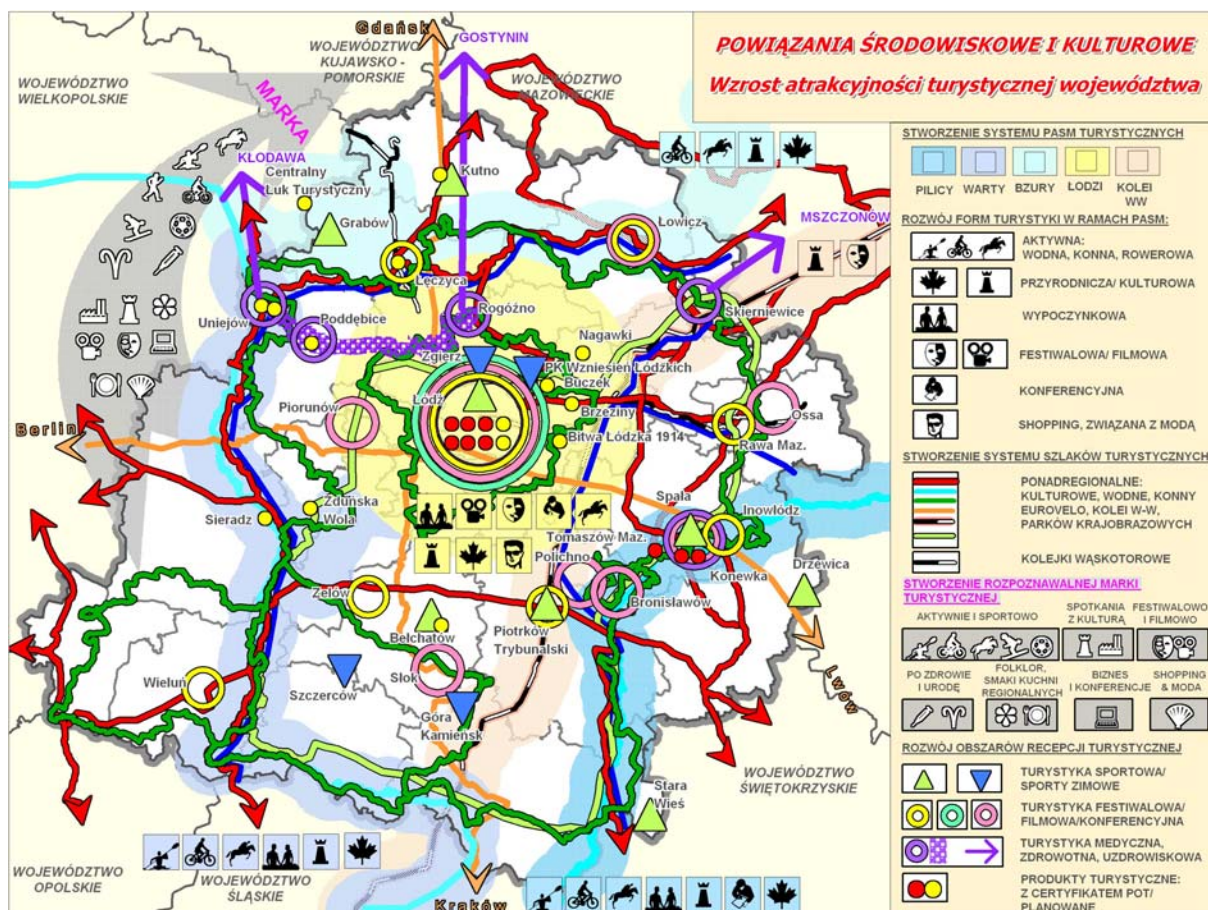
- stworzenie systemu pasm turystycznych w nawiązaniu do układu pasm kulturowych i systemu ekologicznego województwa w oparciu o wielofunkcyjne strefy turystyczne
 - pasmo Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego, gdzie zakłada się szczególnie rozwój turystyki aktywnej (rowerowej, konnej, walking, narciarstwo biegowe), wypoczynkowej, kulturowej (postindustrialnej, filmowej, sentymentalnej w oparciu o wielokulturowe dziedzictwo, festiwalowej, pielgrzymkowej), sportowej (siatkówka, koszykówka), konferencyjno - biznesowej, przyrodniczej, shopping i związanej z modą oraz medycznej,
 - pasmo rzeki Pilicy – rozwój przede wszystkim turystyki aktywnej (wodnej, rowerowej, konnej), wypoczynkowej, kulturowej (sakralnej i pielgrzymkowej w oparciu o sanktuaria oraz Szlaki Romański i Cysterski), konferencyjno - biznesowej, przyrodniczej (w oparciu o Nadpilickie Parki Krajobrazowe), sportowej (szkolenie kadry olimpijskiej w Spale, spadochroniarstwo w Piotrkowie Trybunalskim),
 - pasmo rzeki Warty – szczególnie rozwój turystyki aktywnej (wodnej, rowerowej, konnej), wypoczynkowej, kulturowej (archeologicznej na Szlaku Bursztynowym, sakralnej na Szlaku Romańskim i w powiązaniu z kościołami typu wieluńskiego, pielgrzymkowej w Gidlach i Zduńskiej Woli), przyrodniczej (w oparciu o PK Międzyrzecza Warty i Widawki, Załęczański PK, obszary NATURA 2000),
 - pasmo rzeki Bzury - głównie rozwój turystyki aktywnej (rowerowej, konnej), wypoczynkowej, kulturowej (związanej z historią Bitwy nad Bzurą, żywym folklorem, a także Szlakiem Romańskim i Bursztynowym ośrodkiem pielgrzymkowym w Świnicach Warckich), przyrodniczej (w oparciu o obszary NATURA 2000, Bolimowski PK),
 - pasmo Kolei Warszawsko – Wiedeńskiej – turystyka kulturowa związana z XIX wiecznymi zabytkami kolejnictwa, Muzeum Kolei Warszawsko – Wiedeńskiej),

- strefę uzdrowiskowo-wypoczynkową na bazie wód geotermalnych i pokładów soli, kształtującą się na linii Uniejów-Poddębice-Rogóżno i stanowiącą podstawę rozwoju turystyki zdrowotnej i uzdrowiskowej. Uzupełnieniem strefy będzie samodzielny ośrodek o funkcji balneologicznej w Skierniewicach.
- wzmocnienie funkcji i rozwój obszarów recepcji turystycznej poza pasmami turystycznymi dla turystyki:
 - aktywnej — pieszej, rowerowej, wodnej, konnej i sportów zimowych m. in. poprzez rozwój infrastruktury turystycznej wzdłuż ponadregionalnych i regionalnych szlaków rowerowych, wodnych i konnych, tras nordic walking, wokół zbiorników wodnych oraz na obszarach rozwoju sportów zimowych (Góra Kamieńsk, Szczerców),
 - sportowej poprzez rozwój ośrodków sportowych i propagowanie nowych dyscyplin (baseball, kajakarstwo górskie, karate) m. in. w Kutnie, Drzewicy oraz rozwój bazy sportowej klubów będących wizytówką i promujących region (m. in. Skra Bełchatów),
 - przyrodniczej w oparciu o powierzchniowe formy ochrony przyrody (rezerваты przyrody, NATURA 2000) oraz obszary leśne,
 - wypoczynkowej na terenach wiejskich przede wszystkim poprzez rozwój agroturystyki oraz adaptację terenów dawnych ośrodków wypoczynkowych,
 - biznesowej, szkoleniowo - konferencyjnej w ośrodkach dysponujących odpowiednim zapleczem m. in. Polichno, Słok, Bełchatów, Ossa,
 - turystyki kulturowej i poznawczej, w tym religijnej i sakralnej w oparciu o walory dziedzictwa kulturowego, w tym zabytki reprezentatywne, parki kulturowe, folklor zwłaszcza łowicki i opoczyński, muzea, skanseny oraz ofertę festiwalowo - wystawienniczą. Rozwój turystyki pielgrzymkowej opierać się będzie o trasy pielgrzymujących do Częstochowy,
- **Stworzenie systemu szlaków turystycznych poprzez:**
 - uporządkowanie i weryfikację istniejącej sieci szlaków turystycznych,
 - wyznaczenie nowych i wzmocnienie funkcji istniejących szlaków turystycznych wykorzystujących walory przyrodnicze i zasoby dziedzictwa kulturowego zgodnie z trendami na rynku odbiorców m. in.:
 - ponadregionalnych szlaków turystycznych stanowiących trasy tranzytowe: Szlaki Wodne Pilicy i Warty, Eurovelo — Międzynarodowy Szlak Rowerowy Lwów-Łódź-Berlin oraz Łódzka Magistrala Rowerowa N-S, Europejskie Szlaki Kulturowe (Bursztynowy, Romański, Cysterski, Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej i Szlak Książąt Mazowieckich, Szlaku Literackiego,
 - regionalnych szlaków turystycznych uzupełniających system ponadregionalny: Łódzki Szlak Konny, Szlak Bitwy Łódzkiej 1914 roku, Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego,
 - tworzących powiązania między kształtującym się ŁOM a pozostałymi obszarami atrakcyjnymi turystycznie m. in. Kolejek Wąskotorowych Krośniewickiej i Rogowskiej,

- regionalnych szlaków wodnych na Grabi, Widawce, Mrodze, Drzewicze, Luciąży, Czarnej, Wolbórze, Prośnie,
- regionalnych szlaków tematycznych m.in. Szlak Zamków, Szlak Dworów i Pałaców, Szlak Budownictwa Drewnianego, Szlaku Pielgrzymkowego,
- Łódzkich Szlaków Miejskich,
- stworzenie systemu ścieżek rowerowych łączących centra ośrodków osadniczych z systemem szlaków rowerowych.
- **Stworzenie rozpoznawalnej marki turystycznej województwa poprzez rozwój wizerunkowych produktów turystycznych :**
 - 9 istniejących certyfikowanych produktów turystycznych w Łodzi (Festiwal Dialogu 4 Kultur w Łodzi, ArtBus – kulturalna linia autobusowa, Manufaktura Łódzka – w Królestwie Izraela Poznańskiego, Ulica Piotrkowska - Letni Salon Łodzi, Wędrowny Festiwal "Kolory Polski", Explorers Festiwal), Tomaszowie Mazowieckim (Skansen Rzeki Pilicy "Muzeum bez Kapci"), Spale (Spalski Jarmark Antyków i Rękodzieła), Konewce (Trasa Turystyczna "Bunkier w Konewce"),
 - projektów turystycznych wzmacniających markę województwa m. in. Łódź - Europejska Stolica Kultury 2016, Turystyka w siodle, Szlak Dziedzictwa Filmowego Łodzi, Centralny Łuk Turystyczny, Pilica - rzeka, która łączy, Turystyka i edukacja w naturze na terenie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich, Zagospodarowanie turystyczne rzeki Warty i zbiornika Jeziorsko, Krośniewicka Kolejka Wąskotorowa, Rogowska Kolejka Wąskotorowa, Żywy Skansen — Centrum Folkloru Polskiego w Nagawkach, Akademia Kulinarna w Buczku, Bitwa Łódzka 1914 r., Baza Kutno, Od elekcji królów Polski do Epoki Internetu w Sieradzu.

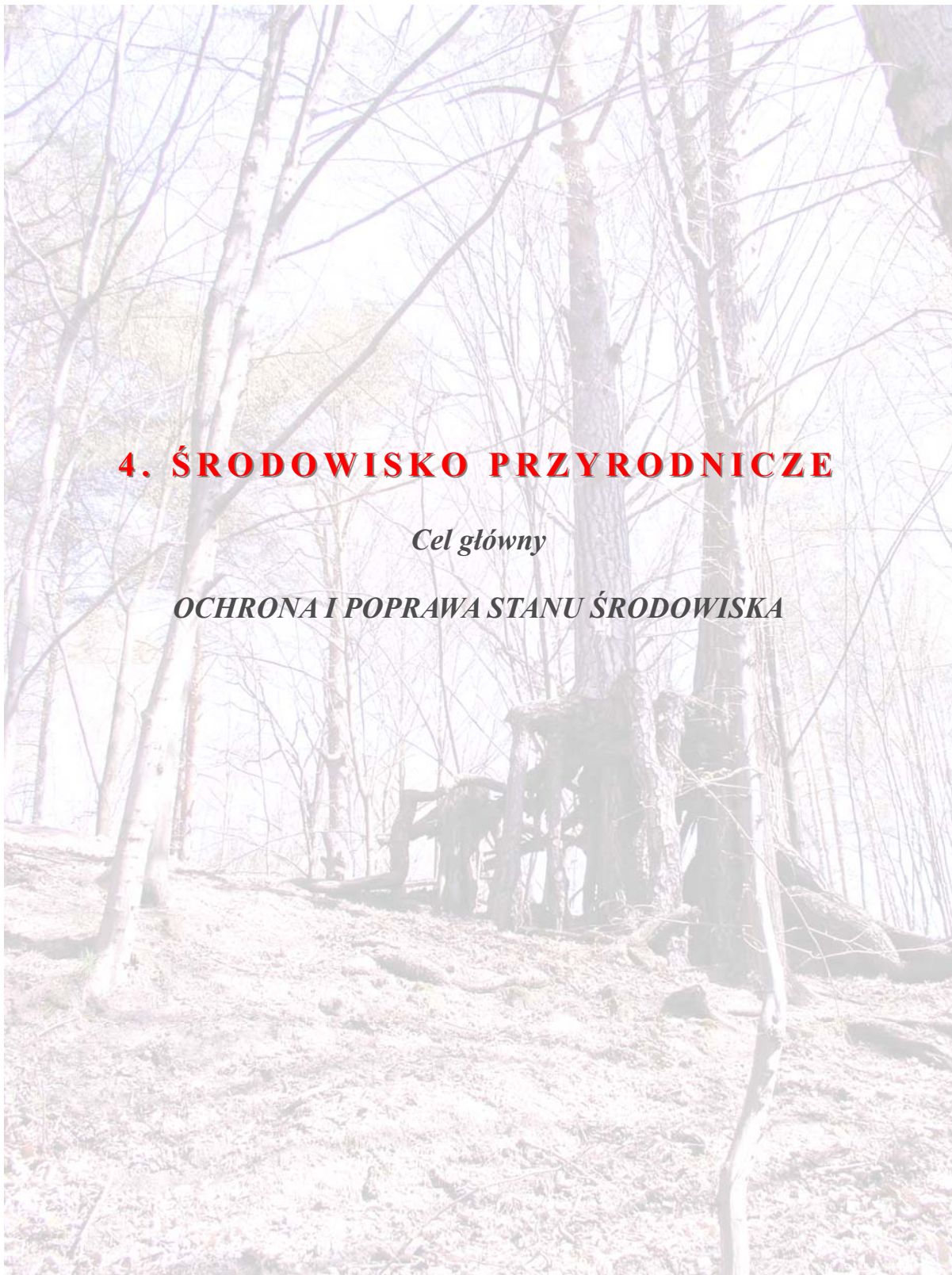

4. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Cel główny

OCHRONA I POPRAWA STANU ŚRODOWISKA

Priorytetowym celem „Strategii rozwoju województwa...” jest poprawa warunków życia jego mieszkańców, w którym elementy środowiska naturalnego i ich ochrona odgrywają kluczową rolę. Celem nadrzędnym w zakresie ochrony środowiska jest zagwarantowanie zarówno kompleksowej ochrony walorów przyrodniczych, jak i poszczególnych elementów środowiska oraz poprawa ich jakości, a więc takie prowadzenie polityki działań w poszczególnych sektorach gospodarki i życia społecznego, które umożliwiają zachowanie zasobów i walorów tego środowiska w stanie zapewniającym trwałą możliwość korzystania z nich zarówno obecnie, jak i w przyszłości. Szczególny nacisk należy położyć na te elementy środowiska, których jakość pomimo podejmowanych działań naprawczych jest niezadowalająca. W procesie planowania przestrzennego kryteria ekologiczne muszą mieć rangę równoznaczną z kryteriami ekonomicznymi, a prowadzona i planowana działalność gospodarcza winna być dostosowana do istniejących uwarunkowań środowiska. Stan środowiska wymaga dalszej poprawy a obszary silnie przekształcone antropogenicznie jak np. związane z eksploatacją surowców (Bełchatów, Szczerców, w perspektywie Złoczew), wymagać będą rekultywacji poeksploatacyjnej.

Obszar województwa cechuje duże zróżnicowanie siedlisk przyrodniczych sprzyjające bogactwu gatunkowemu flory i fauny, występuje tu wiele gatunków rzadkich, objętych ochroną, niejednokrotnie zagrożonych wyginieciem. Postępujące procesy urbanizacyjne (rozwój struktur zurbanizowanych i transportowych), gospodarcze (intensyfikacja rolnictwa, rozwój przemysłu), zmiana warunków wodnych, zanieczyszczenie środowiska prowadzą do niszczenia walorów przyrodniczo – krajobrazowych, fragmentacji ekosystemów i utraty bioróżnorodności. Dla ochrony i wzrostu różnorodności biologicznej będą podejmowane działania związane z ochroną najcenniejszych ekosystemów oraz renaturyzacją ekosystemów i siedlisk zdegradowanych zgodnie z Krajową Strategią Ochrony i Zrównoważonego Użytkowania Różnorodności Biologicznej.

Ze względu na niską lesistość, deficyt wód, duże potencjalne zagrożenie gleb erozją, znaczny potencjał słabych jakościowo gleb, monokulturę drzewostanów (dominacja sosny) i duże zagrożenie ich zdrowotności za niezwykle istotne uznaje się zachowanie istniejących kompleksów leśnych, zwiększanie ich powierzchni i wzbogacanie zasobów leśnych.

Główną przyczyną degradacji gleb i powierzchni ziemi jest eksploatacja kopalin, rozwój gospodarczy – wzrost terenów zainwestowanych, rolnictwo, czynniki naturalne (klimat, erozja). Główne kierunki działań w zakresie ochrony powierzchni ziemi i gleb powinny zmierzać do zachowania wartości produkcyjnych najlepszych gleb, zalesiania i zadrzewiania gleb najslabszych, przywracania wartości użytkowej terenom i gruntom zdegradowanym.

Ważnym elementem środowiska przyrodniczego, istotnym dla rozwoju gospodarki kraju i regionu są złoża surowców mineralnych. Dlatego też ich ochrona i racjonalne wykorzystanie oraz rekultywacja terenów poeksploatacyjnych to jeden z podstawowych celów polityki przestrzennej województwa w zakresie ochrony środowiska.

Wody powierzchniowe o zdecydowanie niezadowalającej jakości fizyczno – chemicznej i przy pogłębiającym się ich deficycie i nierównomiernym rozmieszczeniu w skali województwa, wymagają szczególnych zabiegów i działań związanych z dużymi nakładami finansowymi. Do poprawy bilansu zasobów wodnych przyczyni się sukcesywna realizacja programów związanych z retencjonowaniem wody, przewidujących modernizację i budowę zbiorników, budowę urządzeń piętrzących na istniejących zbiornikach i ciekach, a także działania mające na celu wzrost naturalnej retencji na obszarach leśnych. Główne zasady, którymi należy kierować się w zakresie gospodarowania zasobami wody to ograniczenie wodochłonności poszczególnych sektorów gospodarki, zwłaszcza przemysłu, prawidłowe funkcjonowanie elementów infrastruktury zaopatrujących w wodę oraz realizacja systemów jej retencjonowania. Obszarem szczególnego zainteresowania w zakresie ograniczenia deficytu wód winna być północno – zachodnia część województwa, która stanowi fragment obszaru problemowego o skali krajowej. Z kolei ochrona jakości wód winna być osiągnięta przez sukcesywną eliminację zanieczyszczeń odprowadzanych do wód, ochronę wód przed zanieczyszczeniami związkami azotu pochodzenia rolniczego, uporządkowanie gospodarki wodno – ściekowej i zwiększenia zdolności do samooczyszczania wód płynących. Ważna jest również ochrona zasobów i poprawa jakości wód podziemnych w tym Głównych Zbiorników Wód Podziemnych, które są źródłem zaopatrzenia ludności oraz niektórych gałęzi przemysłu (spożywczy, farmaceutyczny).

Dla poprawy stanu gospodarki odpadami niezbędne są działania mające na celu ograniczenie ich ilości (nowoczesne technologie produkcji, selektywna zbiórka odpadów komunalnych, recykling). Istotnymi elementami tej gospodarki staną się regionalne zakłady zagospodarowania odpadów. Problemem w skali województwa pozostają niezrekultywowane składowiska odpadów, niezlikwidowane mogilniki oraz miejsca nielegalnego składowania odpadów dlatego też niezbędna jest kontynuacja działań związanych z ich likwidacją i rekultywacją.

Stan klimatu akustycznego, mimo szeregu działań mających na celu jego poprawę jest nadal niezadowalający. Obciążenie hałasem jest zróżnicowane w skali województwa, najbardziej narażeni na jego działanie są mieszkańcy większych miast oraz terenów przylegających do dróg o notowanym największym natężeniu ruchu drogowego. W zakresie poprawy jakości klimatu akustycznego niezbędne są działania mające na celu eliminację lub ograniczenie źródeł hałasu oraz podejmowanie działań naprawczych prowadzących do jego poprawy (np. ekrany akustyczne, modernizacja i budowa dróg oraz obwodnic).

Jakość powietrza w regionie w ciągu ostatnich lat ulega nieznaczącej poprawie, mimo to województwo jest nadal jednym z największych emitorów zanieczyszczeń w skali kraju, którego źródłem jest głównie energetyka zawodowa i przemysłowa (emisja punktowa). Elektrownia Bełchatów jest największym emitentem CO₂ w skali kraju i UE, dlatego tak ważne staje się wdrożenie CCS (czystych technologii węglowych) dla ograniczenia emisji CO₂ odpowiedzialnego za powstawanie efektu cieplarnianego.

Problemem jest również wielkość emisji powierzchniowej, dążenie do jej zmniejszenia napotyka na utrudnienia natury ekonomicznej, ponieważ próby zamiany czynników grzewczych na bardziej ekologiczne wiążą się z dużymi kosztami.

Istotny wpływ na jakość powietrza, ma również emisja pochodzenia komunikacyjnego (liniowa), notująca powolny wzrost. Dotyczy to przede wszystkim dróg o dużym natężeniu ruchu kołowego oraz ośrodków miejskich. Istotnymi czynnikami wpływającymi na poprawę jakości powietrza w regionie będzie kontynuacja zamiany czynników grzewczych na bardziej ekologiczne, wdrażanie ekologicznych nośników energii (energii odnawialnej), preferencja inwestycji komunikacyjnych mniej szkodliwych dla środowiska oraz wprowadzanie nowych technologii spalania.

• **KIERUNKI DZIAŁAŃ DLA OCHRONY I POPRAWY STANU ŚRODOWISKA**

1. *Ochrona i wzrost różnorodności biologicznej*

• ***Ochrona i wzrost różnorodności biologicznej poprzez:***

- ochronę obszarów charakteryzujących się najwyższą bioróżnorodnością: oczek wodnych, rzek i ich dolin, ekosystemów bagienne – torfowiskowych, mokradłowych i leśnych oraz renaturyzację zdegradowanych ekosystemów i siedlisk w kierunku odtworzenia mozaiki siedlisk przyrodniczych,
- ekologizację gospodarki rolnej (rolnictwo ekologiczne, programy rolnośrodowiskowe, wdrażanie zasad Zwykłej Dobrej Praktyki Rolniczej) i leśnej,
- zachowanie różnorodności gatunkowej i ochronę dziko występujących gatunków roślin i zwierząt w tym rzadkich i zagrożonych wyginięciem oraz siedlisk przyrody, w szczególności w obrębie obszarów NATURA 2000 i rezerwatów przyrody,
- opracowanie i wdrażanie planów ochrony,
- utrzymanie bądź odtwarzanie korytarzy ekologicznych mających szczególne znaczenie dla zachowania różnorodności poprzez m. in. likwidację barier i budowę przejść dla zwierząt, wprowadzanie zalesień.

2. *Zwiększanie i wzbogacanie zasobów leśnych*

• ***Ochrona i wzbogacanie istniejących kompleksów leśnych i zadrzewień :***

- na szczególną uwagę zasługują obszary leśne o charakterze zbliżonym do naturalnego oraz lasy w dolinach rzek i cieków tworzące korytarze i ciągi ekologiczne. Należy dążyć do ograniczania presji na ekosystemy leśne poprzez przyjazne lasom zagospodarowanie terenów przyległych i położonych w obrębie lasów (m. in. ochrona enklaw i półenklaw leśnych przed zabudową). Za istotne uznaje się prowadzenie racjonalnej gospodarki leśnej w lasach w oparciu o aktualne plany urządzania lasów.
- struktura gatunkowa i wiekowa drzewostanów powinna być kształtowana zgodnie z naturalnymi predyspozycjami biotopów. Dotyczy to także drzewostanów zniekształconych lub uszkodzonych w wyniku działalności człowieka.

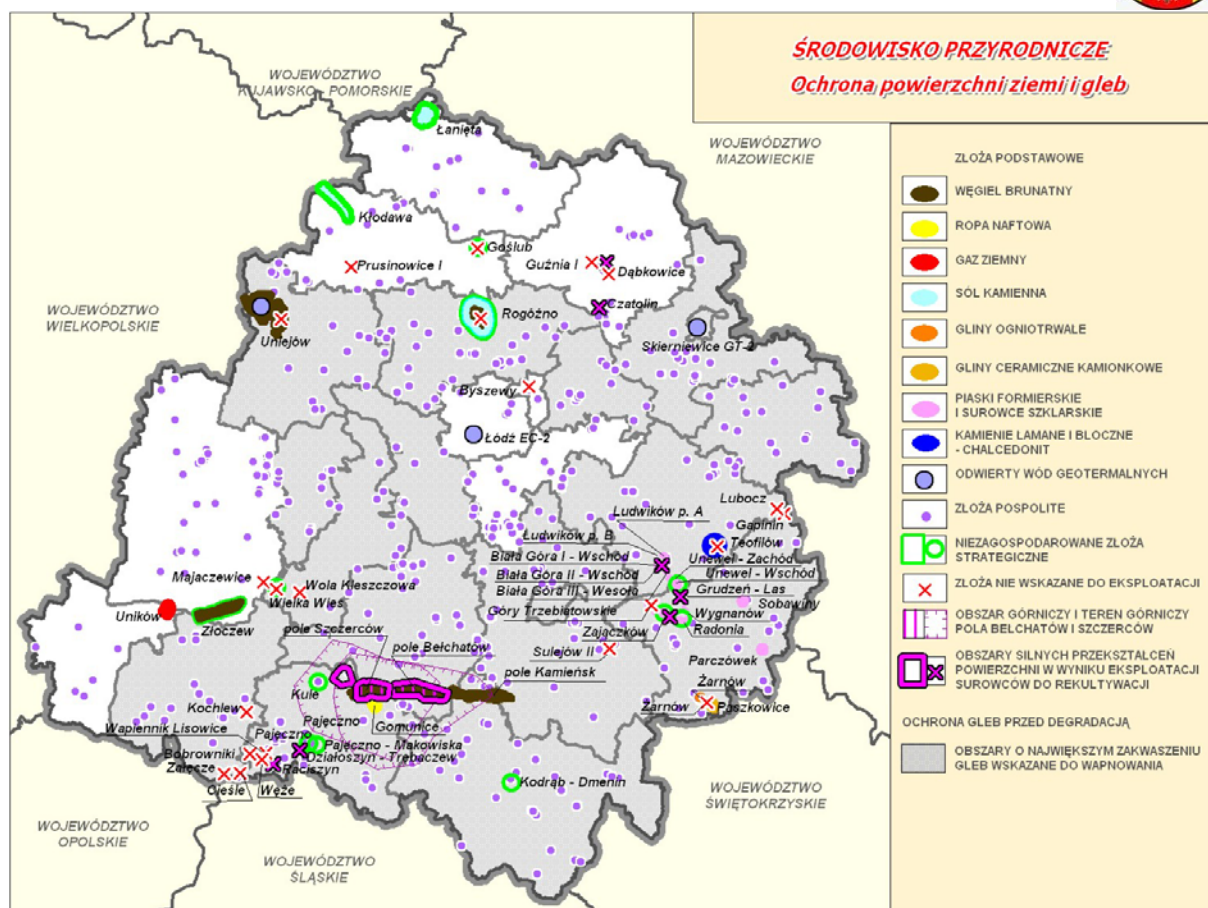
- poprawa warunków wodnych w lasach poprzez zachowanie torfowisk, bagien, zbiorników i cieków wodnych oraz realizację obiektów małej retencji.
- **Zwiększanie lesistości województwa w ramach realizacji Krajowego Programu Zwiększania Lesistości;**
- pod zalesienia winny być przeznaczane grunty o niskiej przydatności dla rolnictwa oraz nieużytki,
- zalesianie gruntów powinno być prowadzone w sposób zapewniający optymalną ochronę różnorodności biologicznej i walorów krajobrazowych,
- należy dążyć do konsolidacji zalesień, szczególnie w obrębie korytarzy ekologicznych, na wododziałach, w obszarach największego deficytu wód, w sąsiedztwie dużych ośrodków miejskich,
- przy zalesieniach należy stosować właściwy dobór gatunków drzew.

Prognozuje się że do roku 2020 wskaźnik lesistości województwa osiągnie poziom około 24%.

- **Zwiększanie powierzchni zadrzewień i zakrzewień w rejonach występowania najlepszych kompleksów gleb**
- dla poprawy warunków środowiska przyrodniczego na terenach najbardziej urodzajnych gleb, wykorzystywanych dla produkcji rolniczej, wskazane jest wprowadzanie na szeroką skalę zadrzewień i zakrzewień jako substytutu lasu.

3. **Ochrona powierzchni ziemi i gleb**

- **Ochrona gleb poprzez:**
- ograniczenie przeznaczania na cele nierolnicze i nieleśne gleb wysokich klas bonitacyjnych I – III, których potencjał powinien być wykorzystywany dla celów produkcyjnych rolnictwa,
- racjonalne i umiarkowane stosowanie środków ochrony roślin oraz nawozów mineralnych dostosowane do rodzajów upraw i gleby oraz stosowanie zabiegów wapnowania gleb na obszarach o wysokim poziomie zakwaszenia,
- wprowadzanie zalesień na glebach o słabszej przydatności dla rolnictwa, a zadrzewień i zakrzewień na glebach o wysokich klasach bonitacyjnych oraz na granicy pól, wzdłuż cieków, przy drogach i na uskokach, jak również zakładanie ochronnych pasów zieleni w celu ograniczenia procesów erozyjnych gleb.
- **Przywracanie wartości użytkowej terenom i gruntom zdewastowanym poprzez:**
- rekultywację terenów poeksploatacyjnych, która musi rekompensować straty jakie poniosło środowisko naturalne. Rodzaj rekultywacji powinien być prowadzony w kierunku najbardziej optymalnym dla środowiska i zarazem racjonalnym ekonomicznie. W skali regionu przekształcenie litosfery występuje głównie w wyniku eksploatacji węgla brunatnego, wapieni, piasków, żwirów i kamieni budowlanych. Rejonem największych przekształceń są okolice Bełchatowa i Szczercowa spowodowane odkrywkową eksploatacją węgla brunatnego. Przewidywana w przyszłości eksploatacja węgla brunatnego ze złoża „Złoczew” spowoduje przemiany w środowisku podobne do tych w Zagłębiu Bełchatowskim (zwałowisko zewnętrzne, wyrobisko, lej depresyjny);

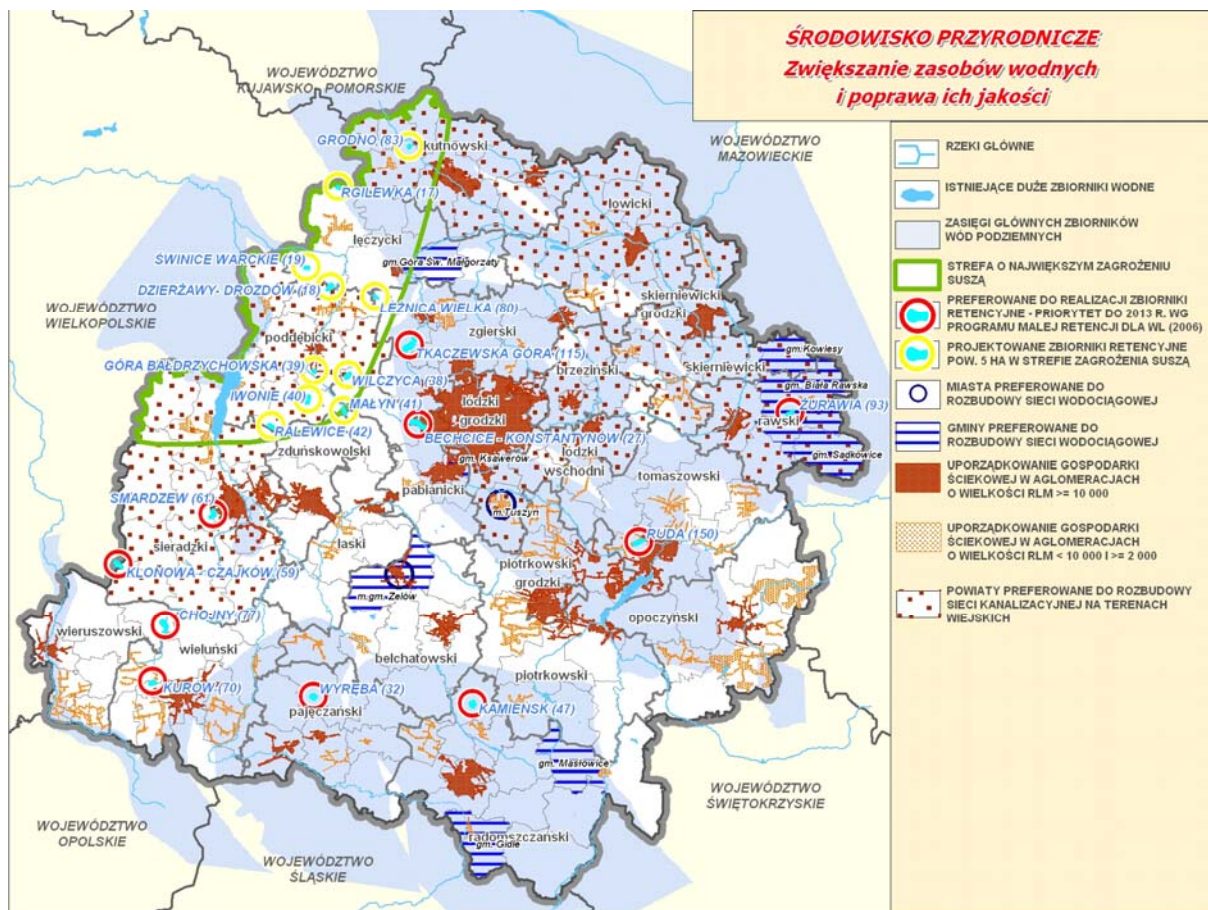
- rekultywację składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, na których są składowane odpady komunalne i inne niż niebezpieczne, likwidację mogiłników i zamknięcie i rekultywację składowisk nie spełniających wymagań technicznych.
- **Ochrona udokumentowanych złóż kopalin, zwłaszcza o znaczeniu strategicznym dla gospodarki kraju i regionu**
- ze względu na nieodnawialność surowców mineralnych zakłada się ochronę złóż przed zmianą sposobu użytkowania i racjonalną ich eksploatację przy minimalizacji niekorzystnych skutków dla środowiska. Za niewskazane do eksploatacji uznaje się złoża surowców mineralnych położone w obszarach chronionych oraz złoża węgla brunatnego „Rogóżno” zlokalizowane w terenie o cennych wartościach przyrodniczych, z planowaną funkcją uzdrowiskową w oparciu o zasoby wód geotermalnych.

4. Zwiększanie zasobów wodnych i poprawa ich jakości

- **Zmniejszenie deficytu wód będącego następstwem zarówno uwarunkowań przyrodniczych jak i niewłaściwej gospodarki poprzez:**
- ochronę obszarów źródłkowych oraz istniejących zbiorników wodnych, w tym starorzeczy, oczek wodnych, torfowisk, bagien i mokradeł jako naturalnych zbiorników retencyjnych oraz w miarę możliwości prowadzenie rewitalizacji terenów bagienno - torfowiskowych,

- zwiększanie naturalnej retencji dolin rzecznych z zachowaniem równowagi stanu ekologicznego i technicznego utrzymania rzeki,
- sukcesywną i racjonalną realizację obiektów małej retencji zgodnie z Wojewódzkim Programem Małej Retencji i Aneks do Programu. Program zakłada budowę bądź modernizację 343 obiektów mających w znaczący sposób zwiększyć ilość dostępnych zasobów wody. Do 2013 r. Program zakłada zrealizowanie 10 priorytetowych zbiorników: Smardzew, Tkaczewska Góra, Kurów, Klonowa, Ruda, Chojny, Behcice-Konstantynów, Żurawia, Kamieńsk, Wyręba. Aneks do Programu Małej Retencji obejmuje 166 projektowanych zbiorników zgłoszonych przez samorządy, instytucje oraz stowarzyszenia, 126 zbiorników zgłoszonych przez: Regionalne Dyrekcje Lasów Państwowych w Łodzi i w Poznaniu oraz 557 projektowanych obiektów retencji korytowej na rzekach i ciekach województwa Program i Aneks wymagają weryfikacji;
- budowę lub modernizację urządzeń melioracji podstawowych i szczegółowych.
- **Poprawa jakości wód powierzchniowych poprzez:**
 - budowę i modernizację oczyszczalni ścieków oraz systemów kanalizacji zbiorczej, głównie w aglomeracjach o skoncentrowanej zabudowie, wytypowanych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych. Preferowane będą inwestycje w aglomeracjach o wielkości RLM $\geq 10\ 000$, ze względu na możliwość uzyskania znaczących efektów dla poprawy stanu czystości wód (90% redukcji ładunków biodegradowalnych i 75% ładunków azotu i fosforu ogólnego w skali kraju),
 - budowę przydomowych oczyszczalni na terenach, których objęcie systemem zbiorowego odprowadzania ścieków jest ekonomicznie nieuzasadnione,

- tworzenie stref ekotonowych wzdłuż głównych rzek województwa i ich dopływów oraz dużych zbiorników retencyjnych, w zależności od potrzeb i zidentyfikowanego zagrożenia.
- ***Ochrona zasobów i jakości wód podziemnych poprzez:***
 - radykalne ograniczenie wykorzystania wód podziemnych w przemyśle (wprowadzenie zamkniętych obiegów wód, wdrażanie technologii wodooszczędnych),
 - optymalizację zużycia wody przez zapobieganie jej stratom na przesyle poprzez modernizację urządzeń i sieci wodociągowych,
 - rozwój i modernizację sieci wodociągowej oraz systemów uzdatniania wody pitnej,
 - likwidację mogilników, zamknięcie i likwidację składowisk nie spełniających wymogów ochrony środowiska, zrzutów nieoczyszczonych ścieków stanowiących źródło zanieczyszczeń wód podziemnych.

5. Racjonalizacja gospodarki odpadami

Powstawanie odpadów staje się coraz większym problemem ze względu na zwiększającą się produkcję dóbr konsumpcyjnych oraz coraz szybszy postęp technologiczny, powodujący coraz krótszą „długość życia” niektórych grup produktów, szczególnie tych służących do powszechnego użytku. Ważnym długofalowym zadaniem jest ograniczanie ogólnej ilości wszystkich wytwarzanych odpadów, wdrażanie idei zrównoważonej produkcji i konsumpcji, wprowadzanie selektywnej zbiórki odpadów oraz organizacja systemu zagospodarowania odpadów zgodnie z rozwiązaniami przyjętymi w Planie Gospodarki Odpadami Województwa Łódzkiego 2011.

- ***Ograniczenie ilości wytwarzanych odpadów poprzez:***
 - podniesienie efektywności selektywnego zbierania odpadów komunalnych i niebezpiecznych, wprowadzanie nowoczesnych technologii produkcji odzysku i recyklingu, stosowanie najlepszych dostępnych technik (BAT) oraz unieszkodliwiania innymi metodami niż składowanie tych, których nie można poddać odzyskowi,
 - utworzenie zakładów zagospodarowania odpadów komunalnych (ZZO) wyposażonych w infrastrukturę do odzysku, recyklingu i unieszkodliwiania odpadów, ze szczególnym uwzględnieniem metod termicznych i biologicznych oraz wystarczającą pojemnością składowisk odpadów (Krzyżanówek, Piaski Bankowe, Mostki, Łódź, Julków, Wola Kruszyńska, Pukin, Dylów A, Jadwinówka, Różanna),
 - tworzenie sieci instalacji i urządzeń do odzysku surowców, materiałów lub energii z odpadów niebezpiecznych w procesach termicznego i biochemicznego ich przekształcania, a także budowa instalacji do zagospodarowania osadów ściekowych.
- ***Rekultywacja zamkniętych składowisk odpadów, likwidacja mogilników oraz miejsc nielegalnego składowania odpadów poprzez:***
 - likwidację 17 mogilników, zamknięcie, rekultywację i modernizację składowisk niespełniających wymagań ochrony środowiska,
 - usuwanie odpadów z miejsc nielegalnego ich składowania.

6. Poprawa klimatu akustycznego

- **Opracowanie i wdrażanie programów ochrony środowiska przed hałasem (w oparciu o mapy akustyczne) obligujących do :**
 - eliminacji uciążliwego ruchu tranzytowego z obszarów o gęstej zabudowie tj. budowy dróg poza obszarami zabudowanymi (autostrad, dróg ruchu przyspieszonego oraz obwodnic),
 - budowy sztucznych i naturalnych ekranów akustycznych w miejscach występowania szczególnych uciążliwości akustycznych dla mieszkańców,
 - remontów i modernizacji istniejących linii kolejowych i tramwajowych,
 - wyznaczenie stref ograniczonego użytkowania wokół lotnisk i wprowadzenie zabezpieczeń dźwiękochronnych budynków przeznaczonych na pobyt ludzi np. wymiana okien, izolacja akustyczna ścian domów.
- **Ochrona przed hałasem pochodzenia przemysłowego poprzez:**
 - niekonfliktowe lokalizacje zakładów i urządzeń przemysłowych oraz stymulowanie zakładów przemysłowych do ograniczania ich uciążliwości akustycznej dla otoczenia.

7. Poprawa jakości powietrza

- **Opracowanie i wdrażanie programów ochrony powietrza dla stref, w których notuje się przekroczenia poziomu dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń. Działania naprawcze obejmują:**
 - W zakresie ograniczenia emisji zanieczyszczeń ze źródeł punktowych i powierzchniowych :
 - stopniowe zastępowanie surowca konwencjonalnego w procesie spalania (węgla) bardziej ekologicznymi nośnikami energii w tym energią odnawialną (biomasa, energia wiatrowa, wody geotermalne) wraz z termomodernizacją zasobów mieszkaniowych i sieci ciepłych,
 - centralizację dostaw ciepła szczególnie na obszarach zwartej zabudowy śródmiejskiej poprzez likwidację lokalnych kotłowni i indywidualnych palenisk domowych na rzecz sieci centralnego ogrzewania lub sieci gazowej,
 - wprowadzanie nowoczesnych technik spalania w układach technologicznych ciepłowni i elektrociepłowni, modernizację i hermetyzację procesów technologicznych wraz z ich automatyzacją,
 - W zakresie ograniczenia emisji komunikacyjnej:
 - wspieranie działań inwestycyjnych ograniczających drogowy ruch tranzytowy przez tereny intensywnie zamieszkałe (budowa autostrad, dróg ekspresowych oraz obwodnic) jak również poprawa stanu nawierzchni dróg,
 - rozwój transportu szynowego (kolejowego, tramwajowego) oraz komunikacji zbiorowej opartej o „zielone” technologie (wykorzystanie gazu lub napędu elektrycznego) a także propagowanie ruchu rowerowego przez tworzenie tras rowerowych oraz likwidację barier technicznych na trasach ich przebiegu,

- wprowadzanie i kształtowanie zieleni zorganizowanej (tworzenie pasów zieleni izolacyjnej) pełniącej funkcje ochronne i wspomagające procesy samooczyszczania się atmosfery,
- poprawę stanu przewietrzania zwartych zespołów zabudowy przez utrzymanie i tworzenie korytarzy napowietrzających.

• **Wdrażanie czystych technologii węglowych:**

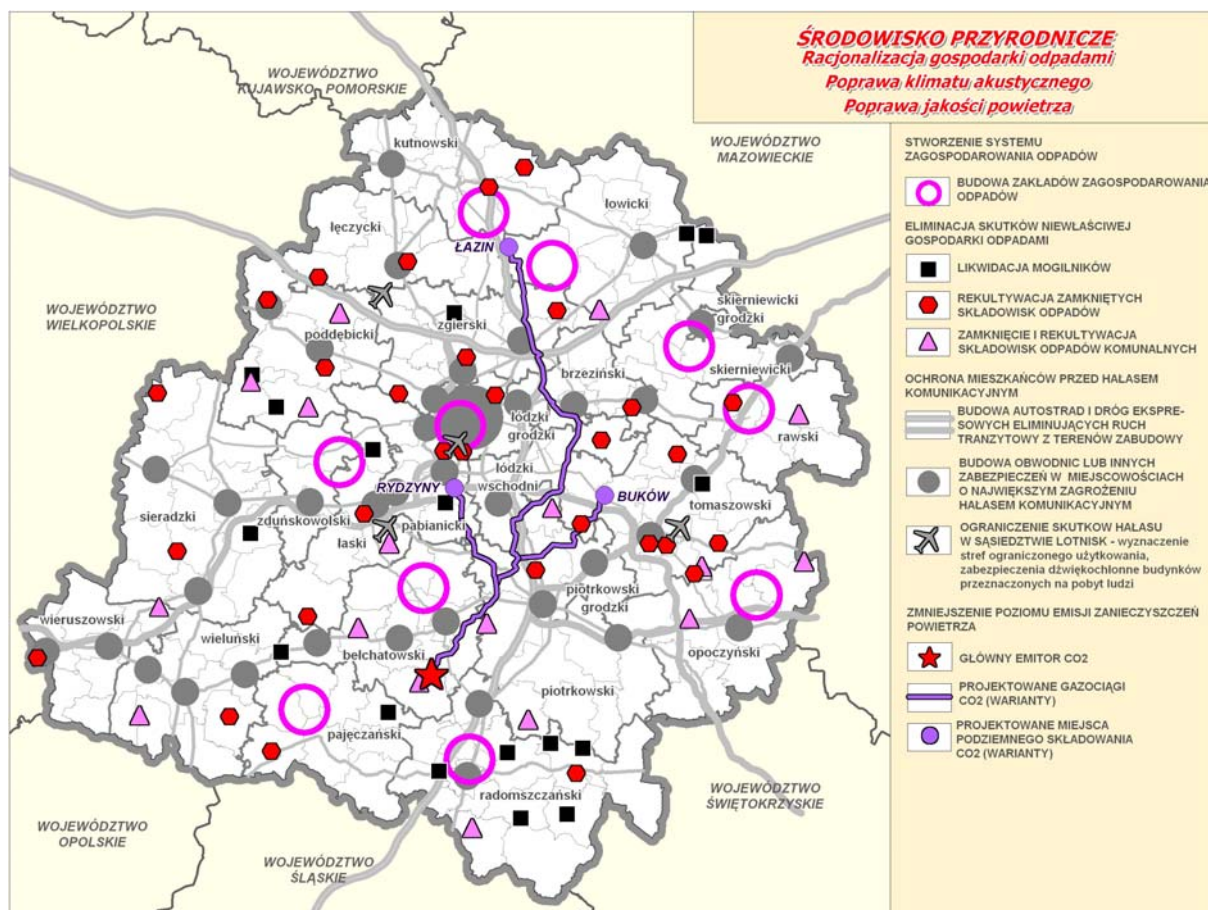
- Innowacyjnymi działaniami w tym zakresie będzie sekwestracja CO₂ polegająca na wychwytywaniu tego gazu ze spalin, przetransportowaniu go do miejsca składowania i wtłoczenia do odpowiedniej formacji geologicznej w celu trwałego przechowywania.

Na terenie województwa wariantowo wskazano 3 miejsca podziemnego magazynowania CO₂ (I Buków, II Łązin, III Rydzyny) z Elektrowni Bełchatów łącznie z trasami przesyłu. Wybór odpowiedniego miejsca poprzedzony będzie szczegółowymi badaniami struktur geologicznych.

8. Ograniczenie zagrożenia promieniowaniem elektromagnetycznym

• **Eliminacja potencjalnego zagrożenia promieniowaniem elektromagnetycznym poprzez:**

- prawidłowo prowadzoną politykę przestrzenną preferującą niekonfliktowe lokalizacje źródeł promieniowania w opracowaniach planistycznych oraz decyzjach lokalizacyjnych,
- stałe monitorowanie miejsc potencjalnego zagrożenia promieniowaniem elektromagnetycznym.

5. OBRONNOŚĆ I BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Cel główny

Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego

• **KIERUNKI DZIAŁAŃ DLA ZAPEWNIENIE BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO**

1. *Utrzymanie infrastruktury obronnej na obszarze województwa*

• ***Tereny zamknięte i przedsiębiorstwa o szczególnym znaczeniu gospodarczo - obronnym***

Plan uwzględnia 35 terenów zamkniętych zgłoszonych przez Wojewódzki Sztab Wojskowy w Łodzi oraz Urząd Wojewódzki w Łodzi. Dwa obiekty to zadania rządowe objęte „Programem Inwestycji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w Dziedzinie Bezpieczeństwa (NISIP)”. Są to :

- infrastruktura dla sił wzmocnienia NATO — modernizacja lotniska Łask (lokalizacja - gm. Łask i Buczek),
- infrastruktura obrony powietrznej - posterunek radarowy Wiewiórczyn (lokalizacja gmina Łask).

W regionie łódzkim zlokalizowanych jest także 12 przedsiębiorstw o szczególnym znaczeniu gospodarczo — obronnym. Są to :

- BOT Elektrownia Bełchatów S.A.,
- BOT Kopalnia Węgla Brunatnego Bełchatów S.A. — w Rogowcu,
- Przedsiębiorstwo Innowacyjno - Wdrożeniowe „WIFAMA - PREXER” Sp. z o.o. w Łodzi,
- ŁZE Dystrybucja Sp. z o.o. w Łodzi,
- Zakład Energetyczny Łódź - Teren S.A. w Łodzi,
- Przedsiębiorstwo Robót Mostowych „MOSTY - ŁÓDŹ” S.A. w Łodzi,
- Wojskowe Zakłady Lotnicze Nr 1,
- Zakłady Farmaceutyczne POLFA - Łódź S.A. w Łodzi,
- Fabryka Aparatury Elektromedycznej FAMED Łódź S.A.,
- TRICOMED S.A. — w Łodzi,
- Pabianickie Zakłady Farmaceutyczne Polfa S.A. — w Pabianicach,
- TEVA Kutno S.A. — w Kutnie.

Przyjmuje się, że w dalekiej perspektywie inwestycją o znaczeniu gospodarczo-obronnym może być także elektrownia jądrowa w rejonie Bełchatowa.

- **Zagrożenie awariami**

Dla zminimalizowania stopnia zagrożenia związanego ze składowaniem materiałów niebezpiecznych (6 zakładów o dużym ryzyku wystąpienia awarii, 18 zakładów o zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii oraz 89 zakładów, w których ilość i właściwości substancji niebezpiecznych mogą spowodować wystąpienie awarii) niezbędna jest kontynuacja działań o charakterze prewencyjnym polegającym na:

- sporządzaniu planów operacyjno-ratowniczych dla terenów narażonych na skutki awarii, będących skutkiem składowania i transportu materiałów niebezpiecznych,
- systematyczna aktualizacja bazy danych o zakładach dużego i zwiększonego ryzyka wystąpienia awarii.

Dla zmniejszenia stopnia zagrożenia związanego z transportem materiałów niebezpiecznych, który prowadzony jest wszystkimi drogami krajowymi i wojewódzkimi, niektórymi drogami powiatowymi i gminnymi, jak również 16 odcinkami linii kolejowych konieczne jest:

- przystosowanie sieci dróg do przewozu materiałów niebezpiecznych,
- wyznaczenie i oznakowanie (na mapach i w terenie) bezpiecznych tras komunikacyjnych oraz miejsc postojowych dla środków transportu materiałów niebezpiecznych,
- eliminacja transportu materiałów niebezpiecznych przez tereny o intensywnej zabudowie mieszkaniowej.

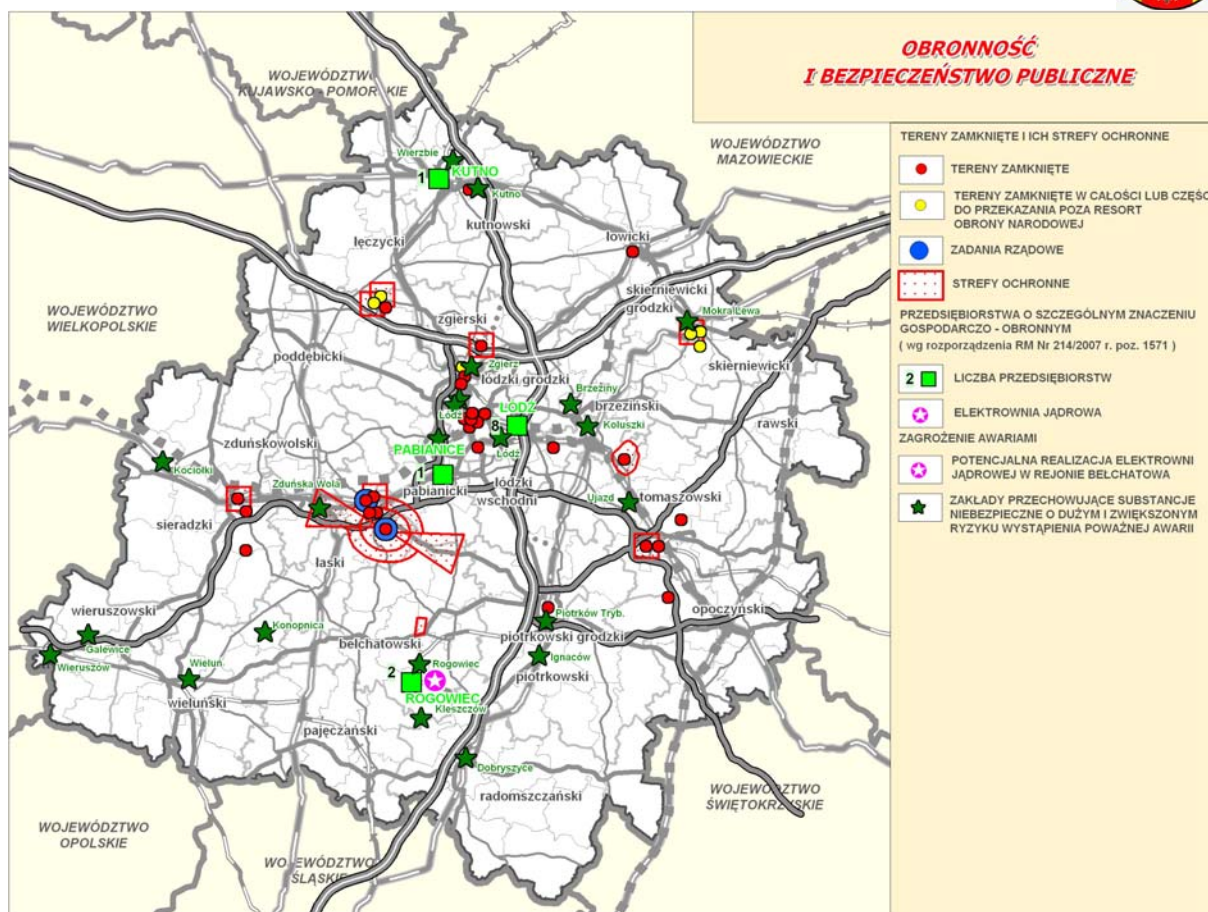
Dla ograniczenia wystąpienia awarii podczas transportu gazu i paliw płynnych konieczna jest:

- systematyczna kontrola szczelności rurociągów paliwowych i gazociągów.

Również postulowane nowatorskie metody przesyłu i składowania podziemnego dwutlenku węgla w wariantowo proponowanych trzech miejscach składowania wymagają, wraz z wyborem ostatecznej lokalizacji najbardziej optymalnego miejsca składowania, podjęcia szeregu środków i działań o charakterze prewencyjnym tj. :

- zachowania odległości od obiektów mieszkalnych,
- stosowania materiałów odpornych na korozję, układów zaporowych, specjalnych zabezpieczeń w miejscach skrzyżowań z przeszkodami naturalnymi i sztucznymi,
- dublowanych systemów monitorowania,
- stosowania materiałów o najwyższej jakości.

Także postulat lokalizacji elektrowni jądrowej w rejonie Bełchatowa wymaga szeregu badań i takich technologii, których zastosowanie wykluczyłoby jakąkolwiek awarię technologiczną w miejscu wytwarzania energii elektrycznej na bazie paliw jądrowych.

6. OBSZARY PROBLEMOWE

Cel główny

**LIKWIDACJA BĄDŹ MINIMALIZACJA ZAGROŻEŃ
I OBSZARÓW PROBLEMOWYCH**

Na obszarze województwa zidentyfikowano obszary problemowe, które mogą wpływać na obniżenie atrakcyjności i konkurencyjności regionu przede wszystkim w wymiarze gospodarczym i ekologicznym. Zakłada się podjęcie działań mających na celu likwidację lub minimalizację skutków niekorzystnych zjawisk występujących na tych obszarach. W efekcie przeprowadzonych analiz do najważniejszych zagrożeń związanych z postępującymi zmianami klimatycznymi i nasilaniem się zjawisk ekstremalnych zaliczono obszary deficytu wód oraz zagrożenia powodziowe. Obszary te z uwagi na zmiany klimatu Ziemi, które w przypadku Polski dotyczyć będą przede wszystkim częstszego występowania zagrożeń powodzią, suszami oraz huraganami, pomimo podejmowanych działań związanych m. in. ze zwiększeniem retencji i inwestycjami w ochronę przeciwpowodziową, w perspektywie 2030 roku nie zostaną zlikwidowane.

Problem **deficytu wód** jest szczególnie odczuwalny w północno – zachodniej części województwa, o najkorzystniejszych warunkach dla rozwoju rolnictwa, charakteryzującej się najniższą lesistością i najniższymi zdolnościami retencjonowania wody. Dla ograniczenia ujemnych skutków suszy w tych obszarach działania winny być ukierunkowane na zwiększanie retencji naturalnej i sztucznej.

Zagrożenie powodziowe stwierdzono na ponad 20 rzekach regionu. Najbardziej zagrożone są doliny Warty i Pilicy oraz Neru, Grabi, Czarnej Malenieckiej i Ochni. Szczególnie ważna jest zmiana podejścia do nieskutecznej i zawodnej, ochrony przeciwpowodziowej, polegającej na kosztownej regulacji rzek, budowie obwałowań i zbiorników retencyjnych na rzecz odtwarzania naturalnych terenów zalewowych, które jednocześnie będą chronić cenną przyrodę dolin rzecznych, jak również budowy polderów. Niezbędne są także zmiany prawne polegające na wprowadzeniu jednoznacznego zakazu inwestowania na terenie zalewowym. Dziś nie przestrzeganie tych oczywistych zasad szczególnie uwidacznia się w dolinach rzek: **Pilicy** z dopływami **Luciążą, Wolbórką, Drzewiczką i Czarną Maleniecką** – miasta/gminy: Żytno, Masłowice, Przedbórz, Ręczno, Inowódz, Poświętne, Tomaszów Mazowiecki, Sulejów, Łęki Szlacheckie, Rozprza, Tuszyń, Czarnocin, Będków, Białaczów, Opoczno, Drzewica, Żarnów, Paradyż, Aleksandrów, **Warty** z dopływami **Widawką, Grabią, Pisią, Szadkówką, Nerem** – gminy/miasta: Gidle, Ładzice, Widawa, Sędziejowice, Nowa Brzeźnica, Pątnów, Wierzchlas, Konopnica, Ostrówek, Burzenin, Brzeźnio, Pęczniew, Poddębice, Szczerców, Strzelce Wielkie, Dłutów, Sieradz, Działoszyn, Radomsko, Łask, Szadek, gmina Dłutów, Drużbice, Żelów, Zadzim, Lutomiersk, Świnice Warckie, miasto Konstantynów Łódzki, **Prosny** – miasto/gminy Galewice, , Wieruszów, Bolesławiec, **Bzury** – miasto/gminy Łęczyca, Zgierz, Parzęczew, Ozorków, Bielawy, Łowicz, Nieborów,

Istotnym zagrożeniem w dłuższej perspektywie pozostanie **degradacja środowiska związana z odkrywkową eksploatacją złóż węgla brunatnego** w zagłębiu górniczo – energetycznym Bełchatów. Jest ona przyczyną największej w skali województwa degradacji powierzchni ziemi i gleb, zmiany stosunków wodnych i powstania leja depresyjnego, degradacji walorów przyrodniczych i krajobrazowych. Przewidywane rozpoczęcie eksploatacji złoża węgla brunatnego „Złoczew” dla potrzeb energetyki przyczyni się znacznie do powiększenia degradacji powierzchni ziemi oraz wytworzenia

dużego, drugiego leja depresyjnego w tym rejonie województwa. Negatywne oddziaływanie na środowisko potęguje działalność elektrowni Bełchatów, która jest największym emitorem zanieczyszczeń powietrza (szczególnie związkami CO₂) w regionie. Dlatego konieczne jest stosowanie najlepszych dostępnych technik w procesie wytwarzania energii elektrycznej w Elektrowni Bełchatów w tym stosowanie „czystych technologii węglowych”. Jest to jedno z ważniejszych wyzwań przed którym stoi energetyka europejska. Problem emisji gazów cieplarnianych w tym głównie dwutlenku węgla stanowi jedno z najważniejszych zagadnień w dziedzinie ochrony środowiska.

Innego rodzaju problemem w skali województwa, którego nie da się całkowicie wyeliminować do 2030 roku jest **degradacja zabytkowej tkanki historycznej Łodzi**, wymagająca rewitalizacji struktur materialnych i społecznych. Działania naprawcze, przy tej skali zaniedbań, wymagają podjęcia kompleksowych, systemowych i kapitałochłonnych działań rewitalizacyjnych z pomocą państwa. Na całość zagadnień związanych z degradacją zabytkowej tkanki Łodzi nakładają się działania inwestycyjne, których zakres i skala zdecydowanie odbiegają od wymagań konserwatorskich. Dotyczy to zarówno architektury budynków, ich skali i dominacji w stosunku do ważnych obiektów tożsamości Łodzi oraz wprowadzanych funkcji. Problem rewitalizacji pogłębia dodatkowo brak instrumentów prawnych w zakresie usprawniania procesów rewitalizacyjnych. Ważnym czynnikiem minimalizacji omawianego problemu jest podejście do zagadnienia w oparciu o kompleksowe programy rewitalizacji, społeczne strategie rewitalizacji oraz strategie ożywienia i rozwoju reprezentatywnych obszarów z odejściem od działań w obrębie pojedynczego obiektu.

• **ZASADY ZAGOSPODAROWANIA W CELU LIKWIDACJI BĄDŹ MINIMALIZACJI ZAGROŹEŃ I OBSZARÓW PROBLEMOWYCH**

1. *Ograniczenie ujemnych skutków suszy w obszarach największego deficytu wody*

- zwiększanie naturalnej retencji: wprowadzanie zalesień i zadrzewień oraz ochrona stawów, oczek wodnych, mokradeł,
- prowadzenie racjonalnej gospodarki rolnej, dostosowanie struktury upraw, agrotechniki i gatunków w rolnictwie do występującego deficytu wód /przy ograniczonych możliwościach retencionowania wód/,
- odbudowa istniejących systemów nawodnień oraz budowa urządzeń melioracji wodnych służących do nawodnień rolniczych, zgodnie z „Planem nawodnień rolniczych dla województwa łódzkiego”,
- racjonalna realizacja zbiorników małej retencji, ujętych w Programie Małej Retencji dla Województwa Łódzkiego i Aneksie, jako priorytetowych dla tego obszaru. Największe projektowane zbiorniki powyżej 5 ha to: Dzierżawy-Drozdów, Wilczyca, Iwonie, Małyń, Ralewice, Grodno, Świnice Warckie, Góra Bałdrzychowska, Rgilewka, Leźnica Wielka. Ponadto realizacja 44 zbiorników poniżej 5 ha oraz urządzeń wodnych – retencji korytowej.

2. Ograniczenie zagrożenia powodziowego

- budowa ekologicznych zabezpieczeń przeciwpowodziowych (np. w postaci tam i opasek faszynowych), odtwarzanie naturalnych terenów zalewowych, ochrona naturalnych lasów łęgowych w dolinach rzek,
- budowa polderów (polder Sieradz, Myja), suchych zbiorników, przepompowni, kanałów ulgi,
- ograniczanie presji inwestycyjnej na obszary dolinne zagrożone powodzią poprzez wprowadzenie bezwzględnego zakazu dotyczącego rozwoju funkcji osadniczych, lokalizacji obiektów strategicznych tj. oczyszczalni ścieków, ujęć wody, zakładów przemysłowych i innych za wyjątkiem obiektów związanych z rekreacją i turystyką wodną (z wyłączeniem zabudowy lotniskowej) w ustaleniach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin,
- zmniejszenie odpływu wód opadowych, przez kompleksową realizację kanalizacji rozdzielczej, z terenów o utwardzonej powierzchni Aglomeracji Łódzkiej, ograniczającą negatywny wpływ na rzeki w okresie gwałtownych opadów. Doczyszczane przez biotechnologie ekosystemowe wody opadowe retencjonowane stanowić będą cenny zasób dla Łodzi jako miasta położonego na wododziale.
- realizacja zbiornika retencyjnego Bechcice – Konstantynów w dolinie rzeki Ner przejmującego falę burzową z zurbanizowanych terenów Aglomeracji Łódzkiej,
- budowa zbiorników małej retencji z główną funkcją przeciwpowodziową, ujętych w Programie Małej Retencji dla Województwa Łódzkiego i Aneksie oraz budowa, modernizacja i poprawa stanu technicznego urządzeń przeciwpowodziowych. Należy zwrócić szczególną uwagę na zasadność realizacji projektowanych zbiorników retencyjnych w granicach obszarów sieci Natura 2000, każdorazowo rozpatrując potencjalne zagrożenia lub ewentualne korzyści dla siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt wynikające z tej realizacji.

3. Ograniczenie degradacji środowiska związanej z eksploatacją złóż węgla brunatnego

- prowadzenie na bieżąco rekultywacji terenów poeksploatacyjnych, w kierunku najbardziej optymalnym dla środowiska i zarazem racjonalnym ekonomicznie,
- rekultywacja wodna wyrobisk w Bełchatowie i Szczercowie. Zakończenie przygotowania wyrobisk poeksploatacyjnych do napełniania wodą przewiduje się po roku 2050r. W efekcie powstaną dwa duże zbiorniki wodne o powierzchni 1,7 tys. ha w wyrobisku Pola Bełchatów i 2,2 tys. ha w wyrobisku Pola Szczerców,
- kontynuacja leśnego (wewnętrzne Pola Bełchatów) i zadrzewieniowego (zwałowisko zewnętrzne Pola Szczerców oraz pasy ochronne przy zbiornikach wodnych) kierunku rekultywacji,
- dalszy rozwój bazy turystycznej i funkcji sportowo-rekreacyjnej. Dzięki kompleksowej rekultywacji zwałowiska zewnętrznego Pola Bełchatów (Góra Kamieński) rozwinął się tam ośrodek sportów zimowych, powstało również około 40 km tras rowerowych. Docelowo przewiduje się sportowo-rekreacyjny kierunek

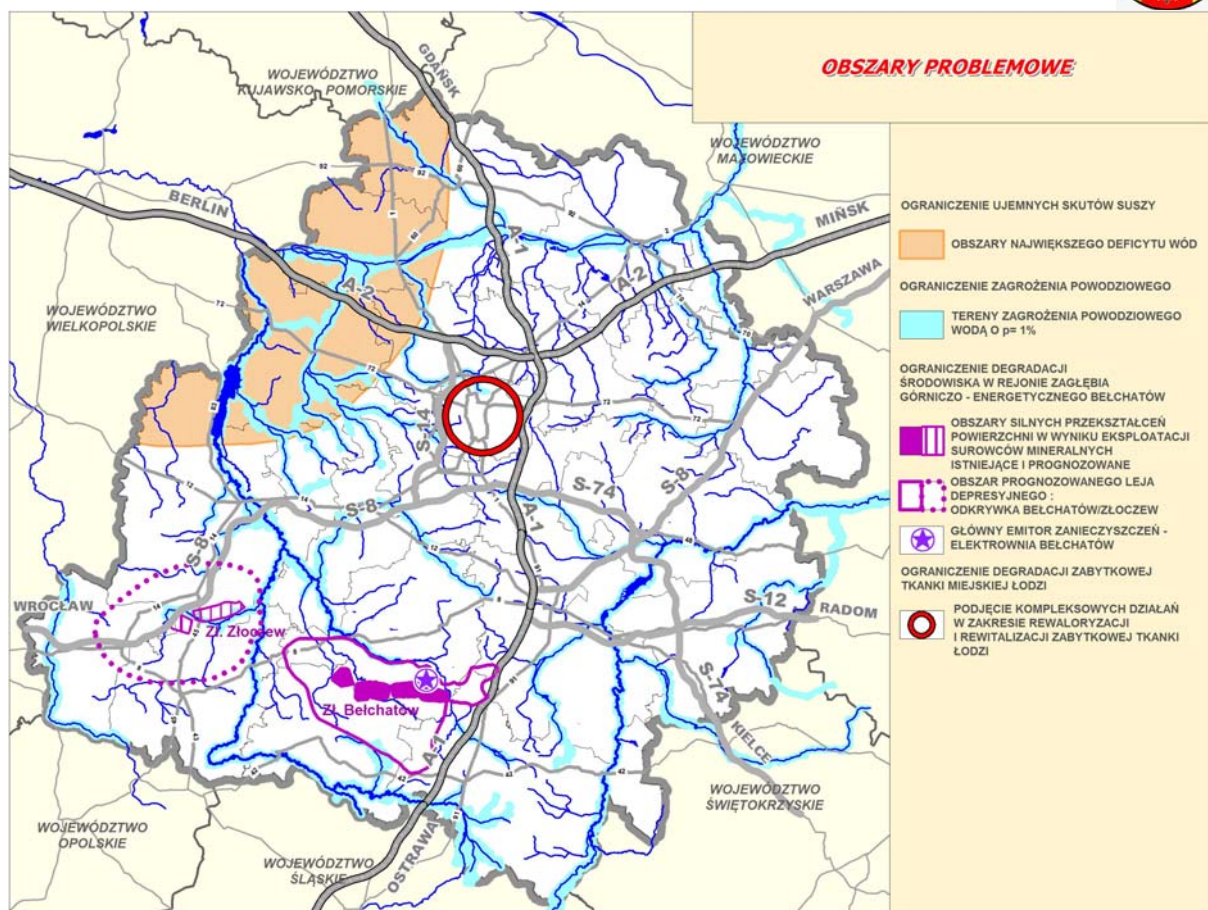

rekultywacji zwałowiska zewnętrznego Pola Szczerców, w tym m. in. powstanie autodromu, pola golfowego, hipodromu, nartostrady,

- kulturowy kierunek rekultywacji zaplecza –biurowego kopalni (powstanie „żywego muzeum” górnictwa węgla brunatnego i ośrodka konferencyjno-wystawowego,
- dostosowanie struktury upraw rolnych do zmienionych warunków hydrograficznych,
- zakaz lokalizacji obiektów przemysłowych o charakterze wodochłonnym,
- uwzględnienie prognozy osiadań i odkształceń oraz zjawisk sejsmicznych spowodowanych oddziaływaniem odkrywki przy realizacji obiektów budowlanych,
- zakaz trwałego zainwestowania w obrębie przewidywanej eksploatacji złoża Złoczew,
- weryfikacja ustaleń Programu Małej Retencji i Aneksu pod kątem zmienionych warunków hydrograficznych,
- budowa przez Elektrownię Bełchatów przemysłowej instalacji demonstracyjnej do wychwytywania, transportu i podziemnego składowania CO₂ dla bloku 858 MW. Zakres zadania inwestycyjnego obejmie budowę instalacji do wychwytywania CO₂ ze spalin bloku energetycznego, budowę instalacji sprężania CO₂, rurociągu transportowego, magazynu podziemnego składowania, stacji załaczania i monitoringu. Obecnie rozpoznawane są w ujęciu wariantowym 3 struktury geologiczne do podziemnego składowania CO₂ : I wariant-Buków, II wariant– Łazin, III wariant– Rydzyny. Rozpoczęcie budowy rurociągu transportowego CO₂ przewidziano na rok 2012,
- ograniczeniu degradacji środowiska może sprzyjać propozycja lokalizacji elektrowni jądrowej w rejonie Bełchatowa w okresie perspektywicznym.

4. Ograniczenie degradacji zabytkowej tkanki miejskiej Łodzi

- nadanie form ochrony prawnej, strefom ochrony konserwatorskiej w obrębie historycznego centrum, wpisując je do rejestru zabytków lub wprowadzając ochronę na mocy ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego,
- opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla wszystkich obszarów objętych programami naprawczymi,
- opracowanie i realizacja kompleksowych programów rewitalizacji obszarów, w granicach stref ochrony konserwatorskiej, z uwzględnieniem wytycznych konserwatorskich dotyczących skali, formy, ekspozycji, wglądów widokowych, powiązań widokowych, wprowadzenia odpowiednich funkcji oraz kształtowanie właściwego sąsiedztwa w harmonii z zabytkową przestrzenią, bez wprowadzania nowych dominant nad obiektami reprezentatywnymi z uwzględnieniem specyfiki miejsca. Ważne jest zachowanie charakterystycznych elementów przemysłowej Łodzi, takich jak wieże kurzowe i kominy fabryczne, które są elementem kulturowego krajobrazu miasta postindustrialnego ,
- modernizację obiektów i tworzenie przestrzeni publicznych w celu poprawy warunków życia mieszkańców.

W SPÓŁPRACA MIĘDZYREGIONALNA STRATEGICZNE KIERUNKI DZIAŁAŃ

Ważnym czynnikiem rozwoju regionu jest współpraca międzyregionalna. Możliwość powstania i rozwijania takiej współpracy a także jej wielkość świadczą o poziomie rozwoju społeczno-ekonomicznego danego regionu. Najbardziej korzystną formą współpracy jest tworzenie sieciowych struktur gospodarczych o zasięgu ponadregionalnym obejmujących przede wszystkim innowacyjne działy gospodarki. Zakłada się, że w tworzenie takich struktur województwo łódzkie będzie opierało o swoje zasoby endogeniczne w postaci kapitału społecznego, instytucji naukowo-badawczych i projektowych, przedsiębiorstw reprezentujących odpowiednie działy gospodarki oraz własne tradycje kulturowe i gospodarcze. Współpraca taka będzie ważnym czynnikiem przekształcania województwa w region oparty na wiedzy oraz pozwoli włączyć je w system krajowego podziału pracy i wykorzystać krajowe korzyści skali. Będzie również kształtować alternatywne impulsy rozwoju regionalnego co zapewni lepszą adaptacyjność gospodarki województwa w sytuacji dynamicznie zmieniających się warunków gospodarowania.

Za strategiczne kierunki współpracy międzyregionalnej województwa łódzkiego przyjęto projekty kierunkowe, które opierają się na rozwijających się już sieciowych strukturach gospodarczych, wyposażeniu instytucjonalnym i społecznym regionu, planowanej infrastrukturze komunikacyjnej oraz zamierzeniach województw ościennych. Są to:

- **Centralny Makroregion Zaawansowanych Technologii**

Jego celem jest stworzenie platformy dla współpracy między instytucjami naukowymi i badawczo-rozwojowymi a przedsiębiorcami na obszarze województwa łódzkiego i mazowieckiego. Platforma taka służyłaby tworzeniu i wdrażaniu innowacji sprzyjających rozwojowi gospodarki opartej na wiedzy oraz społeczeństwa informacyjnego. Elementami składowymi będą jednostki naukowo-badawcze, szkoły wyższe, sieci doskonałości, formacje klastrowe, parki technologiczne oraz platformy technologiczne, których główne siedziby są zlokalizowane w Warszawie i Łodzi. W skład projektu wchodziłyby również przedsiębiorstwa generujące innowacje produktowe, technologiczne i organizacyjne oraz będące odbiorcą innowacji. Warunkiem powstania tego projektu są mobilne zasoby kapitału społecznego w tym kadry naukowej. Mobilność zostanie zapewniona przez planowany rozwój infrastruktury komunikacyjnej, głównie szybką kolej i autostradę A-2, łączące Łódź z Warszawą. Głównymi produktami byłyby projekty i programy badawcze, innowacyjne rozwiązania techniczne, technologiczne i organizacyjne, rozwiązania prawne będące skutkiem lobbingu środowiska naukowego na rzecz współpracy z przedsiębiorcami oraz szkolenia dla przedsiębiorców w dziedzinie wdrażania innowacji.

- **Środkowoeuropejskie Centrum Tekstylno-Odzieżowe**

Projekt zakłada współpracę między istniejącym łódzkim klastrem włókienniczo-odzieżowym a przedsiębiorstwami produkującymi odzież oraz tkaniny specjalistyczne w województwie wielkopolskim, kujawsko-pomorskim, mazowieckim i śląskim. W skład projektowanego Centrum wchodzić będą również jednostki badawczo-rozwojowe i projektowe z dziedziny włókiennictwa i tkanin zlokalizowane głównie w Łodzi. Najważniejszym ośrodkiem projektowanego Centrum jest Łódź, gdzie zlokalizowane są: Akademia Sztuk Pięknych z wydziałami projektowania tkanin i ubiorów, Politechnika Łódzka z wydziałami specjalizującymi się w innowacjach dla przemysłu lekkiego, Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Maszyn Włókienniczych oraz Instytut Włókiennictwa. Rolę Łodzi wzmacniają również tradycje przemysłu lekkiego oraz lokalizacja w Aglomeracji Łódzkiej i na obszarze kształtującego się obszaru metropolitalnego licznych zakładów produkujących odzież. Szczególnie istotna jest lokalizacja małych i średnich przedsiębiorstw produkujących krótkie serie odzieży cechujące się oryginalnym i unikalnym wzornictwem. Przedsiębiorstwa te stosują nowoczesne formy elastycznej organizacji produkcji, co ułatwia tworzenie przez nie struktur klastrowych. Przewiduje się, że projekt będzie miał dwa główne kierunki działań. Pierwszym będzie produkcja wyspecjalizowanych tkanin mająca charakter hi-tech, oparta na ścisłej współpracy przemysłu z jednostkami naukowo-badawczymi. Drugim natomiast produkcja unikatowej odzieży oparta na współpracy z ASP i jej absolwentami oraz małymi i średnimi przedsiębiorstwami odzieżowymi. Ostatecznym celem byłoby wypromowanie Łodzi jako marki odzieżowej. Realizacja projektu wzmacniać będzie jeden z filarów rozwoju funkcji metropolitalnej Łodzi oraz kształtować powiązania międzyregionalne.

- **Centrum Farmaceutyczno-Medyczne**

Projekt zakłada rozwój współpracy między instytucjami naukowo-badawczymi z dziedziny farmacji, medycyny i biotechnologii, producentami leków i sprzętu medycznego oraz wyspecjalizowanymi placówkami lecznictwa szpitalnego. Osią kształtowanego Centrum będzie istniejący w województwie łódzkim klastrowy medyczno-farmaceutyczny i kosmetyczny. Klastrowy ten oprócz przedsiębiorstw produkujących farmaceutyki, materiały opatrunkowe, artykuły sanitarne, sprzęt medyczny, rehabilitacyjny i stomatologiczny skupia także wielkie hurtownie farmaceutyczne, imprezy targowe i wystawiennicze oraz instytucje naukowo-badawcze (Centrum Biologii Medycznej PAN, Instytut Biopolimerów i Włókien Chemicznych „TRICOMED” S.A.) związane z branżą farmaceutyczno-medyczną, w tym Uniwersytet Medyczny i Politechnikę Łódzką. Instytucje te zlokalizowane są na obszarze całego województwa a ich największa koncentracja występuje w Kutnie, Łodzi oraz na obszarze potencjalnego ŁOM (m.in. w Pabianicach i Strykowie). Uczestnikami projektowanego Centrum będą również wyspecjalizowane placówki naukowo-lecznicze takie jak Centrum Kliniczno-Dydaktyczne Uniwersytetu Medycznego w Łodzi, Instytut Medycyny Pracy w Łodzi i Centrum Zdrowia Matki Polki. Rozwój Centrum wspomagany będzie ponadto przez zasoby wysokiej klasy specjalistów. Powyższe instytucje stworzą sieć powiązań z podobnymi instytucjami i klastrowymi w województwach: śląskim, dolnośląskim, wielkopolskim i mazowieckim.

Działalność gospodarcza skupiona w Centrum zapewni trwałe i silne impulsy rozwojowe oraz przyczyni się do rozwoju w województwie łódzkim gospodarki innowacyjnej. Jednocześnie rozwojowi ulegnie dziedzina, planowana jako jeden z filarów rozwoju funkcji metropolitalnych Łodzi. Przeszkodą w organizacji projektowanego Centrum może być bardzo duża konkurencja w przemyśle farmaceutycznym. Trudności te potęguje fakt, że w największych przedsiębiorstwach farmaceutycznych zaangażowany jest zarówno kapitał polski jak i zagraniczny należący do różnych holdingów i koncernów. Ponadto siedziby tych holdingów i koncernów zlokalizowane są poza województwem łódzkim.

- **Multimedia**

Projekt zakłada współpracę między potencjalnym Klasterem Medialnym, który może ukształtować się w województwie łódzkim (głównie w Łodzi), Klasterem Multimediów i Systemów Informacyjnych (Multiklaster) mającym siedzibę w Warszawie oraz Wydziałem Produkcji Telewizyjnej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Państwową Wyższą Szkołą Teatralną w Krakowie i Parkiem Technologicznym „Miasteczko Multimedialne” w Nowym Sączu, jak również znajdującymi się w tych miastach jednostkami naukowo-badawczymi z dziedziny mediów i przetwarzania informacji. Ponadto w województwach śląskim i małopolskim znajduje się wiele instytucji będących elementami Multiklastera. Realizacja tego projektu wzmocni powiązania między województwem łódzkim a województwami mazowieckim, małopolskim i śląskim. Jednostki biorące udział w projekcie będą połączone siecią powiązań o charakterze m.in. konkurencji i współpracy co przyczyni się do rozwoju usieciowionej gospodarki innowacyjnej na obszarze czterech województw.

Klaster medialny w województwie łódzkim kształtować się będzie w oparciu o potencjał Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej w Łodzi. Współpracę przy tworzeniu tego klastera zadeklarowało już około 50 instytucji. Są to głównie przedsiębiorstwa z branży medialnej, filmowej i telewizyjnej, wyższe uczelnie i ośrodki badawczo-rozwojowe oraz władze lokalne. Planowana jest realizacja około 30 przedsięwzięć opartych na czterech filarach. Pierwszym z nich jest Wytwórnia Filmowo-Telewizyjna na terenie kompleksu Łódzkiego Centrum Filmowego, drugim Media Centrum na terenie dawnej EC-1, trzecim Instytut Nowych Mediów przy PWSFTV i T, natomiast czwartym Multimedialny Park Technologiczny na terenie Łódzkiego Parku Technologiczno-Przemysłowego. Celem kształtującego się klastera jest promocja branży medialnej i inicjatyw, które przyciągną fundusze UE i inwestorów z sektora medialnego.

Wykorzystany zostanie istniejący oraz planowany w mieście potencjał z dziedziny filmu, kultury i rozrywki oraz badań nad technologiami informatycznymi i telekomunikacyjnymi. Podtrzymywane i rozwijane będą tradycje Łodzi filmowej, które stanowią jedną z podstaw planowanego rozwoju funkcji metropolitalnych miasta.

- **Łódzko-Świętokrzyska Platforma Materiałów Budowlanych**

Projekt zakłada wykorzystanie istniejących powiązań między producentami płytek ceramicznych, cementu, płyt kartonowo-gipsowych i chemii budowlanej a kopalniami surowców w ramach kształtującego się klastera materiałów budowlanych. Do najważniejszych przedsiębiorstw tego klastera należą przedsiębiorstwa produkujące płytki ceramiczne „Opoczno”, „Ceramika Paradyż” i „Ceramika Tubądzin” oraz mniejsze zakłady

galanterii ceramicznej z gminy Mniszków. Zapleczem surowcowym tych zakładów są kopalnie iłów ceramicznych zlokalizowane w gminach Mniszków, Żarnów, Sławno i Tomaszów Mazowiecki. Ważnym przedsięwzięciem jest też cementownia „Działoszyn” wykorzystująca miejscowe złoża wapieni. Klaster materiałów budowlanych tworzy również „Grupa Atlas” produkująca materiały chemii budowlanej na bazie surowców pozyskiwanych z kopalń położonych w powiatach tomaszowskim i opoczyńskim. Grupa ta planuje również budowę cementowni – „Wygnanów” w oparciu o lokalne złoża wapieni. „Atlas” jest również współwłaścicielem Zakładów Gipsowych „Dolina Nidy” położonych w województwie świętokrzyskim. Do klastera materiałów budowlanych należą również przedsiębiorstwa z Opoczna, Tomaszowa Mazowieckiego, Bełchatowa, Łodzi, Zduńskiej Woli, Piotrkowa Trybunalskiego, Działoszyna, Rzgowa i Gorzkowic. Istotnym przedsięwzięciem będzie ASM Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o. w Kutnie, które monitoruje rynek materiałów budowlanych i budownictwa w Polsce. Zakłada się, że w ramach projektowanej platformy nastąpi rozszerzenie współpracy o przedsiębiorstwa i instytucje położone głównie w województwie świętokrzyskim (m. in. cementownie „Nowiny”, „Małogoszcz”, „Ożarów” przedsiębiorstwa produkujące płytki ceramiczne oraz inne materiały budowlane np. „Cersanit” w Kielcach i „Nowa Gala” w Końskich, kopalnie iłów ceramicznych, piasku i kruszywa budowlanego oraz kamieniołomy wapienia i gipsu np. „Dolina Nidy”, przedsiębiorstwa logistyczne, handlowe oraz instytucje naukowo-badawcze i edukacyjne m. in. Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy w Kielcach).

- **Środkowoeuropejskie Centrum Logistyczne**

Warunkiem koniecznym dla realizacji projektu jest powstanie nowych elementów infrastruktury komunikacyjnej, przede wszystkim w postaci autostrad i dróg ekspresowych, jak również modernizacja już istniejących szlaków transportowych (głównie kolejowych). Projekt opiera się o potencjał kształtujących się obecnie centrów logistycznych - na obszarze województwa łódzkiego w tzw. „złotym trójkącie” Stryków - Łódź - Piotrków Trybunalski oraz w województwie mazowieckim w czworokącie Mszczonów – Teresin/ Błonie – Warszawa – Piaseczno. Obszar zlokalizowany w województwie mazowieckim jest obecnie najsilniejszym rynkiem magazynowo-logistycznym w Polsce natomiast najszybciej rozwijają się tereny magazynowo-logistyczne w regionie łódzkim. Wpływ na to mają przede wszystkim istniejąca i planowana infrastruktura komunikacyjna, korzystne położenie geograficzne a także relatywnie niskie ceny nieruchomości oraz rozbudowa zaplecza logistycznego przez inwestorów zagranicznych produkujących w Łodzi sprzęt AGD i komputery. Porównywalne potencjały łódzkiej i mazowieckiej strefy magazynowo-logistycznej oraz ich stosunkowo niewielka odległość ułatwiają wzajemną współpracę, która prowadzić będzie do rozwoju powiązań funkcjonalnych województw łódzkiego i mazowieckiego oraz do rozwoju społeczno-ekonomicznego miast będących najważniejszymi ośrodkami działalności logistyczno-magazynowej. Współpraca wsparta przez inwestycje w infrastrukturę komunikacyjną przyciągnie wielu nowych inwestorów co stworzy ponadlokalną strefę logistyczną dla Polski Centralnej o znacznym zasięgu oddziaływania w Polsce i Europie. Istnienie zaplecza logistycznego oraz możliwość wymiany doświadczeń i technologii będzie atrakcją lokalizacyjną dla różnych działów gospodarki w tym gospodarki innowacyjnej. Zakłada się, że procesy te przyczynią się do powstawania nowych miejsc pracy i wpłyną na rozwój społeczno-ekonomiczny obydwu województw.

- **Ekoenergia**

Projekt zakłada wykorzystanie istniejących związków w ramach potencjalnego Klastera Zaawansowanych Technologii „Ekoenergia” m.in. między BOT S.A., Bełchatowsko-Kleszczowskim Parkiem Przemysłowo-Technologicznym, Politechniką Łódzką i Politechniką Częstochowską oraz jednostkami samorządowymi na szczeblu regionalnym i lokalnym (Łodzi, Bełchatowa, Ozorkowa, Skierniewic, Uniejowa, Częstochowy, Kłobucka i Krzepic). Celem klastera jest prowadzenie wspólnych badań i wdrażanie ich wyników w zakresie „czystych” energii, ekologicznego wydobycia i przetwarzania węgla brunatnego, wytwarzania, transportowania, składowania i wykorzystania wodoru i paliw węglowodorowych oraz ekologicznego wykorzystania odpadów komunalnych i osadów z oczyszczalni ścieków. Wykorzystując istniejące związki międzyregionalne projekt przewiduje również nawiązanie współpracy z okręgiem wydobycia węgla brunatnego Konin-Koło-Turek, elektrowniami Pątnów i Adamów, „Poltegor-Instytut” we Wrocławiu, Akademią Górniczo-Hutniczą w Krakowie oraz Innowacyjnym Śląskim Klasterem Czystych Technologii Węglowych. Umożliwi to wspólne tworzenie projektów i prowadzenie działań realizujących cele obydwu klasterów. Oprócz tego celem projektu jest również realizacja polityki energetycznej UE czyli uzyskania 20% oszczędności energii, 20% ograniczenia emisji CO₂ i 20% wykorzystanie alternatywnych źródeł energii w bilansie energetycznym kraju. Realizacja tych celów wydaje się niezwykle ważna w województwie, w którym zlokalizowane jest ponad 25% potencjału energetycznego Polski. Zakłada się, że głównymi ośrodkami działań projektowych będą: Łódź, Bełchatów, Częstochowa, Katowice, Wrocław, Konin i Kraków. Projekt wzmocni powiązania między województwem łódzkim a województwami dolnośląskim, śląskim, małopolskim i wielkopolskim.

- **Balneologia**

Projekt ten oparty jest o potencjał przyrodniczy i kulturowy województwa łódzkiego w celu stworzenia obszaru turystyki, rekreacji i przyrodolecznictwa. Najważniejszymi elementami projektu są zasoby wód geotermalnych znajdujące się w rejonie Rogóźna, Uniejowa, Skierniewic i Poddębic w regionie łódzkim oraz w rejonie Gostynina i Mszczonowa w województwie mazowieckim. Już obecnie w Uniejowie i Poddębicach następuje silny rozwój usług rekreacyjnych i medycznych opartych na wykorzystaniu wód geotermalnych.

Innym rodzajem zasobów przyrodniczych są Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich i Gostynińsko-Włocławski Park Krajobrazowy oraz Obszary Chronionego Krajobrazu. Dopełnieniem walorów przyrodniczych są walory turystyczno-kulturowe Łęczycy, Tumu, Góry Św. Małgorzaty i Zgierza w województwie łódzkim oraz Płocka, Łącka i Nowego Duninowa w województwie mazowieckim. Projekt wytworzy interdyscyplinarny produkt łączący medycynę, rekreację, turystykę i gospodarkę innowacyjną. Najważniejszymi elementami projektu będą zespoły zdrojowe obejmujące zakłady balneologii, parki rozrywki i rekreacji oraz obiekty kultury. Zakłada się również powstanie zaplecza noclegowego, gastronomicznego i handlowego. Zasadnicza rola w rozwoju tego zaplecza przypadłaby gospodarstwu agroturystycznym, kwaterom prywatnym i pensjonatom. Elementy tworzące projekt tworzyć będą strukturę sieciową przy wykorzystaniu

nowoczesnych form organizacji działalności gospodarczej i tworzeniu nowoczesnych produktów turystycznych.

Realizacja projektu przyczyni się do stworzenia nowych miejsc pracy i wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej. Wzmocnieniu ulegną powiązania funkcjonalne między województwem łódzkim i mazowieckim.

- **Łódzko-Mazowiecki Klaster Przetwórstwa Warzyw i Owoców**

Projekt zakłada ścisłą współpracę między producentami owoców i warzyw, przedsiębiorstwami przetwórstwa rolno-spożywczego oraz instytucjami naukowo-badawczymi co zapewni rozwój gospodarczy obszaru koncentracji przetwórstwa spożywczego w województwie łódzkim i mazowieckim. Założono wykorzystanie potencjału przyrodniczo-rolnego północno-wschodniej części regionu łódzkiego oraz środkowo-zachodniej części Mazowsza. Do wyposażenia instytucjonalnego projektowanego klastra będą ponadto należeć istniejące i projektowane giełdy rolne (m.in. w Łodzi i Kutnie) tereny wystawiennicze, firmy doradcze, transportowe oraz producenci opakowań. Istotnym elementem klastra będą również instytucje naukowo-badawcze: Instytut Sadownictwa i Kwiaciarstwa, Instytut Warzywnictwa oraz WSE w Skierniewicach, Instytut Badań nad Przedsiębiorczością i Rozwojem Ekonomicznym przy SWSPiZ w Łodzi, Politechnika Łódzka i Uniwersytet Łódzki, a także Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Realizacja projektu doprowadzi do stworzenia znaczącej struktury przestrzenno-gospodarczej w dziedzinie produkcji i przetwórstwa owoców i warzyw. Struktura ta wspomagać będzie rozwój nowych podmiotów gospodarczych, co przyniesie wzrost miejsc pracy również w sektorach pozarolniczych. Nowe przedsiębiorstwa charakteryzować się będą nowymi rozwiązaniami technicznymi, technologicznymi i organizacyjnymi produkcji oraz produkować będą nowe produkty i artykuły spożywcze. Wymagać to będzie promocji nowych marek i wzorów użytkowych. Realizacja tego projektu wzmocni powiązania funkcjonalne między województwami łódzkim i mazowieckim.

- **Pasma kulturowo-turystyczne**

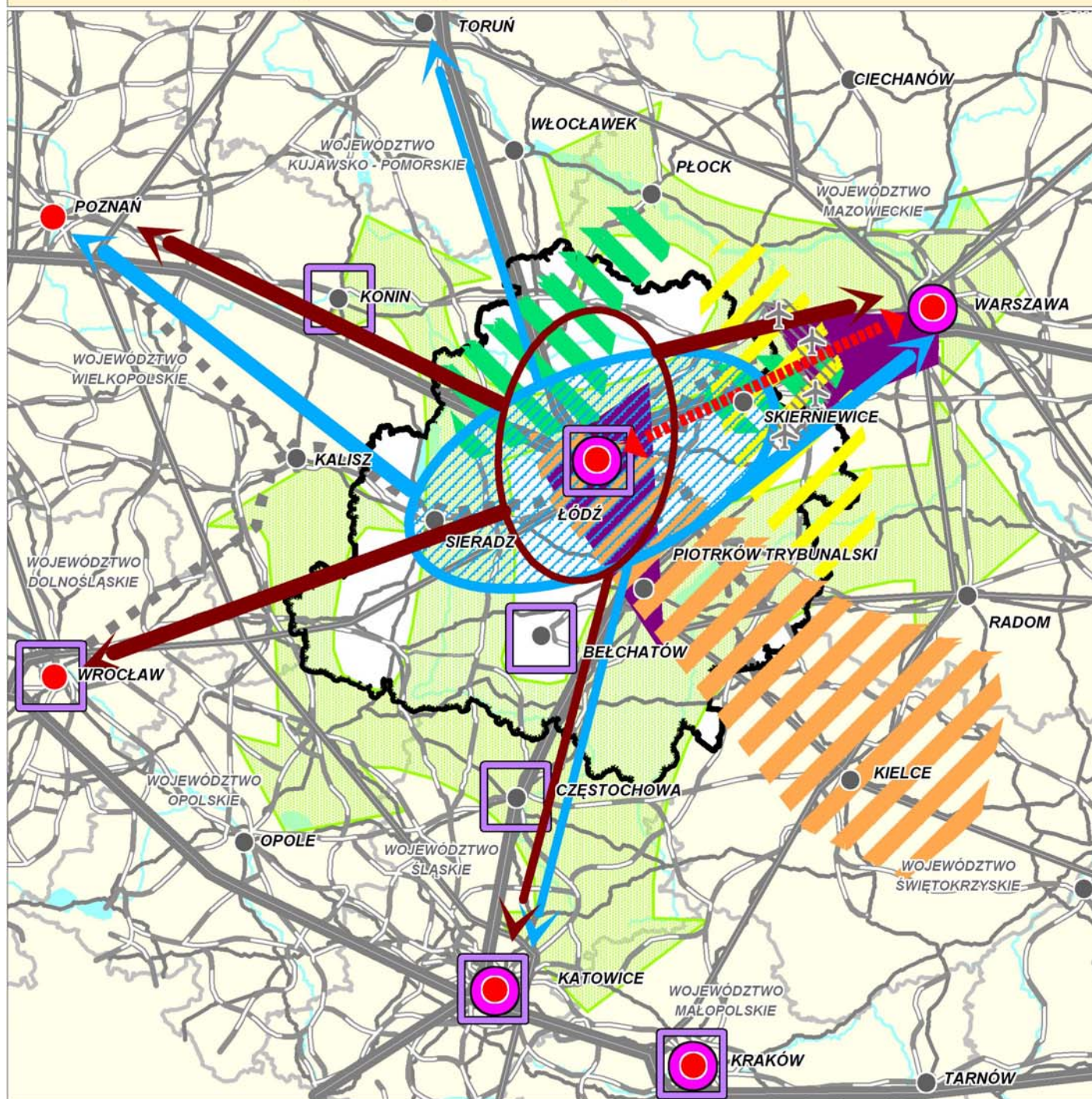
Projekt zakłada współpracę między województwem łódzkim a województwami: wielkopolskim, opolskim, śląskim, świętokrzyskim i mazowieckim poprzez przedsięwzięcia wykorzystujące walory przyrodnicze i kulturowe pasm kulturowo-turystycznych Warty, Pilicy i Bzury.

W paśmie Warty wspólne przedsięwzięcia turystyczno-rekreacyjne będą oparte przede wszystkim na rozwoju turystyki wodnej (projekt zagospodarowania turystycznego Zbiornika Jeziorsko, rozwój kajakowego szlaku wodnego). Poza tym elementem projektu będą również szlaki rowerowe. Współpraca polegać będzie także na wspólnym tworzeniu form ochrony zabytków (np. obszar występowania tzw. kościółków wieluńskich wskazany jako pomnik historii, park kulturowy jako forma ochrony stanowiska archeologiczne w dolinie Proсны). Pasma to kształtowane jest także w oparciu o Szlak Bursztynowy łączący województwa opolskie, łódzkie i wielkopolskie.

Współpraca z województwem mazowieckim odbywać się będzie w pasmach Pilicy i Bzury a elementami składowymi projektu będą: w paśmie Pilicy - szlak kajakowy, szlak kultury ludowej w regionie opoczyńskim, trasy patriotyczne w powiecie tomaszowskim i na przyczółku warecko-magnuszewskim, szlak literacki oraz europejskie szlaki kulturowe tj.:

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO AKTUALIZACJA

Powiązania zewnętrzne - strategiczne kierunki działań

STRATEGICZNE KIERUNKI DZIAŁAŃ

- WYBRANE KRAJOWE OŚRODKI METROPOLITANNE
- CENTRALNY MAKROREGION ZAAWANSOWANYCH TECHNOLOGII
- ŚRODKOWOEUROPEJSKIE CENTRUM TEKSTYLNO - ODZIEŻOWE
- CENTRUM FARMACEUTYCZNO - MEDYCZNE
- MULTIMEDIA - GŁÓWNE OŚRODKI WSPÓŁPRACY
- ŁÓDZKO - ŚWIĘTOKRZYSKA PLATFORMA MATERIAŁÓW BUDOWLANYCH
- EKOENERGIA - GŁÓWNE OŚRODKI WSPÓŁPRACY
- LOGISTYKA - GŁÓWNE REJONY KONCENTRACJI

- BALNEOLOGIA
- ŁÓDZKO - MAZOWIECKI KLASTER OWOCOWO - WARZYWNY
- PASMA KULTUROWO - TURYSTYCZNE
- GŁÓWNE KIERUNKI POWIĄZAŃ

STRATEGICZNE ELEMENTY POWIĄZAŃ TRANSPORTOWYCH

- AUTOSTRADY
- DROGI EKSPRESOWE
- DROGI KRAJOWE
- KOLEJ DUŻYCH PRĘDKOŚCI
- PODSTAWOWY UKŁAD KOLEJOWY
- STREFA LOKALIZACJI CENTRALNEGO LOTNISKA DLA POLSKI

romański i kolei warszawsko-wiedeńskiej jak również liczne obiekty kultury materialnej w postaci dworów, pałaców i klasztoru Cystersów w Sulejowie – Podklasztorzu oraz walory przyrodniczo-krajobrazowe obszaru (Spalski i Sulejowski PK).

Cały produkt oparty jest na założeniu, by z różnych konkurencyjnych produktów turystycznych stworzyć jedną spójną ofertę turystyczną. Realizacja projektu stworzy zintegrowany szlak turystyczny z bazą noclegową, gastronomiczną i informacyjną oraz stanicami wodnymi i zapleczem infrastrukturalnym.

Natomiast w paśmie Bzury głównym elementem będą szlaki kulturowe – Bursztynowy i Romański oraz szlak Książąt Mazowieckich. Do ważnych elementów składowych projektu należą również tereny Natura 2000 z siedliskami ptactwa i ostoją zwierząt, Bolimowski Park Krajobrazowy, trasa kulturowo-turystyczna śladami Bitwy nad Bzurą oraz ośrodki koncentracji ruchu turystycznego w Wyszogrodzie, Brochowie, Sochaczewie, Żelazowej Woli, Nieborowie i Arkadii, Łowiczu, Górze Św. Małgorzaty, Tumie i Łęczycy. Obecnie w obrębie opisywanego pasma rozwijany jest nowy produkt turystyczny „Centralny ŁUK Turystyczny”.

Współpraca z województwem śląskim będzie się odbywała w paśmie Warty przez rozwój szlaku konnego Jury Wieluńskiej. Szlak ten jest częścią szlaku konnego województwa łódzkiego. Możliwa jest również wspólna praca nad rozwojem Szlaku Wodnego Warty.

Współpraca z województwem świętokrzyskim odbywać się będzie poprzez pasmo Pilicy, głównie w oparciu o Szlak Cysterski, który prowadzi z Opactwa w Sulejowie Podklasztorzu w kierunku Wąchocka i Jędrzejowa oraz szlak wodny a także walory przyrodniczo-krajobrazowe Przedborskiego PK.

MINIMALIZACJA POTENCJALNYCH KOLIZJI PRZESTRZENNYCH

W celu zminimalizowania skutków potencjalnych kolizji przestrzennych, wywoływanych lokalizacją przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko województwa, w tym przede wszystkim przedsięwzięć o charakterze liniowym, stanowiących zagrożenia dla utrzymania ciągłości przestrzennej układów ekologicznych tj. sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, opracowano na etapie uwarunkowań „Planu...” warianty ich alternatywnych przebiegów.

Wykonano warianty przebiegów wszystkich projektowanych tras kolejowych, w tym tras dużych prędkości, linii elektroenergetycznych wysokiego ciśnienia 400kV, gazociągów wysokiego ciśnienia, rurociągów CO₂ oraz dróg ekspresowych, a także 3 projektowanych obwodnic w ciągach dróg krajowych (Brzezina, Poświętnego i Inowłódzka), zawartych w koncepcjach GDDKiA i BPPWŁ w Łodzi. W przypadku dróg wojewódzkich wariantowano 18 spośród 40 zakładanych w projekcie „Planu...” obwodnic. Były to obwodnice ujęte w Wojewódzkim Programie Inwestycyjnym oraz wskazane wstępnie w projekcie „Planu...” do priorytetowej realizacji do 2020 roku. Pozostałe projektowane odcinki przewidywane są do dalszych analiz.

Dla potrzeb kierunków „Planu...” spośród opracowanych wariantów wybrano ich najbardziej optymalne przestrzennie i najmniej kolizyjne przebiegi. W miarę możliwości – wybrano projektowane inwestycje prowadzone tymi samymi korytarzami transportowymi, czego przykładem jest północno-wschodni odcinek projektowanej linii kolejowej dużych prędkości Poznań/Wrocław-Łódź-Warszawa, przebiegający w sąsiedztwie projektowanej autostrady A-2.

Część planowanych inwestycji będzie jednak nadal na pewnych odcinkach stanowiła zagrożenie dla środowiska przyrodniczego.

Większość ze zidentyfikowanych poniżej kolizji jest bowiem nieunikniona, a możliwości przebiegu planowanych inwestycji są bardzo ograniczone. Wynika to zarówno ze stopnia zurbanizowania przestrzeni województwa, jak i rozpiętości systemu ekologicznego. Ruszt ekologiczny stanowią główne rzeki województwa: Warta, Bzura, Pilica, stanowiące jego zachodnią, północną i wschodnią barierę. Realizacja jakichkolwiek projektów o charakterze liniowym, wychodzących poza granice województwa (autostrady, drogi ekspresowe, kolej dużych prędkości, linie energetyczne wysokiego napięcia 400kV), oznacza nieuniknioną konieczność przekroczenia koryt rzek i przecięcia systemu ekologicznego.

Dla zminimalizowania skutków potencjalnych kolizji z terenami chronionymi na ich miejsca wybierane są jednak tereny przewężeń form ochrony lub ich skrajne fragmenty, tak by odcinki kolizyjne projektowanych przedsięwzięć były jak najkrótsze.

Zbyt mała skala „Planu...” powoduje jednak, że wszystkie projektowane przedsięwzięcia czeka jeszcze ich szczegółowe trasowanie w odrębnych procedurach, wykonywanych przez zespoły specjalistów. Każda z tych inwestycji zostanie ponadto poddana jeszcze szczegółowej procedurze strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, dzięki której wiele potencjalnych kolizji przestrzennych i zagrożeń będzie można uniknąć lub je zrekompensować. Aktualnie w ramach procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, w trakcie konsultacji społecznych, są już projekty dróg ekspresowych: S8 i S14, obwodnicy Brzezin w ciągu drogi krajowej nr 72 oraz obwodnic Inowłódza i Poświętnego w ciągu drogi krajowej nr 48. Na tym etapie istnieje również możliwość modyfikacji pewnych ich odcinków.

Transport

Rozwój sieci drogowej i kolejowej na terenie województwa będzie wchodził w kolizję zarówno z obszarami objętymi ochroną, w tym z obszarami objętymi siecią Natura 2000, dużymi kompleksami leśnymi, rozległymi obszarami ochrony Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (ONO i OWO), jak również z korytarzami ekologicznymi, w tym korytarzami migracyjnymi zwierząt, które pomimo braku prawnej ochrony, są ważnym elementem funkcjonowania przyrody i zachowania bioróżnorodności.

Na terenie województwa zidentyfikowano 6 terenów konfliktowych z obszarami Natura 2000, 1 z rezerwatem przyrody, 6 z obszarami parków krajobrazowych i ich projektowanych powiększeń oraz 3 z zespołami przyrodniczo-krajobrazowymi. Najlichniesze konflikty występują w miejscach skrzyżowań najważniejszych układów komunikacyjnych (autostrady, drogi ekspresowe, drogi krajowe, linie kolejowe dużych prędkości) z obszarami chronionego krajobrazu (ponad 40 przypadków). Wyróżniono także kilka terenów konfliktów z większymi kompleksami leśnymi oraz krajowymi korytarzami migracyjnymi zwierząt i kilkanaście z obszarami najwyższej i wysokiej ochrony GZWP czyli obszarów szczególnie wrażliwych na same efekty eksploatacji dróg (spływy produktów ropopochodnych czy resztek soli w okresie zimowym). W przypadku dróg wojewódzkich stwierdzono tylko jedną kolizję projektowanego przełożenia drogi nr 710 na odcinku Łódź-Konstantynów Łódzki-Lutomiersk z obszarem chronionego krajobrazu.

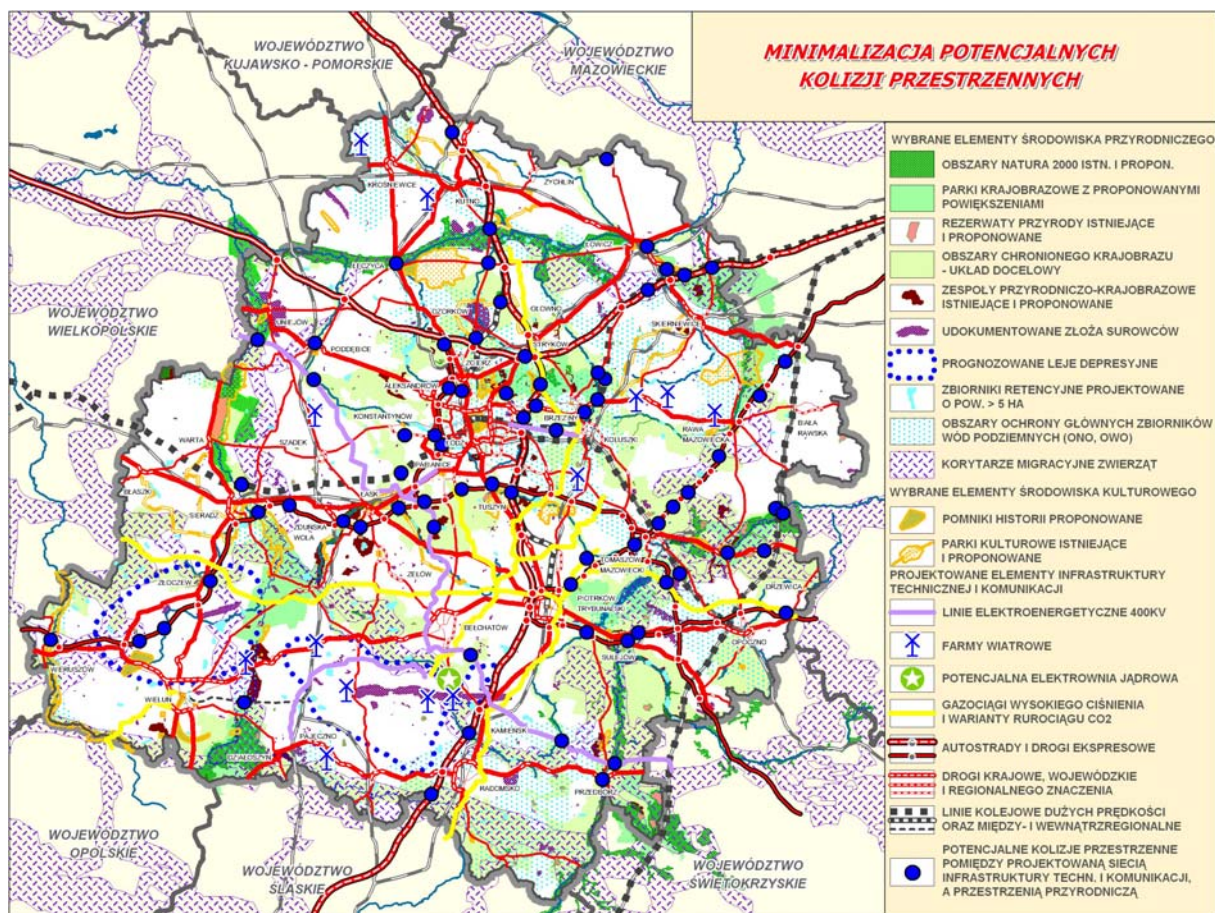
Energetyka

Linie elektroenergetyczne są budowlami specyficznymi – wyróżniają się znaczącymi gabarytami i ciągną przez wiele kilometrów. Stanowią dysharmonijny element krajobrazu, jednakże są i muszą być jego elementem, ponieważ produkowana energia musi zostać wprowadzona do krajowego systemu przesyłowego. Na terenie województwa zidentyfikowano tylko 1 teren konfliktowy z obszarem Natura 2000 (Dolina Pilicy). Dość licznie natomiast występują konflikty w miejscach skrzyżowań projektowanych przedsięwzięć z wielkoprzestrzennymi obszarami chronionego krajobrazu (7 przypadków). Ze względu na brak danych nie wyznaczono obszarów kolizyjnych linii wysokiego napięcia oraz potencjalnych stref lokalizacji elektrowni wiatrowych z głównymi trasami przelotów ptaków – strefy te występują także poza istniejącymi i proponowanymi formami ochrony. Projektowana sieć gazowa, w tym linie przesyłowe CO₂, nie tworzy konfliktów z istniejącymi formami ochrony przyrody, przy założeniu, że będzie prowadzona pod ziemią. Gazociągi omijają obszary Natura 2000, rezerwaty, użytki ekologiczne i zespoły

przyrodniczo – krajobrazowe, a ich niekorzystne oddziaływanie na środowisko będzie czasowe i ustąpi po realizacji inwestycji.

Potencjalnie zakładana lokalizacja elektrowni jądrowej w rejonie Bełchatowa uwarunkowana jest istniejącym wyposażeniem tego terenu w odpowiednie zasoby sieciowe, nie występujące na innych obszarach województwa. Nie mniej lokalizacja ta wywoła niewątpliwie skutki przestrzenne w postaci np.: wylesienia terenu przewidzianego pod jej realizację. Realna wielkość degradacji kompleksu leśnego zależy jednak będzie od powierzchni budowanej elektrowni, wynikającej z jej projektu technicznego, a sama, prawidłowo funkcjonująca, elektrownia stanowić będzie niewątpliwie alternatywne źródło czystej ekologicznie i bezemisyjnej energii dla województwa i kraju.

R **REALIZACJA PLANU PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA JAKO PRZESTRZENNY WYMIAR PLANOWANIA OPERACYJNEGO**

1. ZASADY REALIZACJI PLANU

„Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego” określa cele i kierunki działań samorządu województwa w odniesieniu do przestrzeni. Polityka przestrzenna województwa będzie realizowana poprzez działania i współpracę na różnych płaszczyznach. Służyć temu będą projekty finansowane zarówno ze środków własnych samorządu województwa i samorządów lokalnych, z budżetu państwa, jak również funduszy Unii Europejskiej. Podstawowym, źródłem finansowania będzie Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego. Głównymi realizatorami planu będą zarówno jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne samorządów terytorialnych, instytucje publiczne, w tym uczelnie wyższe i instytuty, ZOZ-y, jak również przedsiębiorcy. Szczególna rola przypisana jest zarządowi województwa, jako instytucji zarządzające Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Łódzkiego, który będzie koordynował i integrował zgłaszane projekty, dla osiągnięcia maksymalnych korzyści, ukierunkowanych na osiągnięcie wyznaczonych celów rozwojowych zapisanych w „Planie ...”. Skuteczność realizacji „Planu...” będzie uwarunkowana w głównej mierze efektywnym wykorzystaniem posiadanych środków finansowych oraz pozyskaniem funduszy zewnętrznych. Zarząd województwa będzie również inicjował porozumienia, zawierane między partnerami gry o szeroko rozumianą atrakcyjność przestrzeni województwa, dla osiągania uzgodnionych celów i stymulował ich wdrażanie.

Ponadto, plan zagospodarowania przestrzennego województwa wdrażany będzie przez:

- uwzględnianie jego ustaleń w przygotowanych przez samorząd województwa kolejnych dokumentach strategicznych i operacyjnych - Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego, Regionalnym Programie Operacyjnym, Wieloletnim Programie Inwestycyjnym, Programie Ochrony Środowiska, Planie Gospodarki Odpadami, Programie Opieki nad Zabytkami i innych oraz ich wdrażaniu,
- wnioskowanie o uwzględnianie zapisów planu w rządowych dokumentach strategicznych i planistycznych tworzonych przez naczelne i centralne organy administracji rządowej (Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, Długo i Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju, Strategia Rozwoju Transportu i inne) oraz wyrażaniu opinii o projektach tych dokumentów,
- uwzględnianie ustaleń „Planu...” w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i planach miejscowych;
- uczestnictwo w pracach planistycznych podejmowanych przez samorządy lokalne i sąsiednie województwa, uszczegóławiających rozwiązania zapisane w „Planie..”

2. MONITORING PLANU

Cel główny	Kierunki działań	Wskaźniki monitorowania	Zasięg
Równoważenie systemu osadniczego i poprawa spójności terytorialnej regionu	1. Podniesienie rangi Łodzi do miana metropolii i wzrost jej znaczenia w krajowej i europejskiej sieci osadniczej	<ul style="list-style-type: none"> Liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego / 1 000 M Liczba podmiotów gospodarczych w sekcjach I, J, K, M, N, P, R / 1 000 M Liczba studentów / 1 samodzielnego pracownika naukowego w szkołach wyższych Liczba imprez kulturalnych, wystawienniczych i kongresowych o zasięgu międzynarodowym 	G G G G
	2. Kształtowanie Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego	<ul style="list-style-type: none"> Liczba podmiotów gospodarczych w systemie REGON / 1 000 M Saldo migracji / 1 000 M % udział obszarów prawnie chronionych w pow. ogółem 	G G OM
	3. Rozwój regionalnych biegunów wzrostu	<ul style="list-style-type: none"> Dochody własne gmin / 1 M Pracujący w usługach rynkowych / 1 000 M Liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego / 1 000 M 	G G G
	4. Rozwój społeczno-ekonomiczny miast powiatowych na obszarach zagrożonych peryferyzacją	<ul style="list-style-type: none"> Liczba bezrobotnych / 1 000 M w wieku produkcyjnym Dochody własne gmin / 1 M Przyrost rzeczywisty / 1 000 M 	G G G
	5. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	<ul style="list-style-type: none"> Przyrost rzeczywisty / 1 000 M w miastach małych i bardzo małych Pracujący w usługach ogółem / 1 000 M w miastach małych i bardzo małych % udział gruntów ornych, łąk, pastwisk i sadów w powierzchni ogółem użytków rolnych Powierzchnia gospodarstw ekologicznych 	G G W W
	6. Tworzenie sieciowej struktury powiązań gospodarczych	<ul style="list-style-type: none"> Liczba formalnych inicjatyw klastrowych Nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach / 1 000 pracujących Liczba jednostek rozwojowych 	W W W
	7. Wzrost jakości i standardów życia mieszkańców województwa	<ul style="list-style-type: none"> Przeciętne dalsze trwanie życia mężczyzn i kobiet Liczba mieszkań oddanych do użytku / 1 000 M % udział osób z wykształceniem wyższym w ludności ogółem Liczba miejsc w domach i zakładach opieki społecznej / 1 000 M w wieku poprodukcyjnym Liczba średnich szkół zawodowych i techników dla młodzieży i dorosłych 	PR P W P P
Zwiększenie dostępności województwa poprzez rozwój ponadlokalnych systemów infrastruktury	1. Wzmocnienie systemu powiązań drogowych zewnętrznych i wewnętrznych	<ul style="list-style-type: none"> Długość wybudowanych autostrad i dróg ekspresowych w km Liczba zrealizowanych obwodnic w ciągu dróg krajowych i wojewódzkich Gęstość dróg publicznych o nawierzchni twardej w km / 100 km² 	W W W
	2. Wzmocnienie i rozwój systemu powiązań kolejowych zewnętrznych i wewnętrznych	<ul style="list-style-type: none"> Długość wybudowanych nowych linii kolejowych w km Długość zmodernizowanych linii kolejowych w km Liczba zmodernizowanych stacji (przystanków) kolejowych 	W W W
	3. Wzmocnienie i rozwój systemu powiązań lotniczych	<ul style="list-style-type: none"> Liczba pasażerów (przyjazdy + wyjazdy) Transport ładunków (załadunek + wyładunek) w tonach 	W W
	4. Rozwój transportu intermodalnego i logistyki	Liczba nowo utworzonych terminali transportu intermodalnego	W
	5. Bezpieczeństwo energetyczne województwa	<ul style="list-style-type: none"> Moc osiągnięta w elektrowniach i elektrociepłowniach w MW Moc osiągnięta z odnawialnych źródeł energii w MW Długość zrealizowanych nowych linii elektroenergetycznych wysokich i najwyższych napięć w km Długość zrealizowanych nowych gazociągów wysokiego ciśnienia w km 	W W W W
	6. Zwiększenie dostępności do mediów informacyjnych	Liczba projektów zrealizowanych z zakresu społeczeństwa informacyjnego	W

Kształtowanie tożsamości regionalnej w oparciu o walory przyrodnicze, kulturowe i turystyczne regionu	1. Ochrona najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych oraz zapewnienie ciągłości systemu ekologicznego	<ul style="list-style-type: none"> % udział pow. obszarów chronionych w pow. ogółem Powierzchnia i liczba nowo utworzonych obszarów NATURA 2000 	W W
	2. Zachowanie i ochrona materialnych i niematerialnych zasobów i krajobrazu kulturowego województwa	<ul style="list-style-type: none"> Liczba historycznych układów rozplanowania wpisanych do rejestru zabytków Liczba przeprowadzonych rewitalizacji i rewitalizacji założeń zabytkowych Liczba utworzonych pomników historii i parków kulturowych Liczba utworzonych i udostępnionych wiosek archeologicznych i skansenów kultury ludowej Liczba dóbr kultury współczesnej znaczenia ponadlokalnego objętych ochroną prawną w mpzp 	W W W W W
	3. Wzrost atrakcyjności turystycznej województwa	<ul style="list-style-type: none"> Liczba skategoryzowanych obiektów hotelarskich Długość wyznakowanych szlaków turystycznych w km Liczba produktów turystycznych z certyfikatem POT 	W W W
Ochrona i poprawa stanu środowiska	1. Ochrona i wzrost różnorodności biologicznej	<ul style="list-style-type: none"> Liczba gospodarstw wdrażających programy rolnośrodowiskowe Liczba opracowanych planów ochrony 	W W
	2. Zwiększanie i wzbogacanie zasobów leśnych	<ul style="list-style-type: none"> Lesistość województwa w % % udział głównych gatunków drzew w drzewostanie 	W W
	3. Ochrona powierzchni ziemi i gleb	<ul style="list-style-type: none"> Powierzchnia gruntów wyłączonych z produkcji rolnej i leśnej w ha Powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji w ha Powierzchnia gruntów zrekultywowanych w ha 	W W W
	4. Zwiększanie zasobów wodnych i poprawa ich jakości	<ul style="list-style-type: none"> % ludności obsługiwanej przez sieć kanalizacji Liczba i pojemność wybudowanych i zmodernizowanych zbiorników małej retencji % udział punktów pomiaru jakości wód powierzchniowych, w których stwierdzono klasę I-III w ogólnej ilości punktów monitoringu 	G W W
	5. Racjonalizacja gospodarki odpadami	<ul style="list-style-type: none"> % udział odpadów komunalnych i niebezpiecznych poddanych odzyskowi i unieszkodliwionych w inny sposób niż składowanie w odpadach ogółem Liczba zlikwidowanych mogiłników Liczba zrekultywowanych zamkniętych składowisk odpadów Liczba zamkniętych składowisk nie spełniających wymogów ochrony środowiska 	W W W W
	6. Poprawa klimatu akustycznego	<ul style="list-style-type: none"> Liczba opracowanych programów ochrony środowiska przez hałasem 	W
	7. Poprawa jakości powietrza	<ul style="list-style-type: none"> Liczba opracowanych programów ochrony powietrza dla poszczególnych stref Wielkość emitowanych zanieczyszczeń CO₂, SO₂, NO₂ i pyłu zawieszonego 	W W
	8. Ograniczenie zagrożenia promieniowaniem	Liczba punktów pomiarowych, w których stwierdzono przekroczenia dopuszczalnych wartości promieniowania	W
	9. Zapobieganie i ograniczanie wystąpienia awarii	<ul style="list-style-type: none"> Liczba awarii związanych z przewozem materiałów niebezpiecznych Liczba zakładów o dużym i zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii 	W W

Ujęcie terytorialne wskaźników monitorowania: W - województwo, P - powiaty, G - gminy, OM - obszar metropolitalny w granicach wyznaczonych w „Planie...”.

Realizacji planu służyć będzie systematyczny monitoring stanu i zmian przestrzeni województwa w oparciu o przyjęte wskaźniki oraz generalizacje studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Rokiem zerowym, stanowiącym odniesienie dla oceny realizacji „Planu...” Będzie rok 2009. Wnioski z oceną realizacji ustaleń planu i zmian w zagospodarowaniu przestrzennym, będą przedstawiane Zarządowi Województwa na koniec kadencji.

3. ZADANIA WYNIKAJĄCE Z PROGRAMÓW RZĄDOWYCH SŁUŻĄCYCH REALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU KRAJOWYM

W „Planie...” zostały uwzględnione zadania wynikające z programów rządowych służących realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym, które umieszczone są w rejestrze programów prowadzonym przez Ministra Infrastruktury. Dla województwa łódzkiego wynika zadanie pod nazwą „Program Inwestycji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w Dziedzinie Bezpieczeństwa (NISIP), obejmujące elementy infrastruktury wojskowej :

- infrastruktura dla sił wzmocnienia NATO–modernizacja lotniska Łask (gm. Buczek, Łask)
- infrastruktura obrony - posterunek radarowy w Wieriórczynie (gm. Łask).

Zadania te są ustaleniem wiążącym dla samorządów lokalnych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych wynikających z ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

4. INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM UWZGLĘDNIONE W DOKUMENTACH PRZYJĘTYCH PRZEZ SEJM RP, RADĘ MINISTRÓW, WŁAŚCIWEGO MINISTRA LUB SEJMIK WOJEWÓDZTWA

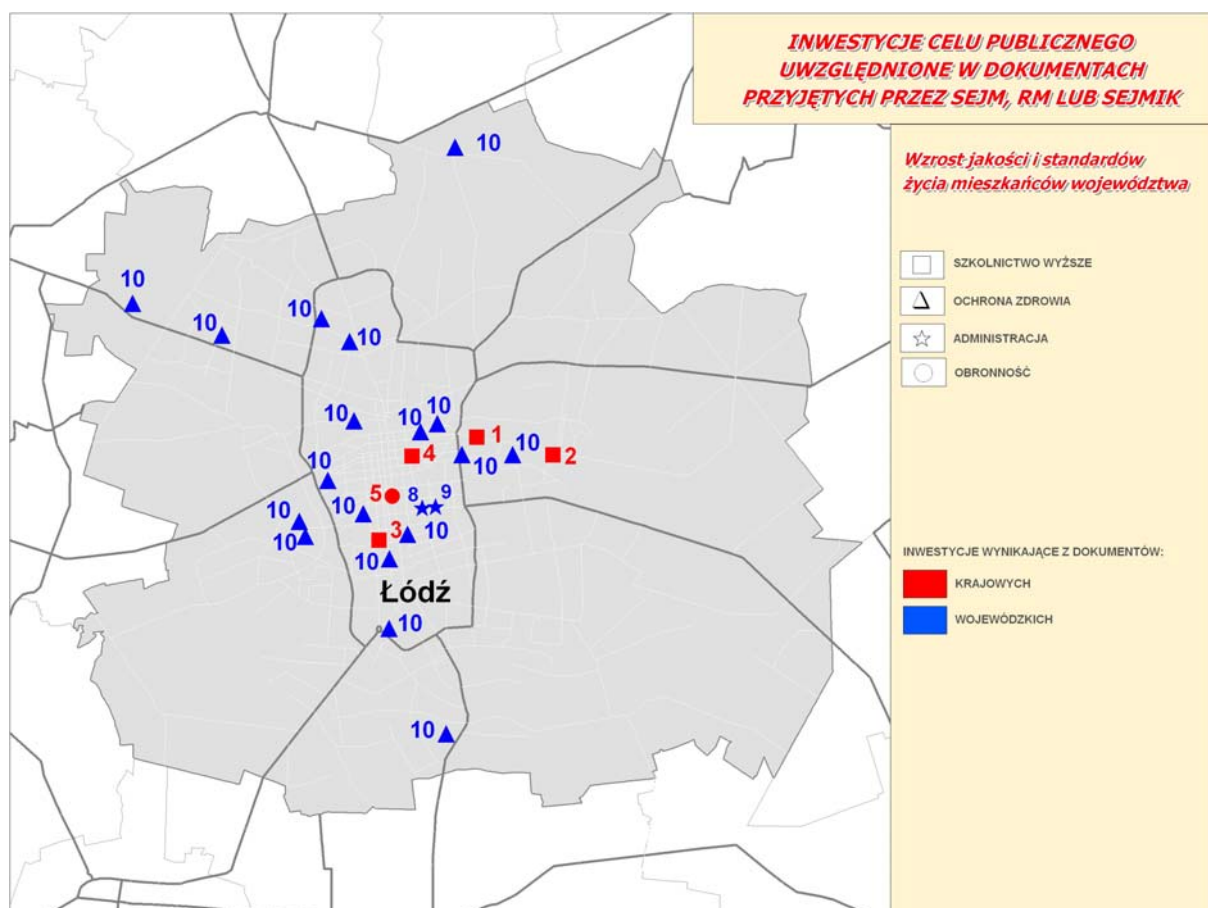
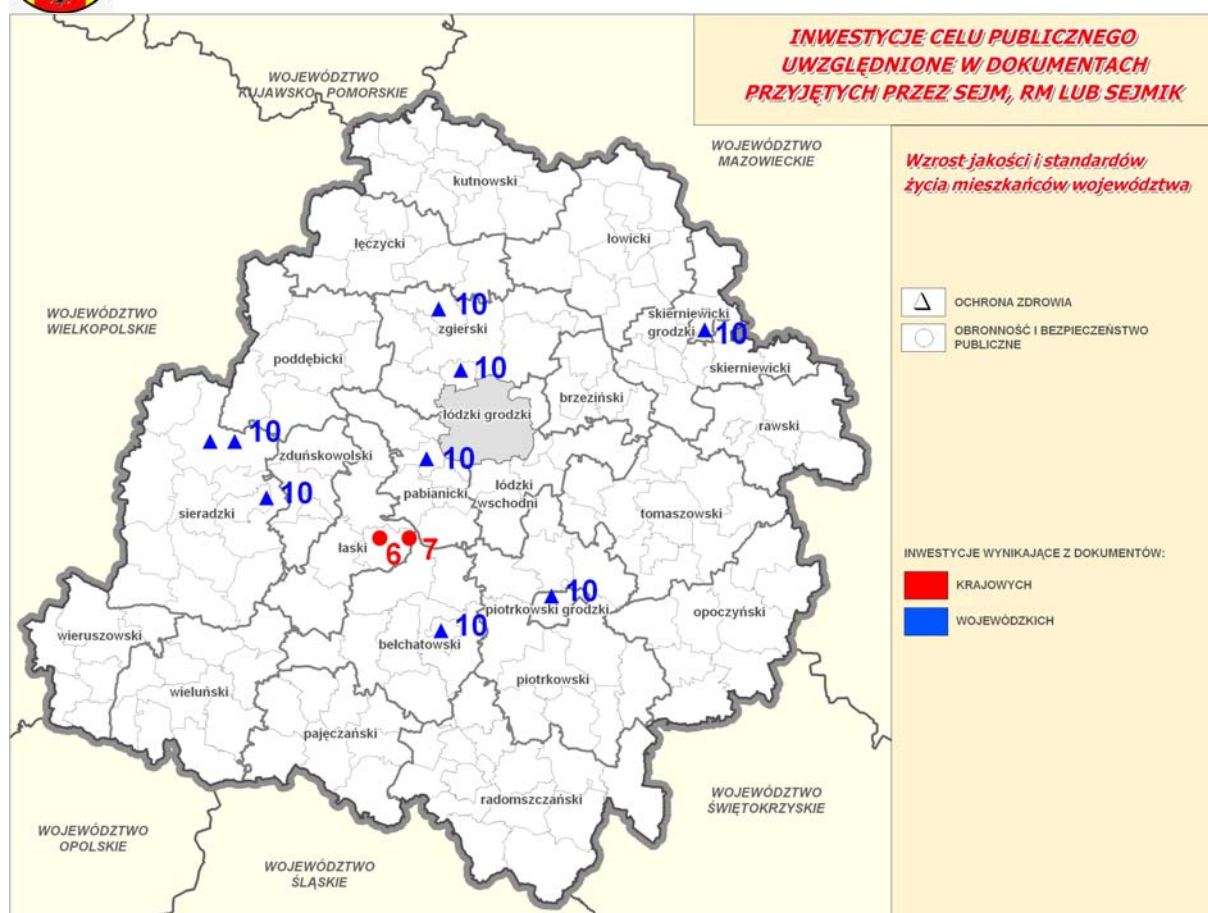
Inwestycje celu publicznego zostały określone w ustawie o gospodarce nieruchomościami. O ich charakterze ponadlokalnym decyduje fakt, że zostały uwzględnione w dokumentach przyjętych przez sejm R. P , radę ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa. Wykaz poniższych inwestycji, który dotyczy głównie perspektywy średniookresowej do 2020 roku, będzie uzupełniany w wyniku okresowej aktualizacji planu zagospodarowania przestrzennego województwa. **Ustalenia dotyczące inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym są wiążące dla wójta, burmistrza, prezydenta przy sporządzaniu dokumentów planistycznych wynikających z ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.**

Uwzględnienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym w „Planie...” **nie przesądza o finansowaniu ich z budżetu państwa czy z budżetu województwa.** Inwestycje te, szczególnie wynikające z dokumentów przyjętych przez Sejmik Województwa (Strategia Rozwoju Województwa, Wojewódzki Program Ochrony Środowiska, Plan Gospodarki Odpadami, Wojewódzki Program Małej Retencji, Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami, Strategia Polityki Zdrowotnej i inne) będą finansowane zgodnie z ustawowymi kompetencjami, z wykorzystaniem różnego rodzaju źródeł finansowania.

SFERA DZIAŁAŃ - SYSTEM OSADNICZY

Lp	Inwestycje celu publicznego	Programy i dokumenty
1	2	3
1	Budowa i modernizacja Wydziałów Biologii, Fizyki i Chemii Uniwersytetu Łódzkiego (2008-2011)	PO Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 - lipiec 2009
2	Centrum Dydaktyczne Uniwersytetu Medycznego w Łodzi (2009-2001)	PO Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 - lipiec 2009
3	Centrum Technologii Informatycznych Politechniki Łódzkiej (2010-2013)	PO Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 - lipiec 2009
4	Centrum Informatyczno-Ekonometryczne Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego Uniwersytetu Łódzkiego w Łodzi	PO Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 - lipiec 2009
5	Instytut Technologii Bezpieczeństwa „MORATEX” w Łodzi „Nowoczesne batalistyczne ochrony osobiste oraz zabezpieczenia środków transportu i obiektów stałych wykonane na bazie kompozytów włóknistych”	PO Innowacyjna Gospodarka 2007-2013
6	Modernizacja lotniska wojskowego w Łasku	Program Inwestycji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w Dziedzinie Bezpieczeństwa (NISIP)
7	Posterunek radarowy Wiewiórczyn	Program Inwestycji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w Dziedzinie Bezpieczeństwa (NISIP)
8	Modernizacja budynków wchodzących w skład nieruchomości położonej w Łodzi przy ul. Moniuszki 7/9 (2009-2010)	WPI Województwa Łódzkiego 2008-2013
9	Modernizacja budynków wchodzących w skład nieruchomości położonej w Łodzi przy ul. Roosevelta 15 (2009—2011)	WPI Województwa Łódzkiego 2008_2013
10	Modernizacja zakładów opieki zdrowotnej, termomodernizacja obiektów ochrony zdrowia : Placówki dla których organem założycielskim jest Województwo Łódzkie: Samodzielny Publiczny Specjalistyczny Zakład Opieki Zdrowotnej dla Dzieci ze Schorzeniami Dróg Oddechowych i Zespołami Nerwicowymi w Rafałowie, Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej „PABIAN - MED” w Pabianicach, Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej im. Prymasa Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Sieradzu, Samodzielny Szpital Wojewódzki im. Mikołaja Kopernika w Piotrkowie Trybunalskim, Specjalistyczny Psychiatryczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Łodzi, Specjalistyczny Zakład Opieki Zdrowotnej dla Dzieci z Chorobami Narządu Ruchu, Dróg Oddechowych i Wadami Wymowy w Sokolnikach, Szpital Wojewódzki im. Jana Pawła II w Bełchatowie, Wojewódzka Stacja Ratownictwa Medycznego, Wojewódzki Ośrodek Medycyny Pracy Centrum Profilaktyczno-Lecnicze w Łodzi, Wojewódzki Specjalistyczny Szpital im. Wł. Biegańskiego w Łodzi, Wojewódzkie Centrum Ortopedii i Rehabilitacji Narządu Ruchu im. dr Z. Radlińskiego w Łodzi, Wojewódzki Specjalistyczny Szpital im. M. Madurowicza w Łodzi, Wojewódzki Specjalistyczny Szpital im. M. Pirogowa w Łodzi, Wojewódzki Szpital Psychiatryczny w Warcie, Wojewódzki Szpital Specjalistyczny im. M. Kopernika w Łodzi, Wojewódzki Szpital Specjalistyczny im. Marii Skłodowskiej-Curie w Zgierzu, Wojewódzki Szpital Zespolony w Skierniewicach, Wojewódzki Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej Centrum Leczenia Chorób Płuc i Rehabilitacji w Łodzi, Placówki ministerialne: Instytut Centrum Zdrowia Matki Polki w Łodzi, Instytut Medycyny Pracy im. J. Nofera w Łodzi, Placówki dla których organem założycielskim jest Uniwersytet Medyczny w Łodzi: SP ZOZ Centralny Szpital Kliniczny UM w Łodzi, SP ZOZ Samodzielny Szpital Kliniczny Nr 1 im. N. Barlickiego w Łodzi, Uniwersytecki Szpital Kliniczny Nr 2 im. WAM - Centralny Szpital Weteranów w Łodzi, SP ZOZ Samodzielny Szpital Kliniczny Nr 3 im. Sterlinga w Łodzi, Uniwersytecki Szpital Kliniczny Nr 4 im. M. Konopnickiej w Łodzi, Uniwersytecki Szpital Kliniczny Nr 5 im. gen. B. Szareckiego w Łodzi, Uniwersytecki Szpital Kliniczny Nr 6 Instytut Stomatologii UM w Łodzi	Strategia Polityki Zdrowotnej Województwa Łódzkiego na lata 2006-2013 (Uchwała Nr LIII/886/06 Sejmiku Województwa Łódzkiego) Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10.11.2006 r. w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać pod względem fachowym i sanitarnym pomieszczenia i urządzenia zakładów opieki zdrowotnej (Dz. U. Nr 213 z 2006 roku, poz. 1568)

SFERA DZIAŁAŃ - POWIĄZANIA INFRASTRUKTURALNE

Lp	Inwestycje celu publicznego	Programy i dokumenty
1	2	3
Autostrady i drogi ekspresowe		
1	Autostrada A-1 (Gdańsk)-Toruń-Łódź-Częstochowa-Gorzyczki	Rozporządzenie RM w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych z 2007 r.
	Budowa autostrady A-1 odc. granica woj. kujawsko – pomorskiego - Stryków	PoliŚ
	Budowa autostrady A-1 odc. Stryków — granica woj. śląskiego	Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2008-2012 (realizacja w systemie PPP)
2	Autostrada A-2 Świecko-Poznań-Łódź-Warszawa-Kukuryki	Rozporządzenie RM w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych z 2007 r.
	Budowa autostrady A-2 odc. Stryków — gr. województwa mazowieckiego	Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2008-2012 (realizacja w systemie projektuj i buduj)
3	Droga ekspresowa S-8 Wrocław-Kępno-Sieradz-A1 (Łódź)...A1 (Piotrków Trybunalski)-Rawa Mazowiecka-Warszawa	Rozporządzenie RM w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych z 2007 r.
	Budowa drogi ekspresowej S-8, odc. granica woj. wielkopolskiego — Łódź (A-1) wraz z połączeniami	PoliŚ
	Przebudowa drogi krajowej nr 8 do parametrów drogi ekspresowej S-8, odc. Piotrków Trybunalski – Warszawa	PoliŚ
4	Droga ekspresowa S-14 Zachodnia Obwodnica Łodzi (A2-S8)	Rozporządzenie RM w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych z 2007 r.
	Budowa obwodnicy Pabianic, Łodzi i Zgierza w ciągu drogi krajowej S-14	Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2008-2012
5	Droga ekspresowa S-12 A1 (Piotrków Trybunalski)-Sulejów-Radom...	Rozporządzenie RM w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych z 2007 r.
	Przebudowa drogi krajowej nr 12/74 do parametrów drogi ekspresowej na odc. Piotrków Trybunalski — Sulejów	PoliŚ (projekt rezerwowy)
6	Droga ekspresowa S-74¹⁾ S12 (Sulejów)-Kielce-Opatów...	Rozporządzenie RM w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych z 2007 r.
	Przebudowa drogi krajowej nr 12/74 do parametrów drogi ekspresowej na odc. Sulejów-Opatów	PoliŚ (projekt rezerwowy)
Drogi krajowe		
7	Budowa obwodnicy Krośniewic w ciągu dróg krajowych nr 1 i nr 2 (w trakcie realizacji)	Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2008-2012
8	Budowa obwodnicy Bełchatowa w ciągu drogi krajowej nr 8	Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2008-2012
9	Budowa obwodnicy Wielunia w ciągu drogi krajowej nr 8	Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2008-2012
10	Budowa obwodnicy Opoczna w ciągu drogi krajowej nr 12	Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2008-2012 (lista rezerwowa)
Drogi wojewódzkie		
11	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 708 na odcinku Ozorków – Warszycy – Stryków – Niesułów wraz z realizacją obwodnicy miasta Stryków (2007-2012)	WPI WŁ na lata 2008-2013
12	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 702 – ul. Łąkoszyńska w Kutnie, budowa wschodniej obwodnicy miasta Piątek, przebudowa mostów na odcinku Konary – Piątek, rozbudowa drogi na odcinku Gieczno – Zgierz (2008-2014)	WPI WŁ na lata 2008-2013

13	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 484 na odcinku Bełchatów – Kamieńsk wraz z budową wschodniej obwodnicy Bełchatowa (2008–2013)	WPI WŁ na lata 2008-2013
14	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 713 na odcinku Andrespol – Ujazd oraz Tomaszów Mazowiecki – Januszewice wraz z przejściem przez Tomaszów Mazowiecki (2009-2015)	WPI WŁ na lata 2008-2013
15	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 714 na odcinku Rzgów – Kurowice wraz z budową obwodnicy m. Wola Rakowa (2009-2012)	WPI WŁ na lata 2008-2013
16	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 710 na odcinku Łódź – Lutomiersk wraz z budową obwodnicy miasta Konstantynowa Łódzkiego (2009-2012) ²⁾	WPI WŁ na lata 2008-2013
17	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 485 Pabianice – Bełchatów wraz z budową obwodnicy Dłutów (2008-2014)	WPI WŁ na lata 2008-2013
18	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 703 Porczyny – Łowicz wraz z budową obwodnicy m. Piątek (2008-2015)	WPI WŁ na lata 2008-2013
19	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 785 na odcinku Silniczka – Maluszyn (2008-2010)	WPI WŁ na lata 2008-2013
20	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 725 na odcinku Rawa Mazowiecka granica województwa wraz z obwodnicą Białej Rawskiej (2008-2013)	WPI WŁ na lata 2008-2013
21	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 449 na odcinku granica województwa – Błaszki (2008-2009)	WPI WŁ na lata 2008-2013
22	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 491 na odcinku Raciszyn – granica województwa (2009-2010)	WPI WŁ na lata 2008-2013
23	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 742 na odcinku Przyglów – Łęczno (2008-2010)	WPI WŁ na lata 2008-2013
24	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 726 na odcinku Rawa Mazowiecka – Inowłódz – Bukowiec Opoczyński oraz Opoczno – Żarnów (2009-2015)	WPI WŁ na lata 2008-2013
25	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 486 na odcinku Wieluń – Działoszyn (2008-2012)	WPI WŁ na lata 2008-2013
26	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 710 na odcinku Lutomiersk – Włyń (2008-2013)	WPI WŁ na lata 2008-2013
27	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 728 (2008-2011)	WPI WŁ na lata 2008-2013
28	Rozbudowa dróg wojewódzkich nr 715 i 713 na odcinku Niewiadów – Ujazd – Tomaszów Mazowiecki (2008-2010)	WPI WŁ na lata 2008-2013
29	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 481 Łask – Widoradz Górny (2009-2015)	WPI WŁ na lata 2008-2013
30	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 716 Koluszki – Piotrków Trybunalski (2009-2015)	WPI WŁ na lata 2008-2013
31	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 715 na odcinku Brzeziny – Koluszki – Niewiadów (2010-2014)	WPI WŁ na lata 2008-2013
32	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 473 granica województwa – Uniejów – Szadek – Łask (2008-2014)	WPI WŁ na lata 2008-2013
33	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 705 Jeżów – Skierniewice – granica województwa (2008-2014)	WPI WŁ na lata 2008-2013
34	Rozbudowa dróg wojewódzkich nr 583 – 573 Bedlno – Żychlin-granica województwa (2008-2011)	WPI WŁ na lata 2008-2013
35	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 450 granica województwa – Wieruszów – granica województwa (2008-2013)	WPI WŁ na lata 2008-2013
36	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 492 Ważne Młyny – granica województwa (2009-2010)	WPI WŁ na lata 2008-2013
37	Przebudowa mostu przez rzekę Widawkę wraz z dojazdami ciągu drogi wojewódzkiej nr 480 w m. Kłęcz (2008-2010)	WPI WŁ na lata 2008-2013
38	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 480 – ul. 1-Maja w Sieradzu (2009-2010)	WPI WŁ na lata 2008-2013

39	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 707 na odcinku Podtrzianna – Nowy Kawęczyn (2008-2009)	WPI WŁ na lata 2008-2013
40	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 704 Jamno – Brzeziny (2008-2014)	WPI WŁ na lata 2008-2013
41	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 708 na odcinku Niesułków – Brzeziny (2008-2010)	WPI WŁ na lata 2008-2013
42	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 483 Ważne Młyny —granica województwa (2009-2010)	WPI WŁ na lata 2008-2013

- 1) W aktualizacji *Planu* zakłada się inny przebieg drogi ekspresowej S - 74, w postulowanej relacji Łódź - Tomaszów Maz. – Kielce
- 2) W aktualizacji *Planu* zakłada się przełożenie drogi wojewódzkiej nr 710 na odc. Łódź-Konstantynów Łódzki-Lutomiersk zamiast obwodnicy Konstantynowa Łódzkiego

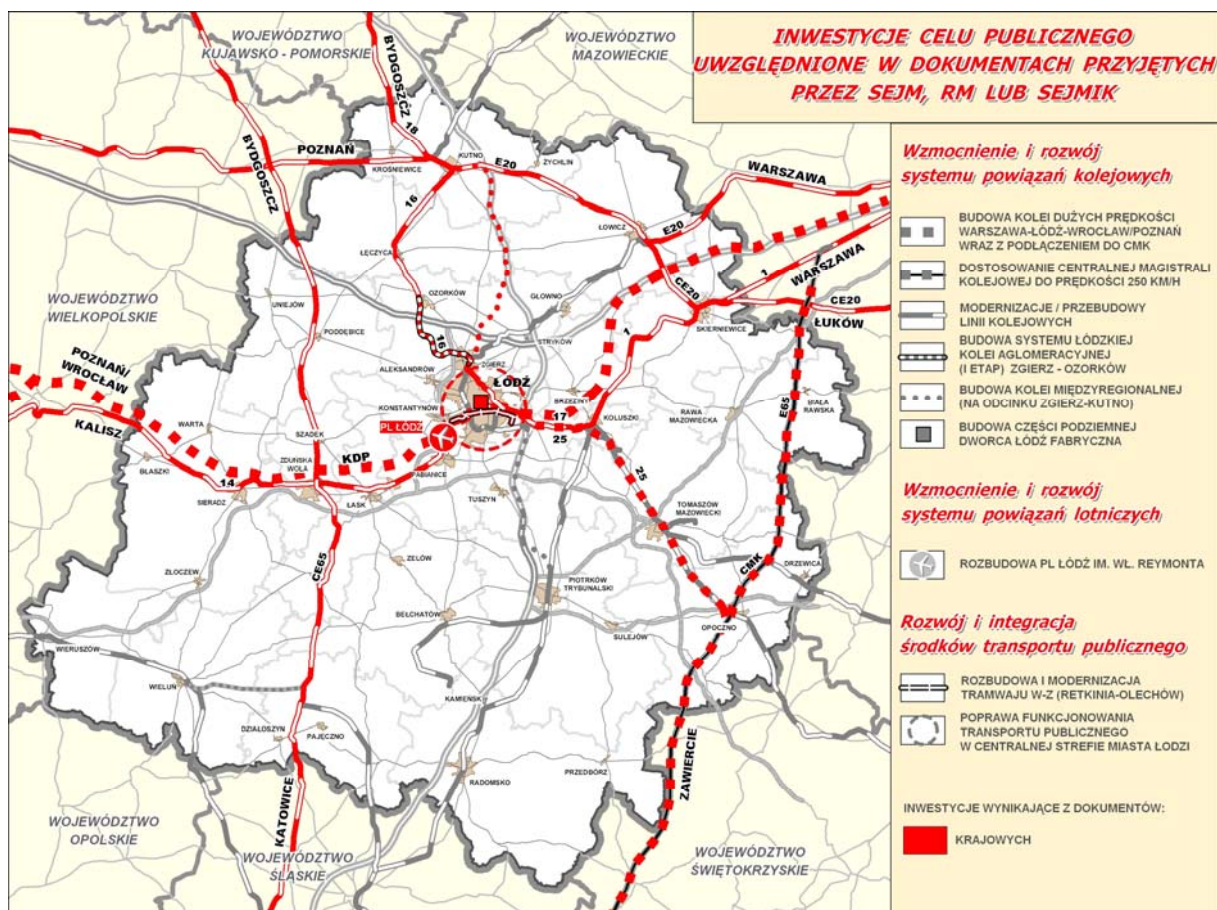
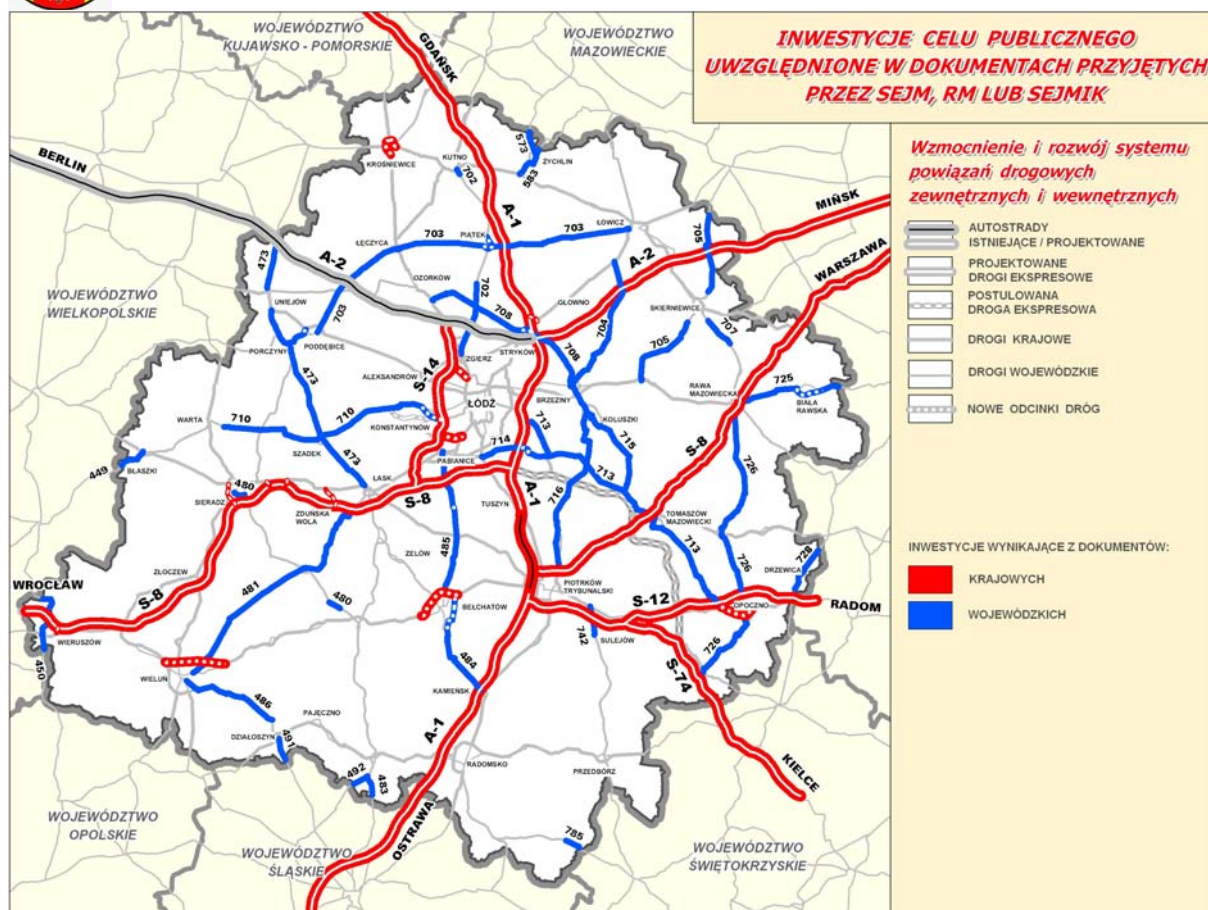
Linie kolejowe		
1	Budowa Kolei Dużych Prędkości (KDP) Wrocław/Poznań-Łódź-Warszawa wraz z tunelowym przejściem przez Łódź	Program budowy i uruchomienia przewozów Kolejami Dużych Prędkości w Polsce Master Plan dla transportu kolejowego w Polsce do 2030 roku
2	Realizacja połączenia KDP z Łodzi do CMK poprzez modernizację linii kolejowej nr 25 na odcinku Gałkówka-Opatów wraz z dobudową łącznicy Słomianka-Opatów Południe	Master Plan dla transportu kolejowego w Polsce do 2030 roku
3	Modernizacja linii kolejowej E-20 na odcinku Warszawa-Kutno-Poznań - pozostałe roboty, odcinek Sochaczew – Swarzędz	POliŚ 2007-2013 Master Plan dla transportu kolejowego w Polsce do 2030 roku
4	Modernizacja linii kolejowej E20/C-E20 Łowicz-Skierniewice-Łuków	POliŚ 2007-2013 (projekt rezerwowy) Master Plan dla transportu kolejowego w Polsce do 2030 roku
5	Dostosowanie Centralnej Magistrali Kolejowej E65 (CMK) Grodzisk Mazowiecki-Zawiercie do prędkości 250 km/h	POliŚ 2007-2013 (projekt rezerwowy) Master Plan dla transportu kolejowego w Polsce do 2030 roku
6	Modernizacja linii kolejowej CE65 relacji (Katowice) Chorzów Batory-Tarnowskie Góry-Inowrocław-Bydgoszcz-Tczew	Program TEN-T Master Plan dla transportu kolejowego w Polsce do 2030 roku
7	Modernizacja linii kolejowej na odcinku Łódź Widzew - Łódź Fabryczna ze stacją Łódź Fabryczna oraz budową części podziemnej dworca Łódź Fabryczna przeznaczonej dla odprawy i przyjęć pociągów oraz obsługi podróżnych	POliŚ 2007-2013 Master Plan dla transportu kolejowego w Polsce do 2030 roku
	Modernizacja linii kolejowej Warszawa - Łódź, etap II, odcinek Warszawa Zachodnia - Skierniewice i pozostałe roboty na całej trasie	POliŚ 2007-2013 Master Plan dla transportu kolejowego w Polsce do 2030 roku
8	Dobudowa drugiego toru na odcinku Zgierz – Kutno, alternatywnie budowa nowego odcinka Zgierz-Kutno wzdłuż autostrady A1 wraz z modernizacją linii kolejowej nr 18 relacji Kutno-Bydgoszcz	Master Plan dla transportu kolejowego w Polsce do 2030 roku
9	Modernizacja linii kolejowej nr 14 na odcinku Łódź -Zduńska Wola-Kalisz	POliŚ 2007-2013 (projekt rezerwowy)
10	Budowa systemu Łódzkiej Kolei Aglomeracyjnej-I etap	POliŚ 2007-2013

Transport publiczny

11	Rozbudowa i modernizacja trasy tramwaju w relacji Wschód-Zachód (Retkinia-Olechów) wraz z systemem zasilania oraz systemem obszarowego sterowania ruchem	POliŚ 2007-2013
12	Poprawa funkcjonowania transportu publicznego w centralnej strefie m. Łodzi poprzez zastosowanie systemów telematycznych	POliŚ 2007-2013

Powiązania lotnicze

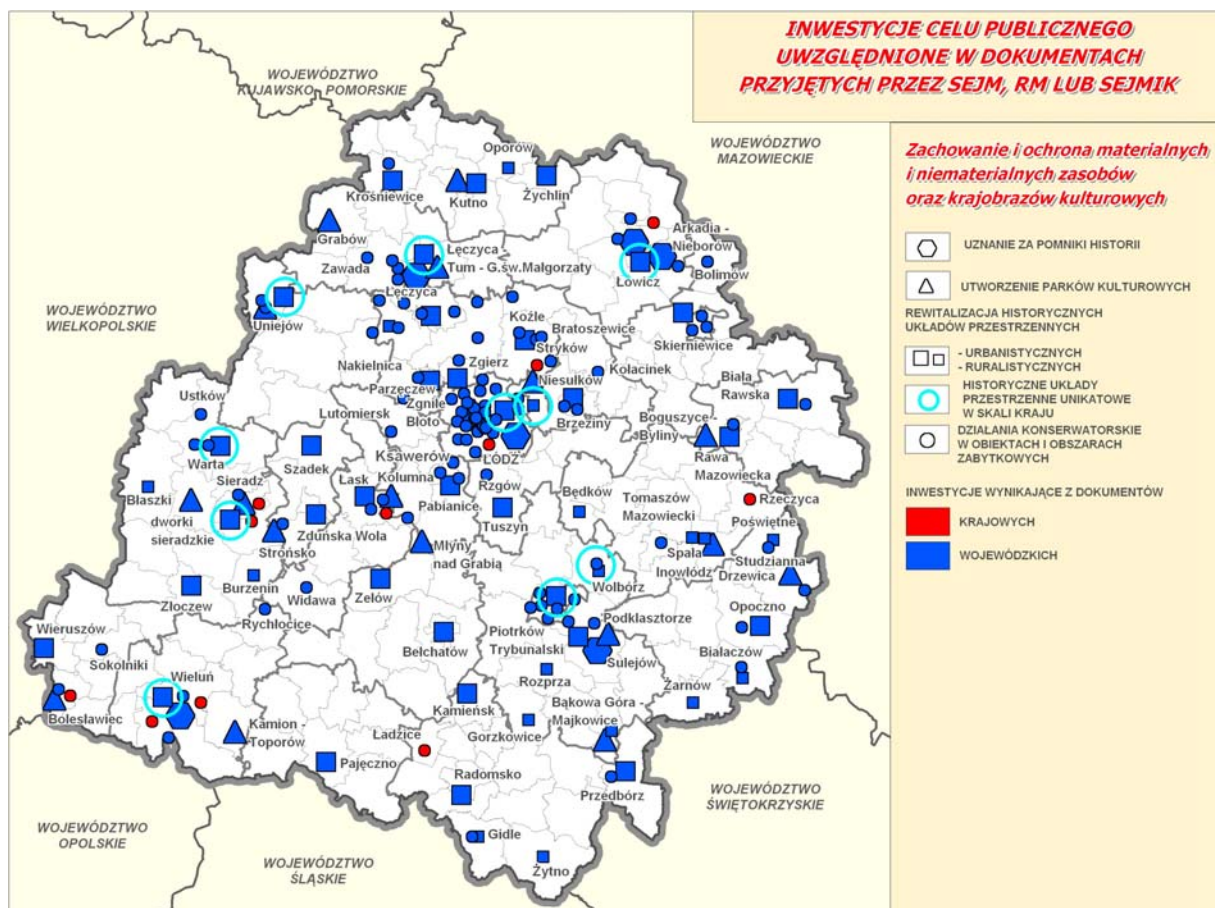
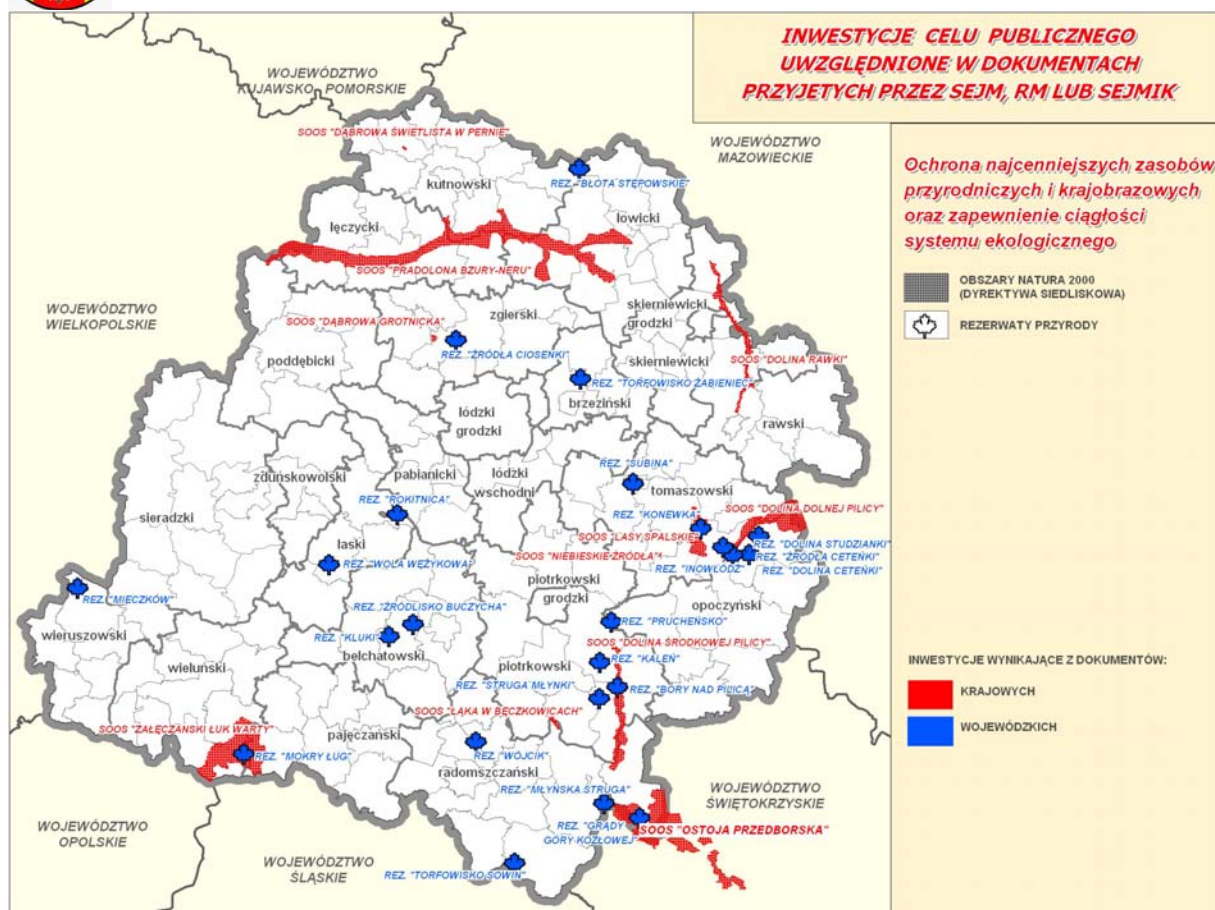
12	Rozbudowa Portu Lotniczego Łódź im. Wł. Reymonta	Program Rozwoju Sieci Lotnisk i Lotniczych Urzędów Naziemnych
----	--	---

SFERA DZIAŁAŃ - POWIĄZANIA ŚRODOWISKOWE I KULTUROWE

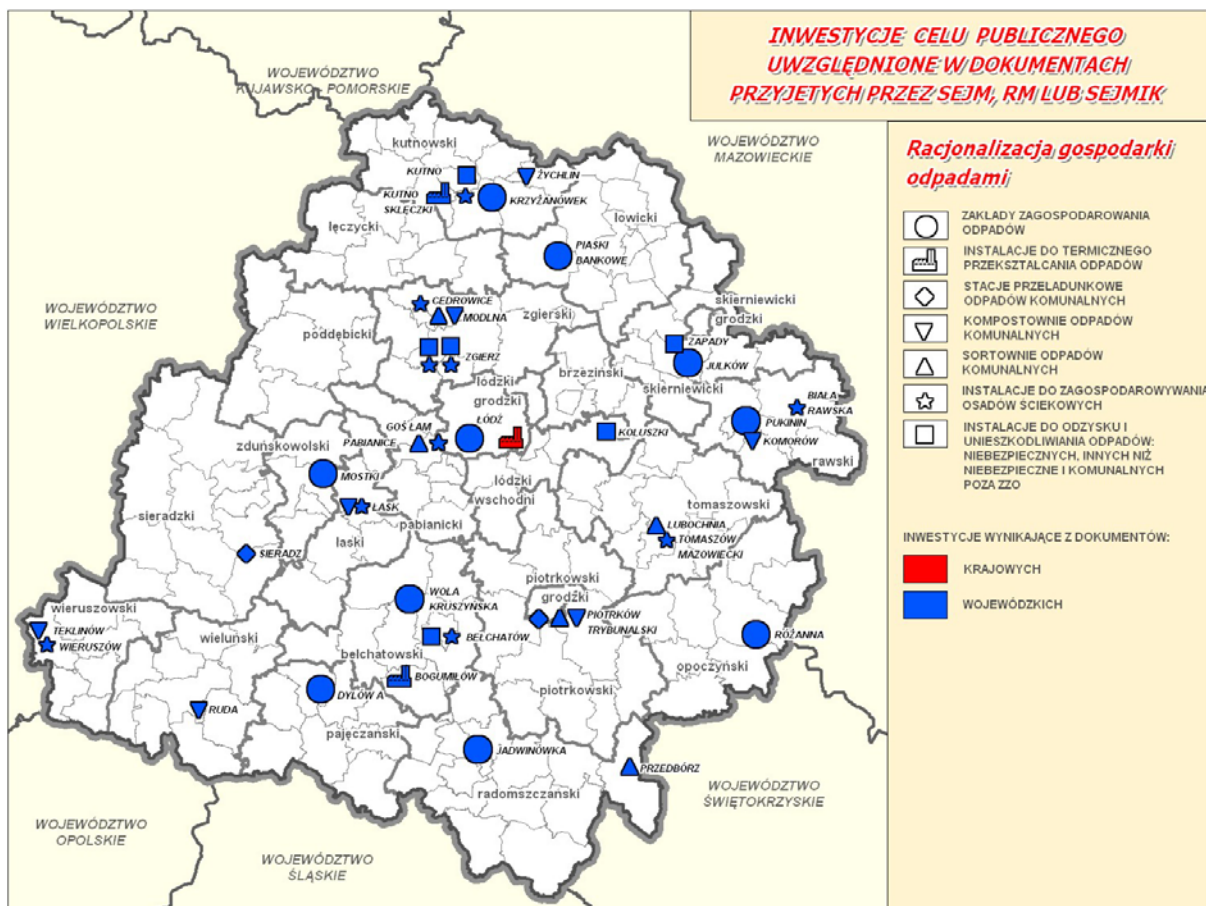
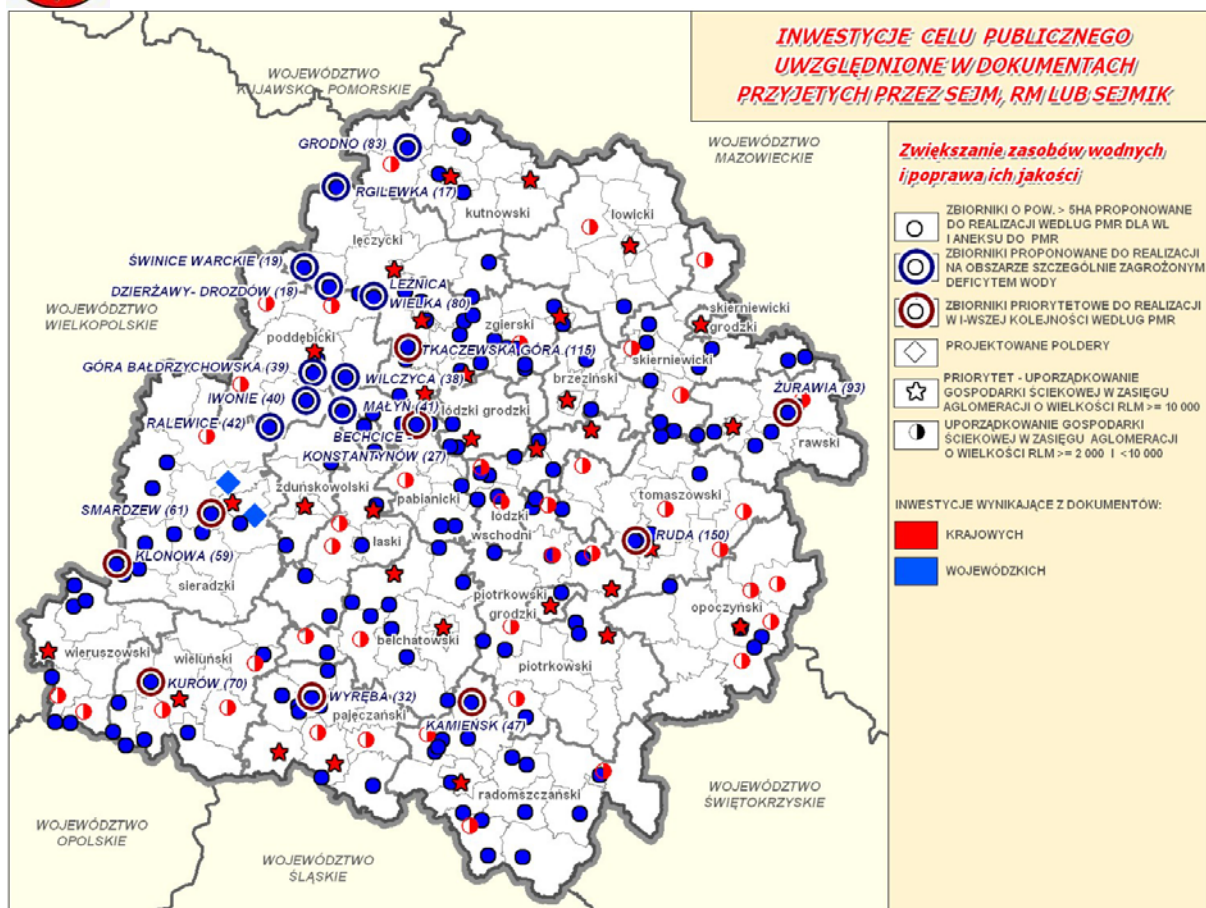
Ip	Inwestycje celu publicznego	Programy i dokumenty
1	2	3
Środowisko przyrodnicze		
1	Ustanowienie 11 Obszarów Natura 2000 (Dyrektywa Siedliskowa) tj.: Dąbrowa Grotnicka, Dąbrowa Świetlista w Pernie, Dolina Dolnej Pilicy, Dolina Rawki, Dolina Środkowej Pilicy, Lasy Spalskie, Łąka w Bęczkowicach, Niebieskie Źródła, Ostoja Przedborska, Pradolina Bzury i Neru, Załęczański Łuk Warty	POŚ Województwa Łódzkiego dyrektywa unijna
2	Ustanowienie 23 rezerwatów przyrody tj. Błota Stępowskie, Bory nad Pilicą, Dolina Ceteńki, Dolina Studzianki, Grądy Góry Kozłowej, Inowódz, Kaleń, Kluki, Młyńska Struga, Mokry Ług, Mieczków, Prucheńsko, Rokitnica, Struga Młynki, Subina, Torfowisko Sowin, Torfowisko Żabieniec, Wola Wężykowa, Wójcik, Źródło Buczycha, Źródła Ceteńki, Źródła Ciosenki, Konewka - powiększenie	POŚ Województwa Łódzkiego
Dziedzictwo kulturowe		
1	Działania konserwatorskie w obiektach i obszarach zabytkowych : – wieży zamkowej w Bolesławcu, Muzeum Litzmannstadt Ghetto w Łodzi, kapliczkach w rejonie wieluńskim, dzwonnicy przykościelnej w Krzyworzece, klasztorze urszulanek w Sieradzu, kościołach: św. Wojciecha w Głownie, św. Katarzyny w Rzęzycy, św. Ducha w Łasku, p.w.NMP i św. Klary w Łowiczu, p.w. Wszystkich Świętych w Sieradzu, p.w. św. Klemensa w Lgocie Wielkiej – klasztorze w Lutomiersku, kościele paraf. p.w. św. Mateusza i Anny w Pabianicach, zespole willowym E. Herbsta w Łodzi, Pałacu M. Poznańskiego w Łodzi, Tomaszowa Mazowieckiego, Sieradza, zabytków w obrębie przebiegu szlaku bursztynowego, Teatru Wielkiego w Łodzi, – 98 zabytkowych obiektach i obszarach wytypowanych jako reprezentatywne	PO „Dziedzictwo kulturowe” WPI Województwa Łódzkiego 2008-2011 Uchwała nr XLIII/121/09 Sejmiku Województwa Łódzkiego w sprawie dotacji na rewitalizację ob. zabytkowych WPONZ 2008-2011
2	Uznanie za pomniki historii 6 obszarów: archikolegiaty w Tumie, założenia Nieborów—Arkadia, zespołu zabytków Sakralnych w Łowiczu, założenia K.W. Scheiblera i T. Grohmana w Łodzi, opactwa cystersów w Sulejowie Podklasztorzu, zespołu kościółków wieluńskich	WPONZ 2008-2011
3	Utworzenie 18 parków kulturowych: rejon Boguszyce – Byliny Stare, Besiekiery, Łęczycza - Tum, szlakiem kutnowskich kościółków drewnianych, Śródmieście Łodzi, Dzielnice Centralnych, Łódzkich Zespołów Zabudowy Przemysłowej, Śladami Jarosława Iwaszkiewicza w dolinie Moszczenicy, Sulejów – Podklasztorze , Spalsko – Inowódzki, Drzewicki, Bąkowa Góra - Majkowice, układu przestrzennego Kolumny, doliny Proсны, młynów nad Grabią, dworów Ziemi Sieradzkiej, Kamion –Toporów, Doliny Warty w Strońsku	WPONZ 2008-2011
4	Rewitalizacja historycznych układów przestrzennych Łęczycy, Łowicza, Piotrkowa Trybunalskiego, Sieradza, Łodzi, Nowosolnej, Uniejowa, Warty, Wielunia i Wolborza jako unikatowych w skali kraju	WPONZ 2008-2011
5	Rewitalizacja pozostałych historycznych układów przestrzennych : – 27 układów urbanistycznych, – 15 układów ruralistycznych	WPONZ 2008-20011

SFERA DZIAŁAŃ - ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Lp	Inwestycje celu publicznego	Programy i dokumenty
1	2	3
Zasoby wodne i ich jakość		
1	Realizacja 9 priorytetowych zbiorników retencyjnych: Smardzew (gm. Wróblew, Sieradz), Tkaczewska Góra (gm. Parzęczew), Kurów (gm. Wieluń), Klonowa - Czajków (gm. Klonowa), Ruda (gm. Tomaszów Mazowiecki), Behcice — Konstantynów (gm. Konstantynów), Żurawia (gm. Biała Rawska), Kamieńsk (gm. Kamieńsk), Wyręba (gm. Kielczygłów).	Program Małej Retencji dla województwa łódzkiego (2006)
2	Realizacja 10 zbiorników retencyjnych w strefie o szczególnym zagrożeniu suszą i deficytem wód: Grodno (gm. Nowe Ostrowy), Rgilewka (gm. Grabów), Świnice Warckie (gm. Świnice Warckie), Dzierżawy — Drozdów (gm. Świnice Warckie, Wartkowice), Leżnica Wielka (gm. Parzęczew), Góra Bałdrzychowska (gm. Poddębice), Wilczyca (gm. Dalików), Iwonie (gm. Zadzim), Małyń (gm. Zadzim), Ralewice (gm. Zadzim).	Program Małej Retencji dla województwa łódzkiego (2006)
3	Realizacja na obszarze województwa pozostałych zbiorników retencyjnych i urządzeń wodnych projektowanych w: - Programie Małej Retencji ^{1./2.} dla województwa łódzkiego (2006): 111 zbiorników o pow. ≥ 5,0 ha oraz 192 zbiorników o pow. < 5 ha. - Aneksie ^{1./2.} do Programu Małej Retencji dla województwa łódzkiego (2009): 25 zbiorników o pow. > 5,0 ha oraz 72 zbiorników o pow. ≤ 5,0 ha; 126 zbiorników retencyjnych na terenach leśnych (Lasy Państwowe); 557 obiektów retencji korytovej. ^{1.} Realizacja 20 (16 z PMR i 4 z Aneksu do PMR) projektowanych zbiorników retencyjnych o pow. > 5,0 ha na obszarach Natura 2000 będzie uwarunkowana pozytywną oceną wpływu tego przedsięwzięcia na obszary Natura 2000. ^{2.} Realizacja 6 (5 z PMR i 1 z Aneksu do PMR) projektowanych zbiorników retencyjnych o pow. > 5,0 ha w zasięgu prognozowanego leja depresyjnego odkrywkowej eksploatacji węgla brunatnego złoża „Złoczew”, wymaga szczegółowej analizy zdolności retencyjnych rzek i cieków, na których proponowana jest ich budowa.	Program Małej Retencji dla województwa łódzkiego (2006) Aneks do Programu Małej Retencji dla województwa łódzkiego (2009)
4	Realizacja 2 polderów zalewowych: polder Sieradz (m. Sieradz, gm. Sieradz), polder Myja (gm. Sieradz).	Program Ochrony Środowiska dla województwa łódzkiego (2008)
5	Realizacja (budowa, modernizacja lub remont) przepławek (273 w zlewni rz. Warty, 185 w zlewni rz. Bzury i 138 w zlewni rz. Pilicy) na obiektach piętrzących znajdujących się na rzekach i ciekach województwa w podziale na cztery etapy realizacji w tym w I etapie - 27 obiektów, w II etapie - 74 obiekty, w III - 74 i w IV - 421 obiektów..	Wojewódzki Program Ochrony i Rozwoju Zasobów Wodnych dla woj. łódzkiego
6	Modernizacja i budowa sieci kanalizacyjnej, modernizacja i rozbudowa oczyszczalni ścieków wraz z modernizacją gospodarki osadowej w zasięgu 30 aglomeracji o wielkości ≥ 10 000 RLM — jako priorytet Są to następujące aglomeracje: Łódź, Tomaszów Mazowiecki, Kutno, Piotrków Trybunalski, Zgierz, Bełchatów, Łowicz, Sieradz, Radomsko, Skierniewice, Zduńska Wola, Rawa Mazowiecka, Wieluń, Ozorków, Brzeziny, Aleksandrów Łódzki, Łęczyca, Opoczno, Działoszyn, Żychlin, Wieruszów, Koluszki, Głowno, Pajęczno, Andrespol, Sulejów, Łask, Poddębice, Żelów, Wolbórz	Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych PO Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 - lipiec 2009
7	Modernizacja i budowa sieci kanalizacyjnej, modernizacja i rozbudowa oczyszczalni ścieków wraz z modernizacją gospodarki osadowej oraz budowa nowych oczyszczalni w zasięgu 41 aglomeracji o wielkości ≥ 2 000 RLM i < 10 000 RLM	Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych

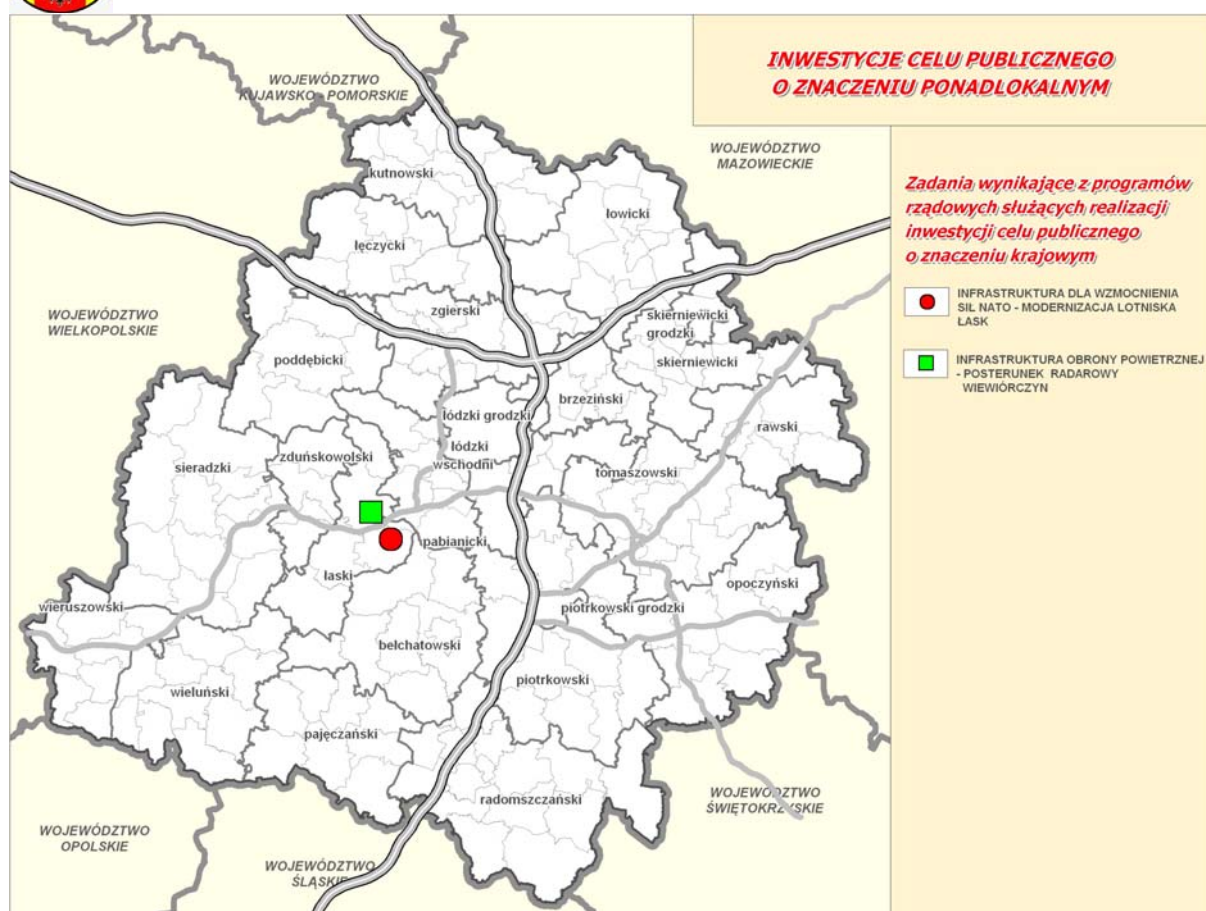

Lp	Inwestycje celu publicznego	Programy i dokumenty
1	2	3
G o s p o d a r k a o d p a d a m i		
1	Budowa zakładów zagospodarowania odpadów komunalnych (ZZO) wyposażonych w infrastrukturę do odzysku, recyklingu i unieszkodliwiania odpadów tj.: Krzyżanówek (gm. Krzyżanów), Piaski Bankowe (gm. Bielawy), Mostki (gm. Zduńska Wola), m. Łódź, Julków (gm. Skierniewice), Wola Kruszyńska (gm. Bełchatów), Pukinin (gm. Rawa Mazowiecka), Dylów A (gm. Pajęczno), Jadwinówka (gm. Radomsko), Różanna (gm. Opoczno).	Plan Gospodarki Odpadami Województwa Łódzkiego 2011 (PGOWŁ 2011)
2	Budowa instalacji termicznego przekształcania odpadów komunalnych w Łodzi.	PO Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 - lipiec 2009 PGOWŁ 2011
3	Budowa instalacji do termicznego odpadów komunalnych tj.: m. Kutno, Bogumiłów (gm. Kleszczów).	PGOWŁ 2011
4	Budowa stacji przeładunkowych: m. Piotrków Trybunalski, m. Sieradz.	PGOWŁ 2011
5	Budowa instalacji do fermentacji odpadów komunalnych ulegających biodegradacji (kompostowni) poza ZZO tj.: m. Żychlin, Teklinów (gm. Wieruszów), Ruda (gm. Wieluń), Komorów (gm. Cielądz), Modlna (gm. Ozorków), m. Łask, m. Piotrków Trybunalski.	PGOWŁ 2011
6	Budowa linii mechanicznego przetwarzania odpadów komunalnych (sortowni) poza ZZO tj.: m. Pabianice, Lubochnia (gm. Lubochnia), m. gm. Przedbórz, Modlna (gm. Ozorków), m. Piotrków Trybunalski.	PGOWŁ 2011
7	Budowa instalacji do zagospodarowywania osadów ściekowych poza ZZ) tj.: m. Łódź, m. Zgierz (2), m. Kutno, Cedrowice (gm. Ozorków), m. Łask, m. Bełchatów, m. gm. Biała Rawska, m. Tomaszów Mazowiecki, m. Wieruszów.	PGOWŁ 2011
8	Budowa instalacji do odzysku i unieszkodliwiania odpadów poza ZZO tj.: m. Zgierz (2), m. Kutno, m. Bełchatów, m. gm. Koluszki, Zapady (gm. Godzianów)	PGOWŁ 2011

OBRONNOŚĆ I BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Lp	Inwestycje celu publicznego	Programy i dokumenty
1	2	3
O b r o n n o ś ć		
1	Modernizacja lotniska wojskowego w Łasku	Program Inwestycji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w Dziedzinie Bezpieczeństwa (NISIP)
2	.Posterunek radarowy Wiewiórczyn	Program Inwestycji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w Dziedzinie Bezpieczeństwa (NISIP)

5. INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO I ZADANIA O ZNACZENIU PONADLOKALNYM WYNIKAJĄCE Z PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA BĘDĄCE W KOMPETENCJI SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA

Dla sfer: Powiązania Infrastrukturalne oraz Powiązania Środowiskowe i Kulturowe zostały wskazane zadania i inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, posiadające wymiar przestrzenny i będące w kompetencjach samorządu województwa. Realizacja ich wynika bezpośrednio z „Planu...”. Są one **ustaleniami wiążącymi dla samorządów lokalnych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych wynikających z ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** i jednocześnie stanowią szczegółowe wytyczne do aktualizowanych dokumentów strategicznych i operacyjnych województwa łódzkiego.

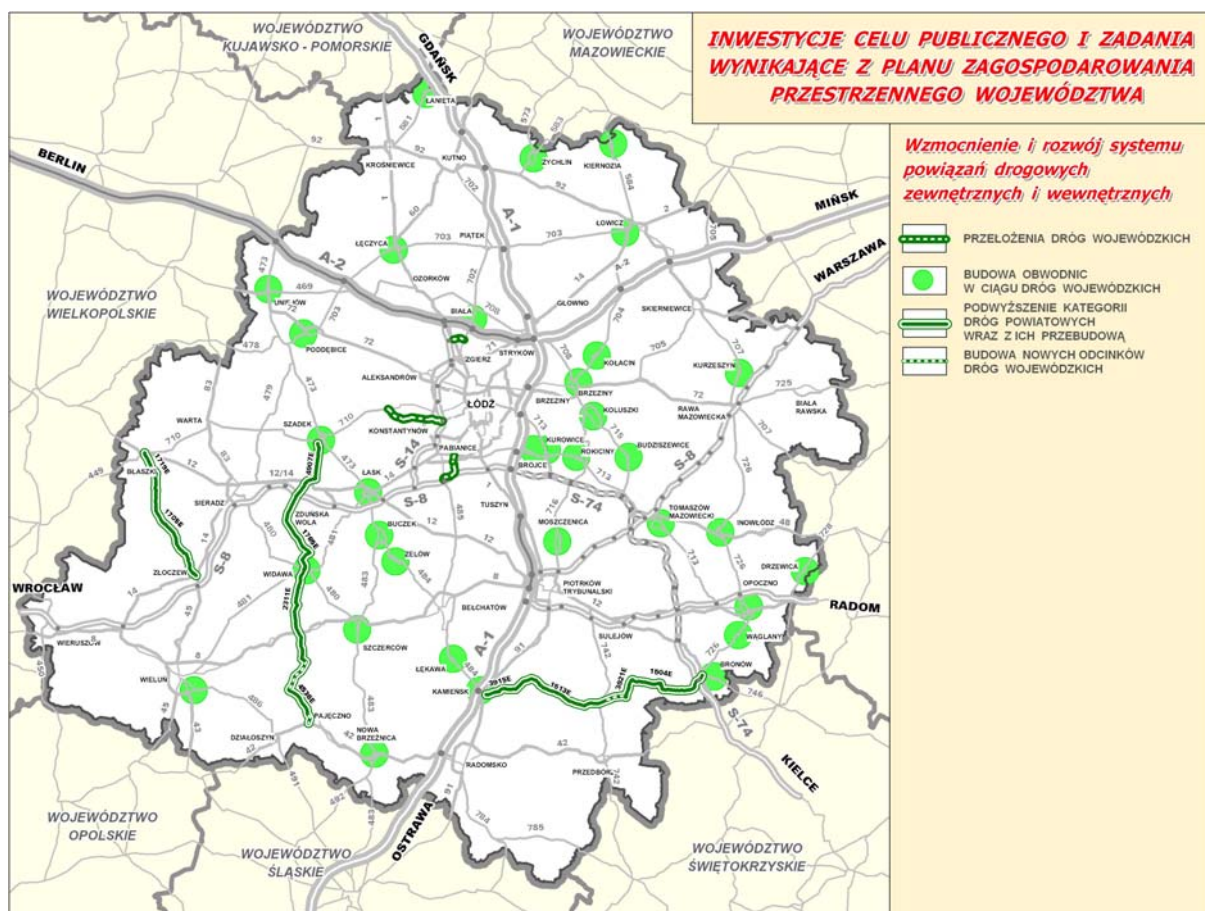

SFERA DZIAŁAŃ - POWIĄZANIA INFRASTRUKTURALNE

Lp	Inwestycje celu publicznego i zadania o znaczeniu ponadlokalnym wynikające z „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego” będące w kompetencji samorządu województwa	
1	2	3
1	Budowa obwodnicy Uniejowa, fragmentu obwodnicy Szadku w ciągu drogi nr 473	PZPWŁ Wnioski: m. Uniejów, Starostwa Powiatowego w Zduńskiej Woli
2	Budowa fragmentu obwodnicy Łasku i obwodnicy Widawy w ciągu drogi nr 481	PZPWŁ Wniosek m. Łask
3	Budowa fragmentu obwodnicy Łasku oraz obwodnic Buczka, Szczercowa, Nowej Brzeźnicy w ciągu drogi nr 483	PZPWŁ Wnioski: gm. Buczek, gm. Szczerców, m. Łask
4	Budowa obwodnic : Żelowa, Łękawki, Kamieńska w ciągu	PZPWŁ
5	Docelowe przełożenie drogi nr 485 na ciąg drogi powiatowej	PZPWŁ
6	Budowa fragmentu obwodnicy Wielunia w ciągu drogi nr 486	PZPWŁ
7	Budowa obwodnicy miejscowości Łanięta w ciągu drogi nr 581	PZPWŁ
8	Budowa obwodnicy Żychlina w ciągu drogi nr 583	PZPWŁ Wniosek gm. Żychlin
9	Budowa obwodnicy Kiernozi w ciągu drogi nr 584	PZPWŁ
10	Budowa obwodnicy miejscowości Biała w ciągu drogi nr 702	PZPWŁ
11	Przełożenie drogi nr 702 w rejonie Zgierza / dojazd do węzła	PZPWŁ
12	Budowa obwodnic miejscowości Porczyny, Łęczycza i Łowicz	PZPWŁ
13	Budowa obwodnicy Kołacina i fragmentu obwodnicy Brzeziny w ciągu drogi nr 704	PZPWŁ
14	Budowa obwodnicy Kurzeszyna w ciągu drogi nr 707	PZPWŁ
15	Budowa fragmentu obwodnicy Brzeziny w ciągu drogi nr 708	PZPWŁ
16	Przełożenie drogi nr 710 na odc. Łódź - Konstantynów Łódzki - Lutomiersk	PZPWŁ
17	Budowa fragmentu obwodnicy Szadku w ciągu drogi nr 710	PZPWŁ Wnioski: m. gm. Błaszki i Starostwa Powiatowego w Sieradzu i Zduńskiej Woli
18	Budowa obwodnic miejscowości Rokiciny i Kurowice Rządowe	PZPWŁ
19	Budowa obwodnicy miejscowości Brójce w ciągu drogi nr 714	PZPWŁ
20	Budowa obwodnic Budziszewic, fragmentu obwodnic	PZPWŁ
21	Budowa obwodnicy Moszczenicy i fragmentu obwodnicy	PZPWŁ
22	Budowa obwodnicy Inowłódza, Wągliń i Opoczna w ciągu drogi nr 726	PZPWŁ
23	Budowa obwodnicy Drzewicy w ciągu drogi nr 728	PZPWŁ
24	Budowa obwodnicy miejscowości Bronów w ciągu drogi nr 746	PZPWŁ

25	Podwyższenie kategorii ciągu dróg powiatowych nr 4907E, 4913E, 1765E, 2311E, 4536E o relacji Szadek - Zduńska Wola - Widawa - Pajęczno na drogę wojewódzką wraz z jego przebudową oraz z budową nowego odcinka po zachodniej stronie magistrali kolejowej.	PZPWŁ Wniosek m. Zduńska Wola, Starostwa Powiatowego w Pajęcznie /dotyczy ciągu Widawa - Działoszyn/
26	Podwyższenie kategorii ciągu dróg powiatowych nr 1705E - 1719E o relacji Błaszki - Żłoczew na drogę wojewódzką wraz z jego przebudową,	PZPWŁ Wniosek Starostwa Powiatowego w Sieradzu
27	Podwyższenie kategorii ciągu dróg powiatowych nr 3915E, 1513E, 3921, 1504E o relacji Kamieńsk - Gorzkowice - Łęki Szlacheckie - Ręčno - Aleksandrów - Żarnów na drogę wojewódzką wraz z jego przebudową oraz budową przejścia mostowego przez rzekę Pilicę i nowego odcinka w rejonie Ręczna.	PZPWŁ

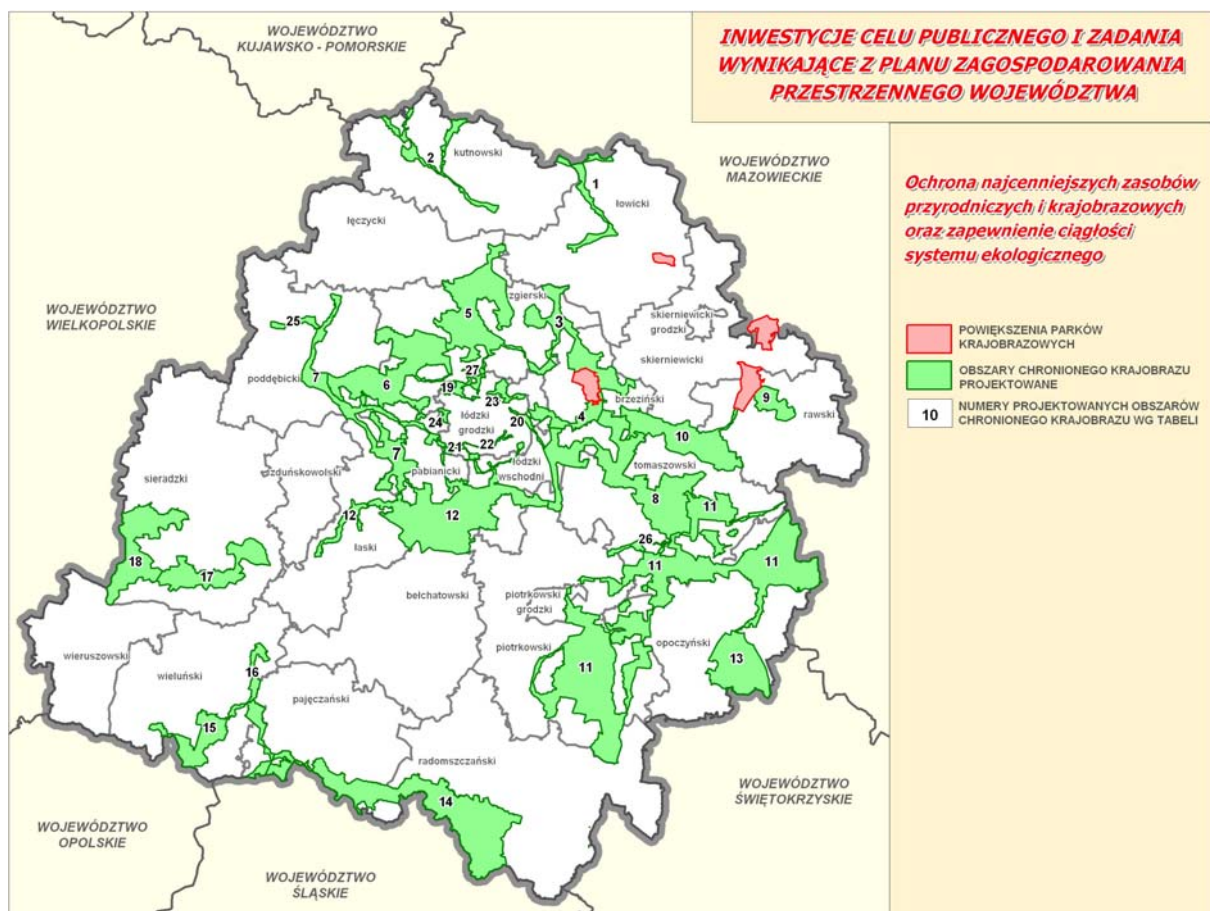

SFERA DZIAŁAŃ - POWIĄZANIA ŚRODOWISKOWE, KULTUROWE

Lp	Inwestycje celu publicznego i zadania o znaczeniu ponadlokalnym wynikające z „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego”	
1	2	3
Środowisko przyrodnicze		
1	Powiększenie parków krajobrazowych i ich otulin: Bolimowski Park Krajobrazowy (gm. Kowiesy, Nowy Kawęczyn, Biała Rawska, Rawa Mazowiecka, Nieborów), Otulina BPK (gm. Nieborów, Skierniewice, Nowy Kawęczyn), Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich (gm. Dmosin, Brzeziny, Rogów), Otulina PKWŁ (gm. Brzeziny, Rogów, Dmosin).	PZPWŁ Wniosek Bolimowskiego Parku Krajobrazowego Wniosek Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich

2	<p>Ustanowienie 27 obszarów chronionego krajobrazu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Doliny Słudwi-Przysowy (gm. Żychlin, Kiernozia, Zduny), 2. Ochni-Głogowianki (gm. Bedlno, Krośnice, Krzyżanów, mi gm. Kutno, Łanięta, Nowe Ostrowy, Strzelce), 3. Mrogi-Mrożycy (gm. Dmosin, Rogów, m i gm. Głowno, Stryków), 4. Górnej Mrogi (gm. Brzeziny, Rogów, Koluszki, Nowosolna), 5. Sokolnicko-Piątkowski (gm. Piątek, Bielawy, Głowno, m. i gm. Ozorków, m. i gm. Zgierz, gm. Stryków), 6. Puczniewsko—Grotnicki (gm. Konstantynów Łódzki, Lutomiersk, Dalików, Poddębice, m. Aleksandrów Łódzki, Parzęczew, m. i gm. Zgierz), 7. Doliny Neru (gm. Poddębice, Wartkowice, Zadzim, Wodzierady, Dobroń, Lutomiersk, Pabianice), 8. Koluszkowsko-Lubochniański (gm. Brójce, Koluszki, Czarnocin, Będków, Budziszewice, Czerniewice, Lubochnia, Rokiciny, Ujazd, Żelechlinek, Rogów), 9. Dolina Białki (gm. Biała Rawska, Rawa Mazowiecka), 10. Górnej i Środkowej Rawki (m. i gm. Rawa Mazowiecka, Głuchów, Czerniewice, Żelechlinek, Jeżów), 11. Spalsko-Sulejowski (gm. Drzewica, Mniszków, Opoczno, Poświętne, m. Piotrków Trybunalski, Aleksandrów, Gorzkowice, Łęki Szlacheckie, Ręczno, Rozprza, Sulejów, Wolbórz, Przedbórz, Czerniewice, Inowódz, Lubochnia, Rzeczyca, m. i gm. Tomaszów Mazowiecki), 12. Tuszyńsko-Dłutowsko-Grabiański (gm. Drużbice, Żelów, Buczek, Łask, Sędziejowice, Brójce, Rzgów, Tuszyn, Dłutów, Dobroń, m. i gm. Pabianice, Czarnocin, Grabica), 13. Białaczowski (gm. Białaczów, Opoczno, Sławno, Żarnów), 14. Pajęczański-Gidelski (m. i gm. Działoszyn, Nowa Brzeźnica, Pajęczno, Gidle, Kobiela Wielkie, Ładzice, Radomsko), 15. Załęczański (gm. Działoszyn, Siemkowice, Osjaków, Pątnów, Wieluń, Wierzchni, Mokroś), 16. Osjakowski (gm. Osjaków, Konopnica, Siemkowice), 17. Złoczewski (gm. Brąszewice, Brzeźnio, Burzenin, Klonowa, Sieradz, Złoczew), 18. Brąszewicki (gm. Błaszki, Brąszewice, Brzeźnio, Klonowa, Wróblew), 19. Bzury i dorzecze Sokołówki (m. Łódź, gm. Aleksandrów, m. i gm. Zgierz), 20. Dolina Miazgi (m. Łódź, gm. Andrespol, Nowosolna), 21. Górnego Neru (m. Łódź, m. i gm. Pabianice, m. Konstantynów Łódzki, m. Rzgów, gm. Brójce), 22. Dolina Olechówki i Augustówki (m. Łódź), 23. Wilanowski (m. Łódź), 24. Dolina Jasieńca (m. Łódź), 25. Pradoliny Neru (gm. Poddębice, Wartkowice), 26. Dolina Pilicy i Wolbórki (m. i gm. Tomaszów Mazowiecki, gm. Wolbórz), 27. Korytarz Chełmy-Łagiewniki (m. Łódź). 	<p>PZPWŁ Wnioski m. Łodzi, m. Pabianice, m. gm. Rzgów, m. Rawa Mazowiecka</p>
---	--	---

R rekomendacje

1. REKOMENDACJE DO KONCEPCJI PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU

Zaistniałe uwarunkowania oraz nowe perspektywy rozwoju wpłynęły na nowe podejście do kształtowania przestrzeni województwa. Skutkuje to rozbieżnościami między zapisami „Koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju” a celami i kierunkami działań przyjętymi w aktualizacji „Planu...”. Wnioskuje się zatem o uwzględnienie w opracowywanym dokumencie pt. „Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju” następujących elementów strategicznych dla województwa łódzkiego mających znaczenie ponadregionalne:

• *System osadniczy*

- **Łódź-ośrodek metropolitalny:**
 - wnioskuje się o włączenie Łodzi w sieć Metropolii Polskich
 - wskazanie Łodzi jako ośrodka akademickiego i naukowo-badawczego o znaczeniu krajowym
 - uwzględnienie Łodzi w systemie osadniczym kraju jako ośrodka koncentracji infrastruktury społecznej znaczenia ponadregionalnego
- **Łódzki Obszar Metropolitalny (ŁOM)** obejmujący powiaty: brzeziński, łódzki grodzki, łódzki wschodni, i zgierski a także miasto gminę Łask w powiecie łaskim oraz miasto i gminę Zduńska Wola w powiecie zduńskowolskim
- **Kutno, Piotrków Trybunalski, Radomsko, Sieradz, Skierniewice, Wieluń** – ośrodki miejskie pełniące rolę regionalnych biegunów wzrostu

• *Powiązania infrastrukturalne*

- Wnioskuje się o uwzględnienie **strategicznego układu drogowego** województwa :
 - Autostrada A-1 Gdańsk- Toruń- Łódź – Piotrków Tryb. - Częstochowa – Gliwice – Gorzyczki
 - Autostrada A-2 Świecko – Poznań – Łódź – Warszawa
 - Droga ekspresowa S-8 Wrocław – Kępno- Sieradz – A-1(Łódź)... A-1 (Piotrków Trybunalski)- Rawa Mazowiecka – Warszawa – Augustów
 - Droga ekspresowa S-12 A-1(Piotrków Trybunalski) – Sulejów - Radom
 - Droga ekspresowa S-14 zachodnia obwodnica Łodzi (A-2 - S-8)

- Droga ekspresowa S-74 o **postulowanej (innej niż w rozporządzeniu RM) relacji Łódź – Tomaszów Mazowiecki – Kielce**
- W zakresie **kolei** wnioskuje się o uwzględnienie:
 - Budowy Kolei Dużych Prędkości „Y” relacji Warszawa – Łódź – Wrocław/ Poznań z przejściem tunelem pod centrum m. Łodzi, budową w podziemiach nowego dworca Łódź Fabryczna oraz realizację łącznika „Y” Łódź – Opoczno (Centralna Magistrala Kolejowa)
 - Budowy kolei międzyregionalnych i regionalnych o podwyższonych parametrach na kierunku N-S (Bydgoszcz –Katowice przez Łódź), skoordynowaną z projektem budowy KDP, celem uruchomienia przez Łódź przewozów kwalifikowanych IC i EC we wszystkich kierunkach
 - Dostosowania Centralnej Magistrali Kolejowej E65 do prędkości 250 km/h
 - Modernizacji linii kolejowych: nr CE 65 Chorzów Batory – Tczew, nr E20 Warszawa - Poznań, nr 14 Łódź Kaliska – Kalisz
- W zakresie **lotnictwa** wnioskuje się o uwzględnienie:
 - Rozbudowy Portu Lotniczego Łódź im. Wł. Reymonta w Łodzi
 - Realizację Centralnego Lotniska dla Polski między Łodzią i Warszawą, uzależnioną od wyników prac analitycznych, prowadzonych przez Ministerstwo Infrastruktury
 - Rozbudowy lotniska dla funkcji cargo – mix, opcjonalnie w Łasku lub Leżnicy Wielkiej, warunkowanej udostępnieniem lotniska wojskowego do celów cywilnych
- W zakresie **rozwoju transportu intermodalnego i logistyki** wnioskuje się o uwzględnienie budowy ponadregionalnego centrum logistycznego Łódź – Piotrków Trybunalski – Stryków
- W ramach **modyfikacji sieci TEN-T** proponuje się uzupełnienia sieci o następujące elementy:
 - w roku 2010 :
 - na kierunku Praga – Wrocław – Łódź o projektowaną drogę ekspresową S-8
 - na kierunku Piotrków Trybunalski – Radom - Dorohusk - Kijów o drogę ekspresową S-12
 - na kierunku Łódź – Kielce – Rzeszów - Lwów o drogę ekspresową S-74 w **postulowanej relacji Łódź – Tomaszów Mazowiecki – Kielce**
 - w zakresie sieci kolejowej o linię **kolei dużych prędkości** Warszawa – Łódź – Poznań / Wrocław (tzw. "Y") z wyjściem na Berlin – Pragę oraz linię konwencjonalną na odcinku Łódź – Koluszki – Tomaszów Mazowiecki – Opoczno / Idzikowice (CMK)
 - w lotnictwie o Port Lotniczy Łódź im. Wł. Reymonta w Łodzi.
 - docelowo:
 - linie kolejowe na trasie Warszawa-Łódź-Kalisz (nr 1, 14)

- linie kolejowe nr 18, 16, 17, 1 w ramach tworzenia powiązań międzyregionalnych na kierunku Bydgoszcz-Łódź-Katowice
- linie kolejowe nr 25 i nr 22 w ramach tworzenia powiązań międzyregionalnych z województwem mazowieckim i świętokrzyskim
- W zakresie **energetyki**:
 - uwzględnienie potencjalnej lokalizacji elektrowni jądrowej w rejonie Bełchatowa
 - rozbudowa Elektrowni Bełchatów
 - modernizacja i rozbudowa stacji elektroenergetycznej 400/220kV Rogowiec, 400/110kV Trębaczew, 400/220/110 kV Janów, budowa stacji 400/220 kV Pabianice bis
 - budowa linii elektroenergetycznych 400kV relacji: Rogowiec — Pątnów, Bełchatów II — Trębaczew, Rogowiec — Kielce
 - modernizacja linii elektroenergetycznej 220kV relacji Adamów-Pabianice-Janów-Zgierz-Adamów, Pabianice-Rogowiec oraz Rogowiec-Janów
 - budowa rurociągu przesyłowego odzyskiwanego w procesie filtracji CO₂ z Elektrowni Bełchatów w celu magazynowania go w podziemnych strukturach geologicznych
 - budowa rozdzielni gazowej Meszcze II
 - budowa gazociągów wysokiego ciśnienia relacji: Odolanów — Wronów oraz Wolbórz — Piotrków Tryb. — Częstochowa

• **Powiązania środowiskowe i kulturowe**

- **Włączenie wojewódzkiego systemu obszarów chronionych**, na który składają się korytarze ekologiczne, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu oraz obszarów Natura 2000 w **krajowy system obszarów chronionych**
- **Stworzenie ogólnopolskiej sieci unikatowych miast historycznych** i poddanie ich działaniom rewitalizacyjnym i rewaloryzacyjnym:
 - z obszaru województwa łódzkiego do historycznych ośrodków o randze europejskiej i krajowej należą: Łódź, Nowosolna, Łowicz, Łęczyca, Sieradz, Wieluń, Piotrków Trybunalski
- Objęcie ochroną najcenniejszych obiektów i obszarów poprzez **uznanie za pomniki historii**:
 - Zespół zamkowy w Oporowie
 - Zespół przestrzenny Tum - Łęczyca
 - Zespół przestrzenny Arkadia – Nieborów
 - Zespół urbanistyczny miasta Łowicza w granicach strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej
 - Elementy historycznego krajobrazu miasta przemysłowego w Łodzi: posiadła wodno – fabryczne Scheiblera, Grohmana, Geyera, wille i pałace, nekropolie łódzkie

- Zespół opactwa Cystersów w Sulejowie Podklasztorzu
- Układ urbanistyczny Piotrkowa Trybunalskiego
- Zespół kościoła w Boguszycach
- Układ przestrzenny miasta historycznego w Sieradzu
- Zespół kościoła w Będkowie
- Układ przestrzenny miasta z kościołem p.w. św. Idziego w Inowłodzu
- Zespół dworski w Ożarowie
- Zespół drewnianych kościółków wieluńskich
- Zespół klasztorny i pałacowy w Złoczewie
- Układ przestrzenny miasta historycznego w Wieluniu
- Zespół miejski wraz z ruinami zamku w Bolesławcu
- Zespół kościoła w Strońsku
- Wzgórze z zespołem klasztornym w Studziannej
- Zespół pałacowo – parkowy w Białaczowie
- Zespół klasztorny w Gidlach
- Zespół kościoła i ruiny zamku w Drzewicy
- Zespół zamkowy w Uniejowie
- Układ urbanistyczny w Rawie Mazowieckiej w granicach strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej
- Zespół pałacowy w Poddębicach
- Dwór Kapituły Krakowskiej w Pabianicach
- Kolegiata w Łasku
- Uwzględnienie obszarów i obiektów uznanych za **dobra kultury współczesnej o znaczeniu ponadlokalnym**:
 - zespół zabudowy Starego Miasta w Łodzi
 - Muzeum Martyrologii i Walki na Radogoszczu - muzeum z pomnikiem ofiar faszyzmu w Łodzi
 - założenie urbanistyczne Centrum Zdrowia Matki Polki w Łodzi
 - hala sportowa - Pałac Sportowy w Łodzi
 - kościół oo Salezjanów pw. św. Teresy od Dzieciątka Jezus w Łodzi
 - wieżowiec Centrali Tekstylnej - siedziba Łódzkiego Ośrodka Telewizyjnego, Urzędów Miasta, Marszałkowskiego i Wojewódzkiego w Łodzi
- Uwzględnienie **szlaków turystycznych o znaczeniu i zasięgu ponadregionalnym**:
 - Europejskich Szlaków Kulturowych: Szlak Romański, Szlak Cysterski, Szlak Bursztynowy, Szlak Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej
 - tematycznych szlaków kulturowych: Szlak Książąt Mazowieckich, Szlak Literacki
 - szlaków wodnych: Szlak Pilicy, Szlak Warty
 - szlaków rowerowych: Eurovelo, Łódzka Magistrała Rowerowa, Północ-Południe, Nadwarciański Szlak Rowerowy

- Uwzględnienie **pasm turystyczno-kulturowych**: Pilicy, Warty, Bzury, Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej
- Uwzględnienie **strefy rozwoju funkcji uzdrowiskowo-balneologicznych** w paśmie Uniejów-Poddębice-Rogóżno

• **Obszary problemowe**

Wnioskuję się o uwzględnienie obszarów problemowych o skali i zasięgu ponadregionalnym:

- Obszary największego deficytu wód – strefa suszy w północno – zachodniej części województwa
- Obszary zagrożenia powodziowego
- Obszary związane z eksploatacją złóż węgla brunatnego – Bełchatów i Złoczew (perspektywiczne)
- Województwo łódzkie jako demograficzny obszar problemowy

2. REKOMENDACJE I WNIOSKI DO POLITYKI PRZESTRZENNEJ WOJEWÓDZTW SĄSIEDNICH

WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE

• **System osadniczy**

- Wnioskuję się o uwzględnienie współpracy w realizacji następujących projektów strategicznych:
 - Centralny Makroregion Zaawansowanych Technologii
 - Środkowoeuropejskie Centrum Tekstylno-Odzieżowe
 - Centrum Farmaceutyczno-Medyczne
 - projekt Multimedia
 - Środkowoeuropejskie Centrum Logistyczne
 - projekt Balneologia
 - Łódzko-Mazowiecki Klaster Przetwórstwa Warzyw i Owoców

• **Powiązania infrastrukturalne**

- **Drogi**
 - Budowa autostrady A-2, odc. Stryków - Konotopa
 - Przebudowa drogi krajowej nr 8 Piotrków Tryb.- Warszawa do parametrów drogi ekspresowej
 - Budowa drogi ekspresowej S-12 - A-1(Piotrków Tryb.) - Sulejów - Radom
 - Utrzymanie i przebudowa istniejących dróg krajowych (nr 60, 2, 70, 48, 12) i wojewódzkich (nr 581, 573, 583, 584, 705, 725, 707, 728)
- **Koleje**
 - Budowa Kolei Dużych Prędkości (KDP) Wrocław/Poznań – Łódź – Warszawa
 - Modernizacja linii kolejowej E-20 na odcinku Warszawa - Poznań

- Modernizacja linii kolejowej C-E20 Łowicz – Skierniewice – Łuków
- Dostosowanie Centralnej Magistrali Kolejowej E65 do prędkości 250 km/h
- Modernizacja linii kolejowej Warszawa – Łódź, odc. Skierniewice – Warszawa Zach.
- Modernizacja linii kolejowych: nr 33 Kutno – Płock i nr 22 Tomaszów Maz. – Radom
- **Propozycje modyfikacji sieci TEN-T**
 - w roku 2010 :
 - na kierunku Piotrków Trybunalski – Radom - Dorohusk - Kijów o drogę ekspresową S-12
 - w zakresie sieci kolejowej o linię **kolei dużych prędkości** Warszawa – Łódź – Poznań / Wrocław (tzw. "Y") z wyjściem na Berlin – Pragę oraz linię konwencjonalną na odcinku Łódź – Koluszki – Tomaszów Mazowiecki – Opoczno / Idzikowice (CMK)
 - docelowo:
 - linia kolejowa nr 1 na trasie Warszawa-Łódź-(Kalisz)
 - linia kolejowa nr 22 w ramach tworzenia powiązań międzyregionalnych z województwem mazowieckim
- **Lotnictwo**
 - Realizacja Centralnego Lotniska dla Polski między Łodzią i Warszawą, uzależnionej od wyników prac analitycznych, prowadzonych przez Ministerstwo Infrastruktury
- **Elektroenergetyka**
 - Budowa linii elektroenergetycznej 110 kV Drzewica - Wrzeszczów – Jedlińsk
- **Gazownictwo**
 - Budowa gazociągu przesyłowego wysokiego ciśnienia relacji Odolanów — Wronów
 - Budowa gazociągów wysokiego ciśnienia zasilających gminy: Kiernozia, Kocierzew, Puszcza Mariańska, Sadkowice, Regnów z gazociągów znajdujących się lub planowanych w woj. mazowieckim
- **Powiązania środowiskowe i kulturowe**
- Uwzględnienie powiązań przyrodniczych obszarów i obiektów objętych lub proponowanych do objęcia ochroną prawną oraz korytarzy ekologicznych obejmujących:
 - istniejący Obszar Chronionego Krajobrazu: „Pradolina Warszawsko-Berlińska” – pełniący rolę krajowego korytarza ekologicznego
 - istniejący Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina Chojnatki”
 - projektowany Obszar Chronionego Krajobrazu „Ochni – Głogowianki” pełniący rolę regionalnego korytarza ekologicznego
 - projektowany Obszar Chronionego Krajobrazu „Słudwi – Przysowy” pełniący rolę krajowego korytarza ekologicznego

- projektowany „Spalsko-Sulejowski” Obszar Chronionego Krajobrazu pełniący rolę krajowego korytarza ekologicznego
- istniejące rezerваты przyrody „Rawka” i „Trębaczew”
- Bolimowski Park Krajobrazowy
- istniejący Obszar NATURA 2000 z Dyrektywy Ptasiej „Dolina Pilicy”
- proponowane Obszary NATURA 2000 z Dyrektywy Siedliskowej „Dolina Rawki”, „Grabinka” i „Dolina Dolnej Pilicy”
- Wzmacnianie walorów zidentyfikowanych podregionów kulturowych: łowickiego, rawskiego, opoczyńskiego
- Kształtowanie pasm kulturowych łączących podregiony kulturowe: pasma dorzecza Pilicy, pasma dorzecza Bzury, pasma Kolei Warszawsko - Wiedeńskiej
- Uwzględnienie systemu ponadregionalnych szlaków turystycznych:
 - Łódzkiej Magistrali Rowerowej Berlin-Łódź-Lwów
 - Szlaku Bursztynowego
 - Szlaku Romańskiego
 - Szlaku Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej
 - Szlaku Literackiego
 - Szlaku Księżąt Mazowieckich
 - Szlaku wodnego rzeki Pilicy
- Uwzględnienie projektu produktu turystycznego „Pilica-rzeka, która łączy” z zakresu rozwoju turystyki aktywnej
- **Obszary problemowe**
- Uwzględnienie obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią w dolinie rzeki Pilicy, Bzury i Rawki

WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE

- **System osadniczy**
- Wnioskuje się o uwzględnienie współpracy w realizacji projektu strategicznego:
 - Łódzko-Świętokrzyska Platforma Materiałów Budowlanych
- **Powiązania infrastrukturalne**
- **Drogi**
 - Budowa drogi ekspresowej S-74 w postulowanej relacji Łódź- Tomaszów Mazowiecki – Kielce
 - Utrzymanie i przebudowa istniejących dróg krajowych (nr 74, 42) i wojewódzkich (nr 728, 746, 742, 785)
- **Koleje**
 - Dostosowanie Centralnej Magistrali Kolejowej E65 do prędkości 250 km/h
 - Modernizacja linii kolejowej nr 25 Łódź Kaliska – Dębica
- **Propozycje modyfikacji sieci TEN-T**
 - w roku 2010 :

- na kierunku Łódź – Kielce – Rzeszów - Lwów o drogę ekspresową S-74 w **postulowanej relacji Łódź – Tomaszów Mazowiecki – Kielce**
 - docelowo:
 - linia kolejowa nr 25 w ramach tworzenia powiązań międzyregionalnych z województwem świętokrzyskim
- **Elektroenergetyka**
 - Budowa linii elektroenergetycznej 400 kV relacji Rogowiec — Kielce
- **Gazownictwo**
 - Budowa gazociągów wysokiego ciśnienia zasilających gminy: Fałków, Kluczewsko z gazociągów znajdujących się lub planowanych w województwie łódzkim
- **Powiązania środowiskowe i kulturowe**
 - Uwzględnienie powiązań przyrodniczych obszarów i obiektów objętych lub proponowanych do objęcia ochroną prawną oraz korytarzy ekologicznych obejmujących:
 - istniejące Obszary Chronionego Krajobrazu: „Przedborski” i „Piliczański”, pełniące rolę krajowego korytarza ekologicznego
 - proponowany „Białaczowski” Obszar Chronionego Krajobrazu
 - istniejące rezerваты przyrody: „Piskorzeniec” i „Czarna Różga”
 - Przedborski Park Krajobrazowy
 - proponowane Obszary NATURA 2000 z Dyrektywy Siedliskowej: „Ostoja Przedborska”, „Dolina Czarnej” i „Dolina Górnej Pilicy”
 - proponowany rezerwat „Młyńska Struga”
 - proponowany zespół przyrodniczo krajobrazowy „Czarna Włoszczowska II”;
 - Wzmacnianie walorów opoczyńskiego podregionu kulturowego
 - Kształtowanie pasma kulturowego dorzecza Pilicy łączącego podregiony kulturowe
 - Uwzględnienie systemu ponadregionalnych szlaków turystycznych:
 - Łódzkiej Magistrali Rowerowej Berlin-Łódź-Lwów
 - Szlaku Cysterskiego
 - Szlaku Romańskiego
 - Szlaku Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej
 - Szlaku Literackiego
 - Szlaku wodnego rzeki Pilicy
 - Uwzględnienie projektu produktu turystycznego „Pilica-rzeka, która łączy” z zakresu rozwoju turystyki aktywnej
- **Środowisko przyrodnicze**
 - Uwzględnienie realizacji projektowanego zbiornika retencyjnego Siedlów
- **Obszary problemowe**
 - Uwzględnienie obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią w dolinie rzeki Pilicy, Czarnej Koneckiej i Drzewiczki

WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE**• System osadniczy**

- Wnosi się o uwzględnienie współpracy w realizacji następujących projektów strategicznych:
 - Środkowoeuropejskie Centrum Tekstylno-Odzieżowe
 - Centrum Farmaceutyczno-Medyczne
 - projekt Multimedia
 - projekt Ekoenergia

• Powiązania infrastrukturalne

- **Drogi**
 - Budowa autostrady A-1 odc. Stryków - Pyrzowice
 - Utrzymanie i modernizacja istniejących dróg krajowych (nr 42, 91) i wojewódzkich (nr 784, 483, 492, 491)
- **Koleje**
 - Modernizacja linii kolejowych: nr CE 65 Chorzów Batory – Tczew, nr 1 na odc. Koluszki – Piotrków Tryb. – Częstochowa, nr 146 Wyczerpy Chorzew Siemkowice
- **Propozycje modyfikacji sieci TEN-T**
 - docelowo:
 - linia kolejowa nr 1 w ramach tworzenia powiązań międzyregionalnych na kierunku Bydgoszcz-Łódź-Katowice
- **Elektroenergetyka**
 - Budowa linii elektroenergetycznych 110kV relacji Trębaczew — Rębielice
- **Gazownictwo**
 - Budowa gazociągu przesyłowego wysokiego ciśnienia relacji Wolbórz — Piotrków Tryb. — Częstochowa
 - Budowa gazociągów wysokiego ciśnienia zasilających gminy: Żytno, Nowej Brzeźnicy z gazociągów znajdujących się lub planowanych w woj. śląskiego

• Powiązania środowiskowe i kulturowe

- Uwzględnienie powiązań przyrodniczych obszarów i obiektów objętych lub proponowanych do objęcia ochroną prawną oraz korytarzy ekologicznych obejmujących:
 - istniejący „Piliczański” Obszar Chronionego Krajobrazu
 - proponowane Obszary Chronionego Krajobrazu: „Załęczański” i „Pajęczańsko – Gidelski”
 - istniejący „Działoszyński” zespół przyrodniczo-krajobrazowy
 - proponowane Obszary NATURA 2000 z Dyrektywy siedliskowej: „Załęczański Łuk Warty” i „Dolina górnej Pilicy”
 - doliny Warty i Pilicy pełniące rolę krajowych korytarzy ekologicznych

- Kształtowanie pasm kulturowych łączących podregiony kulturowe: pasma dorzecza Warty, pasma dorzecza Pilicy, pasma Kolei Warszawsko - Wiedeńskiej
- Uwzględnienie obszaru zespołu drewnianych kościółków wieluńskich wytypowanego do objęcia ochroną jako pomnik historii
- Uwzględnienie systemu ponadregionalnych szlaków turystycznych:
 - Szlaku Bursztynowego
 - Szlaku Romańskiego
 - Szlaku Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej
 - Szlaku wodnego rzeki Pilicy
 - Szlaku wodnego rzeki Warty
- Uwzględnienie projektu produktu turystycznego „Turystyka w siodle”, która łączy” z zakresu rozwoju turystyki aktywnej
- **Środowisko przyrodnicze**
- Uwzględnienie realizacji projektowanego zbiornika retencyjnego Działoszyn
- **Obszary problemowe**
- Uwzględnienie obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią w dolinie rzeki Warty i Pilicy

WOJEWÓDZTWO OPOLSKIE

- **Powiązania infrastrukturalne**
- **Drogi**
 - Utrzymanie i przebudowa istniejących dróg krajowych (nr 43, 45)
- **Koleje**
 - Modernizacja linii kolejowej nr 181 Herby Nowe – Oleśnica
- **Gazownictwo**
 - Budowa gazociągu wysokiego ciśnienia relacji Bąków – Wieluń
- **Powiązania środowiskowe i kulturowe**
- Uwzględnienie powiązań przyrodniczych obszarów i obiektów objętych lub proponowanych do objęcia ochroną prawną oraz korytarzy ekologicznych obejmujących:
 - istniejący Obszar Chronionego Krajobrazu „Doliny Rzeki Prosny”
 - proponowany „Załęczański” Obszar Chronionego Krajobrazu
 - Załęczański Park Krajobrazowy
 - istniejący Zespół przyrodniczo krajobrazowy „Wzgórza Ożarowskie”
 - proponowany Zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Las koło Grabowej
 - dolina rzeki Prosny pełniąca rolę krajowego korytarza ekologicznego
- Kształtowanie pasma kulturowego dorzecza Warty łączącego podregiony kulturowe
- Uwzględnienie obszaru zespołu drewnianych kościółków wieluńskich wytypowanego do objęcia ochroną jako pomnik historii

- Uwzględnienie doliny rzeki Prosny jako obszaru do objęcia ochroną w postaci parku kulturowego „Krajobraz osadniczy doliny Prosny”
- Uwzględnienie Szlaku Bursztynowego o zasięgu i znaczeniu ponadregionalnym
- **Środowisko przyrodnicze**
- Uwzględnienie realizacji projektowanych zbiorników retencyjnych: Grześlaki – Kik, Gola Wójcin, Posada – Gola
- **Obszary problemowe**
- Uwzględnienie obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią w dolinie rzeki Prosny

WOJEWÓDZTWO WIELKOPOLSKIE

- **System osadniczy**
- Wnioskuje się o uwzględnienie współpracy w realizacji następujących projektów strategicznych:
 - Środkowoeuropejskie Centrum Tekstylna-Odzieżowe
 - Centrum Farmaceutyczno-Medyczne
 - projekt Ekoenergia
- **Powiązania infrastrukturalne**
- **Drogi**
 - Budowa drogi ekspresowej S-8 Wrocław- Sieradz - Łódź
 - Utrzymanie i przebudowa istniejących dróg krajowych (nr 8, 12, 83, 72, 92(2) i wojewódzkich (nr 450, 449, 478, 473)
- **Koleje**
 - Budowa Kolei Dużych Prędkości (KDP) Wrocław/Poznań – Łódź – Warszawa
 - Modernizacja linii kolejowych: nr CE 65 Chorzów Batory – Tczew, nr E20 Warszawa - Poznań, nr 14 Łódź Kaliska – Kalisz, nr 181 Herby Nowe – Oleśnica
- **Propozycje modyfikacji sieci TEN-T**
 - w roku 2010 :
 - na kierunku Praga – Wrocław – Łódź o projektowaną drogę ekspresową S-8
 - w zakresie sieci kolejowej o linię **kolei dużych prędkości** Warszawa – Łódź – Poznań / Wrocław (tzw. "Y") z wyjściem na Berlin – Pragę oraz linię konwencjonalną na odcinku Łódź – Koluszki – Tomaszów Mazowiecki – Opoczno / Idzikowice (CMK)
 - docelowo:
 - linia kolejowa nr 14 na trasie (Warszawa)-Łódź-Kalisz
- **Elektroenergetyka**
 - Budowa linii elektroenergetycznych 400kV relacji: Rogowiec — Pątnów
 - Modernizacja linii elektroenergetycznych 220kV relacji: Janów — Zgierz — Adamów

- Modernizacja linii elektroenergetycznych 110kV relacji: Błaszki – Kalisz, Wieruszów - Kępno (wielkopolskie)
- **Gazownictwo**
 - Budowa przesyłowego gazociągu wysokiego ciśnienia relacji Odolanów — Wronów
 - Budowa gazociągu wysokiego ciśnienia Sieradz - Błaszki – Kalisz
- **Powiązania środowiskowe i kulturowe**
 - Uwzględnienie powiązań przyrodniczych obszarów i obiektów objętych lub proponowanych do objęcia ochroną prawną oraz korytarzy ekologicznych obejmujących:
 - istniejące Obszary Chronionego Krajobrazu: „Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej”, „Nadwarciański”, „Brąszewicki”, „Dolina Prośny”
 - istniejący Zespół Przyrodniczo Krajobrazowy „Lipickie Błota”
 - proponowany rezerwat „Mieczków”
 - proponowane Obszary NATURA 2000 z Dyrektywy Siedliskowej: „Lipickie Mokradła”, „Pradolina Bzury-Neru” z Dyrektywy Siedliskowej
 - istniejące Obszary Natura 2000: „Dolina Środkowej Warty”, „Pradolina Warszawsko-Berlińska” i „Zbiornik Jeziorsko”
 - dolina Warty oraz dolina Prośny pełniące rolę korytarzy ekologicznych o randze krajowej
 - Wzmacnianie walorów zidentyfikowanych podregionów kulturowych: łęczyckiego, sieradzkiego
 - Kształtowanie pasma kulturowego dorzecza Warty łączącego podregiony kulturowe
 - Uwzględnienie doliny rzeki Prośny jako obszaru do objęcia ochroną w postaci parku kulturowego „Krajobraz osadniczy doliny Prośny” oraz obszaru wokół zbiornika Jeziorsko jako archeologicznego parku kulturowego
 - Uwzględnienie systemu ponadregionalnych szlaków turystycznych:
 - Szlaku Bursztynowego
 - Szlaku Romańskiego
 - Szlaku wodnego rzeki Warty
 - Łódzkiej Magistrali Rowerowej Berlin-Łódź-Lwów
 - Uwzględnienie Krośniewickiej Kolejki Wąskotorowej
 - Uwzględnienie projektu produktu turystycznego „Centralny Łuk Turystyczny” o znaczeniu i zasięgu ponadregionalnym
- **Środowisko przyrodnicze**
 - Uwzględnienie Zakładu Utylizacji i Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych „Orli Staw” w Prażuchach Nowych, gmina Ceków Kolonia (województwo wielkopolskie), obsługującego 19 samorządów, w tym 4 z województwa łódzkiego (m. Sieradz, gm. Warta, gm. Goszczanów, gm. Wróblew), zrzeszonych w Związku Komunalnym Gmin „Czyste Miasto, Czysta Gmina” z siedzibą w Kaliszu
 - Uwzględnienie realizacji projektowanych zbiorników retencyjnych: Wieruszów i Klonowa – Czajków

- **Obszary problemowe**

- Uwzględnienie obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią w dolinie rzeki Prosny, Warty i Neru
- Uwzględnienie obszaru zagrożenia suszą ze względu na największy deficyt wody

WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO-POMORSKIE

- **Powiązania infrastrukturalne**

- **Drogi**

- Budowa autostrady A-1, odc. Toruń - Stryków
- Utrzymanie i przebudowa istniejącej drogi krajowej nr 1

- **Koleje**

- Modernizacja linii kolejowej nr 18 Kutno - Bydgoszcz

- **Propozycje modyfikacji sieci TEN-T**

- docelowo:
 - linia kolejowa nr 18, w ramach tworzenia powiązań międzyregionalnych na kierunku Bydgoszcz-Łódź-Katowice

- **Powiązania środowiskowe i kulturowe**

- Uwzględnienie projektowanego Obszaru Chronionego Krajobrazu „Ochni – Głogowianki”, pełniącego rolę regionalnego korytarza ekologicznego
- Uwzględnienie Szlaku Romańskiego o znaczeniu i zasięgu ponadregionalnym
- Uwzględnienie Krośniewickiej Kolejki Wąskotorowej

- **Obszary problemowe**

- Uwzględnienie obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią w dolinie rzeki Ochni
- Uwzględnienie obszaru zagrożenia suszą ze względu na największy deficyt wody

3. REKOMENDACJE DO PROGRAMÓW WYNIKAJĄCYCH Z PRZEPISÓW ODREBNYCH ORAZ PROGRAMÓW ROZWOJU WOJEWÓDZTWA

Program Ochrony Środowiska Województwa Łódzkiego

Weryfikacja ustaleń Programu w zakresie:

- projektowanych obszarów Natura 2000 (dyrektywa siedliskowa) – 24 nowe obszary tj. 1. Buczyzna Gałkowska (gm. Koluszki), 2. Buczyzna Janinowska (gm. Brzeziny), 3. Cisy w Jasieniu (gm. Kobieli Wielkie), 4. Dąbrowy Świetliste k. Redzenia (gm. Koluszki), 5. Dąbrowy w Marianku (gm. gm. Gorzkowice), 6. Grabia (gm. Dobroń, Dłutów, Zelów, Łask, Sędziejowice, Widawa), 7. Grabinka (gm. Bolimów), 8. Grądy nad Lindą (gm. Zgierz), 9. Dolina Górnej Pilicy (m/gm Przedbórz, Żytno, Wielgomłyny, Masłowice), 10. Dolina Czarnej (gm. Aleksandrów, Paradyż, Żarnów), 11. Lasy Gorzkowickie (gm. Gorzkowice), 12. Las Dębowiec (gm. Żytno), 13. Lasy Smardzewickie (gm. Tomaszów Mazowiecki), 14. Lipickie Mokradła (gm.

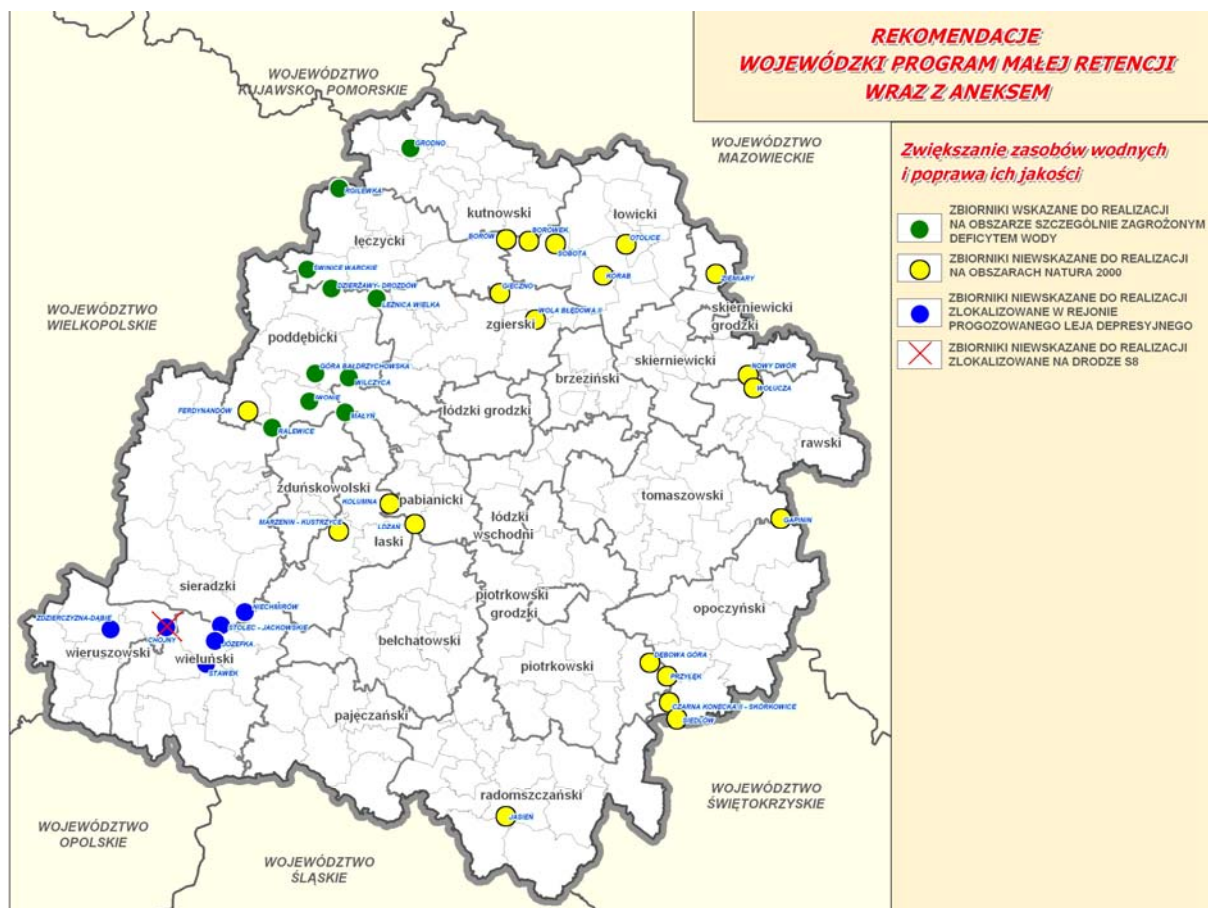
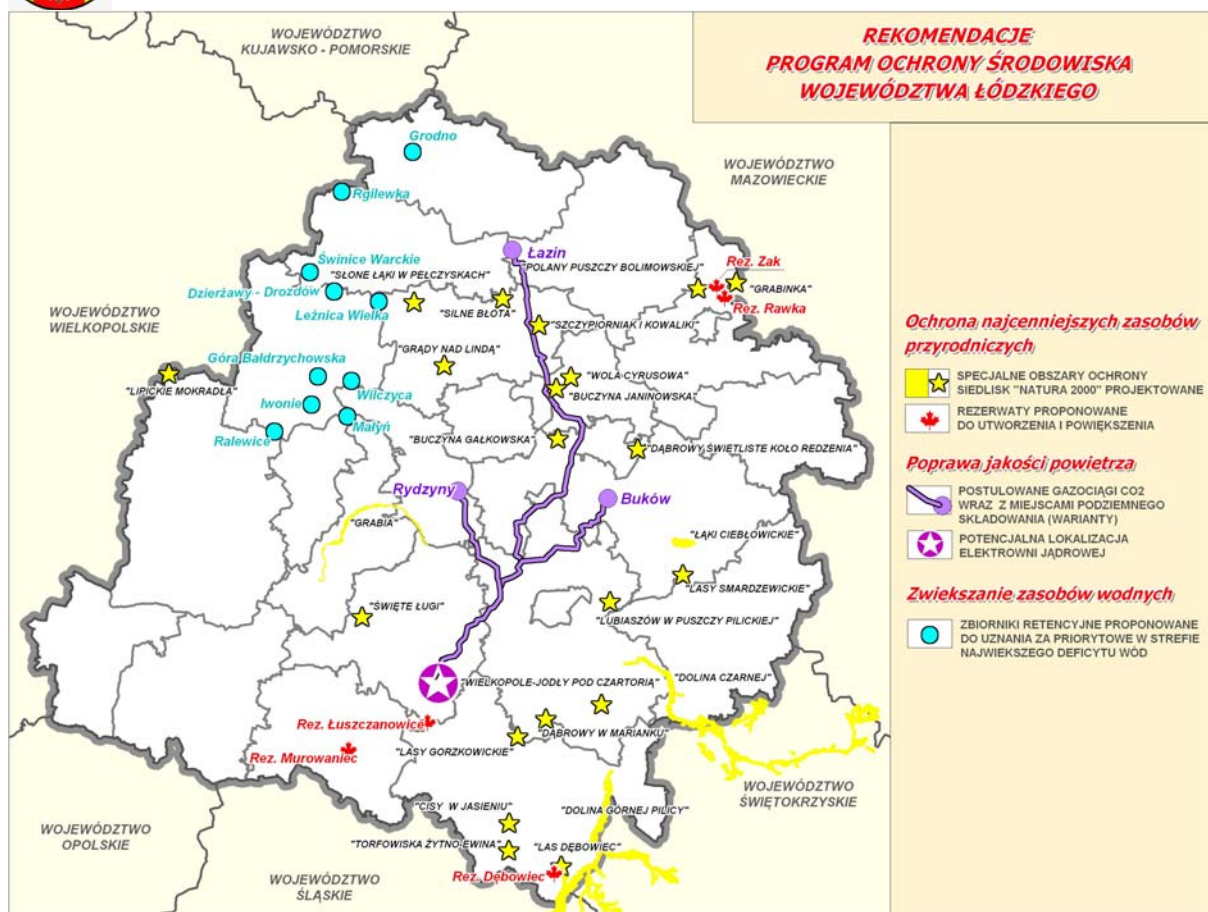

- Goszczanów), 15. Lubiaszów w Puszczy Pilickiej (gm. Sulejów, Wolbórz), 16. Łąki Ciebtówickie (m i gm. Tomaszów Mazowiecki, gm. Lubochnia), 17. Polany Puszczy Bolimowskiej (gm. Nieborów, Bolimów, Skierniewice), 18. Silne Błota (gm. Piątek, Zgierz), 19. Słone Łąki w Pełczyskach (gm. Ozorków, Parzęczew), 20. Szczypiorniak i Kowaliki (gm. Stryków), 21. Święte Ługi (gm. Szczerców), 22. Torfowisko Żytno-Ewina (gm. Żytno, Gidle), 23. Wielkopole-Jodły pod Czartorią (gm. Ręczno), 24. Wola Cyrusowa (gm. Dmosin, Brzeziny).
- rezerwatów przyrody: ustanowienia 1 rezerwatu (Zak gm. Bolimów), powiększenia 4 (Rawka gm. Bolimów, Skierniewice, Murowaniec gm. Pajęczno, Łuszczanowice gm. Kleszczów, Dębowiec gm. Żytno) oraz rezygnacji z ustanowienia 3 rezerwatów przyrody (Dolina Rzeki Grabinki, Bagno w Ewinie, Łęgi nad Pilicą-przekształcenie ich w obszary Natura 2000).
 - zadań priorytetowych: uznanie za priorytetowe do realizacji 10 zbiorników retencyjnych uwzględnionych w PMR i Aneksie do Programu położonych w północno – zachodniej części województwa tj. obszarach największego deficytu wód – strefa suszy (Grodno, Rgilewka, Świnice Warckie, Dzierżawy-Drozdów, Leźnica Wielka, Góra Bałdrzychowska, Iwonie, Wilczyca, Małyń, Ralewice).
 - ochrony powietrza w aspekcie projektowanych przedsięwzięć w zakresie wychwytywania, transportu i składowania CO₂ z Elektrowni Bełchatów.
 - uwzględnienia postulowanej lokalizacji elektrowni atomowej w rejonie Bełchatowa.

Wojewódzki Program Małej Retencji dla województwa łódzkiego i Aneks do Programu

Wnioskuję się o przeanalizowanie i weryfikację ustaleń obu programów pod kątem:

- zasadności realizacji tak dużej liczby zbiorników na rzecz zwiększania retencji naturalnej w świetle zmiany podejścia do zagadnień nieskutecznej ochrony przeciwpowodziowej, polegającej na bardzo kosztownej regulacji rzek, budowie wałów przeciwpowodziowych i zbiorników retencyjnych
- rezygnacji z budowy zbiorników retencyjnych w granicach prognozowanego leja depresyjnego od przewidywanej eksploatacji złoża węgla brunatnego Złoczew. Są to zbiorniki: Chojny, Stolec-Jackowskie, Niechmirów, Józefka, Stawek, Zdzierczyzna-Dąbie.
- rezygnacji z realizacji zbiorników retencyjnych, w szczególności tych o powyżej 5 ha w granicach istniejących i projektowanych obszarów Natura 2000. Są to zbiorniki: Borów, Borówek, Sobota, Otolice, Korab, Gapinin, Wołucza, Ziemiary, Wola Błędowa II, Marzenin-Kustrzyce, Kolumna, Jasień, Dębowa Góra, Przyłęk, Czarna Konecka II-Skórkowice, Siedlów, Ferdynandów, Nowy Dwór, Ldzań, Gieczno.
- rezygnacji z budowy zbiornika Chojny ze względu na kolizję z przebiegiem projektowanej drogi ekspresowej S8 oraz położenie na obszarze prognozowanego leja depresyjnego.
- uznania za priorytetowe do realizacji 10 zbiorników w północno – zachodniej części województwa wskazanej jako obszar problemowy ze względu na największe zagrożenie deficytem wód. Są to zbiorniki: Grodno, Rgilewka, Świnice Warckie, Dzierżawy-Drozdów, Leźnica Wielka, Góra Bałdrzychowska, Iwonie, Wilczyca, Małyń, Ralewice.

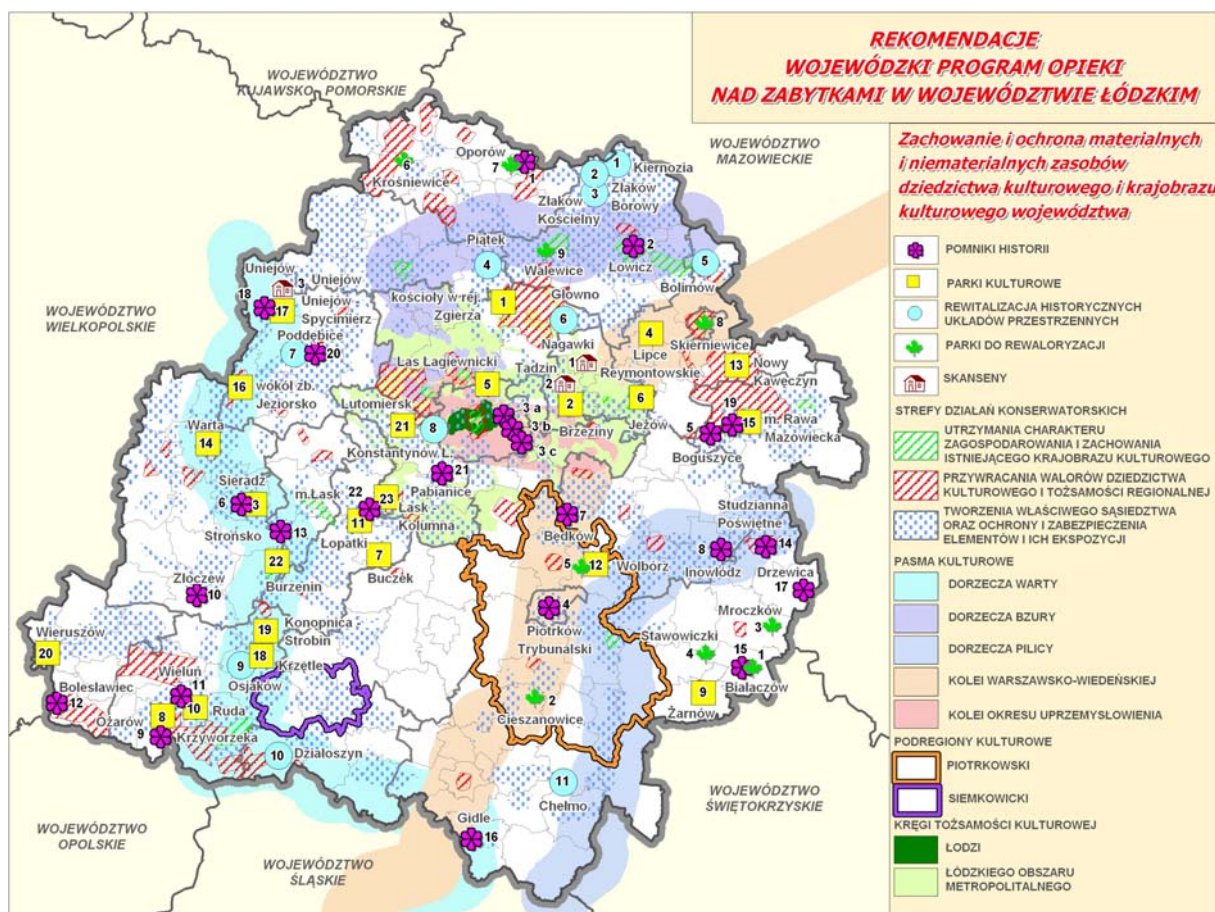
Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2008-2011

Wnioskuje się o uwzględnienie w programie:

- kręgów tożsamości kulturowej Łodzi i kształtującego się Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego
- zidentyfikowanych podregionów kulturowych: siemkowskiego i piotrkowskiego
- proponowanych skansenów w Nagawkach, Tadzinie i Uniejowie
- pasm kulturowych łączących podregiony kulturowe: pasma dorzecza Warty, pasma dorzecza Pilicy, pasma dorzecza Bzury, pasma Kolei Warszawsko - Wiedeńskiej i okresu uprzemysłowienia
- stref ochronnych w celu:
 - utrzymania charakteru zagospodarowania i zachowania istniejącego krajobrazu kulturowego oraz podjęcia działań w zakresie rewitalizacji, rewaloryzacji i konserwacji istniejących struktur historycznych
 - przywracania walorów dziedzictwa kulturowego i tożsamości regionalnej
 - tworzenia właściwego sąsiedztwa dla obszarów o wartościach kulturowych - ochrona i zabezpieczenie elementów i ich ekspozycji
- 22 obszarów typowanych do uznania za pomniki historii. Są to: 1.zespół zamkowy w Oporowie, 2.zespół urbanistyczny miasta Łowicza w granicach strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej, 3.elementy historycznego krajobrazu miasta przemysłowego w Łodzi: posiadła wodno – fabryczne Scheiblera, Grohmana, Geyera, wille i pałace, nekropole łódzkie; 4.układy urbanistyczne Piotrkowa Trybunalskiego, 5.zespół kościoła w Boguszycach, 6.układ przestrzenny miasta historycznego w Sieradzu, 7.zespół kościoła w Będkowie, 8.układ przestrzenny miasta z kościołem p.w. św. Idziego w Inowłodzu, 9.zespół dworski w Ożarowie, 10.zespół klasztorny i pałacowy w Złoczewie, 11.układ przestrzenny miasta historycznego w Wieluniu, 12.zespół miejski wraz z ruinami zamku w Bolesławcu, 13.zespół kościoła w Strońsku, 14.wzgórze z zespołem klasztornym w Studziannej, 15.zespół pałacowo – parkowy w Białaczowie, 16.zespół klasztorny w Gidlach, 17.zespół kościoła i ruiny zamku w Drzewicy, 18.zespół zamkowy w Uniejowie, 19.układ urbanistyczny w Rawie Mazowieckiej, 20.zespół pałacowy w Poddębicach, 21.Dwór Kapituły Krakowskiej w Pabianicach, 22.Kolegiata w Łasku
- 23 obszarów typowanych do utworzenia parków kulturowych : 1.szlakiem kościółków drewnianych w rejonie Zgierza, 2.archeologicznego w Brzezinach, 3.wzgórza Zamkowego w Sieradzu, 4.śladami Reymonta, 5.rejonu Łagiewnik, 6.układu urbanistycznego Jeżowa, 7.zespołu kościoła w Buczku, 8.zespołu kościoła w Krzyworzece, 9.zespołu kościoła w Żarnowie, 10.zespołu kościoła w Rudzie, 11.zespołu dworskiego w Łopatkach, 12.zespołu pałacowego w Wolborzu, 13.archeologicznego w Nowym Kawęczynie, 14.układu urbanistycznego wraz z kościołem w Warcie, 15.archeologicznego w Rawie Mazowieckiej, 16.archeologicznego wokół zbiornika Jeziorsko, 17.Uniejów – Spycimierz, 18.archeologicznego w miejscowości Krzętle, 19.archeologicznego Konopnica – Stobin, 20.archeologicznego w Wieruszowie, 21.archeologicznego w Lutomiersku, 22.archeologicznego Burzenin -Witów-Tyczyn-Okopy, 23.Łask – Kolumna

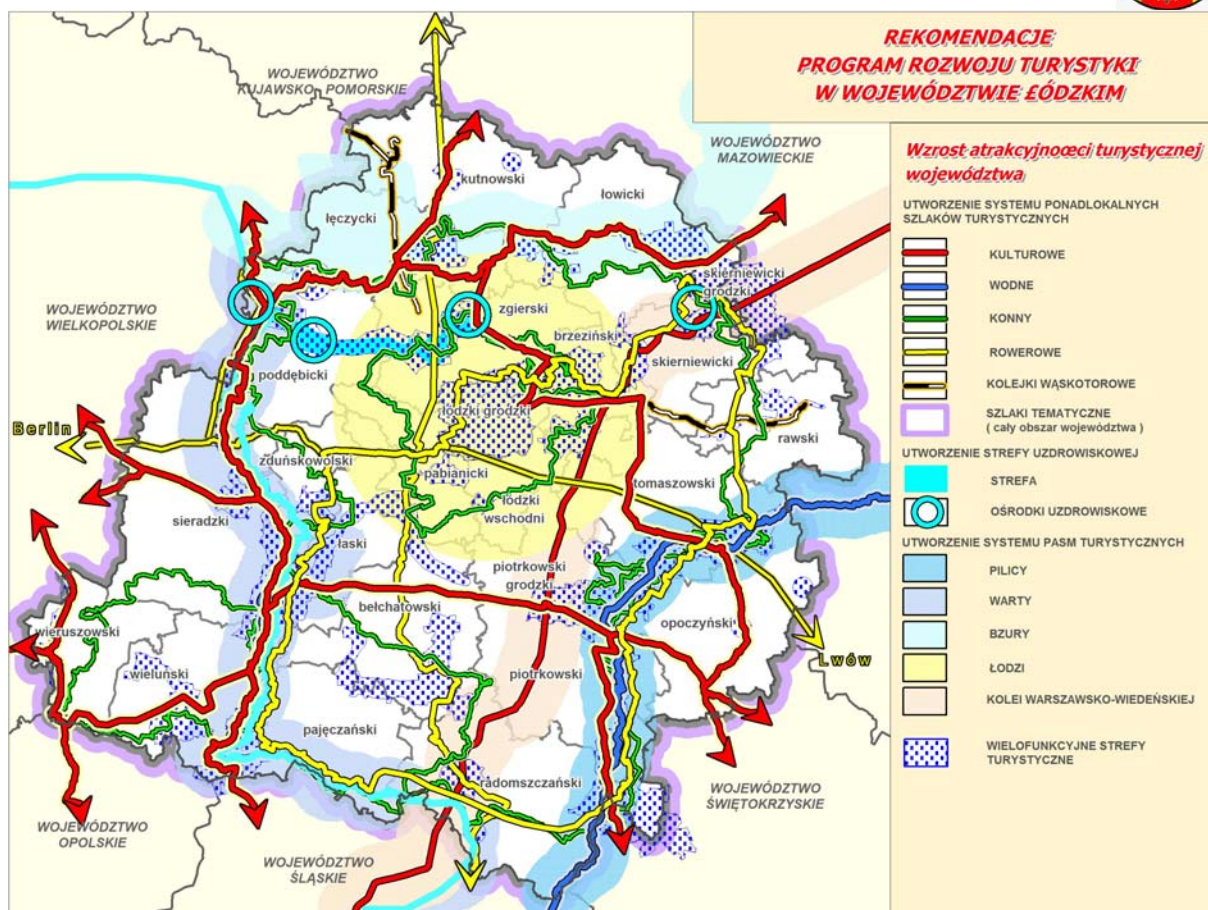
- 11 historycznych układów przestrzennych wymagających działań w zakresie rewitalizacji: 1.Kiernozi, 2. Złakowa Borowego, 3. Złakowa Kościelnego, 4. Piątku, 5. Bolimowa, 6. Główna, 7. Poddębic, 8. Konstantynowa Łódzkiego, 9. Osjakowa, 10. Działoszyna, 11. Chełmna
- 9 zabytkowych parków i ogrodów do rewaloryzacji: 1.Białaczów – park pałacowy, 2.Cieszanowice - park dworski, 3.Mroczy Gościnne – park dworski, 4.Stawowiczki – park dworski, 5.Wolbórz – park pałacowy, 6.Krośniewice – park pałacowy, 7.Oporów - ogród zamkowy, 8.Skierniewice – park miejski, 9.Walewice - park pałacowy.

Program rozwoju turystyki w województwie łódzkim na lata 2007-2020

Wnioskuję się o uwzględnienie w programie:

- pasm turystycznych Łodzi, Pilicy, Warty i Bzury oraz Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej
- wielofunkcyjnych stref turystycznych,
- strefy uzdrowskiej Uniejów-Poddębice-Rogóźno oraz rozwoju samodzielnego ośrodka uzdrowskiego w Skierniewicach
- systemu ponadlokalnych szlaków turystycznych, który tworzą: Szlaki wodne Pilicy i Warty wraz z dopływami; Szlaki kulturowe: Szlak Bursztynowy, Szlak Romański, Szlak Cysterski, Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej; Szlak konny; Szlaki rowerowe: Nadwarciański, Berlin - Łódź - Lwów, Łódzka Magistrała Rowerowa N-S; Regionalny Szlak Parków Krajobrazowych; Szlaki tematyczne, m. in.: Książąt Mazowieckich, Zamków, Dworów i Pałaców, Literacki, Młynów nad Grabią, Perły Architektury Ziemi Łódzkiej, Pielgrzymkowy, Budownictwa Drewnianego, Wielu Kultur, Kulinariów, Przemysłowy, Tradycji i Sztuki Ludowej; Kolejek wąskotorowych: krośniewickiej.

4. REKOMENDACJE DO ZARZĄDCÓW DRÓG I OPERATORÓW SIECI

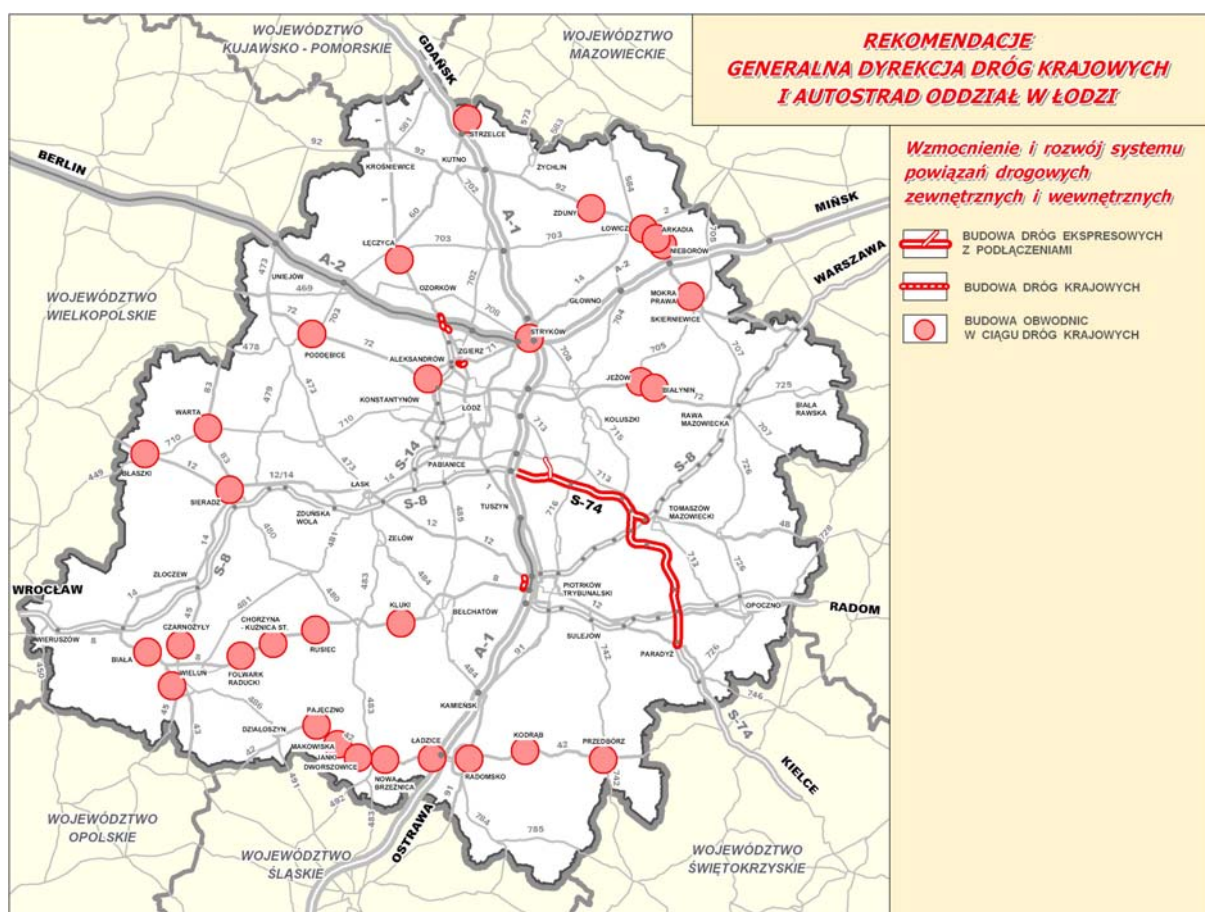
Rekomendacje do Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad (GDDKiA), Oddział w Łodzi

Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym wynikające z aktualizacji „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego” w ciągu dróg krajowych:

- Budowa drogi ekspresowej S -74 odc. Łódź (węzeł „Wrocław” na autostradzie A-1) - Tomaszów Maz. - rej. Paradyża - Kielce wraz z podłączeniami do układu drogowego,
- Budowa obwodnicy Łęczycy w ciągu drogi nr 1 oraz przełożenia drogi na odcinku Słowik- Emilia,
- Budowa obwodnicy miejscowości Zduny w ciągu drogi nr 92,
- Budowa obwodnic miejscowości: Kluk, Ruśca, Chorzyny-Kuźnicy Strobińskiej, Folwarku Raduckiego i Białej w ciągu drogi nr 8,
- Budowa obwodnicy Błaszek w ciągu drogi nr 12,
- Budowa połączenia dróg krajowych nr 12 i nr 8 w rejonie Piotrkowa Trybunalskiego (po zachodniej stronie A-1) zapewniającego dojazd z drogi nr 12 do węzła „Bełchatów” na A-1,
- Budowa obwodnicy Strykowa w ciągu drogi nr 14,

- Budowa obwodnic miejscowości; Pajęczna, Makowisk, Janków, Dworszowice Kościelnych, Nowej Brzeźnicy, Ładzic, Kodrąbia, Przedborza w ciągu drogi nr 42 oraz budowa fragmentu obwodnicy Radomska (na wschód od drogi krajowej nr 91),
- Budowa fragmentu zachodniej obwodnicy Wielunia w ciągu drogi nr 43,
- Budowa fragmentu zachodniej obwodnicy Wielunia i obwodnicy miejscowości Czarnożyły w ciągu drogi nr 45,
- Budowa obwodnicy miejscowości Strzelce w ciągu drogi nr 60,
- Budowa obwodnic: Łowicza, Arkadii, Nieborowa i Mokrej Prawej w ciągu drogi nr 70,
- Budowa wschodniej obwodnicy m. Aleksandrowa Łódzkiego, nowego przejścia przez m. Zgierz w ciągu drogi nr 71,
- Budowa obwodnic: Poddębic, Aleksandrowa Łódzkiego, Jeżowa i Białynina w ciągu drogi nr 72,
- Budowa obwodnic: Warty i Sieradza w ciągu drogi krajowej nr 83.

Rekomendacje do Zarządu Dróg i Transportu w Łodzi

Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym wynikające z aktualizacji „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego” na obszarze Łodzi:

- Budowa ul. Konstytucyjnej w Łodzi na odc. od ul. Strykowskiej do projektowanej ul. Śląskiej (postulowany docelowy przebieg drogi krajowej nr 14),

- Budowa ul. Śląskiej w Łodzi na odc. od proj. „Trasy Górnej” do projektowanej ul. Konstytucyjnej (postulowany docelowy przebieg drogi krajowej nr 14),
- Budowa trasy „Górna” na odc. Al. Jana Pawła II – Rzgowska - docelowy przebieg drogi krajowej nr 1,
- Budowa ul. Wojska Polskiego od S-14 do ul. Strykowskiej (postulat docelowego przebiegu drogi krajowej nr 72),
- Realizacja dojazdu do węzła „Andrespol” na A-1 poprzez przebudowę ul. Rokicińskiej (ciąg drogi wojewódzkiej nr 713) na odc. od ul. Malowniczej do granicy miasta,
- Realizacja dojazdu do węzła „Brzeziny” na A-1 w ciągu drogi krajowej nr 72 poprzez budowę obwodnicy Nowosolnej wraz z przebudową fragmentu ul. Brzezińskiej na odcinku od Centrum Handlowego M1 do ulicy Iglastej,
- Budowa ul. Śląskiej na odc. ul. Konstytucyjna - ul. Tomaszowska - ul. Rokicińska (dojazd do węzła „Andrespol” na A-1),
- Budowa dojazdu z Łodzi do węzła „Romanów” na A-1 poprzez realizację przedłużenia „Trasy Górnej” w kierunku wschodnim do granic miasta,
- Budowa obwodnicy międzypowiatowej, pokrywającej się na fragmencie wschodnim z obwodnicą aglomeracji łódzkiej,
- Budowa drogi dojazdowej od proj. zachodniego fragmentu obwodnicy międzypowiatowej do węzła „Aleksandrów-Konstantynów” na S-14,
- Postulowane przełożenie drogi wojewódzkiej nr 710 na ciąg ulicy Maratońskiej po jej przebudowie w ramach realizacji dojazdu do węzła „Retkinia” na S-14,
- Budowa drogi dojazdowej do Portu Lotniczego Łódź im. Władysława Reymonta,
- Realizacja drogi dla obsługi kształtującego się pasma koluszkowskiego poprzez przebudowę fragmentu drogi powiatowej 1151E i budowę brakującego odcinka.

Rekomendacje do zarządcy dróg powiatowych - Starostwo Powiatu Wschodniego Łódzkiego

Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym wynikające z aktualizacji „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego”:

- Budowa fragmentu południowo-wschodniej obwodnicy aglomeracyjnej (Pabianice-Rzgów - wschodnie dzielnice Łodzi-Stryków) na obszarze powiatu,
- Realizacja dojazdu z Łodzi do węzła „Romanów” na A-1 poprzez przebudowę drogi powiatowej nr 1164E w gminie Brójce,
- Realizacja drogi dla obsługi kształtującego się pasma koluszkowskiego poprzez przebudowę fragmentów dróg powiatowych 2113E i 1151E oraz budowę brakującego odcinka w rejonie Koluszek.

Rekomendacje do zarządcy dróg powiatowych - Starostwo Powiatu Brzezińskiego

Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym wynikające z aktualizacji „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego” :

- Realizacja drogi dla obsługi kształtującego się pasma koluszkowskiego poprzez przebudowę fragmentu drogi powiatowej 2113E oraz budowę brakującego odcinka.

Rekomendacje do zarządcy dróg powiatowych - Starostwo Powiatu Pabianickiego

Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym wynikające z aktualizacji „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego”:

- Budowa fragmentu południowo-wschodniej obwodnicy aglomeracyjnej (Pabianice-Rzgów - wschodnie dzielnice Łodzi-Stryków) na obszarze powiatu.

Rekomendacje do PKP PLK S.A

Inwestycje celu publicznego i zadania o znaczeniu ponadlokalnym wynikające z aktualizacji „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego”:

- Rewitalizacja linii kolejowej nr 15 relacji Łódź Kaliska-Bednary wraz z budową odcinka dojazdowego do Portu Lotniczego Łódź im. Wł. Reymonta,
- Modernizacja linii kolejowej nr 1 na odcinku Koluszki-Piotrków Trybunalski – Częstochowa - Katowice wraz z realizacją łącznicy wyprowadzającej ruch z Łodzi (linie nr 17 i 25) na linię kolejową nr 1,
- Budowa tunelu dla kolei międzyregionalnej, regionalnej i aglomeracyjnej w powiązaniu z przesiadkowym nowym podziemnym Dworcem Fabrycznym,
- Budowa linii kolejowej Wieluń-Chorzew/Siemkowice dla stworzenia bezpośredniego połączenia kolejowego Wielunia z Łodzią z wykorzystaniem linii nr 131 i 14,
- Rewitalizacja Kolei Obwodowej, przebudowa stacji i przystanków oraz realizacja brakujących łącznic w celu stworzenia systemu Łódzkiej Kolei Aglomeracyjnej,
- Modernizacja linii kolejowych: nr 22 Tomaszów Maz.- Radom, nr 25 Łódź Kaliska-Dębica, nr 33 Kutno-Płock, nr 146 Wyczerpy-Chorzew Siemkowice, nr 181 Herby Nowe-Oleśnica.

Rekomendacje do Polskiej Grupy Energetycznej

Zakład Energetyczny Łódź Teren

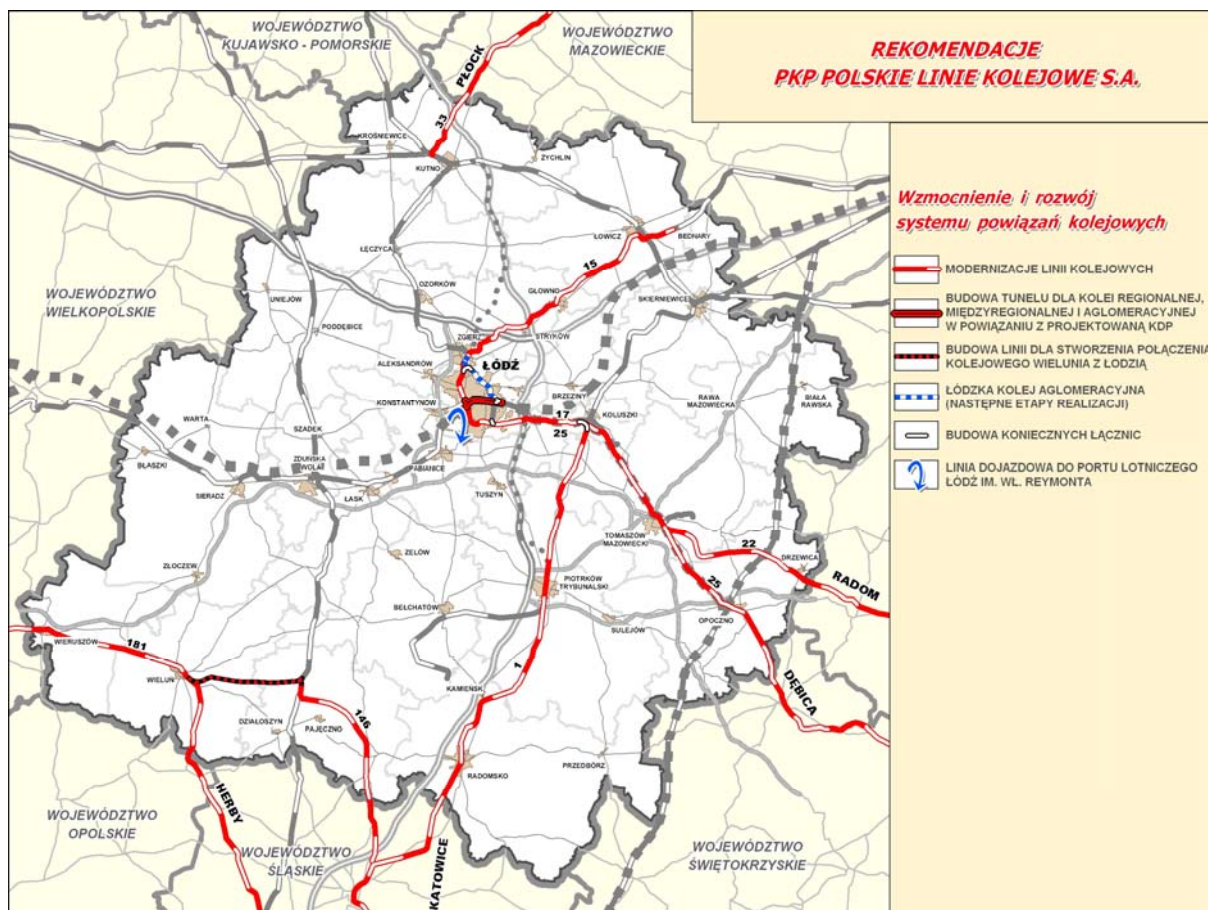
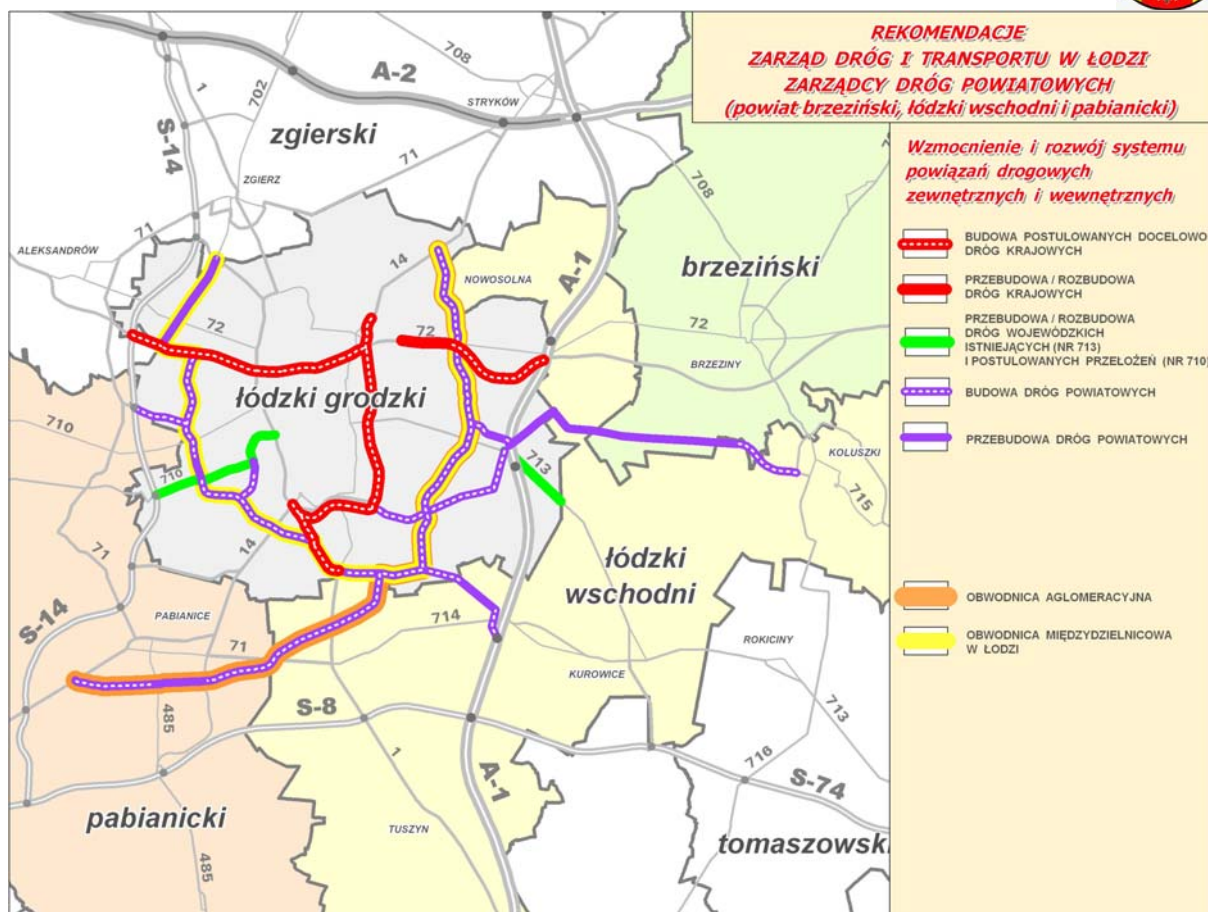
- Realizacja drugostronnego zasilania istniejących stacji zasilanych jednostronnie: Łowicz-2 (Kolejowa), Poddębice 2, Opoczno, Pioma, Złota, Łask2, Żelów, Przedbórz,
- Drugostronne zasilanie planowanych stacji zasilanych jednostronnie: Pajęczno, Grudzeń Las, Warta, Jeziorsko, Brzeziny, Lipce Reymontowskie, Kruszów

Łódzki Zakład Energetyczny

- Realizacja drugostronnego zasilania istniejącej stacji zasilanej jednostronnie: Konstalana

Rekomendacje do Enion Oddział Częstochowa

- Realizacja drugostronnego zasilania istniejących stacji elektroenergetycznych zasilanych jednostronnie: Gidle, Żytno.

Rekomendacje do Operatora Systemów Przesyłowych Gaz – System Oddział w Rembelszczyźnie:

- Budowa gazociągów wysokiego ciśnienia relacji: Dąbrowice — Witonia z odgałęzieniem do Krośniewic i Daszyny, Łowicz — Kutno z odgałęzieniem do Chąsna, Zdun, Bielaw, Żychlina, Łyszkowice — Bolimów, Łódź — Domaniewice z odgałęzieniem do miasta Głowno, Rawa Mazowiecka - Lipce Reymontowskie z odgałęzieniem do Głuchowa, Skierniewic i Rogowa, Maków - Skierniewice, Koluszki - Brzeziny, Żelechlinek - Czerniewice, Czerniewice - Rzeszyca, Budziszewice - Rokiciny, Lubochnia - Poświętne, m. Ozorków - Parzęczew, Aleksandrów Łódzki - Wodzierady, Zadzim - Zduńska Wola z odgałęzieniem do Szadku, Ostrówek - Kalisz z odgałęzieniem do Goszczanowa, Warty, Pęczniewa, Wróblewa, Błaszek, m. Sieradz, Burzenina, Złoczewa, Lututowa oraz Brąszewic, m. Sieradz - Widawa z odgałęzieniem do Sędziejowic i gm. Sieradz, Łask - Szczerców z odgałęzieniem do m. Bełchatowa, Drużbic oraz Zapolic, Dłutów - Tuszyn, Moszczenica - Będków z odgałęzieniem do Czarnocina, Sulejów - Opoczno z odgałęzieniem do Mniszkowa i Tomaszowa Mazowieckiego, Moszczenica - Grabica, Sulejów - Wielgomłyny z odgałęzieniem do Łęków Szlacheckich, Bolesławiec - Wieruszów - Galewice z odgałęzieniem do Białej, Wieluń - Pajęczno - Radomsko - Przedbórz z odgałęzieniem do Skomlina, Pątnowa, Konopnicy, Ruśca, Siemkowic, Działoszyna, Rząśni, Strzelec Wielkich, Kleszczowa, Lgoty Wielkiej, Kobiel Wielkich, Masłowic, Rozprza - Gorzkowice, Nowy Kawęczyn - Skierniewice, Paradyż - Białaczów, m. Rawa Mazowiecka - Nowe Miasto z odgałęzieniem do Regnowa i Cielądza.

- Zasilanie gmin gazociągami wysokiego ciśnienia poprzez realizację odgałęzień od istniejącej sieci: Kiernozi, Kocierzewa Południowego, Kowies, Aleksandrowa, Mniszkowa, Żarnowa, Żytna, Nowej Brzeźnicy.

5. REKOMENDACJE DO POLITYKI PRZESTRZENNEJ SAMORZĄDÓW LOKALNYCH

Szczegółowe rekomendacje dla gmin zostaną opracowane po zakończeniu etapu uzgadniania i opiniowania projektu aktualizacji „Planu...”.

Rekomendacje zawierać będą wyselekcjonowane kierunki działań dla danej gminy, służące realizacji celów rozwoju przestrzennego województwa. Rekomendacje nie będą stanowiły obligatoryjnych ustaleń „Planu...” lecz będą podstawą do formułowania i wyboru kryteriów, w następnych okresach programowania, dla projektów w ramach RPO WŁ.

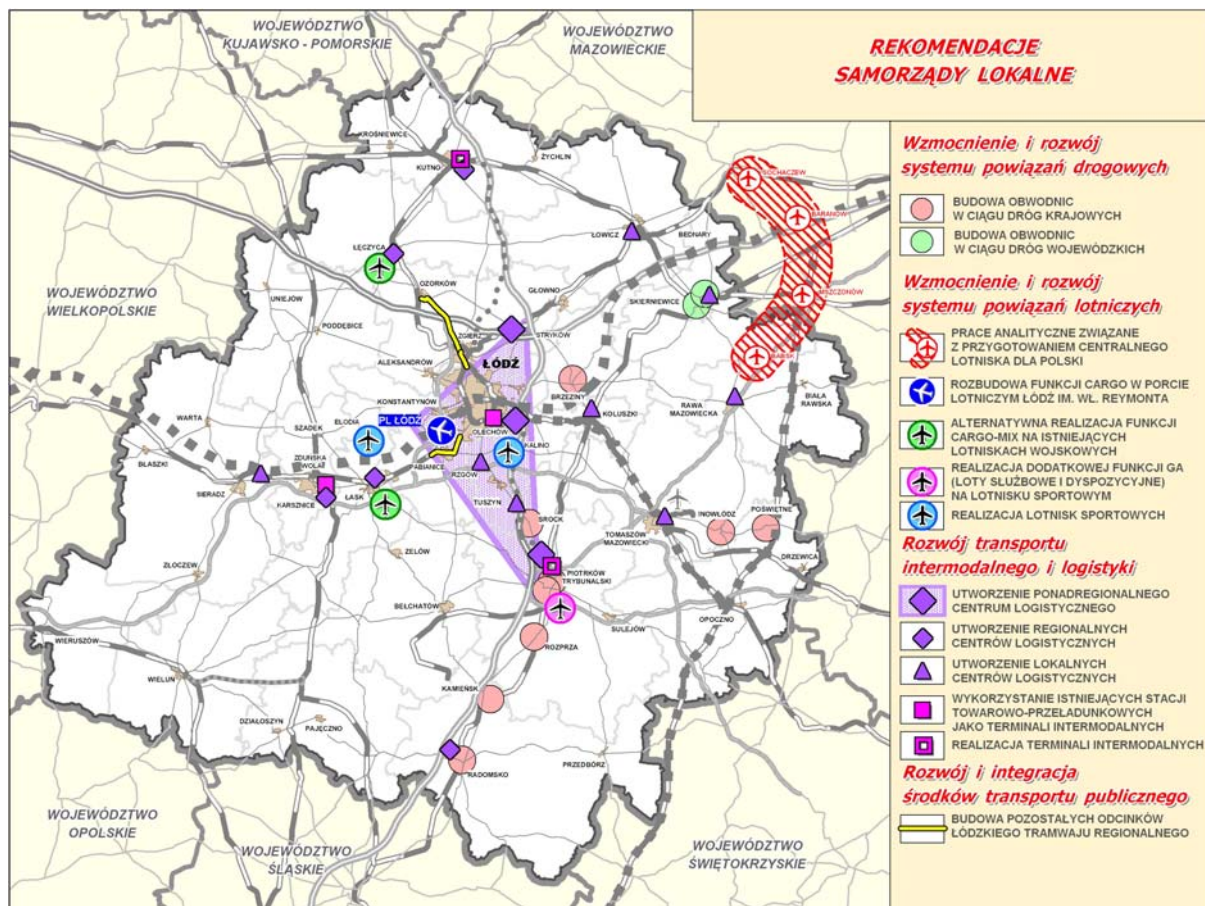
Jednocześnie „Plan...” rekomenduje do poziomu lokalnego inwestycje celu publicznego i zadania o znaczeniu ponadlokalnym wynikające z programów rozwoju województwa oraz planów rozwoju zarządców dróg i operatorów sieci, jako inwestycje i zadania wynikające z planu.

Na obecnym etapie opracowania projektu aktualizacji „Planu...” jako rekomendacje i postulaty do polityki przestrzennej samorządów lokalnych wskazuje się:

- **w zakresie dróg:**
 - rekomendacje do zarządców dróg (GDDKiA, ZDiT w Łodzi, zarządów dróg powiatowych)
 - następujące inwestycje w zakresie dróg krajowych i wojewódzkich wynikające z planu:
 - budowę obwodnic: Inowłódza i Poświętnego w ciągu drogi krajowej nr 48,
 - budowę obwodnicy Brzezina w ciągu drogi krajowej nr 72,
 - budowę obwodnic: Srocka, zachodniej obwodnicy Piotrkowa Trybunalskiego, Rozprzys, Kamieńska oraz zachodniej obwodnicy Radomska w ciągu drogi krajowej nr 91,
 - budowę północnej obwodnicy Piotrkowa Trybunalskiego w ciągu drogi krajowej nr 12,
 - budowę zachodniej obwodnicy Skierniewic w ciągu drogi wojewódzkiej nr 705,
 - budowę obwodnicy Skierniewic w ciągu drogi wojewódzkiej nr 707.
- **w zakresie układu kolejowego:**
 - rekomendacje do PKP PLK S.A.
- **w zakresie lotnictwa:**
 - następujące inwestycje i zadania wynikające z planu:
 - prace analityczne związane z przygotowaniem budowy i realizacją nowego Centralnego Lotniska dla Polski (analizy zasadności - wybór lokalizacji – ewentualna budowa Portu w wybranej lokalizacji),

- rozbudowę funkcji cargo w Porcie Lotniczym Łódź im. Wł. Reymonta,
 - rozbudowę lotniska dla funkcji cargo - mix (opcjonalnie w Łasku lub Leżnicy Wielkiej), warunkowanej udostępnieniem lotniska wojskowego dla celów cywilnych,
 - rozszerzenie funkcji lotniska sportowego Piotrków Tryb. - Bujny dla obsługi lotnictwa ogólnego (GA),
 - realizację lotnisk sportowych: Elodia w gm. Wodzierady i Kalino w gm. Rzgów.
- **w zakresie transportu intermodalnego i logistyki:**
 - **następujące inwestycje i zadania wynikające z planu:**
 - wykorzystanie stacji kontenerowo - przeładunkowych Łódź - Olechów oraz Karsznice - Zduńska Wola jako terminali intermodalnych do obsługi transportu towarowego i logistyki,
 - budowę terminali intermodalnych w Piotrkowie Trybunalskim i w Kutnie,
 - utworzenie ponadregionalnego centrum logistycznego Łódź - Piotrków Trybunalski – Stryków,
 - utworzenie regionalnych centrów logistycznych w Kutnie, Radomsku, Zduńskiej Woli i warunkowo w Łasku lub Leżnicy (w ramach tworzenia lotniska cargo - mix),
 - utworzenie lokalnych centrów logistycznych w Tomaszowie Mazowieckim, Skierniewicach, Sieradzu, Tuszynie, Rzgowie, Rawie Mazowieckiej, Łowiczu, Koluszkach.

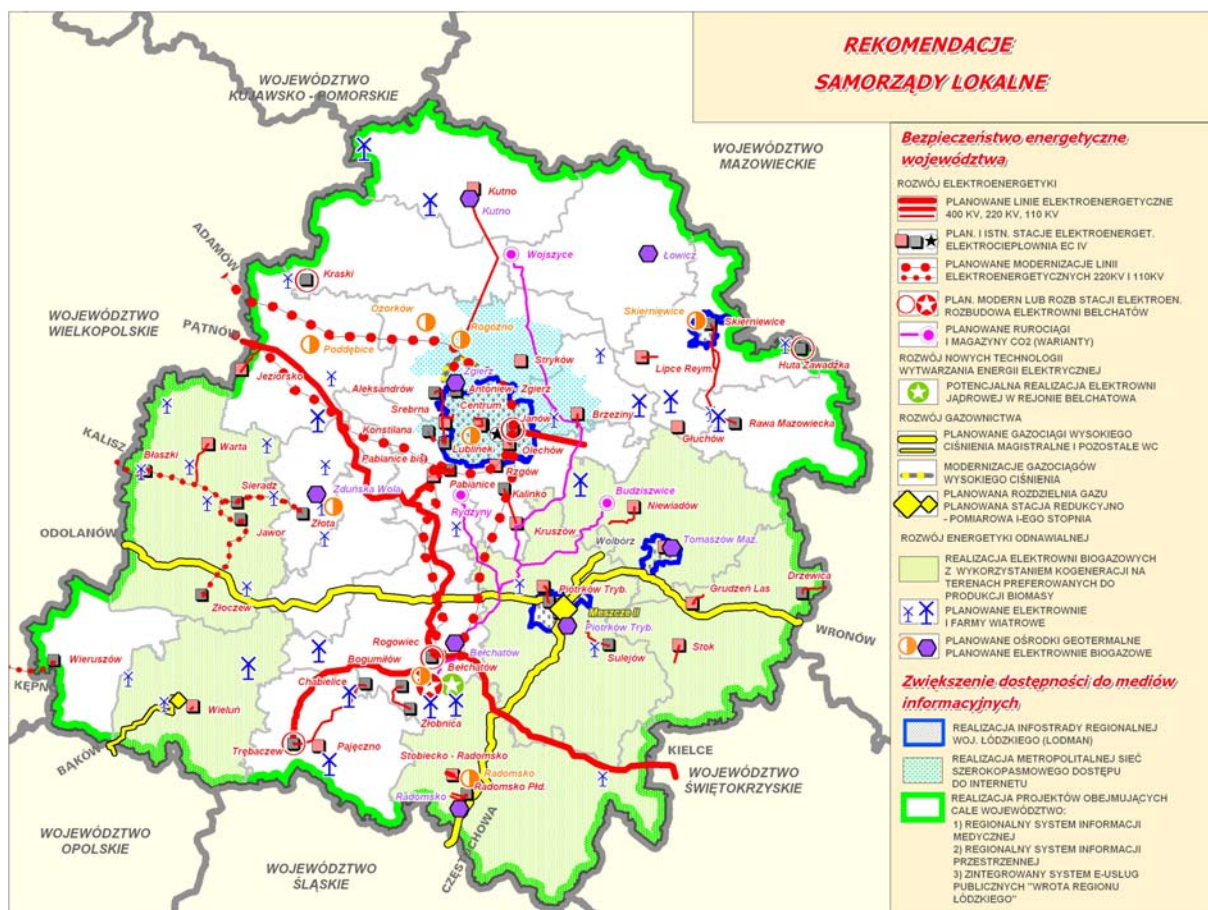

- **w zakresie transportu publicznego:**
 - następujące inwestycje i zadania wynikające z planu:
 - budowę pozostałych odcinków Łódzkiego Tramwaju Regionalnego (LTR).
- **w zakresie energetyki:**
 - rekomendacje do operatorów sieci elektroenergetycznej i gazowej (ZE Łódź Teren, ŁZE, Enion Oddział Częstochowa, Operator Systemów Przesyłowych Gaz -System),
 - następujące inwestycje i zadania wynikające z planu:
 - **w zakresie elektroenergetyki:**
 - rozbudowa Elektrowni Bełchatów,
 - potencjalna realizacja elektrowni jądrowej w rejonie Bełchatowa,
 - budowa stacji elektroenergetycznej 400/220 kV Pabianice bis,
 - modernizacja i rozbudowa stacji elektroenergetycznej 400/220kV Rogowiec, 400/220/110 kV Janów,
 - rozbudowa stacji elektroenergetycznej 400/110 kV Trębaczew,
 - budowa linii elektroenergetycznej 400kV relacji Rogowiec – Pątnów,
 - budowa linii elektroenergetycznej 400kV relacji Bełchatów II – Trębaczew,
 - budowa linii elektroenergetycznej 400kV relacji Rogowiec – Kielce,
 - budowa linii elektroenergetycznej 220kV relacji Radomsko (Stobiecko) do istniejącej linii elektroenergetycznej Rogowiec – Joachimów oraz linii Pabianice – Pabianice bis,
 - modernizacja linii elektroenergetycznej 220kV relacji Pątnów – Pabianice – Janów –Zgierz – Adamów oraz Rogowiec – Janów i Rogowiec – Pabianice,
 - budowa stacji elektroenergetycznej 110/15 kV w Radomsku (Stobiecku), Brzezina, Jezioro, Wielun, Głuchów, Tomaszów Mazowiecki, Warcie, Kruszwie, Rzgowie, Grudzień Lesie, Stoku, Lipcach Reymontowskich, Strykowie, Kutnie, Piotrkowie Tryb., Niewiadomie oraz stacji Olechów, Centrum, Srebrna w Łodzi,
 - budowa linii elektroenergetycznej 110 kV na 18 odcinkach niezbędnych do powiązania wyżej wymienionych, projektowanych stacji 110/15 kV z istniejącą siecią elektroenergetyczną,
 - modernizacja stacji elektroenergetycznej 110/15 kV zlokalizowanego w miejscowości Kraski, Huta Zawadzka,
 - budowa linii elektroenergetycznej 110kV relacji Zgierz – Kutno, Aleksandrów Łódzki – Lublinek (tzw. zachodni ring energetyczny Łodzi), Trębaczew – Chabielice, Skierniewice – Rawa Maz., Drzewica –Wrzeszczów, Bogumiłów - Żłobnica,
 - modernizacja odcinków linii elektroenergetycznej 110 kV od stacji elektroenergetycznej Kępno do stacji elektroenergetycznej Wieruszów, (Kalisz) - Błaszki – Sieradz – Jawor – Złoczew oraz Złota – Sieradz, Lublinek – Konstancja,

- budowa rurociągu tłoczącego CO₂ do podziemnych struktur geologicznych (warianty przebiegu do dalszych analiz),
- **w zakresie gazownictwa:**
- budowa gazociągu wysokoprężnego przesyłowego Odolanów – Wronów oraz Wolbórz – Piotrków Tryb. – Częstochowa,
- budowa węzła Meszcze II,
- budowa gazociągu wysokoprężnego Bąków – Wieluń ze stacją red – pom. I-go stopnia w Wieluniu,
- modernizacja gazociągu wysokoprężnego na odc. Rąbień – Rosanów,
- **w zakresie energii odnawialnych :**
- wykorzystanie zasobów wód geotermalnych w Rogoźnie, Ozorkowie, Skierniewicach, Radomsku, Łodzi, Kleszczowie, Zduńskiej Woli, Poddębicach,
- budowa farm wiatrowych w gminach: Głuchów, Jeżów, Kutno, Dąbrowice, Zadzim, Osjaków, Rusiec, Rząśnia, Pajęczno, Rokiciny, Rawa Mazowiecka,
- budowa dodatkowej farmy wiatraków na Górze Kamieńsk, budowa farm wiatraków: na nowym składowisku odpadów paleniskowych BOT Elek. Bełchatów oraz na zwałowisku zewnętrznym odkrywki „Szczerców”,
- rozwój energetyki biogazowej z wykorzystaniem tzn. kogeneracji na oczyszczalniach w miastach: Kutno, Łowicz, Zgierz, Tomaszów Maz., Piotrków Tryb., Bełchatów, Radomsko, Zduńska Wola.

- **w zakresie zwiększenia dostępności do mediów informacyjnych:**
 - **następujące inwestycje i zadania wynikające z planu:**
 - realizacja Infostrady Regionalnej Województwa Łódzkiego LODMAN cz.1 Podregiony północno-wschodni i południowo-wschodni: miasta Łódź, Piotrków Trybunalski, Tomaszów Mazowiecki, Skierniewice,
 - realizacja Metropolitalnej sieci szerokopasmowego dostępu do Internetu,
 - realizacja Regionalnego Systemu Informacji Medycznej, Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej Województwa Łódzkiego oraz projektu "Wrota Regionu Łódzkiego".
- **w zakresie środowiska przyrodniczego:**
 - **rekomendacje do Programu Ochrony Środowiska WŁ, Wojewódzkiego Programu Małej Retencji dla WŁ i Aneksu do Programu**
- **w zakresie dziedzictwa kulturowego:**
 - **rekomendacje do Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w WŁ**
 - **następujące zadania wynikające z planu:**
 - uznanie za dobra kultury współczesnej o charakterze ponadlokalnym następujących obszarów i obiektów w Łodzi: zespołu zabudowy Starego Miasta, Muzeum Martyrologii i Walki na Radogoszczu-Muzeum z pomnikiem ofiar faszyzmu, założenia urbanistycznego-Centrum Zdrowia Matki Polki, Hali Sportowej-Pałacu Sportowego, kościoła OO Salezjanów p.w. św. Teresy od Dzieciątka Jezus, wieżowca Centrali Tekstylnej-siedziba Łódzkiego Ośrodka Telewizyjnego, Urzędu Wojewódzkiego, Urzędu Marszałkowskiego oraz Urzędu Miasta Łodzi.
- **w zakresie turystyki:**
 - **rekomendacje do Programu rozwoju turystyki w WŁ,**
 - **następujące zadania wynikające z planu:**
 - promocja istniejących produktów turystycznych: w Łodzi (Festiwal Dialogu 4 Kultur, ArtBus – kulturalna linia autobusowa, Manufaktura Łódzka – w Królestwie Izraela Poznańskiego, Ulica Piotrkowska - Letni Salon Łodzi, Wędrowny Festiwal "Kolory Polski", Explorers Festiwal), Tomaszowie Mazowieckim (Skansen Rzeki Pilicy "Muzeum bez Kapci"), Spale (Spalski Jarmark Antyków i Rękodzieła), Konewce (Trasa Turystyczna "Bunkier w Konewce"),
 - kształtowanie nowych produktów turystycznych m. in. Łódź - Europejska Stolica Kultury 2016, Turystyka w siodle, Szlak Dziedzictwa Filmowego Łodzi, Centralny Łuk Turystyczny, Pilica - rzeka, która łączy, Turystyka i edukacja w naturze na terenie PKWŁ, Zagospodarowanie turystyczne rzeki Warty i zb. Jeziorsko, Krośniewicka Kolejka Wąskotorowa, Rogowska Kolejka Wąskotorowa, Żywy Skansen — Centrum Folkloru Polskiego w Nagawkach, Akademia Kulinarna w Buczku, Bitwa Łódzka 1914 r., Baza Kutno, Od elekcji królów Polski do Epoki Internetu w Sieradzu.

SŁOWNIK

AGC - Umowa europejska o głównych międzynarodowych liniach kolejowych, podpisana w Genewie dnia 31 maja 1985 r. Linie tworzące ten układ powinny być dostosowane do prędkości: 160 km/godz. w ruchu pasażerskim i 120 km/godz. w ruchu towarowym, przy nacisku osi 225 kN.

AGENDA 21 – zbiór zaleceń i wytycznych działań na rzecz ekorozwoju, przyjęty podczas tzw. Szczytu ziemi, konferencji ONZ w Rio de Janeiro w czerwcu 1992 r.

AGLOMERACJA MIEJSKA – zespół miast w którym występuje duża koncentracja potencjału gospodarczego, infrastruktury technicznej i społecznej oraz kapitału społecznego i finansowego. W zespole tym miasta mniejsze (satelity) są skupione wokół dużego miasta centralnego i mają z nim silne pionowe powiązania funkcjonalne. Rozwój społeczno-gospodarczy oraz funkcje satelitów są zależne od rozwoju i funkcji miasta centralnego i pełnią wobec nich rolę służebną.

AGLOMERACJA SYSTEMÓW KANALIZACYJNYCH – (w znaczeniu ustawy z dnia 18 lipca 2001r. *Prawo wodne* - Dz. U. z dnia 11 października 2001 r.) oznacza teren, na którym zaludnienie lub działalność gospodarcza są wystarczająco skoncentrowane, aby ścieki komunalne były zbierane i przekazywane do oczyszczalni ścieków komunalnych.

AGR - Umowa europejska o głównych drogach ruchu międzynarodowego podpisana w Genewie dnia 15 listopada 1975r. Drogi kategorii „E” powinny posiadać nośność 115 kN/oś pojazdu, oraz być dostosowane do wyższych klas technicznych.

AGROENERGETYKA – dział inżynierii rolniczej zajmujący się technologią produkcji biopaliw i wykorzystaniem innych odnawialnych źródeł energii w rolnictwie.

AGTC - Umowa europejska o głównych międzynarodowych liniach kolejowych transportu kombinowanego i obiektach towarzyszących (terminalach kontenerowych), podpisana w Genewie dnia 1 lutego 1991 r.

AKTUALIZACJA PLANU - zmiana planu w rozumieniu art. 34 ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 roku polega na przeprowadzeniu procedury zmierzającej do uchwalenia nowego planu, który wraz z wejściem w życie zastępuje dotychczasowy plan zagospodarowania przestrzennego.

AIR TAXI – przewozy lotnicze typu dyspozycyjnego "taksówka powietrzna"

BIEGUN WZROSTU – W „Planie...” – miasto charakteryzujące się koncentracją **jednostek wzrostu (wiodących)**, którymi są instytucje naukowo-badawcze, otoczenia przedsiębiorczości, kulturotwórcze, centra kongresowo-wystawiennicze, węzły komunikacyjne, infrastruktura i instytucje administracyjne. Jednostki wzrostu muszą swoją wielkością wywierać wpływ na rozwój gospodarczy (w tym przestrzenny), reprezentować gospodarkę innowacyjną lub jej otoczenie oraz mieć silne powiązania z innymi biegunami wzrostu. Zespół jednostek wzrostu działa na obszar otaczający biegun wzrostu zmieniając

jego strukturę gospodarczą i wpływając na jego rozwój. Obszar otaczający razem z biegunem wzrostu tworzy **układ spolaryzowany**. W tym układzie przestrzennym poszczególne ośrodki miejskie i jednostki wzrostu powiązane są na ogół relacjami poziomymi, które zapewniając efekt synergii przyczyniają się do przenoszenia rozwoju z bieguna wzrostu na cały układ.

BIOGAZ – gaz powstający w procesie beztlenowej fermentacji odpadów organicznych, podczas, której substancje organiczne rozkładane są przez bakterie na związki proste.

BIOMASA – substancja pochodzenia roślinnego lub zwierzęcego, która ulega rozkładowi.

CENTRUM LOGISTYCZNE – samodzielna jednostka gospodarcza, świadcząca usługi logistyczne, realizująca funkcje zaopatrzeniowe i dystrybucyjne, w której koordynuje się usługi przeładunku, magazynowania i transportu na małe i wielkie odległości, wraz z przepływem informacji i systemem kontroli tej działalności.

DELIMITACJA ŁÓDZKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO – ustalenie granicy ŁOM przy uwzględnieniu gminy jako podstawowej jednostki przestrzennej. Delimitacji dokonano na podstawie dwóch grup kryteriów. Pierwszą z nich były mierzalne, ilościowe cechy określające potencjał społeczno-gospodarczy gmin pod względem możliwości rozwoju w nich funkcji metropolitalnych. Drugą grupą kryteriów były trudnomierzalne, jakościowe cechy, które określały powiązania funkcjonalno-przestrzenne w obrębie potencjalnego ŁOM oraz uwarunkowania rozwoju funkcji wspomagających lub komplementarnych wobec metropolitalnych funkcji Łodzi.

DOTACJA – środki finansowe przekazane biorcy (np. gminie) na ściśle określony cel. Biorca pod rygorem prawa nie może zmienić przeznaczenia środków i wydać na inny cel. Dotacja obliguje biorcę, by wykonał zadania priorytetowe z punktu widzenia dawcy (np. rządu).

DZIAŁALNOŚĆ BADAWCZO-ROZWOJOWA (B+R) - są to systematycznie prowadzone prace twórcze, podjęte dla zwiększenia zasobu wiedzy, w tym wiedzy o człowieku, kulturze i społeczeństwie, jak również dla znalezienia nowych zastosowań dla tej wiedzy. Badania te dzielą się na : podstawowe, stosowane oraz prace rozwojowe.

DZIAŁALNOŚĆ INNOWACYJNA - szereg działań o charakterze naukowo-badawczym, technicznym, organizacyjnym, finansowym i handlowym (komercyjnym), których celem jest opracowanie i wdrożenie nowych lub istotnie ulepszonych wyrobów i procesów, przy czym wyroby te i procesy są nowe przynajmniej z punktu widzenia wprowadzającego je przedsiębiorstwa.

EKOROZWÓJ – rozwój w zgodzie z naturą, trwały stabilny i zrównoważony, zdolny do przetrwania i samopodtrzymujący się, traktowany jako antidotum na globalny kryzys cywilizacyjny i jego wyznacznik kształtowania przyszłości w długiej perspektywie trwania.

FARMA WIATROWA - instalacja złożona z pojedynczych turbin wiatrowych, w celu produkcji energii elektrycznej,

FUNDUSZ SPÓJNOŚCI (kohezji) – fundusz Unii Europejskiej wdrażany na poziomie wybranych państw (o PKB na 1 mieszkańca poniżej 90 % na 1 mieszkańca) służący integracji tych państw poprzez wsparcie budowy wielkich sieci transportowych oraz obiektów infrastruktury ochrony środowiska o dużym zasięgu oddziaływania.

FUNDUSZE STRUKTURALNE – fundusze tworzone w budżecie Wspólnoty Europejskiej umożliwiające pomoc w restrukturyzacji i modernizacji gospodarki krajów członkowskich drogą interwencji w kluczowych sektorach i regionach (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny).

FUNKCJE CENTRALNE I WYSPECJALIZOWANE – podstawowe terminy teorii ośrodków centralnych Waltera Christallera (1963). **Funkcje centralne** to funkcje administracyjne i usługowe, których zestaw charakteryzuje każde miasto określonej wielkości a nadwyżka produkowanych przez nie dóbr i usług wpływa, na ukształtowanie się jego **obszaru rynkowego** czyli przestrzennego zasięgu oddziaływania. **Funkcje wyspecjalizowane** są funkcjami unikalnymi (rzadkimi) często w całym układzie osadniczym. Dają one miastu przewagę konkurencyjną i mogą powiększyć zasięg jego oddziaływania znacznie ponad obszar rynkowy implikowany przez funkcje centralne. Miasta o różnych zestawach funkcji centralnych oraz ich obszary rynkowe tworzą w przestrzeni hierarchiczną sieć osadniczą.

GENERAL AVIATION (GA) – *Lotnictwo ogólne* – działania lotnicze inne niż zarobkowy przewóz lotniczy pasażerów, towarów i poczty, będące elementem pośrednim pomiędzy lotnictwem sportowo-rekreacyjnym a tzw. dużym lotnictwem.

GLOBALIZACJA - proces wzrastającej integracji gospodarki światowej oraz powiązań społecznych, kulturowych i ekologicznych będący skutkiem rozwoju społeczeństwa informacyjnego i sterowany głównie przez strategiczne działania wielonarodowych korporacji i najbardziej rozwiniętych państw. W gospodarce można wyróżnić trzy zasadnicze płaszczyzny globalizacji: globalizację rynków, globalizację łańcuchów produkcji i globalizację sposobów regulacji działalności gospodarczej.

HISTORYCZNY UKŁAD URBANISTYCZNY LUB RURALISTYCZNY - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg.

HUB (węzeł lotniczy) – lotnisko, spełniające rolę głównego portu przesiadkowego z ofertą przelotów w wielu relacjach i infrastrukturą dostosowaną do obsługi ruchu przesiadkowego.

INSTYTUCJE OTOCZENIA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI (GOSPODARKI, BIZNESU) – niezbędne dla funkcjonowania i rozwoju gospodarki instytucje publiczne i niepubliczne, komercyjne i non-profit. Należą do nich instytucje finansowe (banki, giełda, fundusze itp.), ubezpieczeniowe, informacyjne, szkoleniowe, konsultingowe, marketingowe i obsługi prawnej. Otoczenie przedsiębiorczości (*business environment*) jest uważane za jeden z najważniejszych czynników decydujących o atrakcyjności lokalizacyjnej miasta (regionu, kraju) dla inwestorów.

JAKOŚĆ ŻYCIA – pojęcie określające ogólnie pojmowane warunki bytu (komfort psychiczny, ekonomiczny, moralny i środowiskowy), a także różne formy aktywności człowieka, służące zaspokojeniu jego potrzeb materialnych i niematerialnych, realizowanych w określonym środowisku przyrodniczym. W badaniach amerykańskich jakość życia jest wielowymiarową kategorią dobrobytu.

KONKURENCYJNOŚĆ REGIONU – wg „Planu...” zespół cech decydujących o atrakcyjności regionu dla alokacji kapitału i jako miejsca zamieszkania oraz atrakcyjność produktów i usług wytworzonych w regionie, w porównaniu z analogicznymi produktami i usługami w innych regionach.

KONWERGENCJA – proces zmniejszania różnicowań pomiędzy krajami Unii Europejskiej oraz upodabnianie ich struktur społeczno-gospodarczych

KORYTARZ EKOLOGICZNY – obszar umożliwiający migrację roślin, zwierząt lub grzybów. Pojęcie stosowane w naukach przyrodniczych i w urbanistyce dla określenia powiązań między elementami ekosystemu, dającymi możliwość migracji zwierzętom i roślinom, cyrkulacji powietrza atmosferycznego, wód powierzchniowych i podziemnych.

KRAJOBRAZ KULTUROWY – przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierający wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO – dokument średniookresowy określający cele i strategie podmiotów publicznych w odniesieniu do polskiej przestrzeni dla osiągnięcia strategicznych celów rozwoju kraju.

MARKOWY PRODUKT TURYSTYCZNY – to produkt turystyczny posiadający ustaloną dla siebie nazwę - cechę, która pozwala na jego identyfikację, wyróżnia go i jednocześnie wskazuje jego możliwości wejścia na odpowiednie rynki, na których istnieje potencjalny popyt na ten rodzaj produktu. Głównym celem istnienia markowych produktów turystycznych jest wykorzystywanie ich jako skutecznych instrumentów marketingowych.

METROPOLIA – miasto lub zespół miast, które charakteryzują się nie tyle dużą liczbą ludności ile przede wszystkim koncentracją specyficznych funkcji zwanych **funkcjami metropolitalnymi**. Funkcje te obejmują głównie funkcje usługowe związane z działalnością akademicką, naukowo-badawczą, otoczeniem przedsiębiorczości, wystawienniczo-konferencyjną, kulturotwórczą, i turystyczną a także funkcje produkcyjne sektora wysokich technologii. W metropoliach obserwuje się również koncentrację kapitału społecznego, innowacji, władzy i funkcji kontrolnych wielkich korporacji w tym ponadnarodowych. Metropolitalność funkcji polega nie na rodzaju i wielkości związanych z nimi podmiotów ale na ich zdolności do wytwarzania zewnętrznych powiązań sieciowych z innymi metropoliami krajowymi i zagranicznymi oraz na zdolności do **metropolizacji przestrzeni** czyli kształtowania własnego obszaru metropolitalnego.

MŚP – małe i średnie przedsiębiorstwa, tzn. takie które zatrudniają mniej niż 250 pracowników i których obrót roczny nie przekracza 50 mln euro; mikroprzedsiębiorstwo zatrudnia do 9 osób, małe 10 – 49, średnie 50 – 249.

NOMENKLATURA JEDNOSTEK TERYTORIALNYCH DO CELÓW STATYSTYCZNYCH (NTS) – wprowadzona w Polsce na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego z dn.23.05.2006r. w sprawie ustalenia wspólnej klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS). Klasyfikacja NUTS jest stosowana w procesie zbierania, harmonizacji i udostępniania danych statystycznych w przekroju przestrzennym na obszarze UE. Dzieli ona kraj na terytorialne, hierarchicznie powiązane jednostki na następujących poziomach: NTS 1 – regiony (6); NTS 2 – województwa (16); NTS 3 – podregiony (66); NTS 4 – powiaty i miasta na prawach powiatu (314 + 65); NTS 5 – gminy (2478).

OBSZAR METROPOLITALNY – zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 27. 03. 2003 jest to „obszar wielkiego miasta oraz powiązanego z nim funkcjonalnie bezpośredniego otoczenia, ustalony w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju”. W „Planie ...” ustalono, że w przypadku Łodzi można mówić o potencjalnym obszarze metropolitalnym. Obszar ten planowany jest jako integralna całość z miastem centralnym. Planowane funkcje obszaru metropolitalnego są funkcjami

uzupełniającymi lub komplementarnymi w stosunku do miasta centralnego a relacje wewnątrz obszaru metropolitalnego mają mieć charakter poziomy pomimo istniejących tendencji do dominacji miasta centralnego.

OBSZAR NATURA 2000 – obszar specjalnej ochrony ptaków, specjalny obszar ochrony siedlisk mający znaczenie dla Wspólnoty, utworzony w celu ochrony populacji dziko występujących ptaków lub siedlisk przyrodniczych lub gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty.

OBSZAR PROBLEMOWY – należy przez to rozumieć obszar szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej lub występowania konfliktów przestrzennych wskazany w planie zagospodarowania przestrzennego województwa lub studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

OBSZAR RECEPCJI TURYSTYCZNEJ – „każdy fragment przestrzeni pełniący funkcję przyjmującą ze względu na zlokalizowane tam obiekty i urządzenia turystyczne.” ORT może być zarówno obiektem, miejscowością turystyczną, w całości lub fragmencie, bądź grupą obiektów i miejscowości. Często obejmuje cały region turystyczny. Taka przestrzeń o określonych funkcjach nie zawsze posiada jasno zdefiniowane granice.

ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII (OZE) - źródła energii, których zasoby odnawiają się w czasie i z tego powodu są praktycznie niewyczerpalne (np. energia spadku wody, energia słoneczna, energia wiatru, biomasy, pływów morskich, energia geotermiczna).

ON-DEMAND – przewozy lotnicze typu dyspozycyjnego "na życzenie".

PARK KULTUROWY – forma ochrony zabytków w celu „ochrony oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji.

PARK&RIDE – (parkuj i jedź), parking zlokalizowany na obrzeżach dużych miast , przeznaczony dla osób przesiadających się z samochodów do komunikacji zbiorowej (autobusy , tramwaje, rowery)

PERYFERYZACJA (=MARGINALIZACJA) – jest to proces „wysysania” przez miasto centralne czynników rozwoju z obszarów położonych na zewnątrz od tego miasta. Proces taki prowadzi do wyłączenia obszarów otaczających z procesów rozwojowych i przekształcania ich w **peryferie**. Peryferie są obszarami charakteryzującymi się niskim poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego, ujemnym saldem migracji, odpływem kapitału i zasobów, niedoinwestowaniem i przestarzałą infrastrukturą. Rozwój peryferii polega na przyswajaniu wzorców i impulsów płynących z miasta centralnego. Relacje pomiędzy miastem centralnym a jego peryferiami mają zatem charakter hierarchiczny, półkolonialny i uzależniający peryferia. Dominacja miasta centralnego ma ponadto tendencje do samoumacniania.

PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ – to osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą

POLITYKA REGIONALNA stanowiąca integralną część polityki rozwoju państwa – to strategiczne działania rządu podejmowane we współpracy z samorządami województw oraz innymi podmiotami władz samorządowych, które mają na celu poprawę konkurencyjności wszystkich regionów, wyrównywanie szans rozwojowych regionów oraz dążenie do spójności ekonomiczno-społecznej i terytorialnej w skali kraju i poszczególnych województw.

POLITYKA ROZWOJU – zespół wzajemnie powiązanych działań podejmowanych i realizowanych w celu zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju kraju, spójności społeczno-gospodarczej, regionalnej i przestrzennej, podnoszenia konkurencyjności gospodarki oraz tworzenia nowych miejsc pracy w skali krajowej, regionalnej lub lokalnej.

POLITYKA SPÓJNOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ (ang. *Cohesion Policy*) – polityka ustanowiona Traktatem o Wspólnocie Europejskiej (art.158) służąca wzmacnianiu spójności gospodarczej i społecznej poprzez zmniejszenie dysproporcji w poziomie rozwoju różnych regionów oraz obszarów najmniej uprzywilejowanych, w tym wiejskich. Cele polityki spójności w latach 2007 – 2013: cel 1 – konwergencja, cel 2 – konkurencyjność i zatrudnienie, cel 3 – europejska współpraca terytorialna.

POMNIK HISTORII – zabytek nieruchomy o szczególnej wartości dla kultury uznany w drodze rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

POTENCJAŁ ENDOGENICZNY (=WEWNĘTRZNY) - zespół własnych czynników rozwoju miasta lub regionu wynikających m.in. z jego struktury funkcjonalno-przestrzennej i gospodarczej, poziomu rozwoju kapitału społecznego, wyposażenia instytucjonalnego i infrastruktury społecznej, tradycji kulturalnych i gospodarczych oraz cech środowiska przyrodniczego. Rodzaj i jakość tych czynników jest często unikalna w skali krajowej lub regionalnej co umożliwia rozwój funkcji wyspecjalizowanych i jest atrakcją lokalizacyjną dla gospodarki przyciągającą kapitał zewnętrzny. Obecnie w planowaniu przestrzennym i gospodarczym przeważa pogląd, że potencjał endogeniczny jest ważniejszym czynnikiem rozwoju niż zewnętrzna pomoc w postaci subsydiów i dotacji. Rozwój oparty na potencjale endogenicznym uznaje się ponadto za trwalszy w perspektywie długookresowej.

POWIĄZANIA PIONOWE – relacje funkcjonalne o charakterze hierarchicznym między regionami, miastami i przedsiębiorstwami, najczęściej jednokierunkowe od podmiotów o wyższym potencjale i sile oddziaływania do podmiotów słabszych i mniejszych. Podmioty powiązane takimi relacjami są od siebie w różny sposób zależne.

POWIĄZANIA POZIOME (RÓWNOLEGŁE) – relacje funkcjonalne między regionami, miastami i przedsiębiorstwami mające charakter zwrotny i niehierarchiczny pomimo, że łączą podmioty różnego rodzaju i o odmiennej wielkości oraz sile oddziaływują na otaczającą przestrzeń. Podmioty powiązane takimi relacjami nie są od siebie zależne pod względem władzy, organizacji i kapitału, co nie wyklucza prób zdominowania jednych przez drugie.

PRODUKT TRADYCYJNY – produkt posiadający specyficzny charakter wynikający z tradycji, musi posiadać cechy, które odróżniają go od innych produktów. Produkty te charakteryzują się w głównej mierze Świadectwem Szczególnego Charakteru – Gwarantowaną Tradycyjną Specjalnością.

PRODUKT TURYSTYCZNY – oferowany na rynku spójny pakiet materialnych i niematerialnych elementów (dóbr, usług, walorów i wartości) pozwalających nabywcy na spełnienie różnych potrzeb i celów determinujących podróż turystyczną. Specyfika produktu turystycznego polega na tym, że składa się on z wielu elementów oraz nabywany jest stosunkowo rzadko, na ogół jeden, dwa razy do roku i angażuje znaczne środki finansowe. Główne składniki produktu turystycznego to: atrakcje i środowisko miejsca docelowego, infrastruktura i usługi miejsca docelowego, dostępność miejsca docelowego (szybkość, wygoda i koszty dotarcia podróznego), wizerunki i postrzeganie miejsca

docelowego, jako motywator decyzji zakupu, cena płacona przez konsumenta, jako suma kosztów powyższych składników.

Odmianą produktu turystycznego jest markowy produkt turystyczny. Posiada on ustaloną dla siebie nazwę - cechę pozwalającą na jego identyfikację, wyróżnia go i jednocześnie wskazuje jego możliwości wejścia na odpowiednie rynki, na których istnieje potencjalny popyt na ten rodzaj produktu. Głównym celem istnienia markowych produktów turystycznych jest wykorzystywanie ich jako skutecznych instrumentów marketingowych.

PROMOCJA REGIONU – działalność osób i instytucji regionalnych na rzecz zaprezentowania walorów i możliwości tkwiących w regionie pod kątem potrzeb i oczekiwań potencjalnych „klientów” (przedsiębiorców, naukowców, instytucji) odbiorców promocji. Celem tych działań jest dostarczenie określonej informacji o regionie, która może przyczynić się do przyciągnięcia doń kapitału intelektualnego i finansowego, a tym samym wesprzeć procesy innowacyjne i restrukturyzacyjne. Podobnie jak w promowaniu produktów, także promocja regionu musi zawierać oprócz form reklamy również elementy akwizycji, sprzedaży i public relations.

REGION – w „Planie ...” synonim województwa.

RESTRUKTURYZACJA REGIONU – ogólnie: zmiana jego struktury, głównie gospodarczej w celu optymalizacji wykorzystania zasobów. Restrukturyzacja gospodarcza pociąga za sobą zmiany w strukturze społecznej i publicznej, zmianę elit. Powoduje zatem z reguły opór zagrożonych utratą znaczenia (dochodów, prestiżu, wpływów) i często – konieczność podejmowania działań zachowawczych, neutralizujących zmiany. Restrukturyzacja regionu może mieć charakter spontaniczny (dostosowanie do zmian w otoczeniu przy braku działań władz) bądź wymuszony decyzjami wynikającymi z interwencji państwa (programu restrukturyzacji).

REWITALIZACJA - Kompleksowe działania związane z procesem przemian przestrzennych, społecznych i ekonomicznych w zdegradowanych częściach miast, przyczyniając się do poprawy jakości życia mieszkańców, przywrócenia ładu przestrzennego oraz ożywienia gospodarczego i odbudowy więzi społecznych.

ROLNICTWO EKOLOGICZNE – system gospodarowania, w którym wyklucza się stosowanie syntetycznych nawozów mineralnych, pestycydów, regulatorów wzrostu i syntetycznych dodatków paszowych. Rolnictwo to charakteryzuje się produkcją w cyklu zamkniętym gleba – roślina – zwierzę, przy zachowaniu dużej samowystarczalności. Traktowane jest jako sposób życia w symbiozie z przyrodą a cele ekologiczne dominują nad ekonomicznymi.

ROLNICTWO INTENSYWNE – system produkcji rolniczej ukierunkowany na maksymalny zysk osiągany w warunkach dużego nakładu pracy i środków finansowych. Charakteryzuje je powszechne zastosowanie wysoko wydajnych maszyn, technik uprawy i hodowli, nawozów mineralnych i środków ochrony roślin.

RÓWNOWAŻNA LICZBA MIESZKAŃCÓW (RLM) jest to liczba wyrażająca wielokrotność ładunku zanieczyszczeń w ściekach odprowadzanych z obiektów przemysłowych i usługowych w stosunku do jednostkowego ładunku zanieczyszczeń w ściekach z gospodarstw domowych, wyrażana wskaźnikiem pięciodobowego biochemicznego zapotrzebowania na tlen (BZT_5), odprowadzanych od jednego mieszkańca w ciągu doby. W Polsce przyjęto ładunek BZT_5 pochodzący od jednego mieszkańca równy 60 g tlenu na dobę.

RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA – zróżnicowanie żywych organizmów występujących w ekosystemach, w obrębie gatunku i między gatunkami, oraz zróżnicowanie ekosystemów.

SOLAR SŁONECZNY - urządzenie montowane zazwyczaj na dachu lub ścianie budynku pochłaniające energię promieniowania słonecznego, służące głównie do ogrzewania pomieszczeń i wody użytkowej,

SPECJALNA STREFA EKONOMICZNA - to wydzielona część terytorium kraju, w której działalność gospodarcza może być prowadzona na preferencyjnych warunkach, a przedsiębiorstwom, które uzyskały zezwolenie na prowadzenie działalności w takiej strefie przysługuje pomoc publiczna w formie zwolnień podatkowych.

SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE – społeczeństwo kształtowane przez informacje, w którym głównymi czynnikami rozwoju będzie umiejętność gromadzenia, przetwarzania i wykorzystania informacji oraz rozwój przemysłu informatycznego. W gospodarce tworzonej przez to społeczeństwo informacja będzie czynnikiem produkcji, „surowcem” i jednocześnie produktem.

STRATEGIA LIZBOŃSKA – kompleksowy, długofalowy program społeczno-gospodarczy przyjęty przez Unię Europejską w Lizbonie w 2000 roku, którego celem jest uczynienie Europy najbardziej dynamicznym i konkurencyjnym regionem gospodarczym na świecie, dzięki innowacyjności opartej na szeroko zakrojonych badaniach naukowych, a także przyczyniającym się do tworzenia nowych lepszych, miejsc pracy oraz poprawy spójności społecznej.

STRATEGIA ROZWOJU REGIONU – koncepcja systemowego działania na rzecz długotrwałego rozwoju regionu. Dokument określający sposoby postępowania dla realizacji wspólnie ustalonych celów. Strategia jest przejawem woli danej społeczności regionalnej do osiągnięcia wspólnych celów, wyjawionej w postaci dających się obiektywnie ocenić działań. Brak zgody co do strategicznej wizji wyklucza powodzenie. Strategia rozwoju regionu ma z założenia służyć wszystkim jego mieszkańcom, zatem wymaga demokratycznego procesu konsultacji.

STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO – postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko skutków realizacji polityki, strategii, planu lub programu.

STRUKTURY SIECIOWE (KLASTRY) – nowoczesna forma przestrzennej organizacji gospodarki będąca odpowiedzią na procesy globalizacji i rozwój społeczeństwa informacyjnego. Struktury sieciowe oparte są na powiązaniach poziomych między różnymi podmiotami. Najbardziej charakterystyczne są jednocześnie relacje konkurencji i współpracy oraz dominacji i kontroli. Powiązania te można podzielić na: indywidualne i instytucjonalne oraz formalne i nieformalne. Relacje te w większości nie mają charakteru doraźnych relacji transakcyjnych a ich celem jest tworzenie m.in. tzw. środowiska zaufania w perspektywie długookresowej. Ponadto struktury sieciowe wykazują cztery cechy: współzależność uczestników, ich luźne powiązania, wzajemność świadczeń i dążenie do władzy. Charakter tych struktur ułatwia rozwój gospodarki innowacyjnej. Struktury sieciowe tworzą nowe formy koncentracji działalności gospodarczej zarówno w przestrzeni geograficznej (okręgi marshallowskie) jak i w przestrzeni geograficzno-ekonomicznej (klaster = grono gospodarcze) a proces ich powstawania nazywa się **usieciowieniem gospodarki**. Sieciowe struktury tworzone przez jednostki osadnicze należy traktować analogicznie jak sieciowe struktury gospodarcze.

SUBURBANIZACJA – jedna z faz urbanizacji, proces przemieszczania się mieszkańców miasta na obszary podmiejskie, i tworzenie osiedli podmiejskich (suburbia). Osiedla zamieszkałe przez osoby dobrze sytuowanych tworzą tzw. „złoty pierścień”. Jednocześnie, ze względu na niską rentę gruntową, na obszary wiejskie pod miastem przenosi się duża liczba przedsiębiorstw przemysłowych i przedsiębiorstw usługowych wymagających dużych powierzchni.

SUBWENCJA – środki finansowe przekazane biorcy (np. gminie) do swobodnej (względnie) dyspozycji na takie potrzeby i cele, jakie biorca uważa za najważniejsze w danym czasie.

SYSTEM OBSZARÓW CHRONIONYCH – układ powiązanych wzajemnie obszarów cennych ze względu na walory przyrodnicze, chronionych w różny sposób i na podstawie różnych przepisów prawnych. System obszarów chronionych obejmuje również korytarze ekologiczne.

TEN-T (*Trans - European Networks – Transport*) – Transeuropejska Sieć Transportowa, program przygotowany przez Unię Europejską mający za zadanie rozbudowę i modernizację sieci europejskiej infrastruktury głównych linii spinających kontynent europejski.

TERMINAL INTERMODALNY – odpowiednio przystosowany i wyposażony urządzeniami do sprawnego przeładunku punkt, położony na trasach transportu intermodalnego, w którym dokonywany jest przeładunek na inne środki transportowe lub składowanie jednostek ładunkowych.

TRANSPORT INTERMODALNY - oznacza przewóz towarów w jednej i tej samej jednostce ładunkowej lub pojeździe drogowym przez dwie (lub więcej) gałęzie transportu bez przeładunku samych towarów.

TRANSPORT KOMBINOWANY - oznacza przewóz towarów przez transport intermodalny, w którym główna część przewozów wykonywana jest przez kolej, żeglugę śródlądową lub transport morski, a część początkowa lub końcowa przewozu przez transport drogowy.

TRANSPORT MULTIMODALNY - oznacza przewóz towarów przez co najmniej dwie (lub więcej) gałęzie transportu.

WODY GEOTERMALNE - są to wody opadowe, które wnikają w głąb ziemi, gdzie w kontakcie z młodymi, świeżo zastygłymi lub aktywnymi ogniskami magmy, podgrzewają się do znacznych temperatur.

WYPOSAŻENIE INSTYTUCJONALNE - obejmuje m.in. wyższe uczelnie, jednostki badawczo-rozwojowe, instytucje otoczenia przedsiębiorczości i wspierające przedsiębiorczość (np. strefy ekonomiczne i parki technologiczne), instytucje administracji publicznej. Wyposażenie instytucjonalne jest atrybutem danego obszaru i stanowi mierzalny, bezpośredni czynnik lokalizacji działalności gospodarczej. Wysoki poziom rozwoju wyposażenia instytucjonalnego sprzyja rozwojowi gospodarczych struktur sieciowych.

WYPOSAŻENIE SPOŁECZNE (=KAPITAŁ SPOŁECZNY) – obejmuje zarówno liczbę ludności w wieku produkcyjnym i jej kwalifikacje (np. wykształcenie) jak i trudnomierzalne cechy społeczne np.: kultura przedsiębiorczości, zdolności innowacyjne, samoidentyfikacja i poczucie tożsamości terytorialnej, solidarność społeczne, środowisko zaufania, komunikatywność. Wyposażenie społeczne jest (tj. wyposażenie instytucjonalne) atrybutem każdego obszaru i trudnomierzalnym, pośrednim czynnikiem lokalizacji

działalności gospodarczej, który sprzyja (bądź nie sprzyja) kształtowaniu struktur sieciowych. Tak zdefiniowane **wyposażenie społeczne** jest tożsame z socjologicznym pojęciem **kapitał społeczny**. Pojęcie **zasoby ludzkie** oznacza natomiast jedynie liczbę potencjalnych pracowników oraz ich kwalifikacje zawodowe.

WZGLĘDNY POZIOM ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO - w „Planie ...” poziom rozwoju mierzony względem miasta o poziomie największym lub średniej dla województwa.

ZABYTEK - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

ZABYTEK ARCHEOLOGICZNY - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

ZASADA SUBSYDIARNOŚCI – oznacza, że zorganizowani w różnych układach obywatele rządzą swoimi sprawami w granicach prawa, a państwo podejmuje tylko te działania, których sami obywatele wykonać nie potrafią i nie mogą. Zasada ta wymaga znalezienia równowagi między możliwie nieskrępowaną aktywnością obywatelską a interwencją państwa (dla „wspólnego dobra”). Wprowadzona została w życie Traktatem z Maastricht pod naciskiem regionów obawiających się nadmiernego wzrostu wpływu i władzy instytucji Unii, zwłaszcza Komisji Europejskiej. Zasada ta ogranicza pole działania Unii. Głosi, że w dziedzinach, które nie są w jej wyłącznej kompetencji (tj. nie są traktatowo zastrzeżone dla Unii), Unia będzie podejmować działania tylko wtedy, jeśli cele zamierzonych działań nie mogą być zrealizowane w wystarczającym stopniu na szczeblu państw członkowskich.

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ – taki rozwój społeczno – gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń.

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH – wiąże się z koncepcją ich wielofunkcyjności, kształtowaniem warunków dla różnorodnej działalności ekonomicznej prowadzonej z poszanowaniem aspektów środowiskowych, rozwoju funkcji społecznych i kulturalnych oraz dbałością o zapewnienie mieszkańcom dobrych warunków życia.

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ REGIONALNY – tradycyjny cel polityki regionalnej państwa w Polsce i w wielu krajach europejskich; istotą tej polityki jest przeciwdziałanie zróżnicowaniom międzyregionalnym uznawanym za „nadmierne” bądź „nieuzasadnione”. W praktyce oznacza to dążenie do równoważenia rozwoju regionów i stawianie sobie za cel optymalizację wykorzystania przestrzeni i innych zasobów kraju.

Skróty używane w tekście:

A - autostrada

S – droga ekspresowa

GP- droga główna ruchu przyspieszonego

G – droga główna

Z - droga zbiorcza

BOT – grupa elektroenergetyczna złożona z elektrowni Bełchatów, Opole, Turów

CMK - Centralna Magistrala Kolejowa

CPL – Centralny Port Lotniczy dla Polski, lotnisko międzykontynentalne pełniące funkcję głównego lotniczego portu krajowego, przesiadkowego oraz tranzytowego.

GOW – gospodarka oparta na wiedzy

GUS - Główny Urząd Statystyczny

KDP – Koleje Dużych Prędkości, są to specjalnie zbudowane linie kolejowe o prędkości > 250 km/h lub linie modernizowane, dostosowane do prędkości > 200km/h.

ŁWK - Łódzki Węzeł Kolejowy

ŁKA – Łódzka Kolej Aglomeracyjna

MEW – mała elektrownia wodna

OZE – odnawialne źródła energii

PSE – Polskie Sieci Elektroenergetyczne

BIBLIOGRAFIA I MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Materiały wejściowe do Planu

- Agenda Terytorialna dla Unii Europejskiej
- Biała Księga Transportu – Europejska Polityka Transportowa w horyzoncie do 2010 r
- Biuletyn Informacyjny ZPORR Województwa Łódzkiego, 2007, Urząd Marszałkowski w Łodzi, nr 1 (14), Łódź.
- Czwarty raport UE na temat spójności gospodarczej i społecznej „Rozwijające się regiony – rozwijająca się Europa”, Komisja Europejska, 2007 r.
- Dyrektywa Rady 79/409/EWG z kwietnia 1979 r. o ochronie dzikich ptaków
- Dyrektywa Rady 85/337/EWG w sprawie oceny wpływu wywieranego przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko, czerwiec 1985 r.
- Dyrektywa Rady 86/278/EWG z czerwca 1986 r. w sprawie ochrony środowiska a szczególnie gleb przy stosowaniu osadów ściekowych w rolnictwie
- Dyrektywa Rady 96/61/WE w sprawie zintegrowanego zapobiegania i ograniczania zanieczyszczeń (IPPC)
- Dyrektywa ramowa 96/62/WE w sprawie oceny i zarządzania jakością powietrza
- Dyrektywa 84/360/EWG w sprawie ograniczenia zanieczyszczeń powietrza z zakładów przemysłowych
- Dyrektywa 92/43/EWG z maja 1992 r. o ochronie siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory
- Dyrektywa 91/676/EEC dotycząca ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego
- Dyrektywa 94/31/WE w sprawie odpadów niebezpiecznych, czerwiec 1994 r.
- Dyrektywa 96/82/WE w sprawie kontrolowania zagrożenia poważnymi awariami z udziałem substancji niebezpiecznych
- Dyrektywa 2001/42/WE w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko, czerwiec 2001 r.
- Dyrektywa 2001/80/WE w sprawie ograniczenia emisji niektórych zanieczyszczeń powietrza z dużych obiektów spalania energetycznego paliw
- Dyrektywa 2002/49/WE Parlamentu Europejskiego i Rady odnosząca się do oceny i zarządzania poziomem hałasu w środowisku, czerwiec 2002 r.
- Dyrektywa 2003/35/WE przewidująca udział społeczeństwa w odniesieniu do sporządzania niektórych planów i programów w zakresie środowiska oraz

zmieniająca w odniesieniu do udziału społeczeństwa i dostępu do wymiaru sprawiedliwości dyrektywy Rady 85/337/EWG i 96/61/WE

- Dyrektywa 2003/4/WE w sprawie publicznego dostępu do informacji dotyczących środowiska i uchylająca dyrektywę Rady 90/313/EWG w sprawie swobodnego dostępu do informacji o środowisku, styczeń 2003 r.
- Dyrektywa 2006/12/WE w sprawie odpadów, kwiecień 2006 r.
- Dyrektywa 2006/21/WE w sprawie gospodarowania odpadami pochodzącymi z przemysłu wydobywczego, marzec 2006 r.
- Dyrektywa 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim, październik 2007 r.
- Ekspercki Projekt KPZK do roku 2033, Warszawa, 2008-2009
- Europejska Konwencja Krajobrazowa, Florencja 2000 r.
- Europejska Perspektywa Rozwoju Przestrzennego
- Gminne Programy Opieki nad zabytkami.
- i – Łódzkie Program rozwoju społeczeństwa informacyjnego w województwie łódzkim do roku 2013
- Karta Lipska, nt. Zrównoważonych Miast Europejskich, przyjęta w maju 2007 r.
- Kierunki udzielania pomocy publicznej na lata 2007 – 2013, 2007, Warszawa.
- Kierunki zwiększania innowacyjności gospodarki na lata 2007 – 2013, 2006, Warszawa.
- Koncepcja horyzontalnej polityki przemysłowej w Polsce, 2007, Warszawa.
- Koncepcja Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju – Obwieszczenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 26. 07.2001 r.
- Konsultacje w sprawie modyfikacji i uzupełnienia sieci TEN-T na terytorium Polski, Ministerstwo Infrastruktury, czerwiec - sierpień 2008 r.
- Konwencja berneńska o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny oraz ich naturalnych siedlisk, 1979 r.
- Konwencja bońska o ochronie migrujących gatunków dzikich zwierząt, 1979 r.
- Konwencja o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, Aarhus, 1998 r.
- Konwencja o różnorodności biologicznej, Rio de Janeiro 1992 r.
- Konwencja paryska o dziedzictwie światowym, Paryż 1972 r.
- Konwencja ramsarska o wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego, Ramsar 1971 r.
- Krajowa strategia ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z Programem Działań na lata 2007-2013.
- Krajowa strategia zatrudnienia na lata 2007-2013.
- Krajowy plan gospodarki odpadami 2010. 2006, Ministerstwo Środowiska.
- Krajowy Plan Strategiczny Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013, 2007, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa.

- Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych, Ministerstwo Środowiska, 2003, Warszawa.
- Krajowy Program Ramowy, 2005, Warszawa
- Krajowy Program Zwiększania Lesistości na lata 1995 – 2020. Aktualizacja, 2003, Ministerstwo Środowiska. Warszawa.
- Master Plan Dla Transportu Kolejowego w Polsce do 2030 roku, Ministerstwo Infrastruktury, sierpień 2008 r.
- Ministerstwo Kultury., 2004, Raport o stanie zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków z terenu województwa łódzkiego.
- Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski.
- Narodowa Strategia Ochrony Środowiska na lata 2000 - 2006, 2000, Ministerstwo Środowiska Warszawa.
- Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013
- Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007 – 2013, 2007 (zaakceptowane przez Komisję Europejską)
- Narodowy Plan Rozwoju 2007 – 2013, 2005, Warszawa.
- Narodowy Program Foresight 2020
- Narodowy Program Zdrowia na lata 2007-2013 (przyjęty uchwałą Nr 90/2007 Rady Ministrów z dn. 15.05.2007r.)
- Ocena konkurencyjności w wykorzystaniu energii odnawialnej w województwie łódzkim, 2008, Łódź.
- Plan Gospodarki Odpadami Województwa Łódzkiego 2011, 2008, Łódź.
- Plan inwestycyjny GDDKiA o/Łódź na lata 2009-2013
- Plan Nawodnień Rolniczych dla województwa łódzkiego. 2007, BIPROWODMEL.
- Plan rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2006 – 2020 PSE Operator, 2006, Warszawa.
- Plan rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną PGE Elektrownia Bełchatów S.A.
- Plan rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną Energa – Operator S.A. oddział w Płocku,
- Plan rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną Łódzkiego Zakładu Energetycznego S.A.
- Plan rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną Zakładu Energetycznego Łódź – Teren S.A.
- Plan rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną Zakładu Energetycznego Enion S.A. oddział w Częstochowie
- Plan rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na paliwa gazowe operatora gazociągów przesyłowych Gaz – System S.A. na lata 2009 – 2014 z perspektywą rozwoju, Warszawa 2009
- Plan rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2008 – 2017 spółki Elbis

- Plan rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na paliwa gazowe Górnośląskiego Operatora Systemów Dystrybucyjnych
- Plan rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na paliwa gazowe Mazowieckiego Operatora Systemów Dystrybucyjnych Sp. z o.o.
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego; Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego, Łódź 2002.
- Plany rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną PKP Energetyka S.A. na lata 2009 – 2012,
- Plany rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na paliwa gazowe Wielkopolskiego Operatora Systemów Dystrybucyjnych Sp. z o.o.
- Polityka dla przemysłu gazu ziemnego, marzec 2007 r.
- Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2007 – 2010 z uwzględnieniem perspektyw 2011 – 2014, 2006, Ministerstwo Środowiska, Warszawa.
- Polityka energetyczna Polski do 2030 roku, 2009, Warszawa.
- Polityka leśna państwa.
- Polityka transportowa państwa na lata 2006—2025, Ministerstwo Infrastruktury, Warszawa, czerwiec 2005 r., przyjęta przez RM 29.06.2005 r.
- Polska 2025. Długookresowa Strategia Trwałego i Zrównoważonego Rozwoju.
- Polska. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 wzrost gospodarczy i zatrudnienie. Narodowa Strategia Spójności.
- Polska Przestrzeń — Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego kraju, maj 2007 r.
- Prognoza ludności GUS na lata 2003-2013, marzec 2004 r.
- Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2008 - 2012 – przyjęty przez Radę Ministrów 25.09.2007 r.
- Program Budowy i uruchomienia przewozów Kolejami Dużych Prędkości w Polsce, 2008, Praca zbiorowa, Warszawa.
- Program Bursztynowy Szlak Greenways
- Program dla elektroenergetyki, marzec 2006 r.
- Program działań wspólnoty europejskiej w dziedzinie środowiska naturalnego na lata 2002-2012
- Program ESPON 2006-Europejska Sieć Obserwacyjna Planowania Przestrzennego
- Program INTERREG IV, Współpraca Międzyregionalna
- Program Ochrony Środowiska Województwa Łódzkiego na lata 2008 – 2011 z perspektywą na lata 2012 – 2015, 2008, Łódź.
- Program Ochrony Środowiska Województwa Łódzkiego na lata 2008—2011 z perspektywą na lata 2012—2015, zatwierdzony uchwałą Sejmiku Województwa Łódzkiego w marcu 2008 r.,
- Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka 2007 – 2013
- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2007 – 2013
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007 - 2013

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013, 2007 Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa.
- Program rozwoju bazy sportowej w województwie łódzkim na lata 2006-2010.
- Program rozwoju turystyki w województwie łódzkim na lata 2007-2020.
- Program Rozwoju sieci lotnisk i lotniczych urządzeń naziemnych, 2007, Ministerstwo Transportu, Warszawa.
- Program Wojewódzki – strategia polityki zdrowotnej województwa łódzkiego na lata 2006-2013, 2006, Łódź.
- Projekt Dyrektywy ramowej w sprawie ochrony gleb przyjęty przez Parlament Europejski w listopadzie 2007 r.
- Projekt Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego na lata 2007 – 2013, 2005, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Warszawa.
- Ramowa Dyrektywa Wodna 2000/60/WE z października 2000 r.
- Raport o stanie środowiska w województwie łódzkim w 2006 i 2007 roku, 2006, 2007, WIOŚ w Łodzi, Biblioteka Monitoringu środowiska, Łódź.
- Raport o stanie środowiska w województwie łódzkim w 2007 r., 2008, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Łodzi, Łódź.
- Regionalna Strategia Innowacji Województwa Łódzkiego RSI LORIS 2005 – 2013 zatwierdzona Uchwałą nr XLI/612/2005 Sejmiku Województwa Łódzkiego w dn. 28.04.2005r.
- Regionalny Program Operacyjny Polityki Leśnej, zatwierdzony przez Ministra Środowiska w 2004 r.
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2007 - 2013, 2006, Łódź.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 lutego 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych
- Sektorowy Program Operacyjny Transport 2004 - 2006, 2003, Ministerstwo Infrastruktury Warszawa.
- Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych w 2006 r., 2007 r. oraz projekty aktualizacji Programu, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej.
- Strategia dla przemysłu elektronicznego, 2006.
- Strategia dla transportu kolejowego do roku 2013, 2007, Ministerstwo Transportu, Warszawa.
- Strategia eZdrowia Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013 (przyjęta przez Zarząd Województwa Łódzkiego 29.08.2007r)
- Strategia gospodarki wodnej
- Strategia kierunkowa rozwoju informatyzacji Polski do roku 2013 oraz perspektywiczna prognoza transformacji społeczeństwa informacyjnego do roku 2020, 2005, Warszawa.
- Strategia konsolidacji i wspierania polskiego przemysłu obronnego w latach 2007-2013 (przyjęta przez Radę Ministrów 31.08.2007r.)

- Strategia Lizbońska, przyjęta przez Radę Europejską w marcu 2000 r.
- Strategia ochrony obszarów wodno-błotnych w Polsce wraz z planem działań na lata 2006-2013
- Strategia polityki zdrowotnej województwa łódzkiego na lata 2006-2013
- Strategia rozwoju edukacji na lata 2007- 2013, 2005, Warszawa.
- Strategia Rozwoju Kraju 2007 – 2015 (przyjęta przez Radę Ministrów 29.11.2006r.)
- Strategia rozwoju nauki w Polsce do 2015r., 2007, Warszawa.
- Strategia rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa na lata 2007 – 2013, 2007, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa.
- Strategia Rozwoju Sportu w Polsce do roku 2015, 2007, Warszawa.
- Strategia rozwoju turystyki na lata 2007-2013, Warszawa, 2007 r.
- Strategia rozwoju województwa łódzkiego na lata 2007 – 2020 zatwierdzona Uchwałą nr LI/612/2005 Sejmiku Województwa Łódzkiego w dn. 31.01.2006 r.
- Strategia w dziedzinie ochrony gleb
- Strategia w sprawie zapobieganiu powstawaniu odpadów i ich recyklingu
- Strategia zróżnicowanego rozwoju dla Unii Europejskiej
- Traktat o Unii Europejskiej (TUE), artykuł 154 stanowiący podstawę prawną sieci TEN—T,
- Ustawa z dn. 05.06.1998 o samorządzie województwa (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590 z późniejszymi zmianami).
- Ustawa z dn. 07.07.1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 1999r. nr 15, poz. 139 z późniejszymi zmianami).
- Ustawa z dnia 18 lipca 2001r. Prawo wodne.
- Ustawa z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych z późniejszymi zmianami.
- Ustawa z dnia 28 marca 2003r. o transporcie kolejowym (Dz.U. Nr 86, poz. 789).
- Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na 2004 – 2020, 2005, Warszawa.
- Wieloletni Program Inwestycyjny Województwa Łódzkiego na lata 2008-2013 Uchwała Nr XLVI/1304/09 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 29.09.2009 r. z późniejszymi zmianami
- Wieloletni program promocji biopaliw lub innych paliw odnawialnych na lata 2008-2014, lipiec 2007 r.
- Wojewódzki Program Małej Retencji dla województwa łódzkiego – BIPROMEL 2006 r. na zlecenie WZMiUW w Łodzi,
- Wojewódzki Program Ochrony i Rozwoju Zasobów Wodnych dla województwa łódzkiego BIPROWODMEL 2006 r.
- Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim w województwie łódzkim na lata 2008 – 2011 – czerwiec 2007, Uchwała Nr X/186/07 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dn. 19.06.2007, Dz. U. woj. łódzkiego nr 239 poz. 2218 z dn. 28.07.2007r.

- Zarządzenie nr 73 Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad z dnia 02.12.2008 r. w sprawie nadania numerów drogom krajowym
- Zarządzenie nr 74 Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad z dnia 02.12.2008 r. w sprawie nadania numerów drogom wojewódzkim
- Zarządzenie nr 80 Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad z dnia 18.12.2008 r. w sprawie klas istniejących dróg krajowych
- Założenia Programu rozwoju biogazowni rolniczych, 2009, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa.
- Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego na lata 2004 -2006.

Opracowania analityczne sporządzane dla potrzeb aktualizacji „Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego”

Dziedzictwo kulturowe:

- Analiza zasobów dziedzictwa kulturowego pod kątem wytypowania pomników historii.
- Analiza zasobów dziedzictwa kulturowego w zakresie obszarów archeologicznych w województwie łódzkim.
- Koncepcja kształtowania kręgu tożsamości kulturowej Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego.
- Waloryzacja dóbr kultury współczesnej.

Gospodarka i infrastruktura społeczna:

- Analiza potrzeb mieszkaniowych w powiatach w województwie łódzkim do 2030 r. w świetle prognozy demograficznej GUS, NSP i raportu o stanie województwa.
- Analiza przemian struktury gospodarczej województwa łódzkiego oraz rozmieszczenia największych podmiotów gospodarczych i inwestycji zagranicznych w województwie łódzkim.
- Analiza struktury podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON w województwie łódzkim.
- Innowacyjna gospodarka w województwie łódzkim na tle kraju i możliwości jej rozwoju.
- Przemiany rynku pracy województwa łódzkiego w latach 2002 – 2004, 2004-2007.
- Uwarunkowania rozwoju klastrów gospodarczych w województwie łódzkim.

Opracowania wielobranżowe:

- Analizy dotyczące delimitacji Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego.
- Koncepcja powiązań funkcjonalno – przestrzennych obszarów metropolitalnych Łodzi i Warszawy.
- Uwarunkowania rozwoju funkcji metropolitalnych.

Osadnictwo:

Waloryzacja ośrodków osadniczych województwa łódzkiego.

Środowisko przyrodnicze:

- Aktualizacja i weryfikacja materiałów dotyczących obszarów zagrożenia powodziowego w zlewniach rzek województwa: Bzury, Pilicy, Warty
- Analiza efektywności i opłacalności budowy lub modernizacji zbiorników retencyjnych na terenie województwa łódzkiego
- Analiza lokalnych systemów ekologicznych miast województwa pod kątem ich powiązań z systemami ekologicznymi województwa i kraju
- Analiza uwarunkowań w zakresie możliwości zwiększenia lesistości na obszarze województwa łódzkiego
- Analizy związane z ustanawianiem obszarów chronionego krajobrazu w województwie łódzkim
- Kierunki rozwoju rolnictwa w województwie łódzkim
- Uszczegółowienie i ustanowienie optymalnych tras przebiegu projektowanych gazociągów CO₂ z Elektrowni Bełchatów przez teren województwa w ujęciu wariantowym
- Uwarunkowania środowiska przyrodniczego i kulturowego w rejonie postulowanej eksploatacji węgla brunatnego złoża „Złoczew”

Transport i infrastruktura techniczna:

- Analiza dodatkowych obwodnic wynikających z opracowań planistycznych szczebla lokalnego pod kątem możliwości ich uwzględnienia w aktualizacji w/w „Planu...”
- Analiza dotycząca przebiegu kolejowego korytarza bałtycko – adriatyckiego (BAC) cargo/ pasażerskiego w ramach sieci TEN-T na obszarze województwa łódzkiego.
- Analiza dotycząca w jakim zakresie proponowane obszary Natura 2000 będą kolidowały z planami rozwoju infrastruktury transportowej w województwie łódzkim.
- Analiza możliwości wykorzystania energii geotermalnej w województwie łódzkim.
- Analiza możliwości powiązań układu regionalnego z projektowanymi węzłami autostradowymi, szczególnie w Łódzkim Obszarze Metropolitalnym.
- Analiza możliwości przebiegu obwodnicy Inowłódza w ciągu drogi wojewódzkiej nr 726 w powiązaniu z projektowaną obwodnicą w ciągu drogi krajowej nr 48 (wg projektów GDDKiA).
- Analiza możliwości rozszerzenia sieci TEN-T poprzedzona analizą uwarunkowań i powiązań międzyregionalnych.
- Analiza możliwości wariantowania drogi S-8 na styku dwu województw wielkopolskiego i łódzkiego oraz w kontekście postulowanych terenów ochronnych w gminie Wieruszów i Sokolniki.
- Analiza możliwości wykorzystania energii alternatywnej w gospodarce energetycznej województwa łódzkiego.
- Analiza obciążenia ruchem sieci dróg krajowych i wojewódzkich na obszarze województwa łódzkiego na podstawie generalnych pomiarów ruchu drogowego.
- Analiza obwodnic miejscowości wytypowanych w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego jako propozycje zadań dla realizacji ponadlokalnych celów publicznych na układzie dróg wojewódzkich w aspekcie

spełnienia warunków technicznych oraz uwarunkowań funkcjonalno – przestrzennych.

- Analiza planistyczna dla propozycji lokalizacji klastera intermodalnego w Leżnicy Wielkiej k/ Łęczycy na bazie lotniska wojskowego.
- Analiza przebiegu kolejowych połączeń międzyregionalnych dla województwa łódzkiego w powiązaniu z planowaną linią kolejową dużych prędkości Warszawa – Łódź – Wrocław/ Poznań.
- Analiza uwarunkowań i możliwości trasowania obwodnicy Konstantynowa Łódzkiego i Lutomska w ciągu drogi wojewódzkiej nr 710 w powiązaniu z układem komunikacyjnym miasta Łodzi.
- Analiza zgłoszonych wniosków i postulatów dotyczących zmian kategorii dróg powiatowych na drogi wojewódzkie na obszarze województwa.
- Drogi ekspresowe S-74 (propozycja zmiany przebiegu), S-12 i S-8 (Wrocław – Łódź) i ich strategiczne znaczenie dla rozwoju Polski środkowo – wschodniej.
- Koncepcja systemu gazyfikacji województwa łódzkiego.
- Koncepcja układu dróg powiatowych w powiązaniu z regionalnym układem drogowym województwa.
- Oferty terenowe w zakresie możliwości lokalizacji inwestycji logistycznych i gospodarczych na podstawie opracowań planistycznych szczebla lokalnego.
- Określenie priorytetów realizacyjnych i modernizacyjnych na układzie dróg wojewódzkich w granicach województwa łódzkiego.
- Projekty uzupełniające sieć TEN-T w Polsce, znajdujące się na terenie województwa łódzkiego (informacja opracowana wg pytań przysłanych z Ministerstwa Infrastruktury).
- Strefa rozwojowa VI korytarza transportowego na obszarze województwa łódzkiego- materiał dla projektu „AB Landbridge.
- Studium przebiegu gazociągu wysokiego ciśnienia relacji Wronów – Meszcze – Odolanów na odcinku Meszcze (Piotrków Tryb.) – wschodnia granica województwa łódzkiego (Wronów)
- Studium trasowania drogi ekspresowej S-12 Piotrków Tryb. – Sulejów – Opoczno – Radom w granicach województwa łódzkiego.
- Studium trasowania drogi ekspresowej S-8.

Turystyka:

- Koncepcja funkcjonalno – przestrzenna Europejskich Szlaków Kulturowych – Szlak Bursztynowy.
- Koncepcja funkcjonalno – przestrzenna Europejskich Szlaków Kulturowych – Szlak Romański.
- Koncepcja funkcjonalno – przestrzenna Europejskich Szlaków Kulturowych – Szlak Cysterski.
- Koncepcja funkcjonalno – przestrzenna Europejskich Szlaków Kulturowych – Szlak Kolei Warszawsko- Wiedeńskiej.

- Koncepcja funkcjonalno – przestrzenna szlaków kolejek wąskotorowych w województwie łódzkim.
- Koncepcja funkcjonalno – przestrzenna szlaku wodnego Pilicy.
- Koncepcja regionalnego szlaku konnego.
- Koncepcja rozwoju turystyki w Łódzkim Obszarze Metropolitalnym.
- Kształtowanie sieci ośrodków turystycznych w regionie łódzkim w kontekście „Programu rozwoju turystyki”.

Zagospodarowanie przestrzenne:

- Analiza terenów mieszkaniowych, przemysłowych, rekreacyjnych wg miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.
- Oferty inwestycyjne samorządów lokalnych.
- Raport o gospodarowaniu przestrzenią na terenie województwa łódzkiego w 2006, 2007, 2008.

Materiały uzupełniające:

- Adamczewska-Wejchert H., Wejchert K., 1986, Małe miasta. Problemy urbanistyczne stale aktualne, Warszawa.
- Adamowicz M., 2005, Zrównoważony i wielofunkcyjny rozwój rolnictwa a agronomia. Adamowicz M., Zrównoważony i wielofunkcyjny rozwój rolnictwa a agronomia, Katedra Polityki Agrarnej i Marketingu SGGW, Warszawa.
- Analiza funkcjonalna nowego dworca centralnego w Łodzi jako ponadregionalnego węzła intermodalnego, SITK RP Oddział w Łodzi, 2007.
- Analiza zasadności i warunków budowy nowego połączenia kolejowego Łódź – Piotrków Tryb., SITK RP Oddział w Łodzi, lipiec 2008.
- Atlas Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP) w Polsce wymagających szczególnej ochrony 1990, Red. Nauk A.S. Kleczkowski AGH, Kraków.
- Atlas Hydrogeologiczny Polski w skali 1:500 000, 1994, Red. B. Paczyński, Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa.
- Atlas Miasta Łodzi, 2002, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź.
- Atlas Rzeczypospolitej Polskiej, 1993, IGiPZ PAN, Główny Geodeta Kraju, PWN, Warszawa.
- Atlas zasobów energii geotermalnej na niżu polskim, 2006, Akademia Górniczo – Hutnicza w Krakowie, Kraków.
- Badziak K. (red.), 1997, Brzeziny. Dzieje miasta do 1995 roku, Łódź.
- Bański J., 2007, Przemiany funkcjonalno – przestrzenne terenów wiejskich – diagnoza, rekomendacje dla KPZK. Zespół Badań Obszarów Wiejskich, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa.
- Bell D., 1973, The coming of the post-industrial society; a venture in social forecasting. Basic Books, New York.

- Bertalanffy L. von, 1984, Ogólna teoria systemów. Podstawy, rozwój, zastosowania, PWN, Warszawa.
- Bilans polskich surowców mineralnych (energetycznych, metalicznych, chemicznych i skalnych). Kierunki polityki przestrzennej w zakresie wykorzystania złóż. Problemy ochrony złóż i terenów eksploatacyjnych. Rekomendacja dla KPZK. Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN, Kraków 2008.
- Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce wg stanu na 31 XII 2007r. Ministerstwo Środowiska. Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa 2008.
- Bonisławski R., 1999, Nowosolna, Wędrownik III (361), PTTK, Łódź.
- Borowińska I., 2003, „Szlak Romański” jako przykład produktu turystycznego województwa łódzkiego, Tomaszów Mazowiecki.
- Chojnicki Z., 1996, Region w ujęciu geograficzno-systemowym. [w:] Czyż T. (red.), Podstawy regionalizacji geograficznej, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Chojnicki Z., Czyż T., 1973, Metody taksonomii numerycznej w regionalizacji geograficznej. PWN, Warszawa.
- Christaller W. 1963, Ośrodki centralne w południowych Niemczech, [tłum. P. Eberhardt], PZLG nr 1.
- Conti S., 1993, The network perspective in industrial geography. Towards a model, „Geogr. Annaler”, no 75 B, vol. 3.
- Czarnecki W., 1965, Planowanie miast i osiedli, Warszawa.
- Czechowska K., Wycichowski W., 1986, Ocena wartości kulturowych miasta Pabianic, Łódź.
- Czechowska K., 1986, Ocena wartości kulturowych miasta Konstantynowa Łódzkiego, Łódź.
- Dicken P., 1998, Global Shift. Transforming the World economy. Paul Chapman Publishing, London.
- Domański A., 1960, Wolbórz. Zarys historyczno – urbanistyczny i wnioski konserwatorskie odnośnie zabytkowego miasta, Kraków.
- Domański A., 1961, Biała Rawska - studium zabytkowego założenia miasta i wytyczne urbanistyczno – konserwatorskie, Kraków.
- Domański B., 1992, Postfordowski elastyczny model produkcji a jej przestrzenna organizacja, [w:] Chojnicki Z. (red.) Studia geograficzne przemian społeczno-gospodarczych, „Biuletyn KPZK PAN”, z. 159, PWN, Warszawa.
- Domański B., 1980, Regionalizacja ekonomiczno-geograficzna z zastosowaniem metody McQuitty’ego i analizy dyskryminacyjnej (na przykładzie Polski południowo-wschodniej); Problemy Studenckiego Ruchu Naukowego, nr 6 (52).
- Dublicki B., 1983, Ocena wartości kulturowych miasta Zgierza, cz. I, II, Zgierz.
- Dumala K. Uwagi o perspektywicznym planie ogólnym Tomaszowa Mazowieckiego z punktu widzenia ochrony jego wartości zabytkowych.
- Dylik J., 1971, Województwo ze stolicą bez antenatów. Geografia historyczna województwa łódzkiego, Łódź 1971.

- Dziewoński K., Jerczyński M., 1971, Baza ekonomiczna i struktura funkcjonalna miast. Prace Geograficzne IG PAN, t. 87, PWN, Warszawa.
- Fechner I., 2004, Centra logistyczne, Cel – realizacja – przyszłość, Biblioteka Logistyka, Poznań.
- Flat O., 1853, Opis miasta pod względem historycznym, Łódź.
- Gidel, Korzewski P, Lewacka A., 1982, Studium architektoniczno-urbanistyczne dla wybranych fragmentów zabudowy Pławna, Częstochowa.
- Gierańczyk W., Kluba M., (prac. zbior.), 2008, Problemy i metody oceny kontinuum miejsko – wiejskiego w Polsce. Studia Obszarów Wiejskich tom XIII. Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa.
- Głowacki K., 1984, Urbanistyka Piotrkowa Trybunalskiego, tom I, Piotrków – Kielce.
- Główne kierunki rozwoju lotnictwa ogólnego w Polsce w latach 2007 – 2010; Urząd Lotnictwa Cywilnego, Warszawa 2007 r.
- Gołębski G. [pod.red.], 2006, Kompendium wiedzy o turystyce, WN PWN, Warszawa.
- Gorczyca K., Na Bursztynowym Szlaku, Kalisz – Konin, Starostwo Powiatowe w Koninie, Konin.
- Grabher G. (ed), 1993, The embedded firm. On the socioeconomics of industrial networks. Routledge, London-New York.
- Grabher G., 1997, Adaptation at the cost of adaptability. Reconstructing the Eastern German regional economy. [in:] Grabher G., Stark D. (eds.) Restructuring networks in post socialism: legacies, linkages and localities. Oxford University Press, Oxford.
- Granovetter M., 1985, Economic action and social structure, the problem of embeddedness., "American Journal of Sociology", 91, 3.
- Gregorowicz J. (red.), 1982, Województwo skierniewickie. Monografia regionalna. Zarys dziejów, obraz współczesny, perspektywy rozwoju, Łódź – Skierniewice.
- Guerquin B., 1984, Zamki w Polsce, Warszawa.
- Håkansson H. (ed.), 1987, Industrial technological development. A network approach. Croom Helm, London.
- Håkansson H., Johanson J., 1993, The network as a governance structure: interfirm cooperation beyond markets and hierarchies, [in:] Grabher G. (ed) The embedded firm. On the socioeconomics of industrial networks, Routledge, London-New York.
- Hamilton F. E. I., 1979, The definition and charakter of industrial systems, Zeszyty Naukowe UJ, Prace Geograficzne, t. 48, Kraków.
- Hamilton F. E. I., Linge G. J. R., (eds.), 1979, Industrial systems. John Wiley, Chichester.
- Hryniak E., 1989, Studium historyczno – konserwatorskie m. Szadek, Kielce.
- Jackowski A. Sołjan I., 2000, Leksykon – Szlaki Pielgrzymkowe Europy, Wydawnictwo Znak, Kraków.
- Jakóbczyk-Gryszkiewicz J., 2001, Aglomeracja łódzka; [w:] Liszewski S. (red.) Zarys Monografii Województwa Łódzkiego, Łódzkie Tow. Nauk.. Łódź.

- Jażdżewska I., 2001, Miejska sieć osadnicza i jej przemiany; [w:] Liszewski S. (red.) Zarys Monografii Województwa Łódzkiego, Łódzkie Tow. Nauk.. Łódź.
- Jezierska – Thole A. i Kozłowski L., 2008, Praca zbiorowa. Gospodarka przestrzenna w strefie kontinuum miejsko – wiejskiego w Polsce. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń.
- Józefacki J., 1988, Dzieje Skierniewic 1359 – 1975, Skierniewice.
- Józefacki J., 1988, Dzieje Skierniewic 1359 – 1975, Skierniewice.
- Kaczmarek J., Stasiak A., Włodarczyk B., 2002, „Produkt turystyczny albo Jak organizować poznawanie świata”, Wydaw. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Kaczmarek J., Stasiak A., Włodarczyk B., 2005, Produkt turystyczny, PWE, W-wa.
- Kalinowski W. , 1971, Problemy ochrony i konserwacji zabytkowych układów przestrzennych miast i osiedli, Toruń.
- Kalinowski W., 1966, Zarys historii budowy miast w Polsce do połowy XIX wieku, Toruń.
- Kalinowski W., Trawkowski S., 1956. Studium historyczne do planu zagospodarowania przestrzennego miasta Sieradza, Warszawa.
- Kamińska J., 1953, Grody wczesnośredniowieczne ziem Polski Środkowej na tle osadnictwa, Acta Archeologica Universitatis Lodziensis, Łódź.
- Kamińska J., 1953, Grody wczesnośredniowieczne ziem Polski Środkowej na tle osadnictwa, Acta Archeologica Universitatis Lodziensis, Łódź.
- Kasprzycki J., 1999, Korzenie miasta, Veda, Warszawa.
- Kłoczko A., Różewicz M. (red.), 1996, Zabytki architektury i budownictwa w Polsce województwo skierniewickie, z. 38, Warszawa,
- Kobjek G., 1998, Księży Młyn – królestwo Scheiblerów, Łódź.
- Koch W., 1991, „Style w architekturze”, Wyd. Świat Książki, Warszawa.
- Kolejwa M., 1984, Ocena wartości kulturowych miasta Ozorkowa, Łódź.
- Koncepcja rozwoju transportu kolejowego w regionie łódzkim do 2030 roku, 2008, SITK RP Oddział w Łodzi.
- Kondracki J., 1967, Geografia fizyczna Polski. PWN, Warszawa.
- Kostrubiec B., 1971, Analiza matematyczna zbioru osiedli województwa opolskiego; [w:] S. Golachowski (red.) Struktury i procesy osadnicze, Opole-Wrocław.
- Koter M., 1969, Geneza układu przestrzennego Łodzi przemysłowej, Prace Geograficzne, nr 79, Łódź.
- Koter M., 1999, Historyczne uwarunkowania powstania i rozwoju regionu łódzkiego, (w:) Ziemia łódzka, Wyd. Łódź, Łódź.
- Koter M., Liszewski S., Suliborski A., Łódź i region Polski Środkowej. Podręcznik wiedzy o regionie dla liceów, ŁTN, Łódź.
- Krzyżanowska H., 1988, Zabytki architektury i budownictwa w Polsce województwo miejskie łódzkie, z. 24, 1988, Warszawa.
- Kulesza M., 2001, Morfogeneza miast na obszarze Polski Środkowej w okresie przedrozbiorowym. Dawne województwa łęczyckie i sieradzkie, Łódź.

- Kulesza M., Koter M., 1998, Kształtowanie się sieci miast na obszarze Polski Środkowej, Werwicki A. (red.) Transformacja społeczno – ekonomiczna Polski Środkowej, Łódź.
- Kurek W., 2008, Turystyka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Kutno – studium historyczno – urbanistyczne, praca zbiorowa, PKZ, Warszawa
- Lebeda Roman, Oleszczuk Patryk, 2002, Odpady komunalne i ich zagospodarowanie: wybrane zagadnienia, Lublin.
- Leśnictwo 2006, 2007. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J., 2002, Geografia turystyki Polski, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Lipowski Z., 2000, Miasto przed borem, Wędrownik III (365), PTTK, Łódź.
- Liszewski S. (red.), 2001, Zarys monografii województwa łódzkiego, Łódź.
- Liszewski S., 1982, Łódź i okolice, Wyd. Sport i Turystyka, Warszawa.
- Liszewski S., 2001, Miasta i wsie. Procesy urbanizacji; [w:] Liszewski S. (red.) Zarys Monografii Województwa Łódzkiego, Łódzkie Tow. Nauk.. Łódź.
- Łoziński J. Z. (red.), 1954, Katalog zabytków sztuki w Polsce, t. II województwo łódzkie, Warszawa.
- Łydowska - Sowina U. Socjotopografia późnośredniowiecznego Sieradza, Sieradz.
- Machaliński P., Podolska J., Stańczak T., Spacerownik po Regionie, Biblioteka Gazety Wyborczej, Łódź.
- Marczyńska-Witczak E., Michalski W., 1996, Przestrzenne i czasowe zróżnicowanie warunków życia ludności w Polsce; CUP BPR w Łodzi, PTG oddz. w Łodzi, Łódź.
- Markowski T., Marszał T., 2006, Metropolie, obszary metropolitalne, metropolizacja. Problemy i pojęcia podstawowe, KPZK PAN, Warszawa.
- Marszał T., 1995, Szadek. Monografia miasta, Szadek.
- Mokras – Grabowska J., Rzeńca P., 2007, „Województwo łódzkie – przewodnik turystyczny”, Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Łódzkiego, Łódź.
- Mortimer - Szymczyk H. (red.), 1981, Województwo miejskie łódzkie. Monografia regionalna. Zarys dziejów, obraz współczesny, perspektywy rozwoju, Łódź.
- Mowszowicz J., 1962, Parki Łodzi, Łódź.
- Muszyńska E., 1975, Problemy zagrożonych relikwów urbanistycznych małych miast Regionu Łódzkiego, Łódź.
- Muszyńska E., 1981, Problematyka małomiasteczkowych form przestrzennych, Studia Regionalne T.V (X), Warszawa – Łódź.
- Naisbitt J., 1984 – Megatrends – The new Directions Transforming our lives, Warner Books.
- Niezgoda A., 2006, Obszar recepcji turystycznej w warunkach rozwoju zrównoważonego, prace habilitacyjne, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Poznań.
- Ochrona Środowiska, 2006, 2007. Główny Urząd Statystyczny. Informacje i opracowania statystyczne. Warszawa.
- Olszewski B., 1995, Od Piątku do Soboty. Wędrowki po ziemi łódzkiej, Łódź.

- Olszewski B., 1999, Tum, znaczy dom. Wędrowki po ziemi łódzkiej, Łódź.
- Parysek J. J., 1991, Which way? Possibilities of the integration of Polish economy and industry with the European Economic Community as seen at the start of the 1990s. [in:] The impact of transition to a market economy in countries of Central and Eastern Europe upon the spatial structure of international economic relations in the manufacturing sector. Uniw. Łódzki, Łódź.
- Parysek J. J., 1992, Polski przemysł a nowe warunki społeczno-ustrojowe, [w:] Chojnicki Z. (red.) Studia geograficzne przemian społeczno-gospodarczych, „Biuletyn KPZK PAN”, z. 159, PWN, Warszawa.
- Parysek J. J., 2001, Podstawy gospodarki lokalnej, Wyd. Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, Poznań.
- Parysek J. J., Wojtasiewicz L., 1979, Metody analizy regionalnej i metody planowania regionalnego. „Studia KPZK PAN”, t. 69, PWN, Warszawa.
- Perzanowski Z., 1961, Biała Rawska zarys historii miasteczka. Kraków.
- Piotrowski W. (red.), 1980, Województwo sieradzkie. Zarys dziejów, obraz współczesny, perspektywy rozwoju, Łódź – Sieradz.
- Prognoza Demograficzna na lata 2007-2035, 2008, GUS, Warszawa.
- Prognoza Oddziaływania na Środowisko dla Wojewódzkiego Programu Małej Retencji dla województwa łódzkiego z uwzględnieniem aneksu do tego programu HYDEKO Sp. z o.o.. 2008, WZMiUW.
- Prognoza oddziaływania na środowisko Programu budowy i uruchomienia przewozów Kolejami Dużych Prędkości w Polsce, 2008, ATKINS.
- Projekt korytarzy ekologicznych łączących Europejską Sieć Natura 2000 w Polsce, 2005, Ministerstwo Środowiska. Zakład Badania Ssaków Polskiej Akademii Nauk, Białowieża.
- Puś W., 1987, Dzieje Łodzi przemysłowej (zarys historii), Muzeum Historii Miasta Łodzi, Łódź.
- Ratajski M., Orzyński J., 1997, Przewodnik Piotrków Trybunalski i okolice, Centrum Informacji Turystycznej PTTK, Piotrków Trybunalski.
- Roczna ocena jakości powietrza w woj. łódzkim w 2007 r., 2008 WIOŚ, Łódź.
- Rocznik Statystyczny Rolnictwa i Obszarów Wiejskich 2006. Główny Urząd Statystyczny. Warszawa.
- Rocznik Statystyczny Województw 2005, GUS, Warszawa.
- Rocznik Statystyczny Województw 2006, GUS, Warszawa.
- Rocznik Statystyczny Województw 2007, GUS, Warszawa.
- Rocznik Statystyczny Województwa Łódzkiego 2005, US Łódź, Łódź.
- Rocznik Statystyczny Województwa Łódzkiego 2006, US Łódź, Łódź.
- Rocznik Statystyczny Województwa Łódzkiego 2007, US Łódź, Łódź.
- Rospond S., 1984, Słownik etymologiczny miast i gmin PRL, Wrocław.
- Różewicz M., 1987, Zabytki architektury i budownictwa w Polsce województwo piotrkowskie, zeszyt 30, Warszawa.

- Różewicz M., 1988, Zabytki architektury i budownictwa w Polsce województwo łódzkie, Warszawa.
- Ruch drogowy 2005 – Biuro Projektowo Badawcze Dróg i Mostów Transprojekt Warszawa Sp. z o. o., Warszawa 2006
- Runge J., 1992, Wybrane zagadnienia analizy przestrzennej w badaniach geograficznych; Skrypty Uniwersytetu Śląskiego nr 469, Uniwersytet Śląski, Katowice.
- Rykiel Z., 1991, Rozwój regionów stykowych w teorii i w badaniach empirycznych, Prace habilitacyjne PZ PAN, Ossolineum, Wrocław – Warszawa – Kraków.
- Sawicki A., 1979, Wytyczne do koncepcji planu rewaloryzacji zespołu staromiejskiego śródmieścia Łowicza, Skierniewice.
- Serafinowicz J., 1985, Skierniewice studium historyczno – urbanistyczne, W-wa.
- Siuchniński R. (red. nauk.) tom I, 1965, tom II, 1967, Miasta polskie w tysiącleciu, Wrocław – Warszawa - Kraków.
- Solle P., 2008, Województwo łódzkie informator turystyczny, Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Łódzkiego, Łódź.
- Stankiewicz Z. (red.), 1982, Województwo piotrkowskie. Monografia regionalna. Zarys dziejów, obraz współczesny, perspektywy rozwoju, Łódź – Piotrków Trybunalski.
- Studia z historii budowy miast, 1955, Prace Instytutu Urbanistyki i Architektury, zeszyt 1/14, Warszawa.
- Studium przebiegu przez Łódź kolei dużych prędkości V-300, 2006, oprac. Teren Sp. z o.o. Łódź.
- Studium rozwoju funkcjonalnego łódzkiego węzła kolejowego w aspekcie budowy linii dużych prędkości w Polsce i zaspokojenia potrzeb komunikacyjnych aglomeracji łódzkiej, 2007, SITK RP Oddział w Łodzi.
- Studium wiedzy o regionie. Wybrane problemy, 1994, Łódź.
- Studium wykonalności wraz z programem funkcjonalno – użytkowym, koncepcją koordynacyjną, zagospodarowania przestrzeni poniżej poziomu terenu rejonu dworca Łódź Fabryczna, 2009, Systra na zlecenie EC1,
- Sulejów – romańskie opactwo cystersów – folder promocyjny.
- Sulimierski F., Chlebowski B, Walewski W., 1884, Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, Warszawa.
- Szlak Piastowski – ulotka promocyjna, 2006, Starostwo Powiatowe w Gnieźnie.
- Szulc H., 1995, Morfogeneza osiedli wiejskich w Polsce, Prace Geograficzne nr 163, Wrocław.
- Szymczak J. (red.), 2005, Przewodnik po Łęczycy i regionie łęczyckim, Łęczyca.
- Śladem dawnych kupców [w:] Kolory Polski, dodatek do Gazety Wyborczej, red. Rakowska K., str. 5.
- Świechowski Z. 1954, „Opactwo Cysterskie w Sulejowie”, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Troc M., 1991 – Ćwiczenia z geografii przemysłu. Wyd. Naukowe WSP, Kraków.

- Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej Polski według gmin, 1994, I.U.N. i G., Puławy.
- Wegner J., 1953, Łowicz studium historyczno – urbanistyczne do planu zagospodarowania przestrzennego miasta, Skierniewice.
- Weymann S., 1938, Cła i drogi handlowe w Polsce Piastowskiej Poznań.
- Widawa – studium historyczno – urbanistyczne, 1964, praca zbiorowa, Warszawa.
- Wielowiejski J., 1980, Główny szlak bursztynowy w czasach Cesarstwa Rzymskiego, Wrocław.
- Wierzbińska B. (red.) 1996, Miasto tyłem do rzeki. Materiały sesji naukowej, Warszawa.
- Wilkin. J., Przekształcenia własnościowe, zawodowe i społeczne na obszarach wiejskich - Ekspertyza dla Rządowego Centrum Studiów Strategicznych. Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN.,
- Wojalski M. Z., 2000, Koleją do „Ziemi Obiecanej”, Wydawnictwo ZORA, Łódź.
- Wojewódzka-Król K. (red), Rozwój infrastruktury transportu, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2002 r.
- Województwo łódzkie. Podregiony, powiaty, gminy 2004 - 2008. Urząd Statystyczny w Łodzi, Łódź.
- Wstępne studium wykonalności budowy linii dużych prędkości Wrocław/Poznań – Łódź – Warszawa, 2005, Centrum Naukowo Techniczne Kolejnictwa, Warszawa.
- Wytyczne konserwatorskie do planu regionalnego zagospodarowania przestrzennego województwa piotrkowskiego, 1987, praca zbiorowa, cz. I i II, TUP Warszawa,
- Zin W. (red.), 1986, Zabytki urbanistyki i architektury w Polsce. Odbudowa i konserwacja. Miasta historyczne, Warszawa.
- Zub J., 2000, „Sulejów. Opactwo cysterskie”, Przewodnik po zabytkach sztuki nr 19, Wydawnictwo ABC, Tarnobrzeg.
- Zwierzęta a drogi. Metody negatywnego wpływu dróg na populacje dzikich zwierząt, 2006, Zakład Badania Ssaków Polskiej Akademii Nauk, Białowieża.

Materiały udostępnione na stronach internetowych

• Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	www.gddkia.gov.pl
• Główny Urząd Statystyczny	www.stat.gov.pl
• Internetowy System Informacji Prawnej	www.isip.sejm.gov.pl
• Ministerstwo Gospodarki	www.mg.gov.pl
• Ministerstwo Infrastruktury	www.mi.gov.pl
• Ministerstwo Rozwoju Regionalnego	www.mrr.gov.pl
• Ministerstwo Sportu	www.msport.gov.pl/
• Ministerstwo Środowiska	www.mos.gov.pl
• PGE Elektrownia Bełchatów S.A.	www.elb.pl
• PGE Polska Grupa Energetyczna	www.pgesa.pl

- PKP Intercity www.intercity.pl
- PKP Przewozy Regionalne www.pr.pkp.pl
- Polska Agencja Żeglugi Powietrznej www.pansa.pl
- Polska Izba Gospodarcza Energii Odnawialnej www.pigeo.org.pl
- Polskie Górnictwo Naftowe i Gazowe S.A. www.pgnig.pl
- Polskie Koleje Państwowe www.pkp.pl
- Port Lotniczy im. Wł. Reymonta w Łodzi www.lotnisko.lodz.pl
- Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Łódzkiego www.rotwl.pl/
- Regionalny Program Operacyjny WŁ na lata 2007-2013 www.rpo.lodzkie.pl
- Stowarzyszenie Inżynierów i Techników
Komunikacji Rzeczpospolitej Polskiej www.sitk-rp.org.pl
- Transport Kolejowy www.transport-kolejowy.wnp.pl
- Urząd Lotnictwa Cywilnego www.ulc.gov.pl
- Urząd Marszałkowski woj. łódzkiego www.lodzkie.pl
- Ziemia Łódzka www.ziemialodzka.pl

**Biuro Planowania Przestrzennego
Województwa Łódzkiego w Łodzi**

ul. Sienkiewicza 3, 90-113 Łódź
tel./fax 042 630 57 69 do 72
e-mail: sekretariat@bppwl.lodzkie.pl

<http://bppwl.lodzkie.pl>

Mapy 1:200 000

01. Uwarunkowania rozwoju przestrzennego
02. Kierunki polityki rozwoju przestrzennego
03. System osadniczy
04. Transport
05. System transportowy – wariantowanie
06. Infrastruktura techniczna
07. Walory przyrodnicze
08. Walory kulturowe
09. Walory turystyczne
10. Ochrona i poprawa stanu środowiska
11. Minimalizacja potencjalnych kolizji